This PDF you are browsing now is a digitized copy of rare books and manuscripts from the Jnanayogi Dr. Shrikant Jichkar Knowledge Resource Center Library located in Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Ramtek, Maharashtra.

KKSU University (1997- Present) in Ramtek, Maharashtra is an institution dedicated to the advanced learning of Sanskrit.
The University Collection is offered freely to the Community of Scholars with the intent to promote Sanskrit Learning.

Website
https://kksu.co.in/

Digitization was executed by NMM

https://www.namami.gov.in/

Sincerely,

Prof. Shrinivasa Varkhedi
Hon'ble Vice-Chancellor

Dr. Deepak Kapade
Librarian

Digital Uploaded by eGangotri Digital Preservation Trust, New Delhi
https://egangotri.wordpress.com/

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

शिर्षक M-2721	ग्रंथकार	विषय	विस्तार (पुर्ण/ अपूर्ण)	डिब्बा	आकार	पृष्ठे	लिपी	सामग्री	Lines per page	Letters per line	Condition & age (शके/विकम सवंत)	Additional Particulars / Remark
मुक्तावलीसंग्रह (2)	पं. दिनागार्थ	धर्मशास्त्र	अपूर्ण	1	3/12	314	संस्कृत	कागद	10	18		

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अथ सटीकं मुहूर्तचिंतामणिप्रारंभः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

श्रीगणेशायनमः॥ ॥कैलासेपूर्णराकाहिमकररुचिरेवीक्ष्यबिंबंस्वकीयंभूयोभूयोऽपिधावत्प्रतिभटकरटिस्पर्धयाचंडशुंडः माधावत्वंत्वदंघ्रिप्रहरतिभिरतोधूयतेसौधरित्रीत्यंबावाग्भिर्निरुद्धाः कपटकरटिनः केलयोनःपुनंतु १ मुहूर्तचिंतामणिसंज्ञकस्य स्वयंकृतस्यप्रमिताक्षराख्याम् रामोविधत्तेविवृतिंप्रणम्यविघ्नव्यर्ककरुद्रान्पितरौगुरूंश्च २ प्रारिप्सितस्यग्रंथस्यनिर्विघ्नपरिसमाप्त्यर्थंशिष्टाचारानुमितश्रुतिबोधितकर्तव्यताकंस्वाभीष्टगणेशदेवताशीर्वादरूपंमंगलमिंद्रवज्रयोपनिबध्नाति गौरीश्रवइति द्विपस्यगजस्यआस्यंमुखंयस्येतिद्विपास्योगणेशोविघ्नंहरतु नाशयतु युष्माकमितिशेषः कीदृशोगणेशःगौरीश्रवः

श्रीगणेशायनमः गौरीश्रवःकेतकपत्रभंगमाकृष्यहस्तेनददन्मुखाग्रे विघ्नंमुहूर्ताकलितद्वितीयदंतप्ररोहोहरतुद्विपास्यः १

केतकपत्रभंगंहस्तेनाकृष्यमुखाग्रेददत् गौरीपार्वतीतस्याः श्रवणयोः कर्णयोःस्थितंकेतस्याःपुष्पंकेतकंतस्यपत्रंपर्णंतस्यभंगंखंडंहस्तेनशुंडादंडेनाकृष्यहठाद्गृहीत्वास्वमुखाग्रेस्वमुखौष्ठेददातिस्थापयतीतिददत् अनेनगणेशस्यबालक्रीडासूचिता बालोपिमातृसमीपवर्तियत्किंचित्स्वेष्टंवस्तुबलात्कारेणगृहीत्वामुखेनिक्षिपतीति अतएवमुहूर्त्ताकलितद्वितीयदंतप्ररोहःमुहूर्त्तेक्षणमात्रंआकलितोनिःसृतोद्वितीयदंतप्ररोहोद्वितीयदंतोद्गमोयेनसः अनेनकेतकपत्रस्यमुखास्थापनसमयेयावन्निगिरणंनकरोतितावद्गणेशोऽपिद्विदंत एवालौकिकैरित्यभूतोपमेयम् १ अथज्योतिषग्रंथमारभमाणोविषयप्रयोजनसंबंधाधिकारिणः सूचयन्कर्त्तव्यंउपजातिकयाप्रतिजानीते क्रियाकलापेति अनंतारव्यज्योतिर्वित्पुत्रः सः प्रसिद्धः रामोमुहूर्तचिंतामणिंमुहूर्तानां

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

दिनशुद्धिविशेषाणांलक्षणयानदुपलक्षितः कालोमुहूर्तशब्देनोच्यते तस्यचिंताशुद्धा शुद्धिंस्तस्यामणिरिवमुहूर्तचिंतामणिस्तं ज्योतिषग्रंथमातनोति निषेधतीनामा धारस्तथायमपिग्रंथोनिखिलमुहूर्तानामाधारइत्यन्वर्थनामानंमुहूर्तचिंतामणिंज्योतिषग्रंथमातनोति निषेधविध्यादिसंनिवेशविशेषेणनिरूपयतीत्यर्थः ननुजीर्णग्रंथो रेवमुहूर्तविचारेसिद्धेकिमनेनेत्यतआह कीदृशंमुहूर्तचिंतामणिं क्रियाकलापप्रतिपत्तिहेतुं क्रियाजातकर्मादिकास्तासांकलापः समूहः तस्य अमुकस्मिन्शुभदिने कार्यमेतदस्मिन्नशुभदिनेनकार्यमित्येवंरूपा द्रुततरंप्रतिपत्तिः सम्यग्ज्ञानंतस्यहेतुंकारणम् अयमर्थः अन्यग्रंथेषुतिथ्यादिप्रकरणेषु तिथ्यादिशुद्धिरुक्ता त त्ज्ञानंतत्प्रकरणानांपुनः पुनरालोडनेनसिद्धेदितिगौरवम् अत्रतुएकस्मिन्नेवपद्येयोमुहूर्तोविचार्यतेतस्य तत्रैवनिर्वाहइतिलाघवम् नन्वन्येष्वपिग्रंथेषुएवं

क्रियाकलापप्रतिपत्तिहेतुंसंक्षिप्तसारार्थविलासगर्भम् अनंतदैवज्ञसुतःसरामोमुहूर्तचिंतामणिमातनोति २

विधमुहूर्तनिरूपणात्व्यर्थोऽयश्रमइत्यतआहंपुनःकीदृशंमुहूर्तचिंतामणिंसंक्षिप्तसारार्थविलासगर्भम् संक्षिप्तश्चासौसारार्थविलासगर्भश्चनिष्कृष्टार्थस्त स्यविलासः प्रकाशः सगर्भोयस्यासौ अत्रशब्दलाघवेनिष्कृष्टार्थस्यनिरूपणात् यथागुरुमुखंविनैवार्थज्ञानंसद्योमनसि जागर्तितथानान्यग्रंथेतेषुनत्रशब्दका ठिन्याद्गुरुमुखादपिझटित्यर्थज्ञानंनभवतीत्येतदर्थमस्यारंभइति ननुसंबंधादिचतुष्टयकथनंविनाग्रंथकंश्रोतृप्रवृत्तिः उक्तंच सिद्धिः श्रोतृप्रवृत्तानांसं बंधकथनाद्यतः तस्मात्सर्वेषु शास्त्रेषुसंबंधः पूर्वमुच्यते किमेवात्राभिधेयंस्यादितिपृष्टस्तुकेनचित् यावत्प्रयोजनंनोक्तंतावत्तत्केनगृह्यतइति

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

उच्यते मुहूर्तचिंतामणिमित्यनेन पदेनैवसर्वंसूचितम् तथाचनारदः अस्यशास्त्रस्यसंबंधोवेदांगमितिधातृतइति यद्वा अत्राभिधेयपदार्थायांमु
हूर्तानांग्रंथस्यचप्रतिपाद्यप्रतिपादकभावःसंबंधःप्रयोजनंतुशुभाशुभनिरूपणंविवाहादिकालनिर्णयश्च यदाहनारदःप्रयोजनंचजगतःशुभाशुभनिरू
पणमिति कश्यपोपि ग्रहणग्रहसंक्रांतियज्ञाध्ययनकर्मणाम् प्रयोजनंब्रवीतोह्याह क्रियाणांकालनिर्णयइति तज्जिज्ञासुरधिकारी सचद्विजएवनान्यः
उक्तंचनारदेन सिद्धांतसंहिताहोरारूपस्कंधत्रयात्मकम् वेदस्यनिर्मलंचक्षुर्ज्योतिःशास्त्रमकल्मषम् विनैतदखिलंश्रौतस्मार्तकर्मनसिद्ध्यति तस्माज्जगद्धिता
यैदंब्रह्मणानिर्मितंपुरा अतएवद्विजैरेतदध्येतव्यंप्रयत्नतः अत्रैवकारस्यपाठक्रमेणयोजनेप्रयोजनंविनैवज्योतिः शास्त्राध्ययनस्यावश्यकत्वं प्रतीयतेद्विजैरेवे
तिव्याख्यानेद्विजव्यतिरिक्तैः शूद्रैर्नाध्येयमितिचप्रतीयते व्याख्यानद्वयमपियुक्तमेव ननुकथंश्रौतस्मार्तकर्मोपयोगिज्योतिषमिति चेदुच्यते अङ्गव
दैवब्राह्मणमुपनयीत वसंतेब्राह्मणोग्नीनादधीत दर्शपौर्णमासाभ्यांयजेतेत्यादिश्रुतयः संति तत्रवर्षादिज्ञानंवसंतायृतुज्ञानंदर्शपूर्णमासयार्ज्ञानंच
ज्योतिषंविनासर्वथा ननिर्वहतीत्यवश्यमध्येतव्यंज्योतिः शास्त्रम् उक्तंचवेदांगज्योतिषे वेदाहियज्ञार्थमभिप्रवृत्ताः कालानुपूर्वीविहिताश्चयज्ञाः तस्माद्वि
देकालविधानशास्त्रंयोज्योतिषंवेदसवेदयज्ञान् यथाशिखामयूराणांनागानांमणयोयथा तद्वेदांगशास्त्राणांज्योतिषंमूर्धनिस्थितम् तस्मात्कर्मो
पयोगिकनयाःवश्यमध्येतव्यंज्योतिः शास्त्रम् तच्चसुपरीक्षितशिष्यायदेयम् तदुक्तंश्रुतौ विद्याह्येवब्राह्मणमाजगामगोपायमाशेवधिष्टेहमस्मि
ममूयकायानृजवेहितायनमाब्रूयावीर्यवतीतथास्याम् अन्यच्च नैतद्देयंदुर्विनीतायजातुज्ञानंगुणंतद्धिसम्यग्फलाय अस्मानेहिस्थाप्यमानेवाचादेवीको

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पान्निर्दहेत्तंचिराय विनयावनतायदीयमानंप्रभवेत्कल्पलतेवसत्कलाय उपकृत्यनुचिंतकानिशास्त्राण्युपकारस्यपदंहिसाधुरेवेति शूद्रपाठेचमहान्दोषःगर्ग्ये स्नेहाल्लोभाच्च मोहाच्चयोविप्रोज्ञानतोपिवा शूद्राणामुपदेशंतुदद्यात्सनरकंव्रजेदिति ज्योतिःशास्त्राध्ययनेफलमाह मांडव्यःएवंविधस्यश्रुतिनेत्रशा स्त्रास्यरूपभर्तुःखलुदर्शनंवैनिहंत्यशेषंकलुषंजनानांषड्बुद्धजधर्मसूरवास्पदंस्यात् अत्रज्ञानविशेषेणज्योतिर्विदःपूजानास्पदंजीर्णैरप्यधायि दशा दिनकृतपापंहंतिसिद्धांतवेत्ताधिदिनंजनितदोषंनक्षत्रवेशिष्टएव करणभगणावेत्ताहंत्यहोरात्रदोषंजनयतिधनमृक्षवनक्षत्रसूची नक्षत्रसूचिलुक्षणंवरा हसंहितायाम् अविदित्वेवयःशास्त्रंदैवज्ञत्वंप्रपद्यते सपंक्तिदूषकःपापोज्ञेयोनक्षत्रसूचकः नित्युत्पत्तिंनजानंतिग्रहाणांनैवसाधनम् परवाक्येनवर्त्तने तेनैवक्षत्रसूचकाः नक्षत्रंसूचयतीतिनक्षत्रसूची नक्षत्रसूचकोद्विष्टमुपवासंकरोतियः सनरजत्यंधमामिस्रंसार्धमृक्षविडंबिना नक्षत्रजीवनंपापंभिषजं शल्कजीविनम् नाहूयोराणिकादींश्चवाङ्मात्रेणापिनार्चयेत् ऋक्षविडंबिनानक्षत्रसूचकेनसहांदधामिस्रंनरकंव्रजंति अतश्चायथाशास्त्रमादेश कावनक्षत्रसूचकः नतुसंपूर्णशास्त्रपरिज्ञातादैवज्ञत्वंप्रपद्यतइत्युक्त्वात् पूर्वकर्मार्जितसदसत्कर्मविपाकोदैवंतज्ज्ञानानीतिदैवज्ञः तस्यभावोदैवज्ञत्वंगु रुःदैवज्ञैः शास्त्रातत्वज्ञैर्मुहूर्तोन्विष्यतेयदि सन्मुहूर्तः समन्वेष्यो नान्यैर्नक्षत्रसूचकैरिति अतएवकश्यपोवेदपारगमाह्यत्येनैवनक्षत्रसूचकस्यश्राद्धभो जनमाह अशिर्विश्वंमहंताचव्यंगोनक्षत्रसूचकः काणःकुब्जश्चमंदश्चक्षित्रीमूर्खश्चकुष्टवान् सर्वेश्राद्धेनियोक्तव्यामिश्रितावेदपारगैरिति वसिष्ठः त्रिस्कंधपारगमप्येवपूज्यःश्राद्धेसदाभूसुरवृंदमध्ये नक्षत्रसूचिरखलुपापरूपोहेयःसदासर्वसुधर्मकृत्ये वराहोपि समावत्सरिकेदेशेवस्तव्यंभूतिमिच्छतानक्षु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मूर्त्तोहियत्रैषपापंनत्रनविध्यते मुहूर्त्तेतिथिनक्षत्रमृतवश्चायनानिच सर्वाण्येवाकुलानिस्युर्नस्यात्सांवत्सरोयदि अतोगणपानांयदपांक्तेयत्वमप्यधायिधर्म
शास्त्रेतत्रस्मृत्यनुसारेणैवेदंज्ञेयम् महाप्रयोजनंतुएतच्छास्त्रस्यसम्यग्ज्ञानाब्रह्मसायुज्यमिति तथाचगर्गः ज्योतिश्चक्रेतुलोकस्यसर्वस्योत्तंशुभा-
शुभम् ज्योतिर्ज्ञानंतुयोवेदसयातिपरमांगतिम् सूर्यसिद्धांते दिव्यंचक्षुर्ग्रहाणांतुदर्शितंज्ञानमुत्तमम् विज्ञाकार्यादिलोकेषुस्थानंप्राप्नोतिशाश्वतम् व्य
साहः नसांवत्सरपाठेचनरकेपरिपच्यते ब्रह्मलोकप्रतिष्ठांचलभतेदैवचिंतकइति तस्माज्ज्योतिःशास्त्रमवश्यमध्येतव्यमितिस्थितम् तत्राप्याद्य
वाक्यानांपाठमात्रेणापिफलमस्तिस्मृत्यादिपठनवदिति अथमुहूर्तप्रयोजनमाह सत्याचार्यः शुभक्षणक्रियारंभजनितापूर्वसंस्कारःसंपदःसर्व
लोकानांज्योतिस्तत्रप्रयोजनमिति तेनशुभमुहूर्तारब्धं कार्यंसिद्ध्येदशुभमुहूर्तारब्धंतुनसिद्ध्येदितितन्नयुज्यते येननुयत्प्राक्तनंतस्यविपाकंसु
रेशसचिवोपियःसाक्षाच्छिपतिज्ञःसोपिनशक्नोःन्यथाकर्तुमितिशौनकोक्तेःप्राचीनसदसत्कर्मरूपंदैवस्यावश्यंभावित्वादितिचन्न विवाहादिषुविहि
तकालस्यपुरुषप्रयत्नसाध्यत्वादुभययोगेसत्येवकार्यसिद्धिर्नकेवलंदैवेनेति तदुक्तंकेशवार्किणा फलेयदिप्राक्तनमेवतत्किंकृष्याद्युपायेषु
परःप्रयत्नतःश्रुतिःस्मृतिश्चापिनृणांनिषेधविध्यात्मकंकर्मणिकिंनिषण्णोति यदितुदैवमेवफलेतदासर्वोजनःकृष्याद्युपायेषुकथंप्रवर्त्तेतेति
किंचश्रुतिस्मृत्यादयोपिनिषेधविध्यात्मकानिरर्थकाःस्युःनह्यसमारोहेन्नकूपमवरोहेन्नबाहुभ्यांनदींतरेन्नसंशयमध्यापयेत्यादिनामाश्वलाय
नादिवचनानांकिंचित्साशास्त्रस्यैववैय्यर्थ्यप्रसंगःस्यादित्यर्थःयाज्ञवल्क्योपिदेवेपुरुषकारेपिकर्मसिद्धिर्व्यवस्थिता तथादैवमपिव्यक्तंपौरुषंपौर्वदैहि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कमिति कर्मसिद्धिः फलावाप्तिरिष्टानिष्टलक्षणा साचैकेवलैर्दैवेनव्यवस्थिता अपिनुपुरुषकारोपि पुरुषकारः प्रयत्नः पुरुषकाराभावेदैवमेवनास्तीत्याह नन्वदैवमिति पूर्वदेहार्जितपापरूपमेवदैवमित्युच्यते तच्चाल्पपुरुषप्रयत्नानंतरंमहाफलोदयेन अभिव्यक्तं भवति अतएववसंतराजः पूर्वजन्मजनितंपुराविदः कर्मदैवमितिसंप्रचक्षते उद्यमेनसमुपार्जितं तदावांछितंफलंनिर्वैकेवलमिति दैवप्रयत्नयोरन्यतरेणसिद्धिर्नभवतीत्यत्रदृष्टांतमाहयाज्ञवल्क्यः यथाह्येकेनचक्रेणरथस्यनगतिर्भवेत् तद्वत्पुरुषकारेणविनादैवंनसिध्यति केशवार्कोपि प्राक्कर्मबीजसलिलानलोर्वीसंस्कारवत्कर्मविधीयमानमशोषायपोषायचयस्यतस्यतस्मात्सदाचारवतांनहानिरिति यत्प्राक्कर्मजन्मांतरोपार्जितंकर्मदैवरूपंतस्यविधीयमानमधुनाक्रियमाणंकर्म शोषायचभवति किंवत्बीजंसलिलानलोर्वीसंस्कारवत् यथासद्बीजंशुभसलिलादिसंस्कारैःसंस्कृतंसदुदितंवर्धतेच तद्वत्प्राक्कर्मापिपौरुषेणेहिकेनसत्प्रयत्नेनवर्धते अन्यथाक्षीयतेइत्यर्थः तस्मात्ज्योतिःशास्त्रविहितकालेविवाहादिकुर्वतांशांतिचिकित्सादिसदाचारवतांपुरुषाणांसदानहानिःस्यात् अन्यच्च दैवंहि पुरुषनिष्पन्नदेशकालवशातएवविपच्यते दुष्टमपिदुष्टांतरंसाहित्येनैतत्दुष्टकारिभवति यथादुर्जनोरंध्रान्वेषणेन अतएववसंतराजः सर्ववह्निविषकंटकादिकंयेनदैवशरणोपिमानवः दूरतस्त्यजतिपौरुषंनदातेननः स्फुरतिदैवतोधिकम् पौरुषेणाहृदयेप्सितांगतिंप्राप्नुवंतिपुरुषाःसुमेधसः यांतिदैवशरणालयंयथापादपाज्वलनिदावपावकेइति शकुननिमित्तादिभिः सूचितमशुभंदैवफलंशुभेनप्रयत्नेनबध्यंतएव तथाचवसंतराजः तन्निरूप्यशकुनेनदुःखदंवंचयंतिनियतंसमुद्यतम् पौरुषेणपुरुषाःसुमेधसःसंशयंतिपुनरात्मनोहितमिति तद्दैवफलंदुःखं समुद्यतंशकुनेननि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ज्यंत मुहूर्तचिंतामणिमित्यनेन पदेनैवसर्वं सूचितम् तथाचनारदः अस्यशास्त्रस्यसंबंधोवेदांगमितिधातुतइति यद्वा अत्राभिधेयपदार्थायांमु
हूर्तानांग्रंथस्यचप्रतिपाद्यप्रतिपादकभावः संबंधः प्रयोजनंतुशुभाशुभनिरूपणंविवाहादिकालनिर्णयश्च यदाहनारदः प्रयोजनंचजगतः शुभाशुभनिरू
पणमिति कश्यपोपि ग्रहणग्रहसंक्रांतियज्ञाध्ययनकर्मणाम् प्रयोजनंग्रंथोह्याह क्रियाणांकालनिर्णयइति तज्जिज्ञासूरधिकारी सचद्विजएवनान्यः
उक्तंचनारदेन सिद्धांतसंहिताहोरारूपस्कंधत्रयात्मकम् वेदस्यनिर्मलंचक्षुर्ज्योतिःशास्त्रमकल्मषम् विनैतदखिलंश्रौतस्मार्तकर्मनसिद्धति तस्माज्जगद्धिता
यैदंब्रह्मणानिर्मितंपुरा प्रथमंद्विजैरेतदध्येतव्यंप्रयत्नतः अत्रैवकारस्यपाठक्रमेणयोजनेप्रयोजनंविनैवज्योतिः शास्त्राध्ययनस्यावश्यकत्वं प्रतीयतेद्विजैरेवे
तिन्यासस्थानेद्विजव्यतिरिक्तैः शूद्रैर्नाध्येयमितिचप्रतीयते व्यासस्यानहयमपियुक्तमेव ननुकथंश्रौतस्मार्तकर्मोपयोगिज्योतिषमिति चेदुच्यते अष्टव
र्षंब्राह्मणमुपनयीत वसंतेब्राह्मणोग्नीनादधीत दर्शपौर्णमासाभ्यांयजेतेत्यादिश्रुतयः संति तत्रवर्षादिज्ञानंवसंतादिश्रुतिज्ञानंदर्शपूर्णमासयोर्ज्ञानंच
ज्योतिषंविनासर्वथा ननिर्वहतीत्यवश्यमध्येतव्यंज्योतिः शास्त्रम् उक्तंचवेदांगज्योतिषे वेदाहियज्ञार्थमभिप्रवृत्ताः कालानुपूर्व्याविहिताश्चयज्ञाः तस्माद्वि
देकालविधानशास्त्रंयोज्योतिषंवेदसवेदयज्ञान् यथाशिखामयूराणांनागानांमणयोयथा तद्वेदांगशास्त्राणांज्योतिषंमूर्धनिस्थितम् तस्मात्कर्मो
पयोगिकनयाःवश्यमध्येतव्यंज्योतिः शास्त्रम् तच्चसुपरीक्षितशिष्यायदेयम् तदुक्तंश्रुतौ विप्राहवै ब्राह्मणमाजगामगोपायमाशेवधिष्टेहमस्मि
प्रमृणयकायावृजवेहितायनमाब्रूयावीर्यवतीनयास्याम् अन्यत्र नैतद्देयंदुर्विनीतायजातुज्ञानंगुप्तंनद्विसम्यग्फलाय अस्मानेहिस्थाप्यमानेववाचोदेवीको

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पान्निर्दहेत्तंचिराय विनयावनतायदीयमानंप्रभवेत्कल्पलतेवसत्फलाय उपकृत्यनुचिंतकानिशास्त्राण्युपकारस्यपदंहिसाधुरेवेति शूद्रपाठेचमहान्दोषः गर्ग
स्नेहाल्लोभाच्च मोहाच्चयोविप्रोज्ञाननोपिवा शूद्राणामुपदेशंतुदद्यात्सनरकंव्रजेदिति ज्योतिः शास्त्राध्ययनेफलमाहमांडव्यः एवंविधस्यश्रुतिनेत्रशा
स्त्रास्वरूपभर्तुःनवलुदर्शनंवैनिहंत्यशेषंकलुषंजनानांपबुद्धजंधर्मरूपवास्पदंस्यात् अत्रज्ञानविशेषेणज्योतिर्विदःपूजानाह्नम्यंजीर्णेरभ्यधायि दशा
दिनकृतपापंहंतिसिद्धांतवेत्ताभिदिनजनितदोषंतर्कवेशिष्ण एव करणभगणवेत्ताहंत्यहोरात्रदोषंजनयतिधनमहस्तत्रनक्षत्रसूची नक्षत्रसूचिलक्षणवरा
हसंहितायाम् अविदित्वेवयः शास्त्रंदैवज्ञत्वंप्रपद्यते सपंक्तिदूषकः पापोज्ञेयोनक्षत्रसूचकः नित्युत्पत्तिनजानंतिग्रहाणांनैवसाधनम् परवाक्येनवर्त्तने
ननैवनक्षत्रसूचकाः नक्षत्रंसूचयतीतिनक्षत्रसूची नक्षत्रसूचकाद्विप्रसुपवासंकरोतियः सगच्छत्यंधमामिस्रंसार्धमूक्षविडंबिना नक्षत्रजीवनंपापंभिषजं
शल्यकजीविनम् नाहूयोराणिकादींश्चवाङ्मात्रेणापिनार्चयेत् ऋक्षविडंबिनानक्षत्रसूचकेनसहांदधामिरौरवंनरकंव्रजंति अतश्चायथाशास्त्रमादेश
कोवनक्षत्रसूचकः नतुसंपूर्णशास्त्रपरिज्ञातादैवज्ञत्वंप्रपद्यतइत्युक्तत्वात् पूर्वकर्मार्जितसदसत्कर्मविपाकोदैवंतज्जानातीतिदैवज्ञः तस्यभावोदैवज्ञत्वगु
रुःदैवज्ञेः शास्त्रतत्त्वज्ञैर्मुहूर्तोन्विष्यतेयदि सन्मुहूर्त्तः समन्वेष्योनान्येनक्षत्रसूचकैरिति अतएवकश्यपोवेदपारगमाह्येत्यैनंनक्षत्रसूचकस्यश्राद्धभो
जनमाह अत्रिर्विश्वंमहत्तात्रव्यंगोनक्षत्रसूचकः काणःकुब्जश्चमंदश्चश्वित्रीमूर्खश्चकुष्ठवान् सर्वेश्राद्धेनियोक्तव्यामिश्रितावेदपारगैरिति वसिष्ठः
त्रिस्कंधपारगमेवपूज्यः श्राद्धेसदाभूसुरवृंदमध्ये नक्षत्रसूचिश्चलुपापरूपोहेयःसदासर्वसुधर्मकृत्ये वराहोपि समावत्सरिकेदेशेवस्तव्यंभूतिमिच्छतानक्षु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मूर्त्तोहियत्रैषपापंतत्रनविद्यते मुहूर्त्ततिथिनक्षत्रमृतवश्चायनानिच सर्वाण्येवाकुलानिस्युर्नस्यात्सांवत्सरोयदि अतोगणपानांयदपांक्तेयत्वमन्यधायिधर्म
शास्त्रेतत्रस्तूचकाभिप्रायेणज्ञेयम् महाप्रयोजनंतुएतच्छास्त्रस्यसम्यग्ज्ञानाब्रह्मसायुज्यप्राप्तिः तथाचगर्गः ज्योतिश्चक्रेतुलोकस्यसर्वस्योक्तंशुभा-
शुभम् ज्योतिर्ज्ञानंतुयोवेदसयातिपरमांगतिम् सूर्यसिद्धान्ते दिव्यंचक्षुर्ग्रहाणांतुदर्शिनंज्ञानमुत्तमम् विज्ञाकार्यादिलोकेषुस्थानंप्राप्नोतिशाश्वतम् च
शाहः नसांवत्सरपाठीचनरकेपरिपच्यते ब्रह्मलोकप्रतिष्ठांचलभतेदैवचिंतकइति तस्माज्ज्योतिःशास्त्रमवश्यमध्येतव्यमितिस्थितम् तत्राप्याष
वाक्यानांपाठमात्रेणापिफलमस्तित्यादिपठनवदिति अथमुहूर्तप्रयोजनमाह सत्याचार्यः शुभक्षणक्रियारंभजनितापर्वसंभवाःसंपदःसर्व
लोकानांज्योतिरत्रप्रयोजनमिति तेनशुभमुहूर्तारब्धं कार्यसिद्ध्येदशुभमुहूर्तारब्धंतुनसिद्ध्येदितितन्नयुज्यते येननुयत्प्राक्तन्यंतस्यविपाकसु
रेशसचिवोपि यःसाक्षाभिपतिज्ञःसोपिनशक्नोःन्यथाकर्तुमितिशौनकोक्तेःप्राचीनसदसत्कर्मरूपंदैवस्यावश्यंभावित्वादितिचन्न विवाहादिषुविहि
नकालस्यपुरुषप्रयत्नसाध्यत्वादुभययोगेसत्येवकार्यसिद्धिर्नकेवलंदैवेनेति तदुक्तंकेशवार्किणा फलेयदिप्राक्तनमेवतत्किंकृष्याद्युपायेषु
परःप्रयत्नतःश्रुतिःस्मृतिश्चापिनृणांनिषेधविध्यात्मकेकर्मणिकिंनिषण्णेति यदितुदैवमेवफलेतदासर्वोजनःकृष्याद्युपायेषुकथंप्रवर्त्तेतेति
किंच श्रुतिस्मृत्यादयोपिनिषेधविध्यात्मकानिरर्थकाःस्युःनह्यसमारोहेन्नकूपमवरोहेन्नबाहुभ्यांनदींतरेन्नसंशयमध्यापयेतत्यादिनामाश्वलाय
नादिवचनानांकिंचित्साशास्त्रस्यैववैय्यर्थ्यप्रसंगःस्यादित्यर्थः याज्ञवल्क्योपिदेवेपुरुषकारेपिकर्मसिद्धिर्व्यवस्थिता तत्रदैवमभिव्यक्तंपौरुषंपौर्वदैहि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कर्मेति कर्मसिद्धिः फलावाप्तिरिष्टानिष्टाचलक्षणा साचकेवलंदैवेनव्यवस्थिता अपितुपुरुषकारोपि पुरुषकारःप्रयत्नःपुरुषकाराभावेदैवमेवनास्तीत्याह
नचदैवमिति पूर्वदेहार्जितपौरुषमेवदैवमित्युच्यते नच्चाल्पपुरुषप्रयत्नानंतरंमहाफलोदयेन अभिव्यक्तं भवति क्षणाएववसंतराजः पूर्वजन्मजनितंपुराविदः
कर्मदैवमितिसंप्रचक्षते उद्यमेनसमुपार्जितं तदावांछितंफलनिर्नयकेवलमिति दैवपयत्नयोरन्यनरेणासिद्धिर्नभवतीत्यत्रदृष्टांतमाहयाज्ञवल्क्यः
यथाह्येकेनचक्रेणरथस्यनगतिर्भवेत् नह्यपुरुषकारेणविनादैवंसिद्ध्यति केशवार्कोपि प्राक्कर्मबीजसलिलानलोर्वीसंस्कारवत्कर्मविधीयमा
नमशोषायपोषायचयस्यनस्यतस्मात्सदाचारवतांनहानिरिति यत्प्राक्कर्मजन्मांतरोपार्जितंकर्मदैवरूपंतस्यविधीयमानमधुनाक्रियमाणंकर्म
शोषायचभवति किंवत्बीजसलिलानलोर्वीसंस्कारवत् यथासह्यौजंशुभसलिलादिसंस्कारैःसंस्कृतसदुदितवर्धनेच नह्यप्राक्कर्मापिएहिकेनसत्प्रयत्ने
नवर्धते अन्यथाक्षीयतेइत्यर्थःतस्मात्ज्योतिःशास्त्रविहितकालेविवाहादिकुर्वतांशांतिचिकित्सादिसदाचारवतांपुरुषाणांसदानहानिःस्यात् अन्य
च्च दैवंहि पुरुषनिष्ठंनदृश्यकालवशतएवविपच्यते दुष्टमपिदुष्टांतरसाहित्येनैतत्दुष्टकारिभवति यथादुर्जनोरघान्वेषणेन अतएववसंतराजः
सर्ववन्हिविषकंटकादिकंयेनदैवशरणोपिमानवःदूरतस्त्यजतिपौरुषंनदातेननःस्फुरतिदैवतोधिकम् पौरुषेणत्हृदयेप्सितांगतिंभावुकंतिपुरुषाःसु
मेधसः यांतिदैवशरणालयंयथापादपाज्ज्वलतिदावपावकेइति शकुननिमित्तादिभिः सूचितमशुभंदैवफलंशुभेनप्रयत्नेनबध्यंतएव नथाचवसंतराजः
नन्निरूप्यशकुनेनदुःखदंवंचयंतिनियतंसमुद्यतम् पौरुषेणपुरुषाःसुमेधसःसंशयंतिपुनरात्मनोहितमिति नहैवफलंदुःखं समुद्यतंशकुनेननि

CC-0. In Public Domain. Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

रूप्यन्तानारः पुरुषाः पौरुषेणवंचयंतीत्यर्थः यथायेनग्रहेणयावतीदशांतर्दशावादृग्तातस्याः फलपरिपाकः तावंतंकालमभिव्याप्यभवेदेवेतिस्थितेन दशाप्रवेशकालीनचंद्रादिग्रहभुक्तभफलनिरूपणंयथानस्यदशाफलस्यान्यथात्वमल्पत्वमधिक्यंवाकथंचिदपिभवति तद्वदेतदपिबोद्धव्यम् तत्रनंतरोक्तसर्पविषवेगादि दृष्टांतेन पौरुषमेवफलसाधनंकथंनस्यात् तथाचदृष्टपाषाणांवराहः तथापरमुपेत्यैवदैवंधैर्यावलंबिनः प्रत्यक्षतः क्रियासिद्धौ केवलं जगुरुच्चमसूयस्थानहीनोशजाहिबुद्धिमानपिसर्वदा प्रधर्षणीयः शत्रूणांभुजंगइवनिर्विषः विधानगणनाजडः पुरुषकारमुत्कादरोमनोरथपरिश्रमर्नपीरुचंबति श्रीमुरवम् पराक्रमविनिश्चितैकसूनयोहिसख्यः कृतहरिर्मदसुवासितंपिबतिकुंजरास्तुद्भ्रमु इत्यादि उच्यते समानभूमिषुसमानसलिलादिप्रयत्नेपिफलवैचित्र्यदर्शनात् कारणांतरंकल्प्यतेनदेवदैवमिति अतउभयोर्योगेसत्येवफलसिद्धिरिति एतदपितत्रैव कृषिवृष्टि समायोगादृश्यतेफलसिद्धयः अस्मिन्नर्थेशृणुश्लोकान्द्वैपायन मुखोद्गतान् कृषिःपौरुषं वृष्टिर्दैवंकर्षकःपौरुषेणाकृषिंकरोति नाम दैवंवृष्ट्यासाधयति अथकृषिंकरोतिचेत्तदावृष्ट्याविनानकिंचित्फलमाप्नोति यदिपुनःकर्षकोबीजंवपतिदैवंचवर्षतिनदाफलमधिकमुत्पद्यते एवंदैवपुरुषकारयोः समयोर्यत्फलसिद्धिर्दृश्यते अत्रार्थेश्रीव्यासमुखोद्गताश्लोकाः नविनामानुषंदैवंदैवंवामानुषाहिना नैकोनिवर्तयत्यर्थमेकारणिरिवानलमिति केचिद्बुद्धिः कर्मानुसारिणीनिगद्यमानाः प्रयत्नोपिदैवरूपइतिकृत्वादैवमेवफलसिद्धेःकारणमितिवदंति तच्च अनवस्थादोषप्रसंगात् तथाहि प्राक्तनंकर्मार्जितपौरुषमेवकिलदैवशब्देनोच्यते अद्यत्यः प्रयत्नः प्राक्तनपौरुषलक्षणेनदैवेनजन्यते तदपितत्प्राक्तनपौरुषजन्यमित्यनवस्थाऽतः प्रयत्नोपिदैवप्रेरितइत्यनुपपन्नम् न तु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

बीजांकुरन्यायेनानवस्थादोषोनभवतीतिचेन्न नहिबीजांकुरन्यायेनदैवमेवमूलमितिनिश्चीयतेनापिप्रयत्नः अतःसत्युभययोगेफलसिद्धिरितिन
न्यम् एवंचेन्नहिपूर्वोक्तानांशौनकादिवाक्यानांपैतृकंस्वर्गंशमनंचोपि यःसाक्षान्निष्पिनष्टःसोपिनशक्नोःन्यथाकर्तुमित्यादिकानांका
गतिःउच्यतेदैवंनुहृदकर्मजंचेतिद्विविधम् तत्रहृदकर्मजस्यावश्यंभावित्वात् ग्रहशांत्यादिरूपापूर्वप्रयत्नादपितन्निवारयितुंनशक्यते हृदमूलत्वात् प्रबलत्वा
नाघातेपिहृदमूलपादपवत् अहृदकर्मजंतुदैवंप्रयत्नेननिवर्त्यमतिशिथिलमूलपादपवत् तथाचजातके येधर्मकर्मनिरताविजितेंद्रियायेपश्यभोजनतु
षोहिजदेवभक्ताःलोकेनरादधतियेकुलशीललीलातेषामिदंकथितमायुरुदारधीभिरिति प्रयत्नाभावेतुविपच्यंते तथाचतत्रैव पापिष्ठायेदुराचारादेवब्रा
ह्मणनिंदकाः अपथ्यभोजिनस्तेषामकालेमरणंध्रुवमितिवैद्यकेपि पूर्वजन्मकृतंपापंव्याधिरूपेणबाधतेइतिसर्वव्याधीनांसाधारण्येनकर्मजत्वेपिसा
ध्यासाध्यत्वेनद्वैविध्यम् तत्रापि कृच्छ्रोपायःसरवोपायोद्विविधःसाध्यउच्यते असाध्योद्विविधोज्ञेयोसाध्योयश्चागतिक्रियःसाध्यायायात्ययायां
नियाप्याश्चासाध्यनांतथा प्रतिभाणानसाध्यास्तुनराणामप्रियावनामित्यादिनाः चिकित्सव्याधेर्हृदमूलत्वमन्येषामहृदकर्ममूलत्वंनिश्चीयते ननुदैव
स्येहशद्वैविध्यमस्ति अनःशौनकवाक्यानामयमर्थःयेनस्त्रिणि येनपुरुषेणयत्पापमवश्यंभोक्तव्यंहृदकर्मोपार्जितमितियावत् तदन्यथाकर्तुबृहस्प
तिरपिनशक्तः अर्थादन्यद्हृदकर्मोपार्जितमन्यथाकर्तुंशक्तइत्यर्थः अतोनिमित्तशकुनादिभिर्दुष्टफलेस्नाने बौधायनादिविहितेन नच्छ्रांतिदानादि ४
रूपधर्मेणप्रयत्नेनतन्निवर्त्यतेशुभंवर्धते अतएवतेनैवोक्तम् सुपरीक्षितंबिलप्रंधर्मार्थंसुरवायदंपत्योः अपरीक्षितंबिलप्रंनहिदेयंपंडिते नदैवविदा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अयशोविनिधौमज्जतिशास्त्रमविज्ञाययोदधादिति बृहस्पतिरपीद्रंप्रत्याह्स्वभावादेवकालोयंशुभाशुभसमन्वितः अनादिनिधनः सर्वोननिर्दोषोननिर्गुणः तस्मान्निर्दोषकालार्थं मुहूर्तमधिगच्छताम् कालःशुभोगुणैर्युक्तोबलवद्भिःशुभग्रहः दोषैर्युक्तोपिचाप्राप्यैबहुभिर्व्यत्ययंद्वयोरिनि अतःशुभमुहूर्तबलेनपूर्वकर्मार्जितमशुभमपिदैवफलंनिवार्यतेइति अनवद्यं २ अथनिथीशाननुष्टुभाह निथीशाइति एतेनिथीशाः निथीनांस्वामिनः वह्निश्चकश्च कोब्राह्मणा शेषंस्पष्टं प्रयोजनंनुनत्तद्देवतापूजाप्रतिष्ठादि अर्थमुहूर्तविचारस्यप्रतिज्ञातत्वात् संवत्सरादिकथनंनोक्तं

निथीशावह्निकोगोरीगणेशोहिर्गुहोरविः शिवोदुर्गोनकोविश्वेहरिःकामःशिवःशशी ३ नंदाचभद्राचजयाचरिक्तापूर्णेतिनिथ्योः शुक्लमध्यशस्ताः सितेःसितेशस्तसमाधमाःस्युःसितज्ञभौमार्किगुरौचसिद्धाः४ नंदाभद्रानंदिकाख्याजयाचरिक्ताभद्रापूर्णसंज्ञाःधमार्कात् याम्यंत्वाष्ट्रंवैश्वदेवंधनिष्ठार्यमांज्येष्ठांत्यंरवेर्दग्धभंस्यात् ५ तनएवावधार्यम् ३ अथनिथीनांसंज्ञांसफलामाह नंदेतिप्रतिपदादिपंचतिथयोनंदाभद्राजयारिक्तापूर्णासंज्ञाः स्वस्वनामसदृशफलदाःस्युरिति एवंप्रकारेणसर्वाःषष्ठ्यादयोज्ञेयाःताःशुक्लपक्षेअशुभमध्यमशुभफलदाःस्युः असिते कृष्णपक्षेशुभमध्याधमफलदास्युः ताएवनंदादितिशयः शुक्रबुधमंगलशनिगुरुवारेषुसिद्धिकाराःस्युः यथानंदाशुक्रवारेएवंभद्राबुधवारेजयाभौमेरिक्ताशनौपूर्णागुरौइति ४ अथसूर्यादिवारेषुयथासंख्यंनिषिद्धतिथीर्दग्धनक्षत्राणिचशालिन्याह नंदेति अर्कादितिल्यमूलोपरं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

चमी अर्कभारभ्य नंदाकिकातिथिरधमास्यात् यथासूर्यवारे नंदाधमा एवंसोमेभद्रा भौमे नंदा बुधेजया गुरोरिक्ता शुक्रेभद्रा शनौपूर्णेति इदमाधुनिक्ता
नांभाच्यानामतंत्रसुनेशुभाः अमृतयोगाः तथाचवसिष्ठः नंदाभौमार्कयोर्भद्राशुक्रेहोश्वजयाबुधे शुभयोगागुरोरिक्तापूर्णामंदेः मृताख्या गुरुरपि
आदित्यभौमयोर्नंदाभद्राशुक्रशशांकयोः जयाज्ञेचगुरोरिक्तापूर्णार्कौचामृताशुभाइति नारदवाक्येशनौपूर्णाचमृत्युदेतिकल्पितपाठः वसिष्ठा
दिवचनविसंवादात् बहुषुपुस्तकेषुशनौपूर्णाः मृताशुक्रेनिपाठाच्चपूर्णसंज्ञाः मृतार्कादितिपाठः साधुःतथारविवारादिषुयाम्यंभरणीतदादीनिनक्षत्राणिय
थाक्रमेणदग्धनक्षत्राणिस्युःयथारविवारेभरणीदग्धा सोमेचित्राभौमेउत्तराषाढाबुधेधनिष्ठा गुरावुत्तराफाल्गुनी शुक्रेज्येष्ठा शनौरेवती नारदः आदित्य
भौमयोर्नंदाभद्राशुक्रशशांकयोः जयासोम्येगुरोरिक्ता शनौपूर्णा मृताशुभाइति नारदः यमर्क्षमर्कवारः स्याच्चित्राभौमेतुविश्वभम् बुधेश्रविष्ठा
र्याम्यर्क्षंगुरौज्येष्ठाभृगौदितिरेवतीशनिवारेतुदग्धयोगाभवंत्यमी एनान्येवनक्षत्राणिरव्यादीनांजन्मभानीत्युक्तानीत्यपिनिषिद्धान्येव लघुःयाम्य
त्वाष्ट्रोत्तराषाढधनिष्ठोत्तरफाल्गुनी ज्येष्ठाचरेवतीचैवजन्मर्क्षंभानुतः क्रमात् क्रमात्समेद्वादशसूर्यनवाष्टीपौर्णिमास्यमा ७ १४ १० १२ ९ ८ १५ ३० -
सूर्यादिजन्मतिथयः संत्याज्याः शुभकर्मणि जन्मर्क्षेजन्मतिथिषुशुभकर्मविवर्जयेत् बलाच्चेत्कुरुतेकर्मनतत्फलमवाप्नुयादिति ५ अथकृकचादिनिंद्य-
योगाननुष्टुभाह षष्ठ्यादीति क्रमेणषष्ठ्यादितिथयः मंदाऽर्कैश्चरादित्लोमंविपरीतगणनयाःधमाःस्युःयथाशनौषष्ठी अधमाशुक्रेसप्तमीगुरावष्टमी बु ५
धेनवमी भौमेदशमी सोमेएकादशी रवौद्वादशी एतेयोगाःकृकचास्याःज्ञेयाः तथाचनिपद्बुधवासरेसप्तमीरविवारेसंवर्तयोगाअधमास्यान् अथषष्ठी आद्याम

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

निषन् अमा अमावास्यारदधावनेदंतानांकाष्टादिभिर्मलनिराकरणे अधमाः निषिद्धाः स्युः क्वचिन्नवमीरविरयोरपिनिषेधः काशीखंडे प्रतिपद्दर्शीषष्ठीन
वम्यांरविवासरे दंतानांकाष्ठसंयोगोदहेदासप्तमकुलमिति ६ अथकृत्यविशेषेषुनिषिद्धतिथीरिंद्रवंशाच्छदसाह षष्ठ्यष्टम्यौप्रसिद्धे सूनश्चनुर्दशी-
विधुक्षयोःमावास्या एनासुतिथिषुनापुरुषःतैलंपलं मांसं क्षुरंक्षौरं मरतमैथुनं नोसेवेत यथाषष्ठ्यांतैलम् अष्टम्यामांसम् चतुर्दश्यांक्षौरम् अमावास्यायांमै
थुनम् नसेवेतत्यर्थः विधुक्षयःसर्वोपलक्षयःवसिष्ठःस्त्रीसेवनंपर्वस्वपक्षमध्येफलं चषष्ठीषुचसर्वंतैलं नृणांविनाशाय चतुर्दशीषुक्षुरक्रियास्यादमकृन्नदासु
नास्दः व्यतीपातेच संक्रानावेकादश्यांचपर्वसु अर्कभौमदिनेविष्ट्यांनाभ्यंगंनचवैधृताविति पर्वाणिवसिष्ठआह चतुर्दश्यष्टमी कृष्णा अमावास्याच

षष्ठ्यादितिथयोमंदाद्विलोमंप्रतिपद्युते सप्तम्यर्केऽधमाः षष्ठ्याथामाश्चरदधावने ६ षष्ठ्यष्टमीभूतविधुक्षयेषुनोसेवेतनातैलपलेक्षु
रव्रतम् नाभ्यंजनंविश्वदशद्विके तिथौ धात्रीफलैः स्नानममाद्रिगोष्वसत् ७ पौर्णिमा पुण्यानिपंचपर्वाणि संक्रांतिर्दिन पस्य चेति अत्रनि-
थिस्तात्कालिकीग्राह्या उक्तंच स्नानेवाभ्यंजनेचैवदंतधावनमैथुने तिथिस्तात्कालिकी ग्राह्यातथामरण जन्मनोरिति अथविश्वेत्रयोदशी दशदशमी
द्विकेद्वितीया एनासुतिथिषु अभ्यंजनं अभ्यंगं मलापहात्तंनसेवेत अयंनिषेधोब्राह्मणव्यतिरिक्तस्य तथाच भट्टभास्करोनिर्णयामृते त्रयोदश्यांद्वितीं
यायां सप्तम्यां चविशेषतः शूद्रविद्क्षत्रियाः स्नानं नाचरेयुः कदाचनेति अथधात्रीफलैरामलकैः स्नानममाद्रिगोषु अमावास्यासप्तमीनवमीषु असत्निषिध्यपि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

र्थः अत्रवसिष्ठादिमतेत्रयोदश्यादितिथिषु आमलकस्नानस्यैवनिषेधोनाभ्यंगस्य वसिष्ठाः कामदुर्गोतकरविनष्टंदुर्दिनेषुच सकृदामलकस्नानंसंपत्सुखानि
नाशनं भद्रुभास्करस्तुनवम्यादिष्वेवामलकस्नाननिषेधनि समभ्यचंद्रानवमीषुदेहश्रीसंननीरामलकैर्नरस्य स्नाननिहंत्यंत्यदिनेतुधत्तेनिलेःश्रियं
पुण्यकंसदैवेति ७ अथसूर्यादिवारेषुदग्धादियोगचतुष्टयमिंद्रवज्रोपजातिकाभ्यामाह सूर्येति सूर्यादिति सूर्येशपंचाग्निरसाष्टनंदाः तिथयः सू
र्यादिवारेदग्धसंज्ञाभवंति यथा द्वादशीरविवारेदग्धा सोमेएकादशी भौमेपंचमी बुधेतृतीया गुरौषष्ठी शुक्रेऽष्टमी शनौनवमी उक्तंचनारदेन एकाद
शीचेद्रवारे द्वादशीचार्कवासरे षष्ठीबृहस्पतेर्वारेतृतीयाबुधवासरे अष्टमीशुक्रवारेच नवमीशनिवासरे पंचमीभौमवासरे चदग्धयोगाःप्रकी

सूर्येशपंचाग्निरसाष्टनंदावेदांगसप्ताश्विगजांकशैलाः सूर्यांगसप्तोरगगोदिगीशादग्धाधिकारव्याश्चहुताशनाश्च ८ र्तिताःअथविष

योगाःवेदेति चतुर्थ्यादितिथयः अर्कादिवारेषु विषाख्याभवंति यथा रवौचतुर्थीविषाख्या चंद्रेषष्ठी भौमेसप्तमी बुधेद्वितीया बुधेभद्राख्याः सिद्धियोगस्तु-
सप्तमी द्वादश्योश्चरिनार्यः एवंनवमीशन्यादावपि गुरावष्टमी शुक्रेनवमी शनौसप्तमी तथाचगुरुः षष्ठीशशांकेनवमीचशुक्रेबुधेद्वितीयातपनेचतुर्थी
जीवेऽष्टमीसौरिकुजेऽह्निसप्तमीयोगाविषाख्याःकुलनाशनाःस्युः अथहुताशनाख्याःसूर्योगेनि द्वादश्यादितिथयःसूर्यादिवारेषुहुताशनाख्याः-
स्युःवसिष्ठः सप्तषष्ठ्यादितिथयःसोमवारादिभिर्युताःअग्निजिह्वाःसप्तयोगामंगलेष्वनिगर्हिताः ८ अथयमघटाःमघाविशाखादिनक्षत्राणिरविवा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

रादिषु यमघंटसंज्ञानिस्युःयथा अर्कवारेमघायमघंटा एवंसोमवारेविशाखाइत्यादिगर्गः मघाविशाखाआर्द्राचमूलभृक्षंचक्रत्तिकारोहिणीहस्तश्चत्रु-
क्रायमघंटाःक्रमाद्वेःएनेदग्धादियोगाःशुभेविवाहादिकार्येवर्ज्याःगमनेतुयात्रायामवश्यंवर्ज्याःएषामपवादोवसिष्ठेनोक्तःदिवामृत्युप्रदाःपापदोषास्त्वेतेनशस्यंते
शुभकार्येभसूतौचसर्वदापरिवर्जयेदिति आवश्यककृत्येदीपिकायामयमघंटत्यजेदष्टौमृत्योर्द्वादशनाडिकाइति अन्येषांपापयोगानामध्यान्हात्परतः शुभमि
ति १ अथचैत्रादिमासेशून्यतिथीःशार्दूलविक्रीडिते नार्ह्यानुष्टुभाह भाद्रेइति शुक्लाइतिच भाद्रपदादिश्लोकोक्तमासेषुचंद्रदृशौप्रतिपद्द्वितीये इत्यादिक्रमोक्त

सूर्यादिवारेनिथयोभवंतिमघाविशाखाशिवमूलवह्निः ब्राह्मंकरोर्कघमघंटकाश्चशुभेविवर्ज्यागमनेत्ववश्यम् १ भाद्रेचंद्रदृशौनभस्यनलने
त्रेमाधवेद्वादशीपौषेवेदशराःइषेदशशिवामार्गेदिनागामघौ गोष्टौचोभयपक्षगाश्चनिथयःशून्याबुधैःकीर्तिताऊर्जाषाढतपस्यशुक्रतपसां
कृष्णेशरांगाब्धयः १०

निथयःउभयपक्षगाःशुक्लकृष्णपक्षगताःशून्यसंज्ञकाःबुधैःकीर्तिताःकथिताः यथा भाद्रपदेप्रतिपद्द्वितीयेउभयपक्षेशून्ये
एवंनभसिश्रावणेउभयपक्षेतृतीयाद्वितीये शून्येइत्यादि अनुक्तमासानांऊर्जाषाढतपस्यशुक्रतपसांकार्तिकाषाढज्येष्ठफाल्गुनमाघानांकृष्णपक्षेक्रमे
णशरांगाब्धयः शून्याः पंचएतान्निथयः शून्याः यथा कार्तिककृष्णेपंचमीशून्या एवमाषाढकृष्णेषष्ठी फाल्गुनकृष्णेचतुर्थी ज्येष्ठकृष्णेचतुर्दशी
माघकृष्णेपंचमी अथैषामेवकार्तिकादिमासानांशुक्लपक्षेशून्याश्चमिथिश्वरसाः क्रमाच्छून्याः यथा कार्तिकशुक्लेचतुर्दशीशून्या आषाढशुक्ले

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सप्तमी फाल्गुनशुक्लेतृतीया ज्येष्ठशुक्लेत्रयोदशी माघशुक्लेषष्ठी चेतिवसिष्ठः अष्टमीनवमीचैत्रेपक्षयोरुभयोरपि माधवेद्वादशी त्याज्यापक्षयोरुभयोरपि ज्येष्ठेत्रयोदशीनिषासितेकृष्णेचतुर्दशी आषाढेकृष्णपक्षस्यषष्ठीशुक्लेतुसप्तमी द्वितीयाचतृतीयाचश्रावणेसितकृष्णयोः प्रथमाचद्वितीयाचनभस्येमासिनिंदिते दशम्येकादशीनिषा मासीषशुक्लकृष्णयोः ऊर्जेचतुर्दशीशुक्लाकृष्णपक्षेतुपंचमी सप्तमीचाष्टमीसौम्ये पक्षयोरुभयोरपि पौषेपक्षद्वयेनैवचतुर्थीपंचमीनषा माघेतुपंचमीषष्ठी शुक्लेकृष्णेयथाक्रमम् तृतीयाचचतुर्थीच फाल्गुनेसितकृष्णयोः तिथयोमासशून्याख्याबंशविनाशविनाश

शक्राः पंचासितेशक्रा ऋग्निविश्वरसाः क्रमात् तथानिर्ऋभेसार्पेद्वादश्यांवैश्वमादिमे ११ अनुराधाद्वितीयायांपंचम्यांपित्र्यभंतथोत्तराश्चतृतीयायामेकादश्यांचरोहिणी १२ स्वातीचित्रेत्रयोदश्यांसप्तम्यांहस्तराक्षसे नवम्यांकृत्तिकाष्टम्यांपूर्भाषष्ठ्यांचरोहिणी १३

नाः आसूत्रमाद्यंप्रकुर्वीतनैवमंगलमाचरेदिति १० अथनक्षत्रसंबंधिदोषान्मार्कंडेयानुष्टुब्धेनाह तथेति अनुराधेति स्वातीतिच शुक्लेकृत्सेद्वादश्यांसार्पमाश्लेषानिषा आदिमेमनिपादिवैश्वमुत्तराषाढा राक्षसंमूलम् लक्ष्मः द्वितीयायाचानुराधाश्चोत्तराचतृतीयाया पंचम्याचमघायुक्ताचित्रास्वात्योस्त्रयोदशीमनिपश्चोत्तराषाढानवम्यांकृत्तिकायदि सप्तम्यांहस्तमूलेचषष्ठ्यांब्राह्मंभवेयदि पूर्वाभाद्रपदाष्टम्यामेकादश्यांचरोहिणी द्वादश्यांचयदाश्लेषात्रयोदश्यांमघायदि स्त्यादि एषुकार्यंकृतंचेत्स्यात्षण्णामाम्रणंध्रुवमिति ११ १२ १३ अथचैत्रादिमासेषुशून्यनक्षत्राण्यनुष्टुब्धेनाह कदास्त्रेति कदास्त्रभेरोहिण्यश्वि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

न्यौचैत्रेशून्येनक्षत्रे एषुशुभकार्येनकार्यम् यतोविघ्नविनाशदाःधननाशकराइत्यर्थः एवंवैशाखेत्वाष्ट्रवायूचित्रास्वात्यौशून्यभे पाशीवरुणस्तद्भंशननारा अज
पात्पूर्वाभाद्रपदावसिष्ठः अश्विनीरोहिणीचैत्रेशून्यभेपरिकीर्तिते चित्रास्वातीचवैशाखेज्येष्ठेविश्वेज्यनारके भगवासवमाषाढेश्रवणेह्यहिर्बुध्नभे नभस्ये
वारुणांत्यर्क्षमजपादश्वयुज्यपि कार्तिकेपितृवन्ह्यर्क्षेसौम्येचित्राह्विदैवते पौषेदस्रकरार्द्राःस्युर्माघेमूलंचविष्णु भम् तपस्येशक्रभरणीशून्यभान्याह्युरग्रजाः एषु
यत्नुकृतंकर्मधनैःसहविनश्यतीति१४ १५ अथचैत्रादिमासेषुशून्यराशीननुष्टुभाह घटइति वसिष्ठः घटमत्स्यवृषायुग्ममेषकन्याःसदृश्विकाःतूलाचापकुलीरा

कदास्त्रभैस्त्वाष्ट्रवायूविश्वेज्योभगवासवौ वैश्वस्नुतीपाशिपौष्णोअजपादग्निपित्र्यभे१४ चित्राह्वीशौशिवाश्व्यर्काःश्रुनिमूलेयमेंद्रभे चैत्रा
दिमासेशून्यारव्यास्तोराविघ्नविनाशदाः१५ घटोझषोगौर्मिथुनंमेषकन्यालितौलिनः धनुःकर्कोमृगःसिंहश्चैत्रादौशून्यराशयः१६ पक्षादि
नरुत्वोजनिथौधटेणौमृगेंद्रनक्रौमिथुनांगनेच चापेंदुभेकर्कहरीह्ययांत्यौगोंत्यौचनष्टेतिथिशून्यलग्ने १७ रव्यामृगसिंहाश्वराशयः चैत्रा

दौमासशून्यारव्यावंशविघ्नविनाशनाइति १६ अथविषमतिथिषुदग्धलग्नानींद्रवज्रयाह पक्षादिनइति शुक्लपक्षकृष्णपक्षादितः प्रतिपदमारभ्य ओजति
थौविषमतिथौपतिपत्तिथौ धटणौतुलामकरौ तृतीयायांमृगेंद्रनक्रौसिंहमकरौ पंचम्यांमिथुनकन्ये सप्तम्यांचापेंदुभेधनुःकर्कौनवम्यांकर्कहरीकर्कसिंहौ ए
कादश्यांह्यांत्यौधनुर्मीनौ त्रयोदश्यांगोंत्यौवृषमीनौ एतेतिथिशून्यलग्ने तस्यांतस्यांतिथौनष्टेनष्टेह वसिष्ठः मृगसिंहौतृतीयायांप्रथमायांतुलामृगौपंचम्यां

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

बुधराशीद्वौसप्तम्यांचापचंद्रभे नवम्यांसिंहकीटारव्यावेकादश्यांगुरोर्गृहे हृषभौनौत्रयोदश्यांदग्धसंज्ञास्त्वमीग्रहाः दग्धसद्मनियत्कर्मकृतंसर्वंप्रणश्यति१७ अथैषांदुष्टयोगानांशुभकृत्यावश्यकत्वेसतिपरिहारमाह नास्तः तिथयोमासशून्याइतिह्यत्रापग्वंधकाण लग्नानिविवाहप्रकरणेवक्ष्यंते चंद्रश्चैवत्रिकोणेचशुभेरुद्यपचयेपिवा एकोपिबलवांश्चापिशून्यतिथ्युडुनाशकइति१८ १९ अथहस्तार्कादिसिद्धियोगानांतिथिविशेषणानिनिंद्यत्वमनुसृत्यैनाहवर्जयेदिति बुधानुराधामिनिचश्रीपतिः हस्तेरवौशशधरेचमृगोत्तमागेभौमेऽश्विनीबुधदिनेचतथानुराधा पुष्योगुरौभृगुसुतेपिचपौष्णधिष्ण्यंरोहिण्यथार्कतनयेऽभ्र

तिथयोमासशून्याश्चशून्यलग्नानियान्यपिमध्यदेशेविवर्ज्यानिनदुष्याणीनरेषुतु१८ पग्वंधकाणलग्नानिमासशून्याश्चराशयः गौडमालव योस्त्याज्याअन्यदेशेनगर्हिताः१९ वर्जयेत्सर्वकार्येषुहस्तार्कंपंचमीतिथौ भौमाश्विनीचसप्तम्यांषष्ठ्यांचेंद्रंवतथा २० बुधानुराधामष्ट म्यांदशम्यांभृगुरेवतीम् नवम्यांगुरुपुष्यंचैकादश्यांशनिरोहिणीम् २१ गृहप्रवेशेयात्रायांविवाहेचयथाक्रमम् भौमाश्विनीशनेर्ब्राह्मंगुरो पुष्यंविवर्जयेत् २२ तत्सिद्धियोगाः एनेपंचम्यादितिथिषुचेद्भवंति तदावर्ज्याः यथापंचम्यांहस्तार्कोवर्ज्यः एवमग्रेपिषष्ठ्यादौ अन्येऽप्यंच अर्कहस्तः पंचमीचसोमेषष्ठीचचंद्रभम् अश्विनीसप्तमीभौमेबुधेमैत्रंतथाष्टमी गुरौपुष्यंचनवमीदशमीरेवतीभृगौ एकादशीशनौब्राह्मंवर्जयेत्सर्वदाबुधैरिति २० २१ अन्यदप्याह गृहप्रवेशइति ननुभौमाश्विन्यादीनांगृहप्रवेशादौस्वतएववानक्षत्रदोषादप्राप्तेः किमर्थमिदंवचनमुच्यते यदिविशिर्ज्यनी

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पातोदिनंवाप्यशुभंभवेत् हन्यतेःमृतयोगेनभास्करेणतमोयथेतिवचनात् कार्यमात्राप्राशस्त्यप्राप्ते आवश्यकेप्रवेशादिसंभावनास्यानर्थमपवादवचनं युक्तमेव २२ अथनंदादियोगान् शालिन्युपजातिकाभ्यामाह आनंदइति उत्पातइतिच २३ २४ अथैषांगणनोपायमनुष्टुभाह दास्रादिति अथनक्षत्राणां साभिजिन्नांगणनाकार्या यथोक्ताविंशतिर्योगाः यथार्कदिने आद्यदिननक्षत्रं श्रवणस्तदाश्विनीतः साभिजिद्गणनयाद्वयोर्विंशतिसंख्यमस्तिनथास्यानंदादियोगेषुत्रयोविंशतिसंख्योगदयोगोजातः एवमिंदुवारेमृगशीर्षाद्गणनया आनंदादयोज्ञेयाः २५॥ अथैतेषुकियतांदुष्टयोगानामावश्यककृत्येपरिहा

आनंदाख्यःकालदंडश्चधूम्रोधातासौम्योध्वाक्षकेतूक्रमेण श्रीवत्साख्योवज्रकंमुद्गरश्चछत्रंमित्रंमानसंपद्मलुंबौ २३ उत्पातमृत्युकि लकाणसिद्धीशुभाः मुतारव्योमुसलंगदश्च मातंगराक्षश्चरंस्थिराख्यःप्रवर्धमानाः फलदाःस्वनाम्ना २४ दास्रादृर्कमृगादिदोसा-पद्वौमेकराद्वुधे मैत्राद्गुरोभृगौवैश्वाद्गण्यान्मंदेचवारुणात् २५ ध्वांक्षेवज्रेमुद्गरेचेषुनाड्योवर्ज्यावेदाःपद्मलुंबेगदेश्वाः धूम्रेकाणे मौसलेभूर्द्वयंद्वैरक्षोमृत्यूत्पातकालाश्चसर्वे २६ रशालिन्याह ध्वांक्षइति ध्वांक्षवज्रमुद्गरयोगेषु आद्याइषुनाड्यः पंचघटिकावर्ज्याः पद्मलुंब योर्वेदाश्चतस्रः एवंगदेश्वाः सप्त धूम्रेभूरेकैव काणेघटिद्वयं मुसलेद्वेघटिके राक्षसमृत्यूत्पातकालाः सर्वेषष्टिघटिकात्मकावर्ज्याः कालः कालदंडः अत्रा नुक्तेपिचरेयोगे घटिकात्रयं वर्ज्यमुक्तं चज्योतिः सागरे ध्वांक्षेंद्रायुधमुद्गरेषुघटिकास्त्याज्यास्तुपंचादितः पद्मलुंबकयोश्चतस्रउदिता धूम्रेसंदेकापु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नः हेकाणेमुसलाङ्कयेपिचगदेसमेवनिरुत्रश्चरेमृत्यात्सातकरक्षसांदिनगनास्ताः कालदंडतया २६ अथदोषापवादभूतान्नवयोगाननुष्टुभाह सूर्यभादिति सूर्यो यत्रतन्नक्षत्रमारभ्यचंद्रर्क्षेदिननक्षत्रेचतुर्नवषट्दशत्रयोदशविंशतिसंख्याकेसतिरवियोगाः स्युःतेचदोषसमूहानांनाशकराः उक्तंच सूर्याच्चतुर्थदशमेचषष्ठेविश्वर्क्षकेविंशतिमेनवर्क्षे भवंति षड्रानु सहक्षयोगाः कुयोगविध्वंसकराः प्रदिष्टाः २७ अथसूर्यादिवारेषुनक्षत्रविशेषैः सिद्धियोगानिंद्रवज्रोपजातिकाभ्यामाह सूर्येइति जीवेइतिच रविवारेहस्तमूलश्रुत्तरापुष्याश्विनीनक्षत्राणिपूर्वैराचार्यैः सर्वार्थसिद्धौकथितानि एवंचंद्रेश्रवणादीनि एनेसिद्धियोगाः दारुवादर्के मृगादिंदो

सूर्यभाद्दगोतर्कदिग्विश्वनरवसंमिते चंद्रर्क्षैरवियोगास्युःदोषसंघविनाशकाः २७ सूर्यर्कमूलोत्तरपुष्यदास्रंचंद्रेश्रुनिब्राह्मशशीज्यमैत्रम् भौमेष्वहिर्बुध्यकृशानुसार्पज्ञेब्राह्ममैत्रार्कं कृशानुचांद्रम् २८ जीवेत्यमैत्राश्व्यदितीज्यधिष्ण्यंशुक्रेत्यमैत्राश्व्यदितिश्रवोभम् शनौश्रुनिब्राह्मसमीरभानिसर्वार्थसिद्ध्येकथितानिपूर्वैः २९

वित्यादिप्रकारेणआनंदादिसमीचीनसद्योगसंबंधिनक्षत्रेरुपनिबद्धाः भौमपशक्रमेणकुयोगाश्चप्युक्ताः ज्येष्ठावन्हिमघाविशाखवसवोमैत्र्यमास्त्यंरवौ सोमेशैवविशाखपुष्यपवनाश्चित्रात्वषाढाद्वयं भौमेविश्वजलेशमित्रवसवःप्राग्भाद्रसार्पाशिवःशूलीरेवनिपूर्वयोनिभरणीवस्वश्विमूलाबुधे जीवेमूलमघार्द्रयाम्यवरुणापूषाशशीरोहिणी शुक्रेस्वातिभुजंगदेवतमघापुष्योत्तरारोहिणी सौरावर्षममूलहस्तवरुणाषाढाद्वयंरेवतीचित्राविष्णुमघाश्चसर्वसमयेत्याज्या अयोगाबुधैरिति २८ २९ अथवश्यकवर्ज्यत्वेनग्रहदित्युपस्थित्यर्थंउत्पातमृत्यु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

काणसिद्धियोगान् शालिन्याह द्वीशादिति विशारवादिचतुर्नक्षत्रैरुत्पानमृत्युकाणसिद्धियोगाः रविवारेस्युः यथारवौविशारवाउत्पातः अनुराधामृत्युः ज्येष्ठाकाणः मूलंसिद्धिरिति एवंसोमवारादौपूर्वाषाढादितोज्ञेयम् नत्फलंनामसदृशंउत्पानमृत्युकाणानिषिद्धाः सिद्धिः शुभइत्यर्थः नारदः विशारवादिचतुर्वर्गमर्कवारादिषुक्रमात् उत्पानमृत्युकाणारव्ययोगाश्चामृतसंयुताइति ३० अथदेशविशेषेणकुयोगानांपरिहारमनुष्टुभाह कुयोगाइति तिथिवारोत्थाः कुयोगाः ककचादयः तिथिभोत्थाः अनुराधाद्वितीयायामित्यादयः भवारजाः याम्यंत्वाष्ट्रंवैश्वदेवमित्यादयः तथाग्नितयजाः तिथिवारनक्षत्रजाः वर्जयेत्स

द्वीशातोयाद्यासवास्त्वौष्ण्याभाच्चब्राह्मात्पुष्यादर्यमर्क्षाच्चतुर्भैः स्यादुत्पातोमृत्युकाणोचसिद्धिर्वारैःर्क्षाद्येनत्फलंनामतुल्यम् ३० कुयोगास्तिथिवारोत्थास्तिथिरोत्थाभवारजाः हूणवंगरवगेष्वेववर्ज्यास्तितयजास्तथा ३१ सर्वस्मिन्विधुपापयुक्तनुलवावर्द्धनिशान्होर्धटीत्र्यंशवैकुनवांशकंग्रहणतःपूर्वदिनानांत्रयम्

र्वकार्येषुहस्तार्कपंचमीतिथावित्येवमादयस्तेसर्वेहूणवंगरवशदेशेष्वेववर्ज्याः अन्यदेशेननिषिद्धाइत्यर्थः नारदः तिथिवारोद्भवानेष्टायोगावारर्क्षसंभवाः हूणवंगरवशेक्ष्योन्यदेशेष्वेतेशुभप्रदाइति ३१ अथसमस्तशुभकृत्येवर्ज्यान् शार्दूलविक्रीडितेनाह सर्वस्मिन्निसर्वस्मिन्शुभेकार्येएतानिवैनिश्चयेनत्यजपरिहरेत्यर्थः विधुनापापेनवापापैः क्षीणेर्कमहीसूनार्कतनयैर्वायुजीयुक्तेनतनुलवौ लग्ननवांशोत्याज्यौ पूर्णः क्षीणेपिवाचंद्रोलग्नेसर्वत्रगर्हितइतिकश्यपोक्तेः पापेंदूलग्नगोवांशगतोवर्ज्यौशुभेसदेतिच निशान्होरर्द्धरात्र्यर्द्धदीना

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

र्द्वेचघटीत्र्यंशंर्विंशतिपलानिदशापूर्वं दशपश्चाच्चपरिहर उक्तंच यूर्नः कालोनिवसति महानिशायां चदिनदलेचस्माद्दश पूर्वेदशपरतस्तस्माद्दर्ज्यानिरुक्त
लानि कुनवांशकंपापग्रहनवांशकंपरिहर अथग्रहणतः पूर्वंदिनानांत्रयंपरिहर उत्पातग्रहनः उत्पाताः दिव्यभौमांतरिक्षास्ते यस्मिन् दिनेभवंति तन्नोद्य
हाश्चसप्तदिनानिवर्ज्यानि ग्रहोग्रहणंतस्मादपिसप्तदिनानिवर्ज्यानिउक्तंच चंद्रसूर्योपरागेषु त्र्यहंपूर्वंशुभेत्यजेत् सप्ताहमशुभंपश्चात्स्मृतंग्रहणसूत
कम् त्रिविधोत्पाननश्योर्ध्वसिंहिकासूनुदर्शने सप्तरात्रंनकुर्वीतनियात्रोद्वाहादिमंगलमिति अंगिरास्त्रपि सर्वग्रासेतुसप्ताहमर्द्धग्रासेदिनत्रयम् त्रिवेदका
गुल्नोग्रासेदिनमेकंविवर्जयेत् वसिष्ठः सर्वग्रासेदिनान्यष्टौसर्वकार्ये विवर्जयत् षड्दिनानिभिन्नभागोने अर्धग्रासेचतुर्दिनम् चतुर्थांशेत्रिरात्रंस्याद्ग्रह

उत्पातग्रहनोः ग्रहांश्चशुभदोत्पातेश्चदुष्टंदिनंषण्मासंग्रह भिन्नभंत्यजशुभैर्योद्वंनयोत्पातभम् ३२

णेचंद्रसूर्ययोः अत्रकार्यस्यावश्यकत्वेपरिहारो ज्योतिर्निबंधे पंचदिनानिवसिष्ठस्त्रिदिनंगर्गश्चकौशिकस्त्वेकम् यवना चार्यस्यमनंपंचमुहूर्त्तानि
दूषयंतिराहुरिति अयंचनिषेधोनित्यनैमित्तिकादिकृत्यातिरिक्तविषयः गुरुः नित्यैर्नैमित्तिकैकाम्येजपहोमक्रियासुच उपाकर्मणिचोत्सर्गेग्रहवेधानविघ्न
नइति शुभदोत्पातेश्चदुष्टंदिनमिति शुभदोत्पातावराहसंहितायाम् चंडाशनिमहीकंपसंध्यानिर्घातनिस्वनाः परिवेषरजोधूमरक्तार्कास्तमनोदयाः दु
र्भिक्षान्नरसस्नेहमधुपुष्पफलोद्भमाः गोपक्षिमद्वृद्धिश्चशुभाय मधुमाधवेइत्यादयः ऋतुपरत्वेनोक्ताः एतेयद्दिनेभवंतिनद्दिनमेवत्यज अथग्र

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

हभिन्नभंग्रहेभौमादिभिर्भिन्नंभेदिनंतथायोद्धं ग्रहयोर्युद्धंयस्मिन् दिननक्षत्रेयुद्धं जातं तथा उत्पातभंयस्मिन्नक्षत्रेदिव्यांतरिक्षभौमाख्यत्रिविधोत्पातानां
संभूनाः एतानिग्रहभिन्नयोर्होत्पाननक्षत्राणि षण्मासंत्यज भेदस्तारारवेटयोर्यत्रवास्यादिति विवाहवृंदावने नारदः ग्रहणोत्पातभंत्याज्यंमंगलेषुऋतुत्रय
मितिननुनक्षत्रसंधौजायमानेग्रहणेकिंनक्षत्रंदूषयेदित्यत्राह शार्ङ्गधरः यस्मिन्विधुंराहुरिनंचधिष्णेगृह्णातितत्त्याज्यमृतुत्रयंस्यात् पाणिग्रहे पुंमरणविधनेद्व
योर्भयोश्चेद्भूयमेवजह्यात् अन्यच्च पक्षांतरेणग्रहणद्वयंस्याद्यदा नदानद्वग्रहणोपगंभम् पक्षाद्विशुद्धं भवतिद्विनीयंपाणिग्रहे शुभतिथ्योगषट्कादिनि ३२

नेष्टंग्रहर्क्षंसकलार्द्धपादग्रासेक्रमान्नर्कगुणेंदुमासान् पूर्वेपरस्तादुभयोस्त्रिघस्रान्ग्रस्तेस्तगेवाप्युदितेर्द्धखंडे ३३ जन्मर्क्षमासतिथयो
व्यतिपातभद्रावैधृत्यमापितृदिनानिनिधिक्षयर्क्षं न्यूनाधिमासकुलिकग्रहरार्घपातविष्कंभवज्रघटिकात्रयमेववर्ज्यम् ३४ अथग्रहणनक्ष-

त्रेग्रासभेदननिंद्यान्मासदिवसांश्चेदवज्यंयाह नेष्टमिति ग्रहणनक्षत्रंकमात्संपूर्णार्धं चतुर्थांशग्रासेसतिषट्त्र्येकमासान्नेष्टम् गुरुःसर्वग्रासेषुषण्मासांस्त्री
न्मासांस्तुदलेग्रहे आपादग्रहणेधिष्ण्यंमासमेकंविवर्जयेत् अथक्रमाद्ग्रस्तेऽस्तगेग्रहणार्द्धग्रासेउभयोः प्राक् पश्चाच्चत्रित्रिघस्रानेष्टाः तथा अर्धखंडे
ग्रस्तास्तग्रस्तोदयोरप्यावेपि अर्धग्रासेउभयोः प्राक् पश्चाच्चत्रित्रिघस्रानेष्टाः गुरुःग्रस्तास्तेत्रिदिनंपूर्वपश्चाद्ग्रस्तोदयेतथा खंडग्रासेत्रित्रिदिनंनिःशेषेस
मसप्तचेनिकश्यपः ग्रस्तोदयेपरोदोषोग्रस्तास्तेऽवाक्शशीनयोः खुनिशार्द्धनूभयंतत्खंडीखंडव्यवस्थयोरिति ३३ अथसामान्यतोवश्यवर्ज्यानिपंचांगदूषणादी

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

निषसंतनिलकानुष्टुब्द्वयमाह जन्मर्क्षेति परिघार्धेनिच जन्मनक्षत्रजन्ममासजन्मतिथयः शुभकर्मसुवर्ज्याः अयंनिषेधः श्राद्धगर्भस्थेव नारदः नजन्ममासे जन्मर्क्षेन जन्मदिवसेपिवा आद्यगर्भस्तु तस्याथदुहितुर्वाकरग्रहइति जन्ममासःसविज्ञेयोवर्जितः सर्वकर्मसु वस्तुतस्तुयत्रशुक्लादिचांद्रमासेचैत्रादौजन्माभूत्तत्र चांद्रोमासोजन्ममासस्तत्याज्यः इद्वांगीयग्रहयेनेमासादिःसंग्रकीर्तितःअग्नीषोमीयस्मृतौ मध्येसमासः पितृसोमकइतिहारीतोक्तमासलक्षणान्यनीपातादयश्चवर्ज्याः पितृदिनंमातापित्रोर्मरणदिनंश्राद्धदिनमित्यर्थः तिथिक्षयवृद्धीतिथिक्षयस्तिथिवृद्धिश्च तल्लक्षणमाह वसिष्ठः स्कस्तिस्तस्तिथयोवारेएकस्मिन्नवमानिथिःति

परिघार्द्धंपंचशूलेषट्चगंडातिगंडयोः व्याघातेनवनाड्यश्चवर्ज्याःसर्वेषुकर्मसु ३५ वेदांगाष्टनवार्केंद्रपक्षरंध्रतिथीस्त्यजेत् वस्वंकमनुनत्वाशाशरानाडीःपराः शुभाः ३६ थिर्वारत्रयेचैकाग्निश्रुस्पृग्द्वेपिनिंदितेन्यूनमासः अधिमासश्चवर्ज्यः संक्रमद्वयसहितः क्षयमासःअधिकमासोःसंक्रांतःकुलिकार्धप्रहरौवक्ष्यमाणौपातोमहापातः विष्कंभयोगवज्रयोगयोराद्यघटिकात्रयमेववर्ज्यमुएवंप्रकारेणकैश्चिद्वज्रयोगेनवघटिकावर्ज्याइत्युक्तं यथा विष्कंभाद्यघटित्रयंचनवकंव्याघातवज्रोद्भवेइति वृत्तशतेतथा व्याघातेवज्रकेकाइतिगणेशज्योतिर्विदुक्तिरपिनिरस्ताविष्कंभवज्रयोस्तिस्रः षट्चगंडातिगंडयोःव्याघातेनवशूलेतु पंचनाड्योविगर्हिताइतिकश्यपोक्तेः परिघस्याद्यार्द्धंवर्ज्यंशूलस्याद्याःपंच गंडातिगंडयोराद्याःषट्षट्घटिकाःव्याघातेचादिमानवघटिकाः वर्ज्याः ३४ ३५ अथपक्षरंध्रतिथीरावश्यकत्वेतन्निषेधवर्ज्यघटीश्चानुष्टुभाह वेदांगेति चतुर्थीषष्ठी अष्टमी नवमी द्वादशी चतुर्दशी एताःपक्षरंध्रतिथयोज्ञेयाःआसु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

शुभकृत्यस्यावश्यकत्वेसतिआदिमाःक्रमात् वस्वंकमनुतत्त्वाशाशरानाडीस्त्यजेत् यथाचतुर्थ्याःआदिमाःअष्टघटिकाःषष्ठ्यांनव अष्टम्यांचतुर्दश नवम्यांपंचविं
शतिः द्वादश्यांदश चतुर्दश्यांपंचघटिकास्त्याज्याइत्यर्थः पराउर्वरिताः शुभाज्ञेयाःवसिष्ठः चतुर्दशी चतुर्थीच अष्टमीनवमीतथा षष्ठीचद्वादशीचैव पक्षच्छि
द्राह्यइमाः क्रमादेतास्तिथिषुवर्जनीयाश्चनाडिकाः भूताष्टमनुतत्त्वांकदशशेषास्तुशोभनाःदोषनाडीषुयत्कर्मकृतंसर्वविनश्यतीत्यादिकश्यपेनसर्वसाधार
ण्येनदशैववर्जिताः३६ अथकुलिककालवेलायमघंटकदोषाननुष्टुभाह कुलिकइतिवर्तमानवाराच्चंद्रशनैश्चरगणितेसतियोंकोभवतियस्मिन्द्विगुणेभ्योंऽकस्तत्सं-
ख्यालक्षणोमुहूर्त्तः कुलिकोभवति एवंबुधेजीवेभौमेवर्त्तमानवाराद्गणितेयोंकोभवतिसमद्विघ्नः क्रमात् कालवेलायमघंटकदंडसंज्ञादुष्टमुहूर्ताः स्युः यथारवि

कुलिकःकालवेलाचयमघंटश्चकंटकः वाराद्द्विघ्नेक्रमान्मंदेबुधेजीवेकुजेक्षणः ३७ जःशनिः सप्तसंख्याकः तस्मिन्द्विगुणे चतुर्दशजानाः तेनर
वौचतुर्दशोमुहूर्त्तः कुलिकः एवंबुधःसंख्याचत्वारः तद्द्विगुणोऽष्टमोमुहूर्त्तः कालवेलाजीवेपंचाद्द्विघ्नेदशमोयमघंटः भौमेतृतीयाद्द्विघ्नेष्टमोमुहूर्त्तः कंटकसंज्ञइत्य
र्थः एवंसोमवारादावपि अथशुभकृत्यावश्यकत्वेसतिदेशभेदेनकुलिकादिदोषपरिहारमाह गर्गः विंध्यस्योत्तरकूलेनुयावत्तुहिमाचलम् यमघंटकदोषो
स्तिनान्यदेशेषुविद्यते मत्स्यांगमागधांध्रेषुयमघंटस्तुदोषकृत् काश्मीरेकुलिकंदुष्टमर्धचामस्तुसर्वनष्टंति केचिन्मन्यंतेस्मात्कालवेलारवितः शराक्षितर्कानलांगांबुध-
योऽ२६३ ४गजेंदु८ १दिनेनिशायामृतुवेदनेत्रनगेषुरामाः६४२७ ५३विधुदंतिनो१८ चगजेंदूइत्यर्धप्रहरद्वयंशनौ यात्रायांमरणंकालेवैधव्यंपाणिपीडने-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ब्रह्मवधः प्रोक्तः शुभकर्मसु तं त्यजेत् गोडाः सूर्यवेदशरो ४ ५ चंद्रेंद्वयपक्षो ७ २ कुजेक्षिभूः २ १ ज्ञेबाणाग्नी ५ ३ गुरोर्दनिर्हयो ८ ७ शुक्रेत्रिवेदको ३ ४ मंदर्तुकृगजो ६ ८ ज्ञेयो यामार्द्धवशुभोसदेति ३७ अथ सूर्यादिवारेषु शिष्याणां सद्य एव दोषज्ञानार्थं दुर्मुहूर्तादिनामकान् मुहूर्तान् शार्दूलविक्रीडितवसंततिलकाभ्यामाह सूर्येऽग्नि दिग्भा स्कराइनिच रविवारे षष्ठसप्ताष्टमदशमचतुर्दशमुहूर्ता निंद्याः एवं सर्वत्र अयमर्थो मूलेन्यासतः स्पष्टएव एषुमुहूर्तेषुकश्चिद्दुर्मुहूर्तः कश्चिन्नकुलिकः कंटकः कालश्च वेलाख्यः अर्धयामाख्यः यमघंटाख्यः स्यात् तत्प्रमाणं कलांशः दिनमानस्यषोडशांशः ३८ ३९ अथविवाहादिशुभकृत्येह्येलिकाष्टकनिषेधदेशपरत्वेनाह विपाशेनिविपा

सूर्यषट्स्वरनागदिङ्मानुमिताश्चंद्रेऽधिषट्कुंजरांकार्कीविश्वपुरंदराक्षिनिसृतेह्यब्ध्यग्नितर्कादिशः सौम्येह्यब्धिगजांकदिङ्मनुमिताजीवेह्यि
दृभास्कराः शक्रारस्यास्तिनिथयः कलाश्चभृगुजेवेदधृतर्कग्रहाः ३९ दिग्भास्करामनुमिताश्चशनौशशिद्विनागादिशोभवदिवाकरसंमिताश्च
दुष्टक्षणाः कुलिककंटककालवेलाः स्युश्चार्द्धयामयमघंटगताः कलांशः ३९ पिपाशेरावतीनीरशतुद्र्याश्चभिपुष्करे विवाह दिशुभेनेष्टं होलिका
योगद्विनाष्टकम् ४० मृत्युरुककचदग्धादीनिंदोशस्तेशुभान् जगुः शाद्रावतीशतद्रूएनाः पश्चिमदेशमसिन्धाः नद्यः तासांनीरेउभयतटवर्तिदेशेविपु

ष्करेदेशेचहोलिकाफाल्गुनशुक्लपौर्णिमातनः प्राक् दिनाष्टकंविवाहादिशुभकृत्येनेष्टमनिष्टम् अर्थादन्यदेशेननिषिद्धम् ४० अथमृत्युयोगादि दुष्टयोगपरिहारमनु
ष्टुभाह मृत्युरुककचेति मृत्युयोगादास्मादर्कइत्यादिना आनंदादिषूक्ताः रुककचाः षष्ठमादिनिथयोमंदादिलोममित्युक्ताः दग्धादियोगाः सूर्यशपचाग्नीत्यादिनोक्ताः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

चंद्रेशस्तेकर्नुर्गोचरेणसमीचीनसतिएतान्योगान्शुभान्शुभफलदान्जगुः ऊचुः राजमार्त्तंडः ककचामृत्ययोगारव्यादिनंदाग्धंतथैवच चंद्रेशुभेक्षयंयांतिवृक्षावज्र
हस्ताइव अथकेचिदाचार्याःयामोत्तरंमङ्गलोत्तरंमृत्युककचदग्धादीन्शुभान् जगुः सएवाहुत्पातेयमघंटेचकाणेचककचेतथा तिथौदग्धेचकालेचग्राह्यामास
रतः शुभमिति अथान्येआचार्याः मृत्युककचदग्धादीन्यात्रायामेवनिंदितान्जगुःविवाहादौतुनदोषः लल्लः वारर्क्षतिथियोगेषुयात्रामेवविवर्जयेत् विवाहादीनि
कुर्वीतगर्गादीनामिदंवचः निर्द्योषितिशेषःअन्यच्च योगेषुचसर्वेषुवर्जयेद्घटिकाद्वयम् उत्पात मृत्युकाणानांपंचषट्समनाडिकाः ४१ पुनरप्यपवादं भुजंगप्रया

केचिद्यामोत्तरंचान्येयात्रायामेवनिंदितान् ४१ अयोगेक्रयोगोपिचेत्स्यात्तदा दीमयोगंनिहंत्यैषसिद्धिंतनोनि परेलग्नशुक्ल्याकुयोगादिना
शदिनार्द्धोत्तरंविष्टिपूर्वंचशस्तम् ४२ शुक्लेपूर्वार्द्धेःष्टमीपंचदश्योर्भद्रैकादश्यांचतुर्थ्यांपरार्द्धे कृष्णेंत्यार्धेस्यात्तृतीयादशम्योःपूर्वभागेस
मसमीशंभुनिथ्योः ४३ तेनाहू अयोगेइति अयोगेक्रककचादोसतिचेत्क्रयोगः सिद्धियोगोपिस्यात्तदाएषः सिद्धियोगः अयोगफलंनिहत्यसिद्धिंतनोतिनिष्पा
दयति मार्तंडः अयोगः सिद्धियोगश्चद्वावेतौ भवतोयदिअयोगोहन्यतेतत्रसिद्धियोगः प्रवर्त्तते परेआचार्याः लग्नशुक्ल्याकुयोगादिनाशमाहुः यदाहसएव यत्रलग्नंविना-
किंचित्क्रियतेशुभमंशकम् तत्रतेषामयोगानांपभवाज्जायतेफलम् अथावश्यककृत्येकालांतराभावेपरिहारमाहविष्टिपूर्वामिति विष्टिभद्रासापूर्वार्द्धस्यविष्ट्यादिकंम
ध्यान्हानंतरंशस्तमाहुः उक्तंच विष्टिरंगारकश्चैवव्यतीपातःसवैधृतिःप्रत्यरंजन्मनक्षत्रंमध्यान्हात्परतःशुभमिति ४२ अथभद्रांशालिन्याह शुक्लेइति शुक्लेशुक्लपक्षे ३ ष्टम्यां

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पूर्णिमायांचपूर्वार्द्धेभद्रास्यात् एकादश्यांचतुर्थ्यांचउत्तरार्द्धेभद्रा कृष्णेपक्षेतृतीयायांचदशम्यांचअंत्यार्द्धेउत्तरार्द्धे सप्तम्यांशंभुनिथौचचतुर्दश्यांचपूर्वार्द्धेपूर्वभागेभ द्रास्यात् भद्रास्वरूपंरत्नमालायाम् उद्धृद्योद्भटनरेत्यादि ४३ अथचतुर्थ्यादितिथिषुभद्रायाः मुखपुच्छविभागंशार्दूलविक्रीडितेनाह पंचद्व्यद्रीनि चतुर्थ्यादितिथीनांपंचा दिप्रहरेषुआदिघट्यः शराः पंचसंख्याविष्टेर्भद्रायाआस्यंमुखम् यथा चतुर्थ्याः पंचमप्रहरेआदिभूताः पंचघट्योभद्रामुखम् एवमष्टम्यांद्वितीयप्रहरे एकादश्यांसप्त मप्रहरेपूर्णिमायांचतुर्थप्रहरे तृतीयायामष्टमे सप्तम्यांतृतीयेदशम्यांषष्ठे चतुर्दश्यांप्रथमेप्रहरेभद्रामुखंस्यात् तदसत् अशुभमित्यर्थः अथपुनः श्चतुर्थ्यादितिथीना क्रमेणगजेंद्रित्यादि प्रहरेषु अंत्यभवंघटित्रयमपुच्छमंतच्छुभकरम् यथा चतुर्थ्याअष्टमप्रहरस्यांस्यघटीत्रयंभद्रापुच्छम् एवमष्टम्यादिषुप्रथमादिप्रहर-

पंचद्व्यद्रिरुनाष्टरामरसभूयामादिघट्यः शराविष्टेरास्यमसद्गजेंदुरसरामाद्र्यश्विबाणाब्धिषु यामेष्वंत्यघटीत्रयंशुभकरंपुच्छंतथावासरेवि ष्टिस्तिथ्यपरार्द्धजाशुभकरीरात्रौचपूर्वार्धजा ४४

स्यांस्यघटीत्रयंपुच्छंज्ञेयम् तत्रभद्राकर्माणि वसिष्ठः वधबंधविषाग्न्यस्त्रुछेदनोच्चाटनादिय त् तुरंगमहिषोष्ट्रादिकर्मविष्यांतुसिद्ध्यति अंगविभागः कश्यपसंहितायाम् मुखेपंचगलेत्वेकावक्षस्येकादशस्मृताः नाभौचतस्रः पादकट्यांनिस्त्रः पुच्छेतुनाडि काः कार्यहानिर्मुखेमृत्युर्गलेधक्षसिनिःस्वता कट्यामुन्मत्तता नाभौच्युतिः पुच्छेधुवोजयः अथविष्टिपरिहारमाह तथेति निथ्यपरार्द्धजानिथ्युत्तरा र्धभूताविष्टिर्वासरेदिवसेयदिस्यात् तदाशुभकरी तथानेनैवप्रकारेणनिथिपूर्वार्द्धेत्यारात्रौशुभकरी नारदः निषेधमाह पूर्वार्द्धेत्यारात्रौयदानिशि तदाविष्टिः शुभायेति कमलाभनभाषितम् ४४

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अथभद्रानिवासंतत्फलंचानुषुभाह कुंभकर्केति अब्जे चंद्रेकुंभद्वयेकुंभमीनस्थे कर्कद्वयेकर्कसिंहराशिस्थितेमनुष्यलोकेतिष्ठति अथमेषाद्यंयेमेषवृषमिथुनस्थिते अलिगेवृश्चिकस्थे चंद्रेचस्वर्गलोकेभद्रातिष्ठति कन्यातुलाधनुर्मकरराशिषुचंद्रेऽधःपातालेलोकेभद्रातिष्ठति तत्रैवमर्त्यस्वर्गपातालेषुफलंचोक्तंशक्राशंभद्राददानीत्यपवादद्वाराप्रयोजनमुक्तंभवति उक्तंच मेषोक्षकौर्म्यमिथुनेघटसिंहमीनकर्केषुचापमृगतौलिस्थतास्वर्चंद्रे स्वर्गमर्त्यनागनगरीक्रमशःप्रयातिनिष्टिःफलान्यपिदद्यादिहितद्रदेशे उक्तंच भूपातालवल्लभेकर्ककुंभद्वयेभूस्थाकौर्म्यैजभ्रितयेषुगा कन्याचापद्वयेचंद्रेभद्रापातालवासिनी ४५ अथकालशक्रह्नोनिषेध्यवस्तूनि

कुंभकर्कद्वयेमर्त्यैस्वर्गेऽजाद्यत्रयेऽलिगे स्त्रीधनुर्जूकनक्रेऽधोभद्रातत्रैवतत्फलम् ४५ वाप्याराममठागकूपभवनारंभप्रतिष्ठव्रतारंभोत्सर्गव
धूप्रवेशनगृहादानानिसोमाष्टमे गोदानाग्रयणप्रसादप्रथमकोपाकर्मवेदव्रतंनीलोद्वाहमथानिपन्नशिशुसंस्कारास्करस्थापनम् ४६ शार्दूलवि

क्रीडितेनाह वाप्याराममिति वापीदीर्घिका आरामउपवनम् मठागःपुष्करिणी कूपःप्रसिद्धः एतेषामारंभप्रतिष्ठा आरंभोनिर्माणम् प्रतिष्ठाउत्सर्गः तत्रगृहप्रतिष्ठागृहप्रवेशोज्ञेयः व्रतानामनंत व्रतादीनामारंभः ग्रहणंउत्सर्गउत्थापनम् महादानानितुलापुरुषादीनि सोमः सोमयागः अष्टकाअष्टकाश्राद्धंगोदानंकेशांतसत्कर्मआग्रयणमूनवान्नेष्टिःप्रपाजलशालाप्रथमकोपाकर्मप्रथमारभ्यमाणंश्रावणीकर्मवेदव्रतंमहानाम्न्यादित्रयं महानाम्नीव्रतं उपनिषद्व्रतंवेदव्रतंच नीलोद्वाहः काम्यवृषोत्सर्गः अनिपन्नशिशुसंस्काराः अनिपन्नाः अनिक्रांताः जातकर्मादयः शिशूनांसंस्काराः देवस्थापनम् ४६ अथन्यानिशार्दूलविक्रीडितेनाह दीक्षामौंजीनि दीक्षां

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ग्रहणादिकामौंजीविवाहादौप्रसिद्धौ मुंडनम् चौलम् अपूर्वदेवेक्षणंतीर्थेक्षणंच संन्यासः प्रसिद्धः अग्निपरिग्रहोऽग्निहोत्रम् अपूर्वराजादर्शनंराजाभिषेकश्चगमंगमनंअपूर्वमेव चातुर्मास्यं चातुर्मास्ययागः समाहृतिः मौंजीविसर्गः श्रवणयोर्वेधः कर्णवेधः परिक्षानाम मासादिरूपादिव्यमितियावत् एतानिकर्माणिबुधोनकुर्यात् कदाईज्यसितयोर्बृहस्पतिशुक्रयोर्मौढ्ये अस्तेचशिशुत्वेबाल्येचतथान्यूनाधिकमासेक्षयमासेऽधिकमासेचनकुर्यात् अत्रमूलवचनानिज्ञानानपः अस्तंगनेगुरोशुक्रे बालेवृद्धे मलिम्लुचेउद्वाहपनमुपारंभंव्रतानांनैवकारयेत् ऋक्षोच्चयः वापीकूपतडागयागगमनंक्षौरप्रतिष्ठाव्रतंविष्णामंदिरकर्णवेधनम् हादानंवनंसेवनम् तीर्थस्नानविवाहदेवभवनंमंत्रादिदेवेक्षणम्दूरेणैवजिजीविषुः परिहरेदस्तंगतेभार्गवे ।उपनयनंगोदानंपाणिग्रहणंगृहप्रवेशगमनानिअस्तन-

दीक्षामौंजिविवाहमुंडनमपूर्वदेवतीर्थेक्षणंसंन्यासाग्निपरिग्रहौत्रपनिसंदर्शाभिषेकोगम् चातुर्मास्यसमाहृतीश्रवणयोर्वेधंपरीक्षां
त्यजेद्बृहत्वास्तशिशुत्वईज्यसितयोन्यूनाधिमासेतथा ४७

मिनेषुनकुर्यात्सुरगुरुभृगुपुत्रचंद्रेषु अस्तमयादिफलमाहबादरायणः गुरोरस्तेपतिं हन्याच्छुक्रास्तेचैवकन्यकाम् चंद्रेनष्टेऽर्भोहन्यात्तस्मादृक्षंविवर्जयेत् बालभावेस्त्रियंहन्याद्वृद्धभावेनरंतथा तस्माद्बाल्येचवार्द्ध्येचविवाहंनैवकारयेत् अथाधिमासेवर्ज्यानिगृह्यपरिशिष्टे सोमयागादिकर्माणिनित्यान्यपिमलिम्लुचे तथैवाग्रयणाधानचातुर्मास्यादिकान्यपि महालयाष्टकाश्राद्धोपाकर्माग्निकर्म यत् स्पष्टमासविशेषाख्यविहितंवर्जयेन्मले गर्गबृहस्पती अग्न्याधानंप्रतिष्ठांचयज्ञदानव्रतानिच वेदव्रतवृषोत्सर्गचूडाकरणमेखला मांगल्यमभिषेकं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

चमलमासेविवर्जयेत् मरीचिः गृहप्रवेशगोदानस्थानाश्रयमहोत्सवं नकुर्यान्मलमासेतुसंसर्पोहस्पतौतथा वसिष्ठः वापीकूपतडागादिप्रतिष्ठायज्ञकर्मच नकुर्यान्मलमासेतुसंसर्पोहस्पतौतथा यदाक्षयमासोभवतितदाक्षयमासस्यपूर्वोत्तरावधिमासोभवतः तत्रपूर्वः संसर्पः द्वितीयोंः हस्पतिः एतानिगुरुशुक्रयोरस्तादावपिवर्ज्यानीत्याहुः गार्ग्यः बालेवायदिवाबृद्धेशुक्रेवास्तंगतेगुरौ मलमासइवैतानिवर्जयेद्देवदर्शनम् अपूर्वदेवतांदृष्ट्वाशुक्रचःस्युर्नष्टभार्गवे मलमासेप्यनावृत्तनीर्थयात्रांविवर्जयेत् अनावृत्ताअपूर्वतीर्थयात्रा अत्रनियतकालानिसीमंतनामकरणादीनिपूर्वोदस्तादिसत्त्वेपिस्वस्वकालएवकार्याणिगुरुःमासपयुक्तकार्येषुपूर्वत्वंगुरुशुक्रयोः नदोषकृन्मले मासेगुर्वादित्यादिकंतथा अन्यत्रापि सीमंतजातकादीनिप्राशनांतानियानिवै नदोषोमलमासस्यमौढ्यस्वगुरुशुक्रयोरिति वसिष्ठः अनीतकालान्यखिलानितानिकार्याणिसौम्यायनगेदिनेशे सितेगुरौवाप्यदृश्यमानेतदुक्तपंचांगादिनेप्यखंडेत्रत एवानिपन्नशिशुसंस्कारानित्युक्तम् ४७ अथसिंहमकरस्थगुर्वादिष्वनिदेशमाह अस्तेवर्ज्यमितियदस्तेगुर्वस्तेवर्ज्यनिषिद्धमुक्तंतत्सिंहस्थेगुरौमकरस्थेचगुरौवर्ज्यनिषिद्धम् देवीपुराणे सिंहसंस्थेगुरौयत्नात्सर्वारंभान्विवर्जयेत् पुत्रक्षत्रातृकलत्राहिहन्याच्छीघ्रंनसंशयः कारकोग्रजतेनाशंसंतानंस्थिरायतेचिरात् देवारामतडागानिप्रपोद्यानिगृहाणिच विवाहयज्ञोपनयचूडादिचनसिद्धति यथासिंहस्थितोजीवस्तथैवमकरस्थितः अयमपिनिषेधोनियतकालानांनसंग्रहः वसिष्ठः नीचराशिगतोजीवःप्रशस्तःसर्वकर्मसु नीचेनीचांशकस्थाज्योयस्मादंशेषुनीचता विशेषोमांडव्येनोक्तः देवीपुराणे मकरस्थोयदाजीवोवर्जयेत्पंचमांशकम् शेषेष्वपिचभागेषुविवाहःशोभनोमतः तोडरानंदः अतिचारेसप्तदिनंवक्रेद्वादशमेवच नीचस्थितेपिवागीशेमासमेकं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

विवर्जयेत् ज्योतिर्निबंधे हरिनीचाग्निभागेपि व्रतोद्वाहादिमंगलम् ननिषिद्धंयदिस्वोच्चे स्वभेवासंस्थितोगुरुः मघांत्यत्कायदागच्छेत्कालगुनींचनष्टहस्पतिः पुत्रिणीधनिनीकन्यासौभाग्यंस्करवमश्नुतेइति क्वचिदपूर्वतीर्थयात्रायांमौढ्यादिदोषोनास्ति गोदावर्यांगयायांचश्रीशैलेग्रहणद्वये स्करास्करणांगुर्वोश्च मौढ्यदोषोनविद्यते वायुपुराणेविस्थलीसेतौ गयायांसर्वकालेषुपिंडंदद्यादिधानतः अधिमासेजन्मदिनेस्वस्तेचगुरुशुक्रयोः नत्यक्त्वांगयाश्राद्धंसिंहस्थेचनष्टहस्पतौ अधिमासेसिंहगुरावस्तेचगुरुशुक्रयोः तीर्थयात्रानकर्त्तव्यागयांगोदावरींविनेति अथगुर्वाद्यस्तेयद्वर्ज्यंतद्वक्रगेगुरौ अतिचारगेपिगुरौवर्ज्यम्वास्यःयात्रोद्वाहप्रतिष्ठांचगृहचूडाव्रतादिकम् वर्जयेद्यत्नतश्चैवजीवेवक्रातिचागरे अस्यापवादोराजमार्तंडे वक्रातिचागरेजीवेवर्जयेत्तदनंतरम् व्रतोद्वाहादिचूडाया

अस्तेवर्ज्यंसिंहनक्रस्थजीवेवर्ज्यंकेचिद्वक्रगेचातिचारे गुर्वादित्येविश्वधस्तेपिपक्षेप्योचुस्तद्वृंतरत्नादिभूषाम् ४८

मष्टाविंशतिवासरान् दीपिकायाम् त्रिकोणजायाधनलाभराशौवक्रातिचारेणगुरुः प्रयातः यदातदाग्राह्यशुभंविलग्नंविवाहपाणिग्रहणंवसिष्ठः अथकेचिद्गुरुसहितेआदित्येएकराशिगतोगुरुस्सूर्यावितियावत् गुर्वादित्येपिसर्वशुभकर्मवर्ज्यंशौनकः एकराशिगतौसूर्यजीवौस्यातांयदापुनः व्रतबंधविवाहादिशुभंकर्माखिलंत्यजेत् अथकेचिद्विश्वधस्तेपिपक्षेयस्मिन्पक्षेनिधिद्वयनाशः सत्रयोदशदिनः पक्षःस्यानिनिंद्यः उक्तंच पक्षस्यमध्येद्वितिथावपेतांतदाभवेद्वैधवकालयोगः पक्षेविनष्टेसकलविनष्टमित्याहुराचार्यवराः समस्ताः तथा त्रयोदशदिनेपक्षेनदारसंहरतेजगत् अपिवर्षसहस्रेणकालयोगःप्रकीर्तितइतिचास्मिन्पक्षेश्र

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

भकर्मवर्ज्यामित्याहुः चेडेश्वर त्रयोदशदिने पक्षेविवाहादिनकार्य्येन् गर्गादिमुनयः प्राहुः रुनेमृत्यस्तदाभवेत् उपनयनंपरिणायनम् वेश्मारंभादि पुण्यकर्माणि यात्रांहित्क्त्वा यपक्षेकुर्य्यान्न जिजीविषुः पुरुषः अथनद्यत्तेन प्रकारेण दंतरत्नादिभूषाम् दंनाद्दस्तिदंतास्तत्संबंधिनीभूषाम् रत्नसंबंधिभूषाच आदिशब्दात् स्वर्णमणि संबंधिनीं च भूषावर्ज्यां प्रोचुः पूर्वस्मिन्निषेधकाले इत्यर्थः राजमार्त्तंडः यात्रोद्वाहविवाहश्रुनिविवरविधिं शरवसद्म प्रवेशप्रासादोद्यानहर्म्येस्करनरभवना रंभविद्याविधाने मौंजीबंधप्रनिष्ठांमणिकनकरदाधारणं कुर्वयेतेमुत्फः सिंहस्थितेज्ये गुरुदिनकरयोरेकराशिस्थयोश्चेति सिंहस्थगुरोरुपलक्षणत्वात् गुर्वस्तादावपिप्रथमकर्तव्यस्वर्णादिधारणनिषेधइत्यर्थः ४८ अथसिंहस्थगुरोः प्रकारत्रयेणपरिहारमुपेंद्रवज्रयाह सिंहे गुरावितिअत्रप्रथममंशभे

सिंहेगुरौसिंहलवेविवाहोनेष्टोऽथगोदोत्तरतश्चयावत् भागीरथीयाम्यतटंहिदोषोनान्यत्रदेशेतपनेऽपिमेषे ४९ देनपरिहारः

सिंहस्थेगुरौ सत्यपिसिंहांशे सत्र्यंशत्रयोदशांशे १३ २० म्योनंतरंसत्र्यंशमंशत्रयम् ३ २० पंचमोनवांशः सिंहांशस्तत्रगुरौसनिविवाहोनेष्टः सिंहराशौ तुसिंहांशेयदाभवतिवाक्पतिः सर्वदेशेष्वयंत्याज्योदंपत्योर्निधनप्रदइतिराजमार्तंडोक्तेः अनोवसिष्ठांशेषुविवाहादिशुभम् भवतीत्यर्थः सिंहेपिभगदैवत्येगुरौपुत्रवतीभवेत् अत्यनशुभगासाध्वीधनधान्यसमृद्धिदेत्यादितत्रैवोक्तेः अथदेशभेदेनहितीयपरिहारउच्यते अथगोदोत्तरतः गोदावरीनदीतस्याउत्तरतीरमारभ्यभागीरथीयाम्यतटम् दक्षिणकूलमर्यादीकृत्यगोदावरीगंगातरलवर्तीयोदेशः तत्रसिंहस्थगुरुर्वर्ज्यः नान्यदेशे लुब्धः गोदावर्युत्तरतीरंयावद्भागीरथीतट

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

याम्यम् तत्रविवाहोनेष्टः सिंहस्थेदेवपतिपूज्ये अर्थाद्गोदावरीदक्षिणतटभागीरथ्युत्तरदेशेचसिंहस्थगुरुदोषोनास्ति वसिष्ठः भागीरथ्युत्तरेकूलेगौतम्यादक्षि
नथा विवाहोव्रतबंधोवासिंहस्थेज्येनदुष्यतीति अत्रविवाहव्रतबंधावेवनानिषिद्धौ आफ्यामन्यानिशुभकर्माणिनिषिद्धान्येव अपवादस्यसंकोचाश्रयत्वा
दुपलक्षणायोगात् अयतृतीयःपरिहारः तपनेसूर्येमेषराशौवर्त्तमानेसतिवासिंहस्थगुरोर्दोषोनास्ति ज्योतिर्निबंधे मंगलानीहकुर्वीतसिंहस्थोवाक्य
तिर्यदा भानौमेषगतेसम्यगित्याहुः शौनकादयइति ४९ सिंहराशिगतगुरुनिषेधवाक्यानांप्रतिप्रसववाक्यानां चनिर्गलितार्थमनुबुध्येनाह मघादिपं

**मघादिपंचापादेषुगुरुः सर्वत्रनिंदितः गंगागोदांतरंहित्वाशेषांधिषुनदोषकृत् ५० मेषेर्केसत्रतोद्वाहौगंगागोदांतरेपिच सर्वःसिंहगुरु
र्वर्ज्यः कलिंगगौडगुर्जरम् ५१ रेवापूर्वगंडकीपश्चिमेचशोणस्योदग्दक्षिणेनीचईज्यः वर्ज्योनार्यकोंकणमागधेचगौडसिंधौवर्जनीयःशुभे
षु ५२ गोजात्मकुंभेतरभेतिचारगोनोपूर्वराशिंगुरुरेनिवक्रितः**

चपादेष्वित्यादि ५० मेषेर्केइत्यादिच ५१ अथमकरस्य गुरोः पकारद्वयेन
परिहारशालिन्याह रेवापूर्वेइति रेवायाः नर्मदायाः पूर्वदेशेगंडकीनद्याः पश्चिमेविभागेशोणनदस्यउत्तरदक्षिणभागेनीचईज्यः मकरस्थगुरुर्नवर्ज्यः
लघुः नर्मदापूर्वभागेनुशोणस्योत्तरदक्षिणे गंडक्याः पश्चिमेभागेमकरस्थोनदोषभाक् अन्यदेशेषुनिषिद्धस्तत्रनिषिद्धदेशानाह अयमिति अयंम
करस्थगुरुः कोंकणदेशेगौडदेशेसिंधुदेशेच शुभकृत्येषुवर्ज्यो निषिद्धः उक्तंच मागधेगौडदेशेचसिंधुदेशेच कोंकणे व्रतंचूडांविवाहंच वर्जयेन्मक-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

रेगुरौ एक्यान्यदेशेषु मंगलमर्थान्मध्यमम् ५१ अथलुप्तसंवत्सरदोषंसापवादंवंशस्थवृत्तेनाह गोजांत्यैनि गोवृषः अजोमेषः अंत्योमीनः कुंभः प्रसिद्धः एक्यइनशत्रे अन्यराशौ मिथुनादौ अतिचारगोगुरुः महातिचारेणसमागतः सन् पश्चात्क्रियद्भिर्दिनैः वक्रितः यदापूर्वराशिंनोएतिऋक्षराशिंनागच्छ तिनदाविलुप्ताब्दः लुप्तसंवत्सरउच्यते सलुप्तसंवत्सरः शुभकृत्ये अतिनिंदितः निषिद्धः उक्तंच अतिचारगतोजीवस्तंराशिंनैतिचेत्पुनः लुप्तः संवत्सरोज्ञेयोगर्हितः सर्वकर्मसु यदातु गोजांत्यकुंभेषु पूर्वराशेः सकाशान्महातिचारेणायाति पूर्वराशिंचनैतिनदालुप्तसंवत्सरदोषः गुरुः मेषेवृषेझषेकुंभेयद्यतीचारेणगुरुःननत्रकाललोपः स्यादित्याह भगवान्यमः दशमासभोगानंतरंअतिचारेपिलुप्ताब्ददोषोनास्तिच्यवनःमासान्दशैकादशवाप्रयुज्यराशेर्यदाराशिमुपै

नदाविलुप्ताब्दइहातिनिंदितः शुभेषुरेवास्करनिम्नगांतरे ५२ पादोनरेरवापरपूर्वयोर्जनैः फलैर्युतोनास्तियथोदितार्हतः

निजीवः भुक्तेनपूर्वेचभुनस्तथापिनलुप्तसंवत्सरमाहुरार्याः पूर्वराशिभेदेनपरिहारमुक्त्वेदानींदेशभेदेनपरिहारमाह लुप्तसंवत्सरेरेवा नर्मदास्करनिम्नगा भागीरथी नयोर्नद्योर्नतरेतिनिषिद्धः उक्तंच लुप्ताब्ददोषः त्रिमतेनमध्येसोमाद्भवायाःस्करनिम्नगायाः इतिनारदेनसमसप्तकदोषोविवाहेवर्जितः समदृष्टिर्गुरोः शुक्रेनभासेतु ग्रयत्नतः विवाहादिनकुर्वीतनर्मदातीरउच्यते ५३ अथवारभट्टनिसुपजाड्याह पादोनेतिरेरवा भूमध्यरेरवा पुरीराक्षसीदेवकन्याथकांचीद्यायुक्तालंकानआरभ्यसुमेरुमस्तकदत्तसूत्राधोवर्तिदेशास्तेमध्यरेरवाशब्देनोच्यंते यस्मिन्देशेवारप्रवृत्तिश्चिकीर्षितासदेशोरेरवातः प्राक् पश्चिमेया

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वंनियोजनानि भवंतिनानि स्वचतुर्थांशोनानिकृत्वातावद्भि पलैःनिष्पन्नः पंचदशघटिकायुक्तोनाः कार्याः यदा मध्यरेखातः भत्यग्योजनानियदायुक्ताः यदातु- प्राग्योजनानि तदोनाः कार्याः अथयद्दिनेवारप्रवृत्तिरिष्टातद्दिवसेयद्दिनार्द्धेचरपलयुतहीनानाडिकाः पंचचंद्राइत्यादिप्रकारसिद्धम् तस्माद्दिनार्द्धात्संस्का रविशिष्टाः पंचदशाऽनाधिकाश्चेद्भवंतिनदातद्दिवसेद्भवैः पलैर्दिनार्द्धस्य संस्कारविशिष्टपंचदशानांचयद्दिवर अनरंतरसंबंधेनोत्थैरुत्सन्नैः पलैरूर्ध्वंतथाधोदिनपस्यवारस्यप्रवेशः यदासंस्कारविशिष्टाः पंचदशादिनार्द्धतश्चेदूनाः स्युस्तदासूर्योदयादूर्ध्ववारप्रवृत्तिः यदासंस्कारविशिष्टाः पंचदशद् दिनार्द्धतोऽप्यधिकास्तदासूर्योदयात्प्राक्वारप्रवृत्तिरित्यर्थः यथावाराणसीरेखाभिधानात्कुरुक्षेत्रात् प्राक् त्रिषष्टियोजनानि ६३ पादेनचतुर्थांशेनो

ऽनाधिकास्तद्दिवसेद्भवैःपलैरूर्ध्वंतथाधोदिनपप्रवेशनम् ५४ वारादेर्घटिकाद्दिभाःस्वाक्षत्रच्छेषवर्जिताः

नानि ४७ १५ प्राग्योज नत्वादेतैः पलैरूनाः पंचदशघटिकाजाताः १४ १३ दिनार्द्धं १६ ३० अस्मान्न्यूनाद्दिनविवरं २ १७ तेनाभिर्घटिकाभिः सूर्योदयादूर्ध्ववारप्रवृत्तिः यदादिनार्द्धं १३ १५ अस्मादधिकाइतिविवरम् २३ एताभिर्घटीभिः सूर्योदयात्प्राक्वारप्रवृत्तिरित्यर्थः ५४ अथवारप्रवृत्तियोजनपुरः सरंकालहोरामनुभाह वा रादेरिति वारप्रवृत्तिप्रकारेणयस्मिन् क्षणेवारप्रवृत्तिर्जातातत इष्टघट्यो द्विगुणाः कार्याः ताद्दिस्थानेस्थाप्याः तत्रपंचभिर्भक्तेयल्लब्धं तत्त्याज्यम् यच्छे षंतद्द्विगुणघटीमध्येवर्जितंकार्यम् एवंविधाघट्यः सैकाएकयुक्ताःकार्याःसमभिस्तष्टाअवशिष्टाः कालहोरेशाः स्युः तेदिनपान् वाराल्लग्नात् ग-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

णनीयाः यथारविवारेइष्टघटिकाः ६ द्विगुणाः १२ पृथगक्षा ५ नशेष २ वर्जिना १० सैका ११ नगे ७ स्तष्टाशेषं ४ रविवारेक्रमाद्गणनया चतुर्थोबुधस्तस्य होराइत्या
दि विवाहवृंदावनेउदयमारभ्यहोराउक्ताः यथानत्कालार्कन्यूनलग्नांशपिंडोभक्तः पंचस्रोणिभिःमुक्तहोराः भास्वच्छुक्रेंदुसौरेज्यभौमः संख्यायेरन्वा
रनस्तेनदीशाइनि अनयोर्विषयविभागोवसिष्ठसंहितायाम् वारप्रवृत्तिविज्ञानंक्षणवारार्थमेवाह अखिलेष्वन्यकार्येषुदिनादिरुदयाद्भवेत् क्षणवा
रःकालहोरारूपः तदर्थंवारप्रवृत्तिः अन्यकार्येषुदिक्शूलादिषुतिथिवारप्रयुक्तेषुवायोगेषुचसूर्योदयादेववारोग्राह्यः ५५ अथकालहोराप्रयो
जनंशालिन्याह वारेप्रोक्तमिति यत्कर्मयस्मिन्वारेप्रोक्तं तद्दिनस्यसदोषत्वादल्पावश्यककृत्येतस्यकालहोरायांकर्तव्यम् नारदः यस्यखेटस्ययत्क

सैकास्तष्टानगैः कालहोरेशादिनपाक्रमात् ५५ वारेप्रोक्तंकालहोरासुतस्यधिष्ण्येप्रोक्तं स्वामितिर्यंशकेस्य कुर्याद्दिक्शूलादि
चित्संक्षणेषुनैवोक्तध्यः पारिषश्चापिदंडः ५६ र्मवारेप्रोक्तंविधीयते ग्रहस्यक्षणवारेपितस्यतत्कर्मसर्वदा अत्रकेचित्यस्यवारेकर्मप्रोक्तंतस्य
बलिनोनवांशेसूर्यश्चंद्रोवाचेन्निष्ठतिनदानत्कर्मकार्यमित्याहुः उक्तंच यस्यग्रहदिनेकर्मयत्किंचिदभिधीयते यस्यांशसंस्थितेचंद्रेसूर्येवातद्धिधीयत-
इति अथधिष्ण्येनक्षत्रेयत्कर्मवस्त्रपरिधानादिकमुक्तंनदत्त्वावश्यकत्वेअस्यधिष्ण्यस्यस्वामितिर्यंशके स्वामिनोमुहूर्त्तेकुर्यात् नारदः यस्मिन्नृक्षेतु
यत्कर्मनिरवलंकथितंचयत् तद्दैवतेनचमुहूर्त्तेकार्ययात्रादिकं तथेति मुहूर्त्तस्वामिनोविवाहप्रकरणेवक्ष्यंते क्षणेषु मुहूर्त्तेषु दिक्शूलाद्यं दिक्शूलंवारशूल

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नक्षत्रशूलं चिंत्यंविचारणीयम् एवंपारिघोदंडः क्षणेषुमुहूर्त्तेषुनैवोल्लंघ्यः दिक्शूलादिकमखिलं पारिघदंडादिविज्ञेय मिनिवमिष्ठोक्तेः ५६ अथमन्वादीन्युगा दींश्चशार्दूलविक्रीडितेनाह मन्वाद्याइनिसितेशुक्लपक्षेएतामन्वादयः मधौचैत्रेसितिथौ तृतीयापौर्णिमे ऊर्जेकार्तिकेतिथिरवौ पूर्णिमाह्वादश्यौ शुक्लो- आषाढेदिक्तिथौ दशमीपौर्णिमे ज्येष्ठेअंत्येफाल्गुनेचतिथिःउभयत्रपूर्णिमैव इषेआश्विनेनवमी तपसिमाघेअश्वाः सप्तमी सहस्येपौषेशिवाए कादशीभाद्रपदे अग्निस्तृतीयातु इतिपुनः नभसः श्रावणस्यकृष्णपक्षेअमावास्या अष्टमी अथयुगाद्याश्चत्वारः बाहुलशधयोः बाहुलः कार्तिकःशुक्लो

मन्वाद्यास्सितिथीमधौतिथिरवीऊर्जेशुक्लेदिक्तिथौज्येष्ठेंत्येचतिथिस्त्विषेनवतपःस्यश्वाःसहस्येशिवा भाद्रेग्निश्चसितेत्वमाष्टनभ सःकृष्णेयुगाद्याःसितेगोग्नीबाहुलराधयोर्मदनदर्शौभाद्रमाघासिते ५७ इतिमुहूर्तचिंतामणौप्रथमंशुभाशुभप्रकरणसमाप्तम् १

वैशाखवः नयोः शुक्लपक्षेगोग्नीनवमीतृतीयेयुगादि कार्तिकशुक्लनवमी कृतयुगादिः वैशाखशुक्लतृतीयात्रेतादिः भाद्रमाघासितेमदनदर्शौयु गादि मदनस्त्रयोदशी दर्श अमावास्या भाद्रकृष्णत्रयोदशीकलियुगादिःमाघकृष्णअमावास्याद्वापरादिः अत्रशुक्लादयोमासाग्राह्याः कार्तिकेशुक्लन वमीत्रादिः कृतयुगस्यसा त्रेतादिर्माधवेशुक्लातृतीयापुण्यसंमिता कृष्णापंचदशीमाघेद्वपरादिरुदीरिता कल्पादिस्यात्कृष्णपक्षेनभस्येवत्रयोदशी निनारदोक्तेः ५७ इतिश्रीदैवज्ञानंनसूनुदैवज्ञविरचितायांस्वकृतमुहूर्त्तचिंतामणिटीकायांप्रमिताक्षरायांशुभाशुभप्रकरणसमाप्तम् १ ७ ७

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अथनक्षत्रप्रकरणंव्याख्यायते तत्रादौनक्षत्रस्वामिनः शार्दूलविक्रीडितेनाह नासत्येति एतेनाश्वयुजादयः क्रमेशानक्षत्रेशाः क्रमात्स्युः १ अथध्रुवनक्षत्राणितत्कृत्यंचानुष्टुभाह उत्तरात्रयेति उत्तरात्रयंरोहिणीच एतानिनक्षत्राणि रविवारश्चध्रुवसंज्ञानिस्थिरसंज्ञानिचेतिसंज्ञाद्वयम् एवमुत्तरत्रापिव्याख्येयम् ध्रुवनक्षत्रेषुस्थिरादिकर्मकार्यम् आदिग्रहणान्मृदुनक्षत्रोक्तंग्राह्यं वसिष्ठः मृदुर्मृदेकथितान्यपिस्थिरमृदे तानिकार्याणीति २ अथचरभानिनक्ष

अथनक्षत्रप्रकरणम् नासत्यांतकवह्निधातृशशभृद्वह्न्यादितीज्योरगाऋक्षशाः पितरोभगोऽर्यमरवीत्वष्टासमीरःक्रमात् शक्राग्नीरवमित्रइंद्रनिर्ऋतिःक्षीराणिविश्वविधिर्गोविंदोवसुतोयपाजचरणाहिर्बुध्न्यपूषाश्विपाः १उत्तरात्रयरोहिण्योभास्करश्चध्रुवंस्थिरम् तत्रस्थिरबीजगेहशांतारामादिसित्यये २ स्वात्यादित्येश्रुतेः स्त्रीणि चंद्रश्चापिचरं चलं तस्मिन्नाजादिकारोहोवादिकागमनादिकम् ३ पूर्वात्रयंयाम्यमघेउग्रं क्रूरंकुजस्तथा तस्मिंघाताग्निशास्त्राणिविषशस्त्रादिसिध्यति ४ विशारवाग्नेयभेसौम्योमिश्रंसाधारणंस्मृतम् तत्राग्निकार्यंमिश्रंचवृषोत्सर्गादिसिध्यति ५ हस्ताश्विपुष्याभिजितःक्षिप्रंलघुक्रूरंतथा तस्मिन्पण्यरतिज्ञानभूषाशिल्पकलादिकम् ६ त्यंचानुष्टुभाहस्वात्यादित्येति आदिशब्दाद्ध्रुवनक्षत्रोक्तमपि ३अथोग्रनक्षत्राणिचानुष्टुभाह पूर्वात्रयमितिआदिशब्दाद्दारुणनक्षत्रोक्तमपि ४ अथमिश्राण्यनुष्टुभाह विशारवेति आदिग्रहणादुग्रोक्तमपि ५अथलघुनक्षत्राण्यनुष्टुभाह हस्तेति शिल्पंवर्धकिकर्मेत्यादिकलानृत्यादिकाश्चतुःषष्टिः आदिशब्दाच्चरोक्तमपि ६ अथमृदुनक्षत्राण्यनुष्टुभाह मृगांत्येति ७अथतीक्ष्ण

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

भान्यनुष्णभाह मूलेनि अभिचारः कर्मणांभयंकरकृत्यंमारणादिपशुदमः पशुशिक्षा आदिशब्दाद्बंधनादिकंस्थिरंच ८ अथाधोमुखोर्ध्वमुखनीर्यङ्मुखनक्षत्राणींद्रव
न्यआह मूलाद्दीनिमूलंअहिः आश्लेषामिश्रंकृत्तिकाविशाखेउग्रंपूर्वात्रयमघाभरण्यः एतानिनवभानि अधोमुखानिज्ञेयानि आर्द्रा पुष्यः श्रवणत्रयमृगोहिण्युत्तरात्रयं
चनवभान्यूर्ध्वमुखानिमैत्राणिचित्रारेवत्यनुराधाः हस्तस्वातीपुनर्वसुज्येष्ठाअश्विनीएतानिनवभानितिर्यङ्मुखानि एषुअधोमुखोर्ध्वमुखतिर्यङ्मुखेषु भेषुर्दृ
दृशकृत्यं अधोमुखोर्ध्वमुखतिर्यङ्मुखकृत्यंसन्नभवति गरुडपुराणे भरणीकृत्तिकाश्लेषामघामूलविशाखिकाः तिस्रः पूर्वास्तथाचैवअधोवक्त्राः प्रकीर्तिताः

मृगांत्यचित्रामित्रर्क्षंमृदुमैत्रंभृगुस्तथा नक्तगीतांबरक्रीडामित्रकार्यविभूषणं ७ मूलेंद्राद्यार्द्राहिभंसौम्यतीक्ष्णंदारुणसंज्ञकम् तत्राग्नि
चारघातोग्रभेदाःपशुदमादिकम् ८ मूलाद्दिमिश्रोग्रमधोमुखंभवेदूर्ध्वास्यमार्द्रेज्यहरित्रयध्रुवं तिर्यङ्मुखंमैत्रकरानीलादितिज्येष्ठाश्वि
भानीदृशकृत्यमेषुसन् ९ नाः एषुवापीतडागादिकूपभूमितृणानिच देवागारस्थरत्ननंनिधानरत्ननंतथा गणितंज्योतिषारंभंस्वनीबिलप्रवेश
नम् कुर्यादधोगतान्येवकार्याणिवृषभध्रुव रोहिण्यार्द्रानथापुष्योधनिष्ठाचोत्तरात्रयम् वारुणंश्रवणंचैवनवचोर्ध्वमुखास्तथा एषुराज्याभिषेकंचप
दृबंधंचकारयेत् ऊर्ध्वमुखान्युच्छ्रितमुखानिसर्वाण्येषुचकारयेत् रेवतीचाश्विनीचित्रास्वातीहस्तः पुनर्वसुः अनुराधामृगोज्येष्ठाएतास्तिर्यङ्मुखास्मृ-
ताः गजोष्ट्राश्वबलीवर्ददमनंमाहिषस्यच बीजानांवपनंकुर्याद्गमनागमनादिकम् चक्रयंत्ररथादीनां नौकादीनांप्रवाहणम् पार्श्वेषुयानिकार्याणिकुर्याद्

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पुष्यनान्यपि इदंचनक्षत्रविशेषविहितानांकर्मणामावश्यकर्त्तव्यत्वेमुहूर्त्तालब्धौसत्यांकर्मणः अधोमुखाद्याकारंज्ञात्वातत्तन्नक्षत्रेषुतानिकर्माणिकार्याणियानिच सर्वथानोक्तानिविलग्नवेशादिनितान्येष्वेवनक्षत्रेषुकार्याणीत्येतदर्थमुक्तम् १ अथप्रवालादिधारणमुहूर्त्तेवसंततिलकेनाह पौष्णाध्रुवेनिरेवत्यादिनक्षत्रेषुनघा रिक्तातिथिशनिचंद्रभौमवर्जितेऽह्निदिवसेप्रवालंविद्रुमंशंखवः शंखवलयादिवस्त्रंश्वेतम् एतानिधार्याणि रक्तंमंजिष्ठादिरंगेनरंजितंवस्त्रंभौमवारेपिधार्यम् अथरूक्षभगासभर्तृकाध्रुवादितियुगेरोहिण्युत्तरात्रयेषु अदितियुगेपुनर्वसौ पुष्येचप्रवालादिकंनदध्यात् क्वचिच्छततारायांस्नानमपिनिषिद्धमुक्तंच

पौष्याध्रुवाश्विकरपंचकवासवेज्यादित्येप्रवालरदशंखसुवर्णवस्त्रम् धार्यंविरिक्तशनिचंद्रकुजेन्हिरक्तभौमेध्रुवादितियुगेरूक्षभगानदध्या त् १० वस्त्राणांनवभागकेषुचतुष्कोणेऽमरराक्षसामध्यत्रयंशगतानरास्तुसदशेपाशेचमध्याशयोः दग्धेवास्फुटितेऽबरेनवतरेपंका दिलिप्तेनसद्रक्षोंशेनूतनरांशयोः शुभमसत्सर्वोशकेभांततः ११ रोहिणी गुरुपुनर्वसूत्तरेयाबिभर्त्तिनववस्त्रविभूषणम् सानयोषिदबलंबतेषनिं स्नानमाचरतिवारुणेपियाद्दानि १० अथनवधाविभक्तस्यवस्त्रस्यदग्धादिदोषोशुभाशुभफलंशार्दूलविक्रीडितेनाह वस्त्राणामिनिवस्त्राणांनवभागाः कार्याः कोणचतुष्टये अमरादेवाः स्थाप्याः राक्षसामध्यगनांशगताज्ञेयाः नराः दशासहितेपाशेचपुनर्मध्ययोरंशयोर्ज्ञेयाः नवचेद्रक्षोंशेनवतरेनूतनेवस्त्रे दैवाद्दग्धेअग्निस्पृष्टे स्फुटितेपाषाणाद्याघातादिभिर्निर्हृते पंकेनकर्दमेन आदिशब्दाद्भोमयादिभिरुपहतेसतिनहस्त्रंनसत् शुभफलजनकं नभवतीत्य-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

र्थः नृसूकरांशयोः एवंवस्त्रदाहादिकेसतिशुभंकृत्याणंस्यात् अथसर्वांशकेराक्षसमनुष्यदेवांशकेषुप्रांतनः प्रांतभागेऽसत् अनिष्टफलगमकम् इदंसर्वंश- न· प्र·
ख्यापादुकास्वपिज्ञेयम् श्रीपतिः कज्जलकर्दमगोमहिषं वासासिदग्धवनिस्फुटितेचचित्यमिदंनवधाविहितेः स्मिन्निष्टमनिष्टफलंचसूरीभिः अत्रराक्षसांशेष्व
जच्छभादिसदृशेच्छेदाकृतिः शुभफलाज्ञेया देवमनुष्यांशेः पिकाकोलूकसदृशी छेदाकृतिरशुभफलदा कश्यपः शरववस्त्रांबुजच्छत्रध्वजतोरणसन्निभाश्री
ब्रह्मसर्वतोभद्रनद्यावर्तगृहोपमा वर्धमानस्वस्तिकेभमृगकूर्मझषाकृतिः छेदाकृतिर्दैत्यभागेप्यायुरर्थप्रदानृणाम् खरोष्ट्रालूककाकादिजंबूकश्ववृकोपमा

विप्राज्ञयातथोद्वाहेराज्ञाप्रीत्यार्पितंचयत् निंद्येपिधिष्ण्येयवारादौवस्त्रंधार्यंजगुर्बुधाः १२ राधामूलमृदुध्रुवक्षेवरुणक्षिप्रैर्लनापादपारो
पोथोनृपदर्शनंध्रुवमृदुक्षिप्रश्रवोवासवैः तीक्ष्णोग्रांबुपभेषुमध्यमुदितंक्षिप्रात्यवह्नींदुभादित्येद्रांबुपवासवैषुहिगवांशस्तःक्रयोविक्रयः १३

त्रिकोणसूर्याकृतयोदेवभागेप्यशोभनाः निंदितंवस्त्रनंदयाद्विनेभ्यः स्वर्णसंयुते आशिषोवाचनंकृत्वात्वन्यद्वस्त्रंचधारयेदिति ११ अथक्वचिद्दुष्टदिनेषिव
स्त्रपरिधानमनुष्ठाह विप्राज्ञयेति धिष्ण्येनक्षत्रेवारादौ वारनिथियोगादौव्यतीपातभद्रादिदुष्टयोगेनिंद्येपियद्वस्त्रंब्राह्मणानुद्दयातथोद्वाहेराज्ञाप्रीत्यास
नोषेणार्पितंदत्तंवस्त्रंधार्यमितिबुधाजगुः १२ अथपादपारोपणराजदर्शनमध्यगोविक्रयमुहूर्तान् शार्दूलविक्रीडितेनाह राधामूलेति राधाविशाखाए २०
नदादि चतुर्दशनक्षत्रेर्लतानां वल्लीनांपादपानांवृक्षाणांचारोपोवापः कार्यःअथराजदर्शनम ध्रुवमृदुक्षिप्रश्रवोवासवैः त्रयोदशभिः कार्यम् अथमध्यमध्या

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

रंभः तीक्ष्णोग्रांबुपभेषुनवनक्षत्रेषुउदितः कथितः अथगवांक्रयोमूल्येनपरस्माद्ग्रहणंविक्रयोमूल्यग्रहणपूर्वकंदानंक्षिप्रात्यवन्हींदुभादित्येंद्रांबुपवासवेषुहि
नवनक्षत्रेषुशस्तः प्रशस्तः अत्रभौमपराकभेणपंचदशर्क्षाणि अभिहितानि हस्तेनुराधाश्विनयेसपौष्णेमृगेच पूर्वाश्विविशारवभेषु पुष्येधनिष्ठाहिनये-
दिनिशेगवांक्रयंविक्रयमामनंति ११ अथपशूनांरक्षामुहूर्तेनस्थितिनिवेशनिषेधमुहूर्तेनचेंद्रवज्रयाह लग्नेशुक्लेइति शुभेशुक्लस्वामिकेलग्ने अष्टमशुद्धिसंयु
ने शुभपापाक्रांताष्टमभावरहितेसति पशूनांरक्षारक्षणप्रवेशादिकंचसत् तथास्वीययोनिनक्षत्रेचरभेचसत् यथाःश्वानांयोनिर्भं अश्विनीशननारकं त

लग्नेशुभेचाष्टमशुद्धिसंयुतेरक्षापशूनांनिजयोनिभेचरे रिक्ताष्टमीदर्शकुजश्रवोध्रुवत्वाष्ट्रपुष्यानंस्थितिनिवेशनंनसत् १४ भैषज्यंसह्रु
ध्रुमृदुचरमूलभेऽंगलग्नेशुक्रेंद्वीज्येबिदिचदिवसेचापिनेषांरवेश्च

भचतुष्पदानारक्षाशस्ता तीक्ष्णेषुपशूनांमदनंवरंस्यात्सशुक्रपोषणमिनिवचनात्
अथरिक्ता ४९ १४ अष्टमी८ दर्शोमावास्या कुजोभौमः श्रवः श्रवणं ध्रुवाण्युत्तरात्रयरोहिण्यः त्वाष्ट्रं चित्राणिपुष्यायानंगृहाद्बहिर्नः सारणंस्थि
तिर्गोष्ठादिवेशनंनसत् शुक्रमन व्यवहारोऽत्रये पूर्वाश्चयेधनिष्ठेद्रपौष्णेसौम्यविशारवयोः आश्लेषायामथाश्विन्यांयात्रासिद्धिश्चतुष्पदामिति १४ अशोष
धसूच्योमुहूर्तेमंदाकांतयाह भेषज्यंसदिति भैषज्यंऔषधंप्रारब्धं भक्षितंचसत् लघुमृदुचरनक्षत्रेमूलेचद्यंगलग्नेहिस्वभावराशिषु मिथुनकन्याधनुर्मीने
षु लग्नगतेषु सत्सु शुक्रेंद्वीज्यबुधेषुहिस्वभावलग्नस्थेषु सत्सु चपुनस्तेषांशुक्रेंद्वीज्यबुधानांरवेश्चदिवसेवारे सत्तिथौरिक्तामारहितनिथौभैषज्यसत्

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

शुभसंस्थान् दीपिकायाम् ह्यंगोदयेगुरुबुधेंदुसितेप्रशस्तेनेषांरवेश्चस्फविधौस्फनिथौस्फयोगे भेषूग्रपन्नगविशारवशिवेतरेषुजन्मर्क्षविष्टिरहितेषुकृतः शुभा नःप्र·
यइति अथरिः फल्गुनमृगिगृहेलग्नात् द्वादशसप्तमाष्टममुहेषु शुद्धेषुशुभपापाहरहितेषुसत्सु औषधंतुवर्षफलप्रश्नादिना आयुर्निश्चयेचसत् द्यूनशत्रु
निधनव्ययशुद्धौसद्गृहेषुनिजबलवस्तुआयुषश्चहितकारिणियोगेकीर्तितानियतमौषधसेवेतिश्रीपद्मप्रोक्तेः अथजनेर्भेजन्मनक्षत्रेनोभेषज्यंसतून्
न्यनक्षत्रगतश्चंद्रः प्रशस्तः सर्वकर्मस्फक्षौरभेषजवादाध्वकेतनेषुविवर्जयेत् इतिवचनात् अथसूचीकर्मसूत्राः संबंधिकर्मघटनसीवनादि अदितिं

शुद्धेरिःफल्गुनमृगिगृहेसन्निधौनोजनेर्भेसूचीकर्माप्यदितिवस्फभत्वाष्ट्रमित्राश्विपुष्ये १५ क्रयर्क्षेविक्रयोनेष्टोविक्रयर्क्षेक्रयोपिन पौ
ष्णांबुपाश्विनौवानः श्रवश्चित्राक्रयेशुभाः १६ वसुभत्वाष्ट्रमित्राश्विपुष्येनक्षत्रेसतस्यात् व्यवहारोच्चये अदितिर्वासवंत्वाष्ट्रंमैत्रभेंदववाजिनः
सूचीकर्मननुत्राणमेभिर्ऋक्षैः प्रशस्यतइति १५ अथान्यदनुष्टुभाह क्रयर्क्षइति क्रयर्क्षंवक्ष्यमाणक्रयनक्षत्रेविक्रयोनकार्यः तथाविक्रयनक्षत्रेक्रयोपि
नकार्यः दीपिकायाम् यमाहिशक्राग्निविशाखपूर्वानेष्टाः क्रयविक्रयणेतिशस्ताः पौष्णाश्विचित्रामृगविष्णुवाताः शस्ताः क्रयेविक्रयणेनिषिद्धाइति ननु
यदायेनक्रयः कर्तव्यःतदाअन्येनविक्रयः कर्तव्यः नवक्रयविक्रयनक्षत्राणां महाभेदादुभयविधमुहूर्त्तानुपपत्तिः उच्यते विक्रेतायदामुहूर्त्तेविक्रयार्थंगृह्य २१
तेनदावस्तुपृथक्कृक्रियतेतत्कर्मविक्रयशब्दवाच्यमूयदाक्रयिणाक्रयार्थंमुहूर्त्तः प्रार्थ्यतेतदाविक्रेत्रेमूल्यद्रव्यंदत्वापृथक्कृतंविक्रेतृवस्तुग्राह्यंतत्क्रयशब्दवा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

न्यमिनिमत्तायथाकथंचित्समाध्येयम् तत्रकथमुहूर्तः रवेतीशतनाराश्विनीस्वातीश्रवणाचित्राएतानिक्षानिक्रयेशुभानिविक्रयेनिषिद्धानिच १६ अथविक्रय
विपण्योमुहूर्तशार्दूलविक्रीडितेनाह पूर्वाद्वीशेनि द्वीशविशारवा पूर्वादिनक्षत्रेषुकेंद्रेषु प्रथमचतुर्थसप्तमेषुद्वितीयेकोणेनवपंचमेशुभैःसद्भिः षट्त्र्यायेषुपापग्रहैः
सद्भिःघटतनुकुंभलग्नंविनात्यक्त्वासनिथौरिक्तामारहितनिथौविक्रयः सन् शुभोदयः अथविपणिः पण्यवीथिकागृहेस्थित्वाक्रयविक्रयारब्धंकर्मरिक्तानिथि
भौमवारकुंभलग्नानिवर्जयित्वान्येषुनिथिवारलग्नेषु मित्राणिमृगरवेवतीचित्रानुराधाः ध्रुवाणिरोहिण्युत्तराश्रयम् क्षिप्राणि हस्ताश्विपुष्याः एतैर्भैः लग्नेचं-

पूर्वाद्वीशकृतानुसार्पयमभेकेंद्रत्रिकोणेशुभैः षट्त्र्यायेष्वशुभैर्विनाघटतनुंसन्विक्रयःसनिथौ रिक्ताभौमघटान्विनाचविपणिर्मित्रध्रुवक्षि
प्रभैर्लग्नेचद्रसितेव्ययाष्टरहितैः पापैशुभैर्न्यायरवे १७ क्षिप्रांत्यवरिवंदुमरुज्जलेशादित्येष्वरिक्तारदिनेप्रशस्त

द्वस्थितेमूर्त्तौचंद्रेसितेचस
निव्ययाष्टरहितैः पापग्रहैः सद्भिः शुभैर्न्यायरवेद्वितीयैकादशदशमेषुसद्भिर्विपणिःशुभास्यात् १७ अथाश्वगजमुहूर्तेनेंद्रवज्रयाह क्षिप्रांत्येति क्षिप्रादिन
क्षत्रेषुरिक्ताभौमव्यतिरिक्तदिनेवाजिकृत्यमश्वानांक्रयविक्रयशिक्षास्थानाभरणादिकार्येप्रशस्तंस्यात् श्रीपतिः पुष्यश्रविष्ठाश्विनिसौम्यभेषुपौष्णानलादित्य
रुद्रेज्येषु सवारुणर्क्षेषुबुधैः स्मृतानिसर्वाणिकार्याणितुरंगमाणां अश्वारोहिणेचक्रम् अश्वाकारंलिखेच्चक्रंसाग्निजिह्मानिवित्यसेत् स्कंधेतुसूर्यभात्संचस्पृष्टे
चदशभानिच पुच्छेहेस्थापयेत्साग्नश्चतुष्पादेचतुष्टयं उदरेविन्यसेत्संचपुरवेहेतुरगस्यच अर्थलाभोमुखेसम्यग्वाजीनश्यतिचोदरे चरणस्थेरणेभंगःपुच्छे

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पत्नीविनश्यति अर्थसिद्धिर्भवेत्पष्ठेस्कंधेस्कंधपतिर्भवेदिति अथविद्वान्ज्ञाता मृदुक्षिप्रचरमनक्षत्रेषुरिक्तामाभौमवर्जितदिने चहस्तिकृत्यंगजानांकार्यंक्रयविक्र यभूनादिकुर्यात् वसिष्ठः हस्तत्रयेसौम्यहस्त्रयेचपौष्णद्वयेपुष्यपुनर्वसौच मैत्रेचसर्वाण्यपिकुंजराणांकर्माणिशस्तान्यखिलानियानीति १८ अथभूषणघटनमुहूर्तं शार्दूलविक्रीडितेनाहस्याद्भूषेति त्रिपुष्करदिनलक्षणं भद्रातिथीरविजेत्योदिनावक्ष्यति एवंविधेत्रिपुष्करदिनेचरक्षिप्रध्रुवमनक्षत्रेषुभूषाघ टनमाभरणघटनंशुभंस्यात् वसिष्ठः क्षिप्रचलचरमक्षेरिक्तामावर्जितेषुदिवसेषु निखिलेष्वपिवारेष्वपित्रिपुष्करे भूषणकार्यं अथनद्भूषणरत्नयुत

स्याहाजिकृत्यंत्वथहस्तिकार्यंकुर्यान्मृदुक्षिप्रचरेषुविद्वान् १८ स्याद्भूषाघटनंत्रिपुष्करचरक्षिप्रध्रुवेरत्नयुक्तनतीक्ष्णोग्रविहीनभेरविकुजेभे षालिसिंहेतनौ तन्मुक्तासहितचरध्रुवमृदुक्षिप्रेशुभेसत्तनौतीक्ष्णोग्राश्विमृगेद्विदैवदहनैशस्त्रंशुभंघट्टितम् १९

माणिक्यादिसुनंचेत्तदातीक्ष्णोग्रविहीनभे तीक्ष्णानिमूलज्येष्ठार्द्राश्लेषारौद्राणिउग्राणिपूर्वात्रयमघाभरण्यः एतद्व्यतिरिक्तेष्वष्टादशनक्षत्रेषुनथारवि भौमवारेपिकार्यमुक्तथामेषवृश्चिकसिंहलग्नेषुच वसिष्ठः स्थिरसाधारणचरभेलघुमैत्रेष्वर्ककुजवारेतेषामेवविलग्नेमाणिक्यमयभूषणंकार्यमिति कर्कदृषतुला लग्नेषुकार्यमित्यपिज्ञेयम् वसिष्ठः क्षिप्रमृदुध्रुवचरभेशशिसितयोवासरेषुनलग्ने मुक्ताफलरजतमयंभूषणमखिलंसंवज्रंकार्यम् अथतीक्ष्णानिमू लज्येष्ठार्द्राश्लेषाः उग्राणिचपूर्वात्रयभरणीमघाः अश्विनीमृगो द्विदैवंविशाखादहनः कृत्तिका एषुनक्षत्रेषुघट्टितंशस्त्रंशुभंस्यात् अदितिर्वासवस्तथैभं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

त्रमैंदववाजिनः सूचीकर्मतनुत्राणमेभिर्मृदुक्षिप्रचरैः प्रशस्यतइतिरुद्रोक्तयोक्तेः अथसुवर्णरूप्यादिपात्रभोजनमुहूर्त्तमाह वसिष्ठः लघुमैत्रध्रुवचरभसितेंदुबुधजी
ववारेषुहेमरजतादिभाजनभोजनमारोग्यामृतयोग्येषु १९ अथमुद्रापातानमुहूर्त्तमेवस्त्रक्षालनमुहूर्त्तंचस्त्रग्धरयाह मुद्राणामिति ध्रुवमृदुचरक्षिप्रसंज्ञकैर्नक्षत्रैः कृत्वारा
ज्यमुद्रांकितुसुवर्णरूप्यादि निषादनंमुद्रापाननमित्युच्यते टंकसालेतिभाषयाबुधसौरेयस्त्रेचंद्रशनैश्चरवर्जितवारे तथापूर्णाजयारब्धे पूर्णाः पंचमीदशमीपू
र्णिमाः जयास्तृतीयाष्टमीत्रयोदश्यः एनासुनिधिश्चित्यर्थः शुभंस्यात् तथागुरुशुक्रास्तेनशुभम् विलग्नेशुभैः लग्नेशुभग्रहैः सद्भिरित्यर्थः उक्तंच

मुद्राणांपाननंसत्स्याद्ध्रुवमृदुचरभक्षिप्रसंज्ञैर्बुधसौरेयस्त्रेपूर्णाजयारब्धेनचगुरुभृगुजास्तेविलग्नेशुभैःस्यात् वस्त्राणांक्षालनंसद्भरुद्रयादिनकृ
त्तंचरुक्षादित्यपुष्येनोरिक्तापर्वषष्ठीपितृदिनरविजज्ञेषुकार्यंकदापि २०

मृदुध्रुवक्षिप्रचरेषुभेषुयोगेप्रशस्तेशनिचंद्रवर्ज्ये वारे निधौ
पूर्णजयाद्वयेचमुद्रापनिष्ठशुभदानराणाम् गुर्वस्तेवासिनास्तेवा मुद्राणांघटनंक्वचित् क्रूरग्रहर्क्षाशलघ्नेकार्यमभूतिमिच्छता अथवस्त्रधनिष्ठा
द्वयोःशिवादिनकृन्मृहस्तः तस्मात्संचक्रेहस्तचित्रास्वातीविशाखानुराधासु आदित्यंपुनर्वसुः पुष्येवस्त्राणांक्षालनंरजकाधीनार्यंदानंसत्शुभंस्यात्-
रिक्तापर्वाणिपूर्वोक्तानिनिधिप्रकरणे षष्ठीपितृदिनंश्राद्धदिनं एतेषुरविजज्ञेषुशनिबुधवारेषुकदापिवस्त्रक्षालनंनोकार्यम् २० अथरवङ्कादिधारणंश
स्यादुपभोगमुहूर्त्तंचस्त्रग्धरयाह संधार्याइति विरिक्ते रिक्तावर्जितशुक्रबृहस्पतिरविवारेतथामैत्रध्रुवलघुसंज्ञकनक्षत्रसहितपुनर्वसुज्येष्ठाविशाखा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नक्षत्रेषुकुंतादयः संधार्याः कुंतोभल्लः वर्मकवचम् इषवोबाणाअस्यते अनेनेतीष्वसनंधनुः शरोबाणः खड्गः असिपुत्रीछुरिकासन्नाह्योपीतिकेचित् तथास्थिरारव्ये वृषसिंहवृश्चिककुंभारव्येलग्ने चंद्रेअपिशब्दात् लग्नेपिशुभयुतदृष्टेशुभैः केंद्रगैःसद्भिः कुंतादिधारणंहितम् ऋक्षोच्चये पुष्येचादिनिचित्रपद्मनन्दने शक्रोजरारेवतीषाजिहस्तविशाखमित्रासहिते भानोगुरौभार्गवे कुंभेकीटगृहे वृषेमगपतौ चंद्रेशुभैर्वीक्षिते शस्त्राहंशरखड्गकुंतछुरिकाधार्या नृपाणांहिते नि यत्तुदीपिकायाम् मूलेदुपूर्वात्रययाम्यपित्र्यशक्राश्विसार्पानलभूलिनश्च शस्त्रादिसंधारणमेषु कुर्यान्निधौविलग्नेचशुभेशुभाहेइति तदासन्नयुद्धा

संधार्याःकुंतवर्मेष्वसनशरकृपाणासिपुत्र्योविरिक्तेशुक्रेजार्केन्द्रिमैत्रभुवलघुसहितादित्यशाक्रर्क्षदैवे स्युर्लग्नेहिस्थिरारव्येशशिनिचशुभदृष्टेशुभैः केंद्रगैःस्याद्योगः शय्यासनादेर्ध्रुवमृदुलघुहर्यंतकादित्यइष्टः ११ अथाक्षवक्रपुष्यधातृजलभद्रीशार्यमात्याभिदंमंदाक्षरविश्वमित्रजलपाश्लेषाश्विचाद्यभवेत् मध्याक्षाशीवापित्र्यजैकचरणत्वाष्ट्रेद्रविध्यंतकंस्वक्षस्वात्यदितिश्रवोदहनभाहिबुध्यरक्षोभगम् १२

दिविषयम् अथध्रुवमृदुलघुनक्षत्रेषु हरौश्रवणे अंतकेभरण्यां आदित्येपुनर्वसौ एषुशय्यासनादेः शय्यारथद्वादिरूपा आसनंपीठमृगत्वगादि आदिशब्दात्पादुकानेषामुपभोगः इष्टः हितः दीपिकायाम् मैत्रेंदुपुष्ययमभादितिवर्जितेषु चित्राहस्तोत्तरात्रयहरीज्यविधातृभानि एतेषुशय्यासनपादुकानांसंभोगकार्यमुदितमुदितैः शुभाहेइति २१ अथांधादिनक्षत्राणि शार्दूलविक्रीडितेनाह अथांक्षमिति धानारोहिणीविधिरभिजित् दहनभंकृत्तिकाभगः पूर्वाफाल्गुनी। अन्यन्स्पष्टम् २२ ध्रु

ज्यो.प्र. २३

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अथादिनक्षत्राणांफलमनुष्टुभाह विनष्टार्थइति अधनक्षत्रेषुविनष्टास्यापहृतस्यार्थस्यलाभः शीघ्रंभवति मंदनक्षत्रेषुविनष्टार्थस्यप्रयत्नतोलाभोभवति मध्येमध्यनक्षत्रेविनष्टार्थस्यदूरंस्वनगरादतीवदूरदेशेश्रवणंत्वदीयद्रव्यममुकेनहृतं अमुकस्मिन्देतिष्ठतीतिलोकवार्त्ताभवतिलब्धिस्तुनास्तिस्फुलोचननक्षत्रेषुश्रुत्याक्षीनश्रवणामपिलब्धिरपिनभवतीत्यर्थः २३ अथधनप्रयोगेनिषिद्धनक्षत्राण्यनुष्टुभाह तीक्ष्णेति एतैस्तीक्ष्णादिनक्षत्रैर्यद्द्रव्यंसुवर्णादिदत्तंकालांतरंविनादत्तंनस्वसत्तापरित्यागेननिवेशितंस्वेष्टसमीपेप्रत्यर्पार्थंस्थापितं प्रयुक्तंकालांतरेनिपुरःसरम् कस्मैचिद्दत्तंविनष्टंचौरादिनाहृतंस्वयमेववाक्वचित्यक्तंद्रव्यंद्रव्यनिश्च-

विनष्टार्थस्यलाभोऽधेशीघ्रंमंदेप्रयत्नतः स्याद्दूरेश्रवणंमध्येश्रुत्याक्षीनस्फुलोचने २३ तीक्ष्णमिश्रध्रुवोग्रैर्यद्द्रव्यंदत्तंनिवेशितं प्रयुक्तंचविनष्टंचविष्ट्यांपातेनचनाप्यते २४ मित्रार्कध्रुवसौम्यवासवाम्बुपमघातोयात्यपुष्येंदुभिः पापैर्हीनबलैस्तनौस्फरगुरौज्ञेवाभृगौरविधौ येनकदा

पित्रभ्यनेनथाविष्ट्यांभद्रायांपातेव्यतीपातेमहापातेवाहृतंद्रव्यंनाप्यते चकारात्ग्रहणेपि वसिष्ठः ध्रुवोग्रसाधारणदारुणर्क्षेनिक्षिप्तमर्थंत्वथवाप्रनष्टम् चौरैर्हृतंदत्तमुपप्लवंवाविष्ट्यांचपातेननलभ्यते तदिति अत्रेदमनुसंधेयम् तीक्ष्णमिश्रादिपंचदशभेषुमध्येरोहिण्यार्यमविश्वजलभद्रीशेषुदत्तंनिवेशितंप्रयुक्तद्रव्यस्यैवाप्राप्तिःचौरापहृतस्यस्वतोगतस्यवाधनस्यलाभएव तेषांरोहिण्यादीनांमध्यलोचनभेषुपाठसामर्थ्यादिनिभवः २४ अथजलाशयखननंनृत्यारंभयोर्मुहूर्तंमृशार्दूलविक्रीडितेनाह मित्रार्केति अनुराधादित्रयोदशनक्षत्रैः सद्भिः पापग्रहैर्हीनबलैबलरहितैः सद्भिः तनौलग्नेस्फरगुरौसनिबुधेवासनिस्वेदशमेभृगौशुक्रेस

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नि आप्येजलराशौविधौसतिसर्वतोयाशयानांवापीकूपतडागादीनांतोयाधारणांखननंहितंस्यात् आप्यांबुपांत्यपितृमित्रवसून्नरार्केंद्वीज्यभेषुखननंसलिलाशयानामितिव्यवहारतत्तोक्तेः श्रीपतिः लग्नेजीवेज्ञेथवादुर्बलैश्चक्रूरैः शुक्रेवापिमेषूरणस्थे आप्येचंद्रेसर्वतोयाशयानामारंभाःस्युः सिद्धयेनिर्विकल्पमिति अथनृत्यारंभः तैः आयुर्क्षैर्नक्षत्रैर्व्यंभोमघैः पूर्वाषाटामघारहितैः सेंद्रभैर्ज्येष्ठासहितैः मित्रार्कध्रुववासवांबुपांत्यपुष्येंदुज्येष्ठानक्षत्रैः नृत्यारंभः शुभः स्यात् शुक्रेहिबुकेचतुर्थस्थानेलग्नेसतिभज्ञेचंद्रेज्ञराशौमिथुनकन्यास्थेसतीत्यर्थः २५ अथसेवकस्यस्वामिसेवायामुहूर्त्तेशालिन्याह क्षिप्रेति क्षिप्राणिहस्तात्रिमृ

आप्येसर्वजलाशयस्यखननंव्यंभोमघैःसेंद्रभैस्तैर्नृत्यंहिबुकेशुभैस्तनुगृहेज्ञेज्ञराशौशुभं २५ क्षिप्रेमैत्रेविसितार्कजेवरेसौम्येलग्नेर्केकुजेवारेवलाभे योनेर्मैत्र्यांराशिपोश्चापिमैत्र्यासेवाकार्यास्वामिनःसेवकेन २६ स्वात्यादित्यमृदुद्विदैवगुरुभेकर्णत्रयाश्वेचरेलग्नंधर्मसुनाष्टशुद्धिसहितेद्रव्यप्रयोगः शुभः

दश्विपुष्याःमैत्राणिमृगरेवतीचित्रानुराधाःएतेषुनक्षत्रेषुबुधशुक्रसूर्यगुरुवारेसौम्येशुभग्रहलग्नेसति अर्केभौमेवारेवलाभेदशमेएकादशेचस्थितेसतिसेवकेनस्वामिनःसेवाकार्या तत्रस्वामिसेवकनक्षत्रयोन्योर्मैत्र्यांच पुनः राशिपोःसेव्यसेवकयोराशिस्वामिनोर्मैत्र्यांप्रीतेसत्यांसेवाकार्याअन्यथानकार्या २६अथद्रव्यप्रयोगऋणग्रहणमुहूर्त्तेशार्दूलविक्रीडितेनाह स्वात्यादित्येति स्वात्याद्येकादशनक्षत्रेषुचरेमेषकर्कतुलामकराणामन्यतमेलग्नेधर्मनवमसप्तमेशुभैःपंचमम् अष्टमम् एतेषांशुद्धिः नवपंचमयोःपापग्रहराहित्यम् अष्टमेतुशुभपापराहित्यमेवंरूपाशुद्धिस्तयासहितेलग्नेद्रव्यप्रयोगः ऋ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

णदानंशुक्रभंस्यात् भौमपराक्रमे मृदुषुष्याश्विनीचैवविशाखाश्रवणत्रयम् पुनर्वसौचशंसंनिधनादिनिधिवर्त्तनम् वर्त्तनंऋणादिरूपेणदानम् मिश्रनक्षत्रत्वाद्दि
शास्वायंनिषधेप्राप्तेऋणदानेएवविधिःदृष्टेनष्टादौनिषिद्धेन शुक्रेषुधर्मात्मजनेषधेषुचरेबिलग्नेद्रविणप्रयोगइति अथारेभौमवारेऋणंनग्राह्यम् ऋणंभौमेनगृह्णीयान्नदद्या
बुधवासरे ऋणच्छेदंकुजेकुर्यात्संचयंसोमनंदने अथतुविशेषे संक्रमदिनेसंक्रांतिदिवसे वृन्दौ वृद्धियोगे करेहस्तनक्षत्रे अर्केऽन्हिरविवारेइतिवत् तत्रापिन
ग्राह्यमित्यवसंबंधः यत्यस्मान्ह्नोः तद्दृणंतद्दशेषुऋणगृह्णीतुः कुलेषुभवेत् तत्पुत्रपौत्रादिभिरपिपरिहर्तुमशक्यमित्यर्थः हस्तेऽर्कवारे संक्रांतौयद्दृणंस्यात्कुले

नोरेग्राह्यमृणंतु संक्रमदिनेवृन्दौकरेऽर्केऽन्हियत्तद्दशेषुभवेद्दृणंनचबुधैर्देयं कदाचिद्दिनम् २७ मूलह्रीशमघाचरभ्रत्रमृदुक्षिप्रैर्विनाकेंशनिंपोषे
ह्रीनबलैर्विधौजललवेशुक्रेविधौमासले लग्नेदेवगुरौहलप्रवहणंशस्त्रंनसिंहेघटेकर्कीजेणघटेतुलोक्षयकरंरिक्तासुषष्ठ्यांतथा २८

षुतत् वृद्धियोगेतथाऽत्रेयमृणंछेदंतुकारयेदिनिज्योतिःप्रकाशोक्तेः बुधवारेऋणंकदापिनदेयम् २७ अथहलप्रवाहमुद्दिश्यनेशार्दूलविक्रीडितेनाह मूलह्रीशेति
एतैः मूलादिभिरेकोनविंशतिनक्षत्रैः विनाकेंशनिंरविशनिवारौवर्जयित्वान्यवारेषु तत्रापिदेहीनबलैर्निर्बलैः चंद्रेजलराशिनवांशकेसति शुक्रेचंद्रेचमासलेपुष्ट
सनिउदितेइत्यर्थः गुरौलग्नेचसतिनदाप्रथमंहलप्रवहणंशस्त्रंस्यात् कश्यपः गुरौलग्नगतशुक्रेबलिन्याप्योदयेविधौशस्त्राकृषिक्रियातत्रदुर्बलैःक्रूरखेचरैः
अथसिंहेघटेकुंभेकर्केअजेमेषेएणेमकरेघटेतुलायाम् तथारिक्तासुषष्ठ्याम् तथाशब्दोऽनुक्तसमुच्चयार्थस्तेनाष्टम्यामपिनशस्त्रम् यस्मात्सक्षयकरम् २८

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अथबीजोक्तिमुद्दर्त्तनफणिचक्रंचशार्दूलविक्रीडितेनाह एतेष्विति पूर्वोक्तनक्षत्रेषु श्रुतिवारुणादितिविशाखोडुनिभौमविनाश्रवणादिवर्जितेषुमूलमघाध्रुवमृदुक्षिप्र-
धनिष्ठास्वातीषुभौमंविनाभौमवारव्यतीपेक्रकचवारेषुबीजोक्तिः बीजवापनंशुभमिष्यते नारदः मृदुध्रुवक्षिप्रभेषुपितृवायुवसुद्रुषु समूलभेषुबीजोक्ति रत्यु-
त्कृष्टफलप्रदा रवौसौम्द्राभ्यपादस्थेभूमौमंजायतेरजः तस्माद्दिनत्रयंतत्रबीजवापंपरित्यजेदितिराजमार्तंडे आर्द्राप्रथमदिनत्रयनिषेधः अथबीजोक्तौफणि
चक्रम् अशुभतोनविद्धनेगावोयस्येति अशुः ग्रहः तस्यभंनदाक्रांतनक्षत्रंतस्मादादौ अष्टौभानिअसंति असमीचीनानि ततस्त्रीणिशुभकराणि ततए

एतेषुश्रुतिवारुणादितिविशाखोडुनिभौमंविनाबीजोक्तिर्गदिताशुभात्त्वशुभनोष्टाभींदुरामेंदवः रामेंद्वग्नियुगान्यसच्छुभकराण्यु क्तौहलेर्को
ज्झिनाद्राद्राभाष्टनवाष्टभानिमुनिभिः प्राक्तान्यसत्संनिच २९

कमशुभम् ततस्त्रीणिशुभक० ततएकम० ततस्त्रीणिशुभक० ततए
कम० ततस्त्रीणिशुभ० ततश्चत्वार्यशुभानि एवंबीजोक्तौसप्तविंशतिनक्षत्राणांशुभाशुभत्वमुक्तम् रत्नमालायाम् मूध्नित्रीणिगलेत्रयंचजठरेधि-
ष्ण्यानिचद्वादशेत्यादि लग्नशुद्धिमाहवसिष्ठः भवारिपुसहजेपापेस्त्रिकोणकेंद्रस्थितैश्चशुभैः कथितेशुभधिष्ण्येपिचशुभलग्नेबीजवापनंकार्यम् अ-
थहलचक्रमुच्यते हलेऽनिहलचक्रेअर्कोऽग्निनान्भान्नक्षत्रान्क्रमेणत्रीणिअसंनिशुभानि ततोऽष्टभानिसंनिशुभानि ततोनवभानिअसंनि ततोऽष्टौभा
निसंतियथासूर्यआर्द्रायांभुक्तभंमृगः तत आरभ्यत्रीणिअशुभानि तत पुष्यतोऽष्टभानिशुभानि ततनवविशाखातोनवभान्यशुभानि ततः शततारकातोऽष्टभानिशुभानि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

एवमष्टाविंशतिभानिजातानि तथाचमिश्रः अर्कगतागतसंस्थेभत्रितयंनेष्टमुभयतस्त्रिषम् षोडशधिष्ण्यंनवकंशिष्टमनिष्टंचलांगलेचक्रे कश्यपोपिभिश्वष्ट-
स्कनवर्क्षेषुसप्तस्वर्कविपक्षक्ष भाक्षहानिर्वृद्धि कर्तृनाशोलक्ष्मीप्राप्तिर्यथाक्रमादिति एवंबहुमुनिसंवादसतिइनप्रोक्तिनक्षात् त्रिवह्निभिषुत्रीषुत्रिरामा
३ ३ ३ ५ ३ ५ ३ ३ ण्यशक्षभदशक्षभानिक्रमाल्लांगलारब्धैरिनियदुक्तंगणेशदैवज्ञैर्मुहूर्त्ततत्त्वेतत्चिंत्यंऋषिवाक्यमूलाभावात् ननुश्रीपतिवाक्यम् अर्क-
क्रांतगतागतान्यनडुहांनाशायभान्यग्रतोरुद्भ्यैभत्रितयंननस्तुकृषिकृत् घातायशूलत्रये धिष्ण्यानांनवकंतदंतरगतेस्यातांश्रियैपंचकेयच्चान्यत्रितयंतद
त्रगदितंचक्रेशक्षभेलांगलेइतिमूलंचेननत्यपाश्रयतिवाक्येशब्दार्थः किंतुमूलवाक्यावबोधेनस्वाज्ञानप्रकाशकः वाक्यार्थस्तु अर्काक्रांतगतानित्रीणिभानि
वृषनाशकराणिस्युः ननस्त्रीणिवृद्ध्यै ततःपंचनक्षत्राण्यपास्य अग्निमाणिनवभानिशूलत्रयेत्रिकंत्रिकंकृषिकृद्घातायस्थाप्यानि तन्मध्यपंचनक्षत्रत्यागे
काहेतुरित्यतआह तदंतरगतेपंचकइति तच्छेदेनहलोर्ध्वदंडाशूलोर्ध्वदंडानुच्यते अर्काक्रांतगतागतान्यनडुहांनाशायभान्यग्रतोरुद्भ्यैभत्रितयंअयमंतरस्य
पूर्वावधिः मध्येननः पदोपादानात्तुशब्दस्तुआनंतर्यद्योतनार्थः तुअनंतरशूलत्रयेधिष्ण्यानांनवकंवृषिकृद्घातायेति अंतरस्योत्तरावधिः तदंतरगतेमध्येविद्य
मानानांधिष्ण्यानांपंचकंचपंचकचश्रियैस्थाप्येनक्षत्रदशकमितियावत् यच्चान्यत्रितयंहलदंडोर्ध्वभागेशुभफलदंलेरव्यम् एवंचसतिकृषिवाक्येःसहा
स्यैकार्थतेवेसंपद्यते अनेनमहेश्वरादयोपिप्रत्युक्ताः २९ अथशिरामोक्षनविरेचनादिमुहूर्त्तशार्दूलविक्रीडितेनाह त्वाष्ट्राग्नेति ह्यष्ट्राहृयेचित्रास्वात्योमित्र
भाहृयेअनुराधाज्येष्ठकभाहृयेरोहिणीमृगो श्रोत्रश्रवणः चित्रादिषु एकादशसुनक्षत्रेषुभौमार्कगुरुवारेशिरामोक्षणंरुधिरवाहिनीनाडिकाशिरातस्याः सू

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्मशस्त्रघातैर्ननरशिरातोरक्तमोक्षणंकुर्यात् अथबुधर्क्षौविनाबुधशनिवारेत्यक्त्वान्यवारेषुपूर्वोक्तनक्षत्रेषुच विरेकवमनाद्यम् औषधेनसरत्वप्रवृत्ति- विरेकः वमनवांतएनदाद्यंकुर्यात्मित्रक्षिप्रचरध्रुवेषुत्र्योदशनक्षत्रेषुरविवारेशुक्रभग्रहवारेचविदोबुधस्यलग्नवर्गेजीवस्यापिलग्नवर्गेयस्मिन् कस्मिंश्चिच्छुभेपिशुक्र बुधयोः षड्वर्गेसतिननौलग्नगुरौचसतिकर्त्तुर्गुरुबलेचसतिधर्मक्रियाकोटिहोमरुद्रानुष्ठानादिरूपानिगदिताकथिता ३० अथधान्यच्छेदनंवसंततिलकयाह तीक्ष्णाजपादेति एतेष्वेकोनविंशतिनक्षत्रेषु तथाभौमशनिरिक्तावर्जितदिनेस्थिरलग्नेसतिधान्यादीनांयवादीनांछिदाछेदनंनिगदिताकथिता ३१ अथकण

तीक्ष्णाग्निमित्रकभाद्वयेंबुपलघ्वोत्रेशिरामोक्षणंभौमार्कज्यदिनेविरेकवमनाद्यंस्यार्बुधार्क्षौविना मित्रक्षिप्रचरध्रुवेरविशुक्रभाद्दलग्नवर्गेवि दोजीवस्यापिननौगुरौनिगदिताधर्मक्रियानद्वले ३० तीक्ष्णाजपादकरवह्निवसुश्रुतीदुस्वातीमघोत्तरजलांतकतक्षपुष्ये मंदार रिक्तरहितेदिवसेनिशस्तान्यधान्यच्छिदानिगदितास्थिरभेविलग्ने ३१ भाग्यार्यमश्रुतिमघेंद्रविधातृमूलमैत्र्यंत्यभेषुकथितंकणम र्दनंसत् द्वीशाजपात्रिर्ऋतिधातृशतार्यमर्क्षेसस्यस्यरोपणमिहार्किकुजौविनासत् ३२ मर्दनंसस्यरोपणंचवसंततिलकयाह भाग्येति

विधिः रोहिणी अंत्यंरेवती एषुनवभेषुकणानांचकणादीनांमर्दनंयष्टिघातादिनावितुषीकरणंतत्समीचीनंस्यात् अथविशारवादिषण्णक्षत्रैः भार्किकु जौविनाशनिभौमतोन्यवारेषुसस्यस्यधान्यस्यरोपणंसत् शुभम् ३२ अथधान्यस्थितिधान्यवृद्धिंचवसंततिलकयाह मिश्रोग्रेति मिश्रोग्रादिविभिन्नेषु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मित्रादिदशनक्षत्रेभ्यः न्येषुसप्तदशनक्षत्रेषुतथार्कर्क्षमेषतुलारहितेलग्नेमकरस्थिरद्विस्वभावलग्नेषुशुभाहे चंद्रबुधगुरुशुक्रवारे धान्यानांस्थितिःएक
त्रस्थलेस्थापनंसाशुभकरीनिगदिता अन्यधुवेज्यादित्रयोदशनक्षत्रेषुधान्यवृद्धि मल्पमेतावत्स्थान्यंदेहि ततोमासद्वयानंतरं सपादंसार्द्धंवादास्यामीत्येवरू
पाद्वृद्धिर्निगदिता ३३ अथशांतिकपौष्टिकादिकंवसंततिलकयाह क्षिप्रेति क्षिप्रादिनक्षत्रेषुपौष्टिकमंगलाभ्यांसहपौष्टिककर्मणाग्रहशांत्यामंगलकर्मणावि
नायकशांत्यासहशांतिकेदुष्टफलदंमूलादिनक्षत्रोत्पन्नंशांत्यादिशुभंस्यात् लग्नात्सवेदशमेर्के सतिविधोश्चंद्रेसूस्वगतेचतुर्थेगुरौलग्नस्थे सतिनतृणंनि

मिश्रौग्रौद्रभुजंगेंद्रविभिन्नभेषुकर्काजतौलिरहितेचतनौशुभाहे धान्यस्थितिःशुभकरीगदितामुधेज्यद्वीशेंद्रदृस्रचरभेषुचधान्यवृ
द्धिः ३३ क्षिप्रध्रुवात्यचरमैत्रमघासुशस्तंस्याच्छांतिकंसहचपौमंगलपौष्टिकाभ्याम् रवेर्केविधौस्वगतेतनुगेगुरौनामौढ्यादिदुष्टसम
येशुभकंनिमित्ते ३४ सूर्यर्क्षाच्चित्रभेचांद्रेसूर्यर्क्षविच्छुक्रपंगवः चंद्रारेज्यागुशिश्विनोनेष्टाहोमाहुतिःस्वले ३५ कंमौढ्यादिदुष्टसमयेगुरु
शुक्रास्तादिदुष्टकालेनोशुभदम् तथानिमित्तेकेस्वाद्युत्पातदर्शनेसतिगुरुशुक्रास्तादावपिशुभंस्यात्तु उक्तंच शांतिकर्माणिकुर्वीतरोगेनैमित्तिकेतथागु
रुभार्गवमौढ्येपिदोषस्तत्रनविद्यते ३४ अथहोमाहुतिशुद्धिमनुष्टुभाह सूर्यर्क्षादिति सूर्यर्क्षांतनक्षत्राच्चित्रभे नक्षत्रत्रयमध्ये चांद्रेचंद्रनक्षत्रेदिन
नक्षत्रेसतिक्रमात्सूर्यादिमुखेहोमाहुतिः घनति यथासूर्यर्क्षांतनक्षत्रात् नक्षत्रत्रयमध्येहोमारंभेसूर्यमुखेहोमाहुतिपातः ततोनक्षत्रत्रयेषुबुधस्यततःशुक्र

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्य ततः पंगोः शनेः ततश्चंद्रस्य ततः आरभ्य सौम्यस्य ततईज्यस्यगुरोःततः अगोः राहोः ततः शिखिनः केतोः एवं सतियद्दिने खलेपापग्रहमुखेहोमाहुतिः पतति सानेष्टा नक्षत्रभदा अर्थाच्छुभग्रहमुखेशुभा सूर्यनक्षत्रात्चंद्रनक्षत्रपर्यंतगणना ३५ अथयद्दिनेहोमश्रिकीर्षितस्तद्दिनेवह्निनिवासवशेनशुभाशुभफलमिंद्रवज्रयाह सैकेति शुक्लादिगणनयावर्तमानतिथिर्गण्याएकसुनावर्तमानवास्युनाचतुर्भक्तायच्छेषंतच्चेद्गुणयितंभिमितशून्यमितंचतदाविभूसौवन्हेर्वासोवसतिः फलमाहसौ ख्यायहोमेहोमदिनेभूमावग्नेर्वासेसतिसौख्यंभवति अथशशियुग्मशेषेएकमितशेषेः अग्निवासोदिविस्वर्गे फलंकर्तुः प्रणाशः द्वित्रिमितशेषेग्निवासोभूतले त

सैकातिथिर्वारयुनाकृतानाशेषेगुणेष्टेभ्रविवह्निवासः सौख्यायहोमेशशियुग्मशेषेप्राणार्थनाशोदिविभूतलेच १६ नवान्नंस्याच्चरक्षि
ममृदुभेसन्ननोशुभं विनानदाविषघटीमधुपौष्णार्किभूमिजान् ३७ फलंकर्तुरर्थनाशः उक्तंचतिथिवास्युतिः सैकावेदभक्तावशेयकात्तत्रिवा
सोग्नेर्ज्ञोग्निरूपेविप्रप्राणविनाशदः पातालेहिकशेषेणधनसंचयनाशनः गुणवेदावशेषेणभूमौविपुलसौख्यदः संस्कारयुविचारोस्यनकार्योनापिवैष्णवे नि
त्यनैमित्तिकेकार्येनचाब्देमुनिभिः स्मृतः कैश्चित्वेदशून्यमपिहोमेवर्ज्यमित्युक्तम् तद्यथा अर्कश्चंद्रादृष्टमेज्ञाच्चतुर्थेमंदः शुक्रादृष्टमेंगारकश्चराहुर्धर्मेजी
वतः खेटक्षेहोमेनाशः पुत्रदाराधनानामिति १६ अथप्रतिवर्षोत्पन्ननवान्नभक्षणमनुष्ठाह नवान्नमिति चरादिद्वादशभेषुसन्ननोसमीचीनलग्नेशुभग्र
हयुतेदृष्टेचस्वर्यः नदातिथयः १ ६ ११ विषघटीविवाहप्रकरणोक्ताः मधुश्चैत्रः पौषः आर्किः शनिः भूमिजो भौमः एतान्विनावर्जयित्वानवान्नभक्षणंशुभम्

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अथनौकाघटनमनुष्टुभाह याम्यत्रयेति याम्यत्रयंभरणीकृत्तिकारोहिण्यः ईशआर्द्राअन्यानिप्रसिद्धानि एष्योभिन्ननक्षत्रेषुशुक्रगुरुरविवारे सत्ननौशुभयुतदृष्टे
लग्नेनौकाघटननौकानिर्माणशुभम् नौकाचालननौकागमनमुहूर्त्तौदीपिकायां शुभाहेविष्णुयुग्मेंदुभगमेत्वाश्विपाणिषु चालनंघटनस्थानान्नावःशुभतिथींदुषु
अश्विकेज्यसुधानिधिपूर्वामित्रधनाच्युतभेशुभलग्ने नारकयोगतिथींदुविशुद्धनौकागमनंशुभदंशुभवासे १८ अथवीरसाधनाभिचारयोमुहूर्त्तमनुष्टुभा
ह मूलेनि मूलादिनक्षत्रपंचकेतथाघटननौकुंभलग्नेसौम्येबुधेसति तथाशुक्रेसुरवेचतुर्थे अष्टमेशुद्धेग्रहरहितेनाहशेलभेवीरस्यधनस्य अभिचारस्य

याम्यत्रयविशारवेंद्रसार्पपित्र्येशभिन्नभे भृग्वीज्यार्कदिनेनौकाघटने सत्ननौशुभम्३८ मूलार्द्राभरणीपित्र्यमृगेसौम्येघटतनौ सुरवे
शुक्रेऽष्टमेशुद्धे सिद्धिर्वीराभिचारयोः ३९ व्यंत्यादितिध्रुवमघानिलसार्पधिष्ण्येरिक्तेनिथौचरतनौविकवींदुवारे स्नानंरुजाविर
हितस्यजनस्यशस्तंहीनेविधौरवलरवौगर्भवकेंद्रकोणे ४०

कर्मणःसिद्धिःनिष्पत्ति ३९ अथरोगनिर्मुक्तंस्नानंवसंततिलकयाह व्यंत्येति
विगतान्यंत्यादीनिरेवत्यादीनिनवधिष्ण्यानि येभ्यस्तेष्वष्टादशशिष्टनक्षत्रेषु तथारिक्तासंज्ञासुतिथिषुचरलग्नेतथाशुक्रचंद्रवर्जितवारे तथाविधौचंद्रहीं
नेनिषिद्धस्थानस्थे निषिद्धस्थानानिगोचरप्रकरणे तथापापग्रहैर्भवैकादशैकेंद्रेप्रथमचतुर्थसप्तमदशमे १४ १० कोणेनवपंचमेस्थानेस्थितैःसद्भिःएवंवि
धेलग्नेरुजाविरहितस्यरोगनिर्मुक्तस्यजनस्यस्नानंआरोग्यस्नानंशुक्रंशुभम् नारदः स्थितेज्यादिनसार्पोत्यपित्र्वारुणभेषुच नकुर्याद्रोगमुक्तस्तुस्नानंवारेःभशुक्र
कयोरिनि ४०

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अथशिल्पविद्यामनुष्टुभाह मृदुध्रुवेति मृदुध्रुवक्षिप्रचरेज्ये गुरौवास्वलग्ने अथवागुरौदशमेलग्नेवासति अथवाविधौचंद्रेबुधगुरुषष्ठगस्थेचसतिशिल्प विद्यानानावर्णादीनिर्मितभूत्यादिकंतद्विद्यायाःप्रारंभः प्रशस्यते ४१ अथसंधानमनुष्टुभाह मृदेरज्येति पुष्यादिनक्षत्रत्रयाः ष्टम्यांतिथौहरौहादश्यांचनि थौनैतिलकरणेच तथाशुक्रदृष्टयुतेचलग्नेतथाशुक्रभग्रहाणांवारेसंधानंसंधिर्मैत्रीनियावत् इष्यतेतथाचकश्यपः भाग्येपुत्र्येसमेत्रेचलग्नेशुक्रेक्षितेयु तेकरणेनैतिलेष्टम्याद्वादश्यासंधिरिष्यते ४२ अथपरीक्षामुहूर्त्तेवसंतनिलकयाह त्यक्त्वेति भूतश्चतुर्दशी जनुर्भमासोजन्मर्क्षंजन्ममासश्चजन्मराशेरष्टमंसू

मृदुध्रुवक्षिप्रचरेज्येगुरौवास्वलग्ने विधौज्ञजीववर्गस्थेशिल्पविद्याप्रशस्यते ४१ मृदेरज्यमित्रभाग्येषुचाष्टम्यांतैतिलेहरौ शुक्रदृष्टेतनौसौम्यवारेसंधानमिष्यते ४२ त्यक्त्वाष्ट ८ भूत १४ शनिविजिकुजान् जनुर्भमासौ ८ मृतौरविविधू अपिभानिनाड्याः यैचंद्रचना-

ड्याः भानिजन्मभकर्मभादिनक्षत्राणिनाडीनक्षत्राणिएतानित्यक्त्वा ह्यंगेहिस्वभावेचरलग्नेवातन्नवांशेच चंद्रशुक्रौनाराशुक्रौगुरुशुक्रौचसत्याकरोह स्तःअदितिःपुनर्वसुः हरिः श्रवः इंद्रोज्येष्ठा कंजलंतत्स्वामीवरुणः तस्यनक्षत्रंशततारका एषुशेषुपरीक्षाकार्या अन्यस्मिन् परीक्षानामस्मरणंस्तेयादिपातक निशस्तस्यशुक्रह्यशुक्रहिविचारपूर्वकंतमसापादिरूपादिव्यमिनियावत् उक्तंचदीपिकायाम् नोशुक्रास्तेःष्टमार्केगुरुसहितरवौजन्ममासेष्टमेंदौविष्टीमासेम लारवौकुजशनिदिवसेजन्मतारासुचाथ नाडीनक्षत्रहीनेसुरगुरुजनीनाथतारावि शुक्रौमानःकार्यापरीक्षाहितनुचरगृहांशोदयेशस्तलग्नेनिन्द्यवहारोऽन्यै

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अष्टम्यांचचतुर्दश्यांप्रायश्चित्तपरीक्षणे नपरीक्षाधिवासश्चशनिभौमदिनेभवेत् ज्येष्ठाश्रवणहस्तश्चतथाज्ञेयःपुनर्वसुः नहच्छतभिषाप्रोक्ताह्यभियुक्त
चारणेइतिनाडीनक्षत्राणिदीपिकाकारवचनात् जन्मर्क्षमाद्यंदशमंचकर्मसंघातिकषोडशंचमानसम् स्यात्संचविंशसमुदायमष्टादशत्रयोविंशति भवि-
नाशकमृ एवंषट्भोजनः सर्वोजातिदेशाभिषेकभैः नवभोनृपतिर्ज्ञेयोनाडीतारास्मृता अमूर्तिति नृजातिनक्षत्राणि बराहसंहितायामूर्ध्वात्रयंसानलम-
ग्रजानांराज्ञांचपुष्येणसहोत्तराचसपौष्णंमैत्रंपितृदैवतंचप्रजापतेर्भंचकृषीवलानामादित्यहस्ताभिजिदश्विनानिवणिजनस्वाम्यमुपागतानि मूलश्लेषा

द्यंगेचरेतनुलवेशशिजीवतारांशुक्रौकरादितिहरींद्रकपेपरीक्षा ४३ व्ययाष्टशुक्रोपचयेलग्नगेशुक्रभहग्युते चंद्रेत्रिषट्दशायस्थेसर्वारंभःप्र
सिद्ध्यति ४४

निलवारुणानिभान्यग्रजातेःमघाविष्णुतायाः सौम्येंद्रमित्रावसूदैवतानिसेवाजनस्वाम्यमुपागतानि सार्पेविशाखाश्रवणेभरण्या
श्चांडालजातेरभिनिर्दिशंतीति देशोवाराणस्यादिकस्तंनक्षत्रंशतपदचक्रोक्तमृ यथावाराणस्याः नक्षत्रंरोहिणीति अभिषेकभेयस्मिन्पुष्यादिकेनक्षत्रेराजा
भिषेकोजातस्तदभिषेकर्क्षमितिराज्ञांनवभानिइतरेषांषडेवभानि ४३ अथसामान्यतःशुभकार्येषुलग्नशुद्धिमनुष्टुभाहव्ययेतिव्ययोद्वादशमष्टमंएतस्था
नद्वयंशुभग्रहरहितंयस्मिन्एतादृशेस्वजन्मराशेर्जन्मलग्नाद्वाउपचयभवनेत्रिषडेकादशदशमराशौलग्नगतेशुभैर्दृष्टेयुतेचतथाचंद्रेत्रिषट्दशायस्थेस
तिसर्वेषांशुभकार्याणामारंभः सिद्ध्यति तथाचवसिष्ठः उपचयभेलग्नगतेव्ययनेधनशुद्धिसंयुतलग्नेउ पचयगेशीतकरेमंगलकर्माणिकार्याणीनि ४४

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अथ नक्षत्रेषु ज्वरोत्पत्तौ संत्यंतनिवृत्तौ दिनसंख्यां हृतीयोपजातिकयोपेंद्रवज्रयाचाह स्वातीद्वेति मूलाग्नीति स्वातीज्येष्ठापूर्वात्रयार्द्राश्लेषासूज्वरे ज्वरो
त्पत्तौ संत्यामृतिर्मरणं स्यात् अथात्यमैत्रेवत्यनुराधयोर्ज्वरोत्पत्तौरुजोरोगस्यस्थिरताबहुकालेनरोगनिवृत्तिः स्यात् तथाभरणीश्रवणशततारा नक्षत्रचित्राएतेषु
नक्षत्रेषुशिवाधस्त्राः एकादशदिवसाः रोगः हस्तेपंविशारवा अर्कोहस्तः वासवंधनिष्ठाएषुत्रिषुभेषुपंचदशदिवसाः रोगः ४५ मूलं अग्निः कृत्तिकादास्त्रमश्विनीएषु
नवदिवसारोगः पित्र्यभेमघाश्लेषानरवाः विंशतिदिवसाः बुध्न्यभंउत्तराभाद्रपदा अर्यमाउत्तराफल्गुनीपुष्यपुनर्वसुरोहिणीषुनगाः सप्तदिवसारोगः अब्जवैश्वे

स्वातीद्रपूर्वाशिवसार्पभेमृतिर्ज्वरेत्यभैत्रेस्थिरताभवेद्रुजः याम्यश्रवोधारुणनक्षभेशिवा११धस्त्राहिपक्षो१५ह्यधिपार्कवासवाः ४५ मूला
ग्निदास्त्रेनवपित्र्यभेनरवा२० बुध्न्यार्यभेज्यादिनिधातृभेनगाः ७ मासोब्जवैश्वेश्वयमाहिमूलभेमिश्रेशपित्र्येफणिदंशनेमृतिः ४६

मृगोत्तराषाढयोः मासन्त्रिशाद्दिनानिरोगस्थैर्यंततोरोगनिवृत्तिः अत्रशांतिर्वसिष्ठोक्ता ऋक्षेशरूपंकनकेनकृत्वातल्लिंगमंत्रैश्चसुगंधपुष्पैः वस्त्राक्षतैर्गु
ग्गुलधूपदीपनैवेद्यतांबूलफलैश्चसम्यक् पूजांचकृत्वामयनाशनायद्विजायदद्यादतुलं शिवाय आमयोरोगः अतुलमपरिमितद्रव्यम् अथानंतरयमाहि
मूलभेभरण्याश्लेषामूलेषुकृत्तिकाविशाद्रीमघास्वातिसमनक्षत्रेषुयस्यकस्यचित्फणिदंशेमृतिर्भवेत अत्रसर्पदंशेयस्यएतेषुगोचरवशेनचंद्रबल २९
नभवतिनस्यैवसर्पदंशेन यस्यत्रचंद्रस्तस्यैवगोचरेवाशुभप्रदः तदानूनंभवेन्मृत्युः क्षुधासंसिक्तदेहिनइति ४६ ७ ७ ५ ७ ७

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अथशीघ्रंरोगिमरणेविशिष्टयोगंद्वितीयोपजातिकयाह रौद्राईानि रौद्रादिनक्षत्रेषुपापवारेसतिरिक्ताः प्रसिद्धाःहरिर्द्वादशीस्कंददिनंषष्ठीएतास्तिथिषुएर्वंवि
धेविशिष्टयोगंयस्यरोगोत्पन्निर्भवतिनस्यरोगिजनस्यशीघ्रंमृत्युर्भवेत् ४७ अथप्रेतदाहमुहूर्त्तेप्रेतदाहादिनिषेधचोपेंद्रवज्रयाह क्षिप्रेति क्षिप्रादिनक्षत्रेषुप्रेत
क्रियाप्रेतानांमृतानांक्रियाउत्तमलोकप्राप्त्यर्थंश्राद्धादिक्रियास्यात् यदिदाहसमयेकारणवशान्नारब्धा अथझषकुंभगेविधौमीनकुंभस्थितेचंद्रेनिष्ठोत्तरा
र्धादिपंचनक्षत्रेप्रेतस्यदाहोज्ज्वालनंत्यजेत् चपुनः यमदिग्गमदक्षिणदिशिगमनंयात्रामु नथाशय्यायाः खट्वायाः विनानंवयनम् नथागृहगोपनंगृहाच्छा

रौद्राहिशाक्रांबुपयाम्यभूर्वाहिदैवभस्वन्मिषुपापवारे रिक्ताहरिस्कंददिनेचरोगेशीघ्रंभवेद्रोगिजनस्यमृत्युः ४७ क्षिप्राहिमूलेंदु
हरीशवायुभेप्रेतक्रियास्याज्झषकुंभगेविधौ प्रेतस्यदाहंयमदिग्गमत्यजेच्छ्राद्धविनानगृहगोपनादिन ४८

दनं आदिशब्देननृणकाष्ठसंग्रहंचत्यजेत् ब्रह्मपुराणेपंचकेमरणमपिनिषिद्धम् कुंभमीनस्थितेचंद्रेमरणंयस्यजायते तस्योर्ध्वगतिर्दृष्टासंत
तेर्नशुभंभवेदिति तेनपंचकेमृतस्यपंचकेदाहप्राप्तौसत्यांतत्पुत्तलविधिंकृत्वादाहः कार्यः पश्चात्प्राप्तौचनिवृत्त्यनंतरंशांतिकंकार्यम् यदिपंचकप्रवृ-
त्तेः प्रागेवमृतः प्रतिबंधवशात्तत्रपंचकेदाहप्राप्तौपुत्तलविधिंकृत्वादाहः कार्यः आशौचनिवृत्त्यनंतरंशांतिर्नकार्या एवंरेवत्यंतमृतस्यरेवतीमपह्वा
यदाहः कार्यः नपुत्तलविधिः आशौचनिवृत्त्यनंतरंशांतिरेवकार्या मरणनिषेधदाहनिषेधप्रतिपादकवचनद्वयमद्भावादिति ४८ ७७ ७

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अथकाष्ठानांगोमयपिंडानांचसंग्रहमुद्वूर्नेशार्दूलविक्रीडितेनाह सूर्यर्क्षाद्रसभैरिनिस्पष्टार्थम् ४९ अथत्रिपुष्करयोगंसफलंबसंननिलकयाह भद्रातिथि न.प्र.
रिनि भद्रासंज्ञकतिथिर्हिनीचासममीहादृशी शनिभौमसूर्यवारेभवति तथाहीशविशाखा अर्यमोत्तराफाल्गुनी अजचरणः पूर्वाभाद्रपदा अदितिः
पुनर्वसुः वन्हिः कृत्तिका वैश्वमुत्तराषाढा एषुनक्षत्रेषु उक्तातिथिवार नक्षत्ररूपेविशिष्टयोगेसतित्रैपुष्करः त्रिपुष्करएवत्रैपुष्करः स्वार्थेऽण् त्रिपु
ष्करसंज्ञकोयोगोभवति कीदृशः मृत्युविनाशदृद्धौत्रैगुण्यदः तद्दिनेयदिकश्चिन्म्रियेतनहायादारुत्रयोन्मियेरन् यदिकिंचिद्द्रव्यविनष्टंनदातव्यंनद्

सूर्यर्क्षाद्रसभैरधस्थलगतैः पाकोरसैः संयुतः शीर्षेयुग्ममनैः शवस्यदहनं मध्येयगैः सार्पभीः प्रागाशादिषुवेदभैः स्वसुहृदांस्या
त्संगमोरोगभीः क्वायादेः करणंस्रवंचगदितंकाष्ठादिसंस्थापने ४९ भद्रातिथिरविजभूतनयार्कवारेहीशार्यमाजचरणादितिवन्हिवैश्वे

स्तुत्वयनाशः तथाकिंचिद्द्रव्यलब्धंनदात्रिगुणंतद्द्रव्यलाभः वसिष्ठः रविरविजभौमवारेभद्रायांविषमपादमृक्षंचेत् त्रैपुष्करारव्ययोगस्त्रिगुणफलो
युगलभेद्विगुणंपदानियच्च क्षत्रस्यैवचरणः पूर्वराशौचरणत्रयमपरराशौभवति नानिविषमचरणानिहिशार्यमीत्यादीनि अथवस्कर्धनिष्ठा नक्षत्रंत्रि
त्रा चादृग्भुगः एनानिभानिभद्रातिथयः रविशनिभौमवाराश्च अत्रापिविशिष्टयोगोत्रिपुष्करनामयोगोभवति तत्फलं मृत्यविनाशदृद्धौत्रै ३०
गुण्यकृद्भवति तत्रशांतिमाहनारदः दद्यात्तद्दोषनाशायगोत्रयंमूल्यमेववा द्विपुष्करेद्वयंदद्यात्तदोषस्तूक्ष्ममावतइति अत्रत्रिपुष्करेकश्यपेनरविस्थाने

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वृहस्पतिवारोप्युक्तः भद्रानिधिः शनीज्यारवारेचेद्विषमांप्रभम् त्रिपुष्करत्रिगुणंद्विगुणंह्यभिन्नंमृतावपि इदमेवदृष्ट्वाश्रीपतिनाप्युक्तम् विषमचरणं धिष्ण्यमित्यादि अत्रकश्यपवाक्यंमृतावेवत्रिगुणफलतोक्ता ग्रंथकृतानुश्रीपतिवाक्यानुरोधान्मृत्फविनाशवृद्ध्यावित्यक्तम् ५० अथशवप्रतिकृतिदाहे निषिद्धकालंशार्दूलविक्रीडितेनाह शुक्रारेति एवंविधेदिनेशवस्यप्रतिकृतिः पर्णशरादिनासावयवत्वकल्पनंतस्यदाहोनकार्यः कृतः हिविधोहिग्नेनसंस्कारः प्रत्यक्षशरीरस्यैकः तत्रप्रतिकृतेरन्यः तस्यप्रत्यक्षशरीरसंस्कारेदिनविचाराभावः प्रत्यक्षशवसंस्कारदिनंनैवदिशोधयेदिति प्रतिकृतिसंस्कारेकाल

त्रैपुष्करोभवतिमृत्फविनाशवृद्ध्यौत्रैगुण्यदोद्विगुणकृद्दहस्फुटक्षचांद्रे ५० शुक्रार्किषुदृशभूतमदनेनंदास्फुटीक्ष्णोग्रभंपौष्णेवारुणभत्रिपुष्करदिनेन्यूनाधिमासेयने याम्येब्दात्परतश्चपातपरिघेदैवेज्यशुक्रास्तकेभद्रावैधृतयोः शवप्रतिकृतदाहोनपक्षसिते ५१

त्रयं आशौचमध्येवर्षमध्येवर्षानंतरंचेति आशौचमध्येक्रियतेपुनः संस्कारकर्मचेत् शोधनीयंदिनंतत्रयथासंभवमेवतु आशौचविनिवृत्तौचेत्पुनः संस्क्रियतेमृतः संशोध्यैवदिनंग्राह्यमूर्ध्वंसंवत्सरात्यदीनिगार्ग्यवचनाद्दिन शुद्ध्यरुच्यते शुक्रार्किदिनेशुक्रभौमशनिवारेशवप्रतिकृतेदाहोनकार्य इतिप्रत्येकंसंबंधः दर्शोमावास्याभूतश्चैतुर्दशीमदनस्त्रयोदशी नंदाः प्रतिपत्षष्ठ्येकादश्यः आस्फुटिक्ष्णोग्रभेमूलार्द्राज्येष्ठाश्लेषास्फुटीक्ष्णानि पूर्वात्रयमघाभरणीउग्राणि पौष्णंरेवतीवरुणंशततारा पूर्वोक्तेत्रिपुष्करदिनेन्यूनाधिमासेक्षयमासे अधिकमासे अयनेयाम्यं अब्दात्परतः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अब्दमध्येयाम्यायनेपिकार्यः नंदामदनभूनामापातवैधृतिविष्टिषु शुक्रार्किभौमपरिघध्रुवमिश्रोग्रमैत्रभैः कर्तुश्चंद्रेदृग्वेदांस्रेजन्मप्रत्यरितारिके त्रि पादक्षसितपक्षेऽयनेयाम्येऽब्दतः परम् शवप्रक्रमनेदाहः शुक्रेज्यास्तादिमासके नष्टेमध्येऽहिपान्मैत्रहरीशादिनिभगध्रुवेइनिनिबंधोक्तेः दिनक्षयेपि वर्ज्यः वर्जयेत्तुद्विनक्षयमितिगार्ग्योक्तेः पातपरिघेपातव्यतीपातोमहापातश्चपरिघश्च एतेषुदाहोनकार्यः देवेज्यशुक्रास्तकेदाहोनकार्यः भद्रायां वैधृतौचनयासितेशुक्लपक्षेऽपि ५१ अथतेनैवछंदसावर्ज्यैतराण्याह जन्मप्रत्यरितारयोरिति कर्तुः जन्मप्रत्यरितारयोः जन्मनाराऽस्तिनक्षत्रं

जन्मप्रत्यरितारयोर्मृतिक्षरवांत्येऽब्जेचकर्तुर्नसन्मध्येमैत्रभगादितिध्रुवविशारवाह्यंघ्रिभेनेपिच
श्रेष्ठोर्कज्यविधोर्दिनक्षुतिकरस्वात्यश्विपुष्येनयात्वाशौचात्परतोविचार्यमखिलंमध्येयथासंभवम् ५२

दशमैकोनविंशंचेति प्रत्यरितारजन्मभात्पंचमचतुर्दशत्रयोविंशंनक्षत्रम् तथाकर्तुर्मृतिक्षरवांत्येऽब्जेअष्टमचतुर्थद्वादशस्थेचंद्रेमतिदाहोनसत् नप्रशस्तः अथमध्यनक्षत्राणिमैत्रमनुराधा भगः पूर्वाफाल्गुनी अतिनिः पुनर्वसुः ध्रुवाणिरोहिण्युत्तरात्रयम् विशारवाह्यंघ्रिभंमृगचित्राधनिष्ठाः तेबुधेपि शवदाहोमध्यमः अथोत्तमानि अर्केज्याभ्यांसहितोविधुः अर्कगुरु चंद्रवारेतथाश्रवणहस्तस्वात्यश्विनापुष्येषुपचनक्षत्रेषुशवमनिकृतेदाहः श्रेष्ठः इदमखिलमाशौचात्परतः अनंतरम् मध्येतुयथासंभवंकिंचिद्गुणांगीकारणेविचार्यम् ५२ ७७ ५ ७७ ७ ७७ ॥७॥ ७५

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अथमूलनक्षत्रजातस्यविशेषमुपजातिकयाह अभुक्तमिति नारदः अभुक्तमूललक्षणंज्येष्ठांत्यमूलादिभवंघटीचतुष्टयंजगौ ज्येष्ठांचघटीचतुष्टयंमूलादिघ
टीचतुष्टयंचेत्यर्थः नारदः योज्येष्ठामूलयोरंतरालप्रहरजः शिशुः अभुक्तमूलजः सार्पमघानक्षत्रयोरपि अयमेवमुरव्यः पक्षः कश्यपादिबहुमुनिसंवादानु
कश्यपः ज्येष्ठांत्यमूलयोरंतरालयामोद्भवः शिशुः अभुक्तमूलजः सोयत्राश्लेषापित्र्ययोरपि वसिष्ठोपि ऋजंगपौरंदरपौष्णभानांनद्यभानांचतदंतरालम्
अभुक्तमूलंप्रहरप्रमाणंत्यजेत्सुतंतत्रभवांसुतांचेति वसिष्ठएकद्विघटीमितंजगौज्येष्ठांनैऋत्यघटिकामूलाद्यंघटिकाद्वयमित्यर्थः इदंवसिष्ठेनकेचिन्मतमुक्त

अभुक्तमूलंघटिकाचतुष्टयंज्येष्ठांत्यमूलादिभवंहिनारदः वसिष्ठएकद्विघटीमितंजगौत्यहस्यनिस्त्रेकघटीप्रमाणकम् ५१
अथोचुरन्येप्रथमाष्टघट्योमूलस्यशाक्रांतिमपंचनाड्यः

यतस्तद्धास्येकेचित् अपरेइतिपदोक्तेः तद्धाक्यंच ज्येष्ठांत्यपादघ-
टिकामितमेवकेचिन्मूलंत्यभुक्तमपरेपुनरामनंति मूलाद्यपादघटिकाद्वितयेनसार्द्धमष्टौसमाः परिहरेदिहजन्मभाजमिति बृहस्पतिस्तुएकघटिप्रमाण
कंजगौ ज्येष्ठांत्यार्धघटिकामूलाद्याचार्धघटिकेत्यर्थं गुरुः ज्येष्ठांत्यघटिकार्द्धंचमूलादोघटिकार्धकमुतयोरंतर्गतानाडीत्यभुक्तंमूलउच्यते इति ५३
अथान्येआचार्याउपजातिकयाहुः अथोचुरन्यइति आचार्याः प्रोचुः मूलस्यप्रथमा अष्टघटिकाः शाक्रस्यज्येष्ठायाःअंतिमाः पंचनाडिकाएवमुभयो
रंतरालेत्रयोदशघटिका अभुक्तसंज्ञकाःप्रोचुःउक्तंचज्येष्ठांत्याघटिकाः पंचमूलाद्यावसुनाडिकाः अभुक्तमितितज्ज्ञेयंतत्रजातंशिशुंत्यजेदिनिसुक

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

लमाह नत्रा ऋक्षमूलेजातंशिशुंबालंबालांवापितापरित्यजेत् त्यागाशक्तौवापिता अस्यबालस्याष्टसमाः अष्टौवर्षाणिमुखंनपश्येत् नारदः अमुक्त नन्म.
मूलजंपुत्रीमपिपरित्यजेत् अथवाब्दाष्टकंनातस्तन्मुखंनविलोकयेदिति अत्रघटीनांन्यूनाधिक्यकथनंदोषस्याधिक्यात्स्वकथनार्थंज्ञेयम् ५४ अथमू
लाश्लेषाजातस्यचरणवशेनफलमुपजातिकयाह आद्येपितेति मूलप्रथमचरणेजातस्यबालस्यपितानाशंप्राप्नोति द्वितीयचरणेजननीमाताना
शंप्राप्नोति सापत्नमातरिमातृशब्दोगौणः तेनगौणमुख्ययोर्मुख्येकार्यसंप्रत्ययइतिजननीपदप्रयोगः तृतीयचरणेधननश्यति चतुर्थश्चरणो

जातंशिशुंतत्रपरित्यजेद्वामुखंपितास्याष्टसमानपश्येत् ५४ आद्येपितानाशमुपेतिमूलपादेद्वितीयेजननीतृतीये

बालस्यशुभः अत्रविशेषोनारदेनोक्तःदिवाजातस्तुपितरंरात्रौतुजननींतथा आत्मानंसंभ्ययोर्हंतिनास्तिगंडोनिरामयः वसिष्ठस्तु मूलाद्यपादोयदिरात्रि-
भागेनदात्मनोनास्तिपितुर्विनाशम् द्वितीयपादोदिनगोयादिस्यान्मातुरल्पोपि तदास्तिदोषः अथानंतरंशांत्यामूलाश्लेषाशांत्यास्वनुष्ठितयासर्वत्रचर-
णचनुष्टयेपिशुभम् अनिष्टफलनाशंकल्याणंस्यात् शास्त्रोक्तरीत्यास्वसूतकांतेमासेतृतीयेप्यथवत्सरांतेऽनिकालत्रयंवसिष्ठेनोक्तम् गंडेतु
विशेषः मातृगंडेऋक्षेजातंसूतकांतेविचक्षणः कुर्याच्छांतिंनदृक्षेवानद्दोषस्यानुपपत्तये शिष्टास्तु सर्वत्रापियन्नक्षत्रेजन्मतन्नक्षत्रएवशांतिरिति ३२
व्यवहरंति अथाहिभोविलोममिति आश्लेषायांमूलपादोक्तंफलंफलंविलोमंविपरीतंज्ञेयम् मूलस्यप्रथमपादेपितृनाशइत्युक्तंसआश्लेषाच

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तुर्यपादोत्पन्नस्य द्वितीयपादे मातृनाशः स आश्लेषातृतीयचरणे तृतीयचरणेधननाशउक्तः स आश्लेषाद्वितीयचरणे चतुर्थचरणेशुभमुक्तं तदाश्लेषाप्रथमचरणेज्ञेयम् अत्रबहुविचारोग्रन्थभूयस्त्वभयान् नलिख्यते अथकेश्चिन्मूलवृक्षादिविचारउक्तः जयार्णवे मूलंस्तम्भत्वचाशारवापत्रंपुष्पंफलंशिरवा मुनयोष्टौदिशोरुद्राः सूर्याः पंचाब्धयोग्नयः मूलेतु मूलनाशः स्यात् स्तम्भेवंशविनाशमम् त्वचिमातुर्भवेत्क्लेशः शारवायांमातुलस्यच पत्रे राज्यंविजानीयात् पुष्पेमंत्रिपदंस्मृतम् फलेचधिपुलालक्ष्मीः शिरवायामल्पजीवितम् अथमूलपुरुषयोगेघटीन्यासस्तत्रैव मूलस्यघटिकान्यासोमूर्धिपंचनृपोभवेत् मुरवेसप्तमृतिःपित्राः स्कंधेवेदामहाबलः बाह्वोरष्टौबलीपाण्योस्तिस्रोहत्यान्वितोभवेत् हृदिरवेदाभूमपत्रीनाभौहौ

धनंचतुर्थोस्यशुभोधशांत्यासर्वत्रसत्स्यादहिभेविलोमम् ५५

ब्रह्मविद्ब्रूत गुह्येदशानिकामीस्याज्जानुनोः षण्महामतिः पादयोः षण्मृतिस्तस्येत्युक्तवान्कमलासनइति अथमूलोद्भूतकन्यायाः फलार्थेमूलांगविभागस्तत्रैव चतुस्त्रोनाडिकाः शीर्षेकुर्वंतिपशुनाशनम् मुरवेषड्धनहानिः स्यात्कंठेपंचधनागमः कौटिल्यंहृदयेपंचबाह्वोर्वित्तागमेततः वेदाः पाण्योर्द्व्यांधर्मवेदगुह्येतिकामिनी ज्येष्ठमातुलनाशश्चजंघयोर्युगनाडिका ज्येष्ठभ्रातृविनाशश्चत्वनस्त्रोजानुयुग्मके पादयोर्दशनाड्यश्चतत्रैवधन्यमादिशेत् इतिमूलप्रसूतायामुनिभिः फलमीरितम् अथाश्लेषाजातयोःपुत्रकन्ययोरंगविभागेनफलंतत्रैव मूर्धिपंचसुराज्यानिर्मुरवेसप्तपितृक्षयः नै

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नेहेजननीनाशोग्रीवायांस्त्रीषुलंपटःस्कंधेवेदागुरौभक्तिर्हस्तेष्टोचबली भवेत्तद्वद्येकादशभिश्चात्मघातीसंजायतेनरः स्त्रीवानाभोऽन्नमः षड्भिर्गुदेनवतपोधनः
पादेपंचधनंहंनिसार्पादेत्फलंक्रमात् अथाश्लेषाद्वक्षोपिनत्रैवोक्तःफलंपुष्यंदलंशारत्वग्लनास्कंधएवंच सार्पवल्यांदशाक्षांकस्वरविश्वार्कसागराः नाडिका
स्तद्वत्बालेफलंज्ञेयंयथाक्रममृ श्रीः श्रीराजभयंहानिर्मातृपित्रात्मसंक्षयइति अयंविभागोनक्षत्रस्यषष्टिघटिकात्मकोज्ञेयः न्यूनातिरिक्तेअनुपातः ५५
अथमूलनिवासंसफलमिंद्रवज्रयाह स्वर्गइति शक्रचिराषाढःश्रोष्ठपदोभाद्रपदःइषआश्विनःमाघः अस्मिन्द्वःएषुमासेषुमूलनक्षत्रंस्वर्गेस्ति श्रावणकार्तिक

स्वर्गशक्रचिप्रोष्ठपदेषमाघेभूमौनभःकार्तिकचैत्रपौषे मूलंत्र्यधस्तात्तुत्तपस्यमार्गवैशारवशक्रेष्वशक्रभंचतत्र ५६

चैत्रपौषेषुभूमौतिष्ठति तपस्यः फाल्गुनः शक्रोज्येष्ठः फाल्गुनमार्गशीर्षवैशाखज्येष्ठेषु अधःपातालेमूलंतिष्ठति तत्फलंच यदामूलनक्षत्रंयस्मिन्मासेयत्रभव
तितत्रैवस्वर्गमृत्यपातालेष्वेवयोक्तंशक्रभाशक्रभफलंददाति तेनद्रव्यान्यभावेस्वर्गपातालस्थेमूलेदोषाभावात् शांतेरनावश्यकत्वज्ञेयम् यदातुभूमामेवमूलं
नदाशांतिरवश्यंविधेयेतिशक्रेन उक्तंचज्योतिषार्णवे मूलेशुंदोषबङ्कलंस्वल्पमन्यत्रसंस्थितमिति ज्योतिर्निबंधे मूलाश्विपित्र्यचरणेप्रथमेचनूनंपौ- ३३
ष्णोद्रयोश्चफणिनश्चतुरीयपादे मातुःपितुःस्वबुषोपिकरोतिनाशंजातोयदानिशिदिनेप्यथसंध्ययोर्वेनि तत्रापिशांत्याशक्रभंभवतीतिज्ञेयम् ५६

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अथमूलप्रसंगाद्दुष्टेषुगंडांतादीनिमित्तेषुजातस्याऽरिष्टपरिहारंचशार्दूलविक्रीडितेनाह गंडांतेंद्रभेति एतेषुशिशोरुत्पन्नोनाशस्तादुष्टफलदा गंडांतं नि
थिनक्षत्रलग्नानांसंधिः तल्लक्षणंज्येष्ठाप्रौष्ठपदेत्यादिनावक्ष्यति इंद्रभंज्येष्ठानक्षत्रं शूलयोगः पातोमहापातः परिघव्याघातगंडयोगाः अवमस्तिथिक्षयः संक्रांति
सूर्यसंक्रमणपुण्यकालः व्यतीपातवैधृतीयोगौ सिनीवालीदृष्टेंदुरमावास्या कुहूर्नष्टेंदुरमावास्या साद्दष्टेंदुः सिनीवालीसानष्टेंदुकलाकुहूरित्यभिधा
नात् दर्शश्चंद्रदर्शनरहितामावास्या एतद्भेदोग्रेप्रतिपादयिष्यते वज्रेवज्रयोगे कृष्णपक्षचतुर्थ्यांम् यमघंटेमधाविशारवेत्कृत्तिकेदग्धयोगे सूर्येशपं

गंडांतेंद्रभशूलपातपरिघव्याघातगंडावमेसंक्रांतिव्यतीपातवैधृतिसिनीवालीकुहूदर्शके वज्रेकृष्णचतुर्दशीषुयमघंटेदग्धयोगे
मृतौविष्टौसोदरभेजनिर्नपितृभेशस्ताशुभाशांतितः ५७

चाग्नेरस्याष्टनंदाइत्यर्कैः मृतौहीशान्योयादित्यर्क्षेर्मृत्युयोगेविष्टौभद्रायाम्
सोदरस्यभ्रातुर्भगिन्यावानक्षत्रेपितृभेमातायाचपिताचापिनरोतयोर्भे मातृभेपितृभेच एषुनिमित्तेषुकृतस्यकृतायावाजन्मचेत्स्यात्तदानिष्टकृत्स्या-
दित्यर्थः दुष्टमित्यत्रस्योपलक्षणत्वात् श्रीतरजन्माप्यनिष्टम् सजातीयापत्यप्रसवानंतरंविजातीयापत्यप्रसवस्त्रीतरः यथापुत्रत्रयप्रसवानंतरं
कन्याजन्म कन्यात्रयप्रसवानंतरंपुत्रजन्म साजनिः शांतितः वसिष्ठादिप्रोक्तशांत्यास्वनुष्ठितयाशुभा परिणामसुखदायिनीत्यर्थः ५७ अथ
शांतयोलिख्यंते तत्रगंडमंमूलशांतिरुच्यते शौनकउवाच अथानःसंप्रवक्ष्यामिमूलजातहितायच मानापित्रोर्धनस्यापिकुलेशांतिर्हि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नायच जातस्यहादशाहेतुजन्मर्क्षेवाशुभेदिने समाप्तकेवामनिमान्कुर्याद्दाशांनिमादरात् वसिष्ठः शुभमेपुण्यदेशेतुमंडपंकारयेद्बुधः कुंडंचनद्वाद्व
:कुर्याद्धरजतोक्तमार्गतः पंचामृतंपंचगव्यंपंचपल्लवानिच उदुंबरवटाश्वत्थप्लक्षाम्रपल्लवाः शतौषधीमूलशंखनवरत्नानिमृत्तिकाः कुंकुमंमांसी
हरिद्रेहेमुराशैलेयचंदनम् वचाचंपकमुस्ताचसर्वौषध्योदशैवहि गजाश्वरस्थावल्मीकसंगमस्थानसंभवा हृदगोराजनगरद्वारनश्चारमृत्तिकाः शतौषधी
मूलानिच अश्मरी१ सहदेवी२ अपराजिता३ मुंडी ४ उशीर ५ वाला ६ अधःपुष्पी ७ शंखपुष्पी ८ ज्येष्ठीमधू ९ कोरकः १० चक्रांकिता ११ विष्णुक्रांता १२
शिवक्रांता १३ मयूरशिखा १४ काकजंघा १५ भृंगराज १६ कुमारी १७ यव १८ कर्णिकार १९ अपामार्ग २० बिल्व २१ षण्मूला २२ अंबुज २३ उत्तरा २४ पुत्र
जीव २५ दूर्वा २६ काश २७ कुश २८ साल २९ नाल ३० चक्रमर्द ३१ सिंही ३२ व्याघ्री ३३ अर्क ३४ पूस ३५ पलाश ३६ पिप्पल ३७ वट ३८ उदुंबर ३९ तुलसी ४० उत्पल ४१ शतप
त्र ४२ अतसी ४३ सारिवा ४४ कदंब ४५ बकुल ४६ शमी ४७ राहिक ४८ निर्गुंडी ४९ मुंडी ५० दंडी ५१ ब्राह्मी ५२ अशोक ५३ सूर्यपत्रका ५४ रुद्रजटा ५५ कदली
५६ बीजपूरक ५७ दमदनक ५८ मुसली ५९ पुनर्नवा ६० आम्र ६१ पाटल ६२ श्रीपर्णी ६३ करवीर ६४ चंपक ६५ गुडूची ६६ देवदारु ६७ अगरु ६८ चंदन ६९ कुटज ७०
शिग्रु ७१ हरिद्रा ७२ जटामांसी ७३ वचा ७४ कुष्ठ ७५ तज ७६ दारुहरिद्रा ७७ बंधुजीव ७८ सिंधुवार ७९ सटी ८० अश्वगंधा ८१ मुस्ता ८२ कुरंटक ८३ पनस ८४ जी
वक ८५ जाती ८६ मालती ८७ मधूक ८८ खदिर ८९ सप्तच्छद ९० शिरीष ९१ काकमाची ९२ शतावरी ९३ केतकी ९४ जंबू ९५ शाखा ९६ वेतस ९७ आमलक ९८
सरल ९९ गिरिकर्णी १०० इति तिलमाषयवव्रीहिगोधूमानिप्रियंगवः चणकैः सहिताःसप्तसद्बीजानिचसर्वदा वज्रमौक्तिकवैडूर्यमुष्परागेंद्रनीलकम् पंच

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

रत्नमिदं प्रोक्तं मंत्रैः कुंभेषुनिक्षिपेत् ऋवर्णेनप्रमाणेननदर्घाईनवापुनः निर्ऋतिप्रतिमांकुर्याद्धिन्नशाल्यविवर्जितः अत्रविशेषः शोनकेन पलमानेन वार्द्धनपादनाथस्वशक्तितः नक्षत्रदेवनारूपंकारयित्वाविचक्षणः यद्दामूल्यंऋवर्णस्यस्थापयित्वाप्रपूजयेत् ऋवर्णेसर्वदेवत्वंसर्वदेवात्मकोनलः सर्वदेवात्मकोविप्रः सर्वदेवमयोहरिरिति वस्त्राणिषोडशाष्टौचशुक्लसूक्ष्माण्यनंदितः ब्राह्मणान्वरयेत्पञ्चात्स्वस्तिवाचनपूर्वकम् श्रोत्रियान्चतुरोवाऽष्टौद्वादशतथ षोडश प्रधानाचार्यमेतेषांश्रेष्ठंतत्प्रतिमार्चने ईशानादिचनुष्कोणेष्वव्रणाञ्जलपूरितान् पूर्वोक्तद्रव्यसंयुक्तान्स्थापयेद्ऋवर्णकान् विप्रान्पृथक्पृथग्वापिमधुपर्कादिनार्चयेत् द्वारेपुजापकानष्टौद्वौद्वौचवरयेत्पुनः अब्लिंगैर्वारुणैर्मंत्रैः शुक्लपुष्पाक्षतादिभिः तत्तत्कुंभेजलंस्पृष्ट्वाकुशाकूर्चैर्जपेदिति रुद्र-सूक्तंचभद्रायेरानोभद्राइतिक्रमात् पुरुषसूक्तंचतन्मंत्रैर्देवान्ध्यात्वाप्रयत्नतः गोमूत्रंगोमयंक्षीरंदधिसर्पिःकुशोदकम् पंचगव्यमिदंकुंभेक्षपेद्धजम दान्वितम् स्रजंतकांचनंताम्बंविद्रुमंतीर्थवारिच निक्षिपेद्धेममूलंचदशाष्टयवनिर्मितम् देवदारुश्चशैलेयंपद्मंनीलोत्पलंतथा वचांलोध्रंप्रियंगुंचशत च्छिद्रेघटेक्षिपेत् वंशपात्रोपरिन्यस्तंशतच्छिद्रेघटेस्थितम् ततश्चनिर्ऋतिंदेवमर्चयेत्पश्चिमामुखम् मोषुणस्त्वितिमंत्रेणशुक्लवस्त्राक्षतादिभिः मू लरूपंविधानंश्यामंकुणपवाहनम् खड्गखेटधरंचोग्रंहिक्कजंचवृकाननं स्थापयेत्तंग्रहांश्चैववस्त्रगंधादिभिर्यजेत् चरुंचश्रपयेत्तत्रनैर्ऋतंदुष्कृतापहं तत्र चत्वारःकुंभाश्चतुर्दिक्षुस्थाप्याः एकः कुंभोरुद्रस्थापनार्थमन्यस्थाप्यः एकः शतछिद्रः कुंभः तस्मिन्कुंभेदेवदारुशैलेयमित्याद्यौषधानि तथाऋवर्ण मूलंअष्टादशयवपरिमितंनिक्षिप्यतदुपरिवंशादिपात्रंनिधायतदुपरीवस्त्रंनिधायतत्रनिर्ऋतिप्रतिमांइंद्रप्रतिमाजलप्रतिमासहितांस्थापयेत् ततः षोडशोप

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

चारैः पंचोपचारैर्वा पूजयेत् उक्तंचशोनकेन पुण्याग्निर्मंत्रितैस्तोयैः प्रोक्षितायांक्षितौततः तत्रोदकुंभंसकलक्षणंरक्तव्रणविवर्जितम् अकृष्णामूलंनिर्णिक्त
पूरयेन्निर्मलांभसा आकलशेष्वित्यनयाकलशस्थापनंशक्रभम् इमंमइतिमंत्रेणपूरयेत्तीर्थवारिणा कुंभंचवस्त्रगंधाद्यैस्तन्नन्मंत्रैः प्रपूजयेत् याःफलिनीरि
त्यनयाक्षिपेद्वौषधादिकम् वस्त्रावगुंठितंकुर्यात्पूरयेत्तीर्थवारिणा कूर्चंहेमसमायुक्तं चूतपल्लवसंयुतम् स्वस्तिकोपरिविन्यस्यक्षीरद्रुमसपल्लवैः द्रो
णद्वीहींश्चनिक्षिप्यईशानेचनिधापयेत् पंचरत्नानिनिक्षिप्यसर्वौषधिसमन्वितम् अर्चितंगंधपुष्पाद्यैः श्रीरुद्रंतत्रसंजपेत् तथाप्रतिरथसूक्तंशतरुद्रा
नुवाकंकम् रक्षामंत्रंतथापुण्यंरक्षोघ्नंचसूशंजपेत् त्र्यंबकंजपेत्सम्यगष्टोत्तरसहस्रकम् एकवारंतथाजापीपावमानीस्सूशंजपेत् जपश्चपंचकु
र्भाश्चद्वयंवानदलाभतः श्रीरुद्रस्यैककुंभंचसर्वसूक्तानितन्नतु तथान्यंपंचमंकुंभंपूर्वोक्तैर्लक्षणैर्युतम् चतुःप्रस्रवणंकुर्यात्पंचवक्त्रंचनद्भवेत् व
स्त्रावगुंठितंकुर्यात्पूरयेत्तीर्थवारिणा पंचरत्नसमायुक्तमाम्रपल्लवसंयुतम् एतस्मिन्नपपंचरत्नसप्तमृत्तिकाशतमूलदेवदारुप्रभृत्योषधद्रुममूला
निक्षिपेत् तत्रशतमूलालाभेविष्णुक्रांतासहदेवीतुलसीचशतावरी मूलानीमानिगृह्णीयाच्छतालाभेविशेषतः तस्योपरिन्यसेत्पात्रंस्वर्णंवारोप्यमु
च्चयम् शुद्धवस्त्रेणसंछाद्यशतमूलानिनिक्षिपेत् कुंभोपरिन्यसेद्विद्वान्मूलनक्षत्रदेवतम् अधिप्रत्यधिदेवौचदक्षिणोत्तरदेशयोः अधिदेवंजपेदादौज्येष्ठा
नक्षत्रदेवतं एवंप्रत्यधिदेवंचपूर्वाषाढर्क्षदेवतम् स्वलिंगोक्तैश्चमंत्रैश्चप्रधानादीन्पूजयेत् पंचामृतेनसंस्नाप्य आवाह्याथसमर्चयेत् उपचारैःषो ३५
डशभिर्यद्वापंचोपचारकैःरक्तचंदनगंधाद्यैःपुष्पैःकृष्णासितादिभिः मेषशृंगादिधूपैश्चघृतदीपैस्तथैवच स्फुरापोलिकमांसाद्यैर्नैवद्येभोजनादिभिःम

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्यमांसक्षारादीनिब्राह्मणानांविवर्जयेत् क्षरास्थानेप्रदानव्यंक्षीरंसैंधवमिश्रितम् पायसंलवणोपेतंमांसस्थानेप्रकल्पयेत् उक्तगंधाद्यलाभेतु यद्यलाभं समर्पयेत् पुष्पांनंतुसमभ्यर्च्यहोमकुर्याद्यथोदितम् निर्वापप्रोक्षणादीनिचराःकुर्याद्यथाविधि हविगृह्णीत्वाविधिनानैर्ऋतेर्वक्रमाद्धुवेत् अवशिष्टेन विशेषोभिहितः मूलंप्रजामितिमंत्रह्यस्यकण्वऋषिः निर्ऋतिर्देवता अनुष्टुप्छंदः मूलायस्वाहा प्रजापतयेस्वाहेत्यहोममंत्रौ पलाशसमिदाज्येनचरु णाष्टसहस्रकम् अथवाष्टोत्तरशतप्रत्येकंजुहुयातनः मूलंप्रजामित्यष्टाभिर्वाक्यैर्मंत्रह्येनच सावित्रसौम्येनेऋत्यमंत्रैरश्वत्थसंभवैः समिद्भिश्चतिल व्रीहीन्हुत्वाव्याहृतिभिस्ततः मूलंप्रजामित्यष्टोचवाक्यान्याचार्यकोजपेत् अष्टोत्तरसहस्रंवाशतंवानियतात्मवान् अयंहोमप्रकारस्तुशास्त्रांतरविषयोध्येयः मोषूणःपराप्रेतियन्तेदेवेतिवापुनः पायसंघृतसंमिश्रंहुनेदष्टोत्तरंशतम् समिदाज्यचरून्पश्चाच्छक्तितः संख्ययाहुनेत् अधिदेवतयोश्चैवजुहुयात्स्वस्व मंत्रकैः नक्षत्रदेवताभ्यश्चपायसेनतुहोमयेत् कृणुष्वेतिपंचदशभिर्जुहुयात्क्रमशस्ततः गायत्र्याजातवेदसेधियंबकमितिक्रमात् सीरायुंजंतितामग्निंवा स्तोष्यत्सग्निमेवच क्षेत्रस्यपतिनाग्नेगणानामग्निंदूतंतथैवच श्रीसूक्तेनतथाविद्वान्समिदाज्यचरून्क्रमात् अष्टोत्तरशतेर्वाथअष्टाविंशतिभिः क्रमात् अष्टा ष्टसंख्ययावापिजुहुयाच्छक्तितोबुधः त्वंनःसोमेनपायसंजुहुयात्तुत्रयोदश चतुर्गृहीतमाज्यंचयातेरुद्रेतिमंत्रतः स्रुवेणजुहुयादाज्यंमहाव्याहृतिभिः क्रमात् हुत्वाभिष्टकृतंपश्चात्प्रायश्चित्ताहुतीर्हुनेत् आचार्यायजमानोनोवाग्नौपूर्णाहुतिंहुनेत् होमशेषंसमाप्याथवह्निमारोपयेत्ततः कुंभाग्निमंत्र णंकुर्याद्दक्षिणेनाग्निमंत्रयेत् मृत्युप्रशमनार्थायजपेच्चत्र्यंबकंशतम् रुद्रकुंभोक्तमार्गेणरुद्रमंत्रंस्मशानजपेत् धूपंदीपंचनैवेद्यंकंभयुग्मेनिवेदये

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

त् प्रसादयेननोदेवमभिषेकार्थमादरात् भद्रासनोपविष्टस्य यजमानस्यऋत्विजः दारपुत्रसमेतस्यकुर्युः सर्वेभिषेचनम् अक्षीभ्यामितिसूक्तेनपाव
नानीभिरेवच आपोहिष्ठेतिनवभिरापइद्वाहृयेनच सहस्राक्षतूचेनापिदेवस्यत्वेतिमंत्रकैः शिवसंकल्पमंत्रेणवक्ष्यमाणैश्चमंत्रकैः योसौवज्रधरोदे
वोमहेंद्रोगजवाहनः मूलजातशिशोर्दोषमातापित्रोर्व्यपोहतु योसौशक्तिधरोदेवोहुतभुङ्मेषवाहनः सप्तजिह्वश्चदेवोग्निर्मूलदोषंव्यपोहतु योसौदंडध
रोदेवोधर्मोमहिषवाहनः मूलजातशिशोर्दोषंव्यपोहतुयमोमम योसौखड्गधरोदेवोनिर्ऋतीराक्षसाधिपः प्रशामयतुमूलोत्थंदोषंगंडांतसंभवम् यो
सौपाशधरोदेवोवरुणश्चजलेश्वरः नक्रवाहःप्रचेताव्होमूलोत्थाघंव्यपोहतु योसौदेवोजगत्प्राणोमारुतोमृगवाहनः प्रशामयतुमूलोत्थंदोषबाल
स्यशांतिदः योसौनिधिपतिर्देवःखड्गभृन्नरवाहनः मातापित्रोः शिशोश्चैवमूलदोषंव्यपोहतु योसौपशुपतिर्देवः पिनाकीवृषवाहनः आश्लेषामूल
गंडांतदोषमाशुव्यपोहतु विघ्नेशःक्षेत्रपोदुर्गालोकपालानवग्रहाः सर्वदोषप्रशमनंसर्वेकुर्वंतुशांतिदाः नक्षत्रोरभिषेकंतुसर्वदोषोपशांतिदम् सर्वको
मप्रदंदिव्यंमंगलानांचमंगलम् वस्त्रांतरितकुंभाभ्यांपश्चात्तुस्नापयेद्बुधः ततःशुक्लांबरधरःशुक्लमाल्यानुलेपनः यजमानोदक्षिणाभिस्तोषयेद्ऋत्विगा
दिकान् धेनुंपयस्विनींदद्यादाचार्यायसवत्सकान् निर्ऋतिप्रतिमांकुंभवस्त्रंहेमंचदापयेत् ग्रहार्थंवस्त्रप्रतिमास्तस्मैदद्यात्प्रयत्नतः श्रीरुद्रजापिनेद्द
यःरुणोनड्वान्प्रयत्नतः तत्कुंभवस्त्रप्रतिमास्तस्मैदद्यात्प्रयत्नतः उक्तालाभेततोदद्यादाचार्यब्रह्मऋत्विजाम् तत्तन्मूल्यप्रदातव्यंशक्त्याचायप्रदा
पयेत् दद्यादन्नंपायसादिब्राह्मणान्भोजयेच्छतम् अलाभेसतिपंचाशद्दशकंनदलाभतः सर्वशांत्यैश्चपठनमाशिषांग्रहणंतथा गृहीक्षमायेद्विहानिर्ऋ

न-ग्र-

३६

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

निःप्रियनामिति इतिशोनकीयेमूलशांतिः अथाश्लेषाशांतिरप्येवमेवकार्या तत्रविभवेपूर्वोक्तवत्संचकुंभाःस्थाप्याः असंभवेकुंभद्वयम् एकत्ररुद्रस्थापनम् द्वितीयेआश्लेषाप्रतिमास्थापनम् अग्निमंत्रादिपूर्ववत् तत्राश्लेषाप्रतिमासर्पाकारा अधिदैवतबृहस्पतिप्रतिमा प्रत्यधिदैवतपितृप्रतिमास्थाप्यापूज्याच नमोऽस्तुसर्पेभ्यइतिपूज्यामंत्रइतीरितः सर्पोरक्तस्त्रिनेत्रश्चद्विभुजःपीतवस्त्रकः फणकाधिधरस्तीक्ष्णोदिव्याभरणभूषितः एवंध्यात्वातनौपूज्यार्घ्यहोमकर्मसमारभेत् अभिषेकेविशेषतः आश्लेषाऋक्षजातस्यमातापित्रोर्धनस्यच भ्रातृज्ञातिकुलस्थानांदोषंसर्वंव्यपोहतु पितरःसर्वभूतानां रक्षंतुपितरःसदा सार्पनक्षत्रजातस्यवित्तंचज्ञातबांधवान् सर्पाधीशनमस्तुभ्यंनागानांचगणाधिप गृहाणार्घ्यंमयादत्तंसर्वारिष्टप्रशांतये इत्यर्घ्यमंत्रः मूलनक्षत्रवत्कुर्यात्सर्वदोषोस्वनामतः एतच्चमूलाश्लेषाशांतिकद्वयंविवाहेउपस्थितेस्वश्वश्रूश्वश्वाश्वसत्वेमूलाश्लेषासन्नथोरपिवधूवरयोस्तन्नदोषनिवृत्त्यर्थंविधेयम् उपलक्षणत्वाच्चज्येष्ठाविशाखोत्पन्नायावध्वावरस्यज्येष्ठबंधुकर्तृशांतयेच नारदः मूलजाश्वश्रूंहंतिन्याल जांचतदंगनाम् ऐंद्रीपत्यग्रजंहंतिदेवरंतुहिदेवजा शांतिर्बापुष्कलाचेत्स्यान्नहिदोषोनकश्चनेति इत्याश्लेषाशांतिः अथगंडांतशांतिः गंडशांतिंप्रवक्ष्यामिसोममंत्रेणभक्तिमान् कांस्यपात्रंप्रकुर्वीतपलैःषोडशभिर्नवम् अष्टाभिश्चचतुर्भिर्वाद्वाभ्यांवाशोभनंतथा तन्मध्येपायसंशर्करेवनवनीतेन पूरिते राजतंचंद्रमभ्यर्च्यसितपुष्पसहस्रकैः देवद्रःशुक्लवासास्तुशुक्लमाल्यांबरार्चितः सोमोहमितिसंचिंत्यपूजांकुर्यादतंद्रितः दद्याद्वैदक्षिणामिष्टांगंडदोषप्रशांतये शुक्लंवागीश्वरंचैवनाम्रपात्रसमन्वितम् गंडदोषोपशांत्यर्थंदद्याद्वैदविदेशुचिः अत्रापिपूर्ववत्प्रतिमाकलशहोमादि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

षेकादिकंकार्यम् निधिगंडेत्वनङ्वाहंनाक्षत्रेधनुरुच्यते कांचनंलग्नगंडेतुगंडदोषोविनश्यति आद्यभागेपितुर्गंडेत्रयाणामभिषेचनम् इतरत्रशिशो
र्मातुरभिषेकंचकारयेत् अन्यच्च उत्तराभिष्यचित्रासूपूर्वाषाढोद्भवस्यच कुर्याच्छांतिंप्रयत्नेननक्षत्राकारजांबुधैः चित्रार्द्धेपुष्यपादद्वितीयेपूर्वाषाढाधि-
ष्ण्यपादद्वितीये जातःपुष्यश्चोत्तराद्येविघातीमातापित्रोर्भ्रातुरप्यात्मनश्च द्विमासश्चोत्तरादोषःपुष्यश्चैवत्रिमासकः पूर्वाषाढाष्टमेमासिचित्राषण्मासिकं
फलं नवमासंतथाश्लेषामूलेचाष्टौसमास्मृताः ज्येष्ठामासेपंचदशेपुत्रदर्शनवर्जिताउत्तरांतिलपात्रंस्यान्निष्यगोदानमिष्यते अजाचित्रासुवेदेयापूर्वाषा
ढेतुकांचनम् यवांश्चव्रीहिमाषांश्चतिलमुद्गांश्चदापयेत् यथावित्तानुसारेणकुर्याद्ब्राह्मणभोजनम् पितुरायुष्यवृद्ध्यर्थंशांतिरत्रविधीयते इति
गंडादिशांतिः अथज्येष्ठाशांतिः भरद्वाजः ज्येष्ठादोमातृजननींमातामहंद्वितीयके तृतीयेमातुलंहंतिचतुर्थेजननींतथा आत्मानंपंचमेहंतिषष्ठे
गोत्रक्षयोभवेत् सप्तमेकुलनाशःस्यादष्टमेज्येष्ठसोदरः नवमेश्वशुरंहंतिसर्वस्वंदशमेतथेति प्रत्येकंघटिकाषट्कस्यफलमुक्तम् अत्रापिमूलशांति
वत्सर्वंकार्यम् तत्रविशेषः घटिकैकाचमेत्रांतेज्येष्ठादोघटिकाद्वयम् तयोःसंधिरितिज्ञेयंशिशुगंडांतमीरितम् ज्येष्ठांत्यपादस्तुपितुःस्वस्य
चाभिविनाशकः ज्येष्ठर्क्षेकन्यकाजाताहंतिशीघ्रंधवाग्रजम् शांतिंतस्यप्रवक्ष्यामिगंडदोषप्रशांतये तत्रचतुर्दिक्षुकुंभचतुष्टयंसंस्थाप्यतन्म
ध्येशतछिद्रपंचमंकुंभंसंस्थाप्यपूर्ववत्पूजादिविधाय तत्र वज्रांकुशधरंदेवमैरावतगजान्वितम् कुर्याच्छचीपतिंरम्यंदेववंदारकनायकम् शालितं ३७
तुलसंपूर्णकुंभस्योपरिपूजयेत् इंद्रायेदोमरुत्वतइतिमंत्रेणवाग्यतःपूजयेद्विधिनासम्यग्लोकपालगणान्वितम् रक्तवस्त्रद्वयोपेतंदेवराजंशचीपतिम्पूजयेद्वा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

रुणैर्मंत्रैः कुंभान्धीमान्मयत्नतः त्वंनोअग्नेजपेदादोसत्वन्नोपिहितीयके समुद्रज्येष्ठाइतिचमंमेगगेचतुर्थकम् पूजयेद्गंधपुष्पाद्यैश्चतुरः कलशानपिआ नोभद्राजपंचादोभद्राअग्नेद्वितीयकम् इंद्रसूक्तरुद्रजाप्यंजपेन्मृत्युंजयंततः समिद्भिर्ब्रह्मवृक्षस्यशतमष्टोत्तरंशतम् सर्पिषाचरुणाचैवमूलमंत्रेणवा-ग्यतः हुनेंजाप्यंचतेनैवयतइंद्रभयेतिच निलान्व्याहृतिभिर्हुत्वाशतमष्टोत्तरंपृथक् ततोभिषेकःततोरूपंरूपमितिमंत्रेण तच्चक्षुरितिमंत्रेणआ ज्यावलोकनम् पुनर्देवतापूजनंकृत्वा नमोस्तुरुद्रनाथायनमस्तुभ्यंशचीपते गृहाणार्घ्यमयादत्तंगंडदोषप्रशांतये अष्टोत्तरशतंसरव्याकुर्याद्ब्राह्म-णभोजनं अन्यत्सर्वंतुपूर्ववत् इतिज्येष्ठाशांतिः दिनक्षयेव्यतीपातेव्याघातेविष्टिवैधृतौ शूलेगंडेचपरिघेवज्रेचयमघंटके कालदंडेमृत्युयोगेदग्धयो गसमन्विते तस्मिन्नाडिदिनेप्राप्तेमरणंनिर्यदिजायते अतिदोषकरीप्रोक्तात्रपापयुतेसति विचार्यतत्रदैवज्ञःशांतिंकुर्याद्यथाविधि यजनंदेवतानांचग्र हाणांचैवपूजनं दीपंशिवालयेभक्त्यागोधूतेनप्रदापयेत् अभिषेकंशंकरायअश्वत्थस्यप्रदक्षिणाम् अभीष्टफलसिद्ध्यर्थंकुर्याद्ब्राह्मणभोजनम् गा णपत्यंपुरुषसूक्तंसौरंमृत्युंजयंशुभम् शांतिजाप्यंपुनश्चैवकृत्वामृत्युंजयीभवेत् इत्युत्तरगार्ग्येदुष्टयोगशांतिः कुमारजन्मकालेतुव्यतीपात श्चवैधृतिः संक्रांतिश्चरवेस्तत्रजातोदारिद्र्यकारकः नवग्रहमखंकुर्यान्नस्यदोषस्यशांतये प्रथमंगोमुखान्नजन्मततः शांतिंसमाचरेत् गृहस्यपूर्व दिग्भागेगोमयेनानुलिप्यच अलंकृतस्वदेशेतुव्रीहिराशिंप्रकल्पयेत् पंचद्रोणमितंधान्यंनदर्धतंदुलेनच नदर्धतुतिलैःकुर्यादन्योन्योपरिकल्पयेत् द्रव्य मितयराशौतुअष्टपत्रंलिखेद्बुधः पुण्याहंवाचयित्वातुआचार्यवरयेत्पुरा राशौप्रतिष्ठितंकुंभमग्रेणरुमनोहरम् तीर्थोदकेनसंभृत्यसप्तमृद्दोषधिपल्ल

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वम् पंचगव्यंपंचरत्नंवस्त्रयुग्मेनवेष्टयेत् नस्योपरिन्यसेत्सावंसूक्ष्मवस्त्रेणसंयुतम् प्रतिमांस्थापयेत्पश्चात्अधिप्रत्यधिदेवताम् चंद्रादित्याकृतीणा
र्वेमध्येवैधृतिमर्चयेत् एवमेवव्यतीपातशांतौसंक्रमणस्यच अधिदैवंभवेत्सूर्यश्चंदः प्रत्यधिदैवतम् तत्तद्ध्यात्वनिपूर्वेणनमन्मंत्रेणपूजयेत् त्रियंबके
नमंत्रेणरुद्रपूजांसमाचरेत् उत्सूर्यइतिमंत्रेणसूर्यपूजांसमाचरेत् आप्यायस्वेतिमंत्रेणसोमपूजांसमाचरेत् तत्राष्टोत्तरसहस्रंअष्टोत्तरशतंवाअष्टा
विंशतिसंख्याजपंसर्वसौरजपंच आनोभद्राअग्नेत्रिसूक्तंपुरुषसूक्तंत्र्यंबकम् एनान्मंत्रान्कुंभान्स्पृष्ट्वाचतुर्दिक्षुजपंकुर्युः त्रियंबकेनमंत्रेण
समिदाज्यचरून्हुनेत् अष्टोत्तरसहस्रकं अष्टोत्तरशतम् अष्टाविंशतिर्वा मृत्युंजयेनमंत्रेणानिलहोमंसमाचरेत् ततःसमुद्रज्येष्ठाश्चआपोहिष्ठे
त्यृचेनच अक्षीभ्यामितिसूक्तेनपावमानीभिः त्रियंबकेन उत्सूर्येति आप्यायस्वेतिवैदिकमंत्रैः सुरास्त्वामभिषिंचंत्वित्यादिकैः पौराणमंत्रैश्चा
भिषेकंकुर्यात् ततआज्यावेक्षणम् अन्यद्दक्षिणादानादिकंपूर्ववत् इत्थंत्रयाणामर्ग्यव्यतीपातवैधृतिसंक्रांतिशांतिः अथकुहूसिनीवालीदर्शशांतिः त
त्रयस्याःकस्याश्चिद्दर्शायाः अष्टौभागान्कृत्वाप्रथमविभागेचंद्रदर्शनमस्तिनवेतिविचार्यम् यदाचंद्रदर्शनंतदासिनीवाली यदाचंद्रादर्शनंतदा
दर्शः सकलचंद्रक्षयस्तदाकुहूरित्यर्थः तदुक्तंछंदोगपरिशिष्टे इंदुक्षयकालः श्राद्धकालइतिप्रस्तुत्येंदुक्षयकालपरिगणनमुक्तम् अष्टमेंशेचतुर्दश्याः
क्षीणोभवतिचंद्रमाः अमावास्याष्टमभागेपुनःकिलभवेदणुः अत्रेंदुरार्द्धेप्रहरेचतिष्ठेत् चतुर्थभागोनकलावशिष्टः तदंतएवक्षयमेतिकृत्स्नएवं
ह्यौतिश्चक्रविदोवदंतीति एतत्कारिकाव्याख्यानंतद्भाष्यकारेणकृतम् प्रहरनवात्मकश्चंद्रक्षयकालइति तत्रामायाः सप्तमाष्टमप्रहरौकृत्स्नक्षय

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कालः चतुर्दशीशेषयामदर्शादियामोन चंद्रसूक्ष्मताकालइति तत्रायमंत्रविषयविवेकः यस्याममावास्यायांप्रथमप्रहरेशास्त्रात्प्रत्यक्षतोवाचंद्रद
र्शनंस्यात्सासिनीवालीसर्वदासिन्हा तत्रोत्पन्नस्यसिनीवालीशांतिर्विधेया अथतस्यामेवामावास्यायांयदानष्टेंदुकलात्वसंचक्रुत्सक्षयका
लोमावास्यायांअंतिमक्षणएव तस्यचसंक्रांतिसमयवदतिसूक्ष्मत्वेनदुर्ज्ञेयत्वात् अमावास्यायाः सप्तमाष्टमप्रहरयोः कृत्स्नक्षयकालस्य
भाष्यकारेणपरिभाषितत्वात् सप्तमाष्टमप्रहरात्मकः कालः कुहूशब्दवाच्यस्तत्रोत्पन्नस्यकुहूशांतिः पुनस्तस्यामेवामावास्यायांप्रथमप्रहरान
तरंसप्तमप्रहरादर्वाक् प्रहरपंचात्मकः कालोदर्शशब्दवाच्यइति तत्रोत्पन्नस्यदर्शशांतिर्विधेयेति एवमेकस्यामेवामावास्यायांकालभेदेनत्रयंसं
भवति यदात्वमावास्यायांचंद्रदर्शनाभावः तदाह्ययमेवदर्शत्वंकुहूत्वरूपंसंभवतीति अत्रकश्चित्चतुर्दशीशेषेचंद्रदर्शनेसतिपरेदिनेयाऽमावा
स्यासासिनीवालीइत्याहुस्तन्न हृष्टश्चंद्रोयस्यामितिअन्यपदार्थस्य अमावास्यारूपस्यैवसामानाधिकरण्येनग्रहणात् किंच सिनीशब्देनश्वेनाश्वंद्रकलाव
र्णवाचिनः श्वेनशब्दाद्वर्णादनुदात्तान्तोपधान्नोनङिडीप्नकारोसिनीतांवलतेप्राप्नोतीतिसिनीवालीतिव्युत्पत्तिश्च चतुर्दश्युदितचंद्राश्रयायाममा
वास्यायांनयुज्यतेऽतिच तस्माद्दृष्टेंदुः सिनीवालीत्यमावास्यैवाभिधीयतइत्येवज्यायः अथगोलगणितविदोऽन्यथासमादधुः तत्रस्याद्दृष्टेंदुःसिनी
वालीत्यादौउदयास्ताधिकारोक्तरीत्याहक्कर्मद्वयसंस्कृतस्यदर्शनयोग्यत्वेसतिप्राक्क्षितिजक्रांतिवृत्तसंबंधवत्त्वंग्रहोदर्दर्शनशब्दवाच्यंमेधाद्यावर
णेनुशास्त्रीयदर्शनेहशिवर्त्तते आत्माद्दृष्टव्यइत्यादिवत् तथैवदर्शनायोग्यत्वेसतिप्राक्क्षितिजबंधबत्त्वमदर्शनशब्दवाच्यमित्यदर्शनलक्षणम् अ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तश्चंद्रदर्शनलक्षणवत्यमावास्यासिनीवालीनाम चंद्रादर्शनलक्षणवत्यमावास्याकुहूर्नाम लक्षणद्वयेनाक्रांताऽमावास्यादर्शशब्दवाच्यइति अयमाशयः यदामावास्यासूर्योदयात्माक्घटिकात्रयवतीतदादृक्कर्मसंस्कारवशेनचंद्रस्यदृश्यत्वमागतंचेत्तदासासंपूर्णाऽमावास्या सिनीवालीनाम तादृश्यामायांद्वितीयसूर्योदयावधिकायामुत्पन्नस्यारिष्टशांतयेसिनीवालीशांतिरुक्तफलंचादेश्यम् अथनिर्धिदृङ्नोवानस्याऽमावास्यायाद्वितीयसूर्योदयानंतरमवशिष्टामावास्याघटीषूत्पन्नस्यकुहूशांतिरेव चंद्रादर्शनलक्षणसत्त्वात् यदिसैवामावास्यासूर्योदयात्माक् घटिकात्रयचतुष्टयवाप्रतिपत्संबंधा तदासिनीवाल्येव अथतादृश्यान्यूनायामधिकायांवाऽमावास्यायांतुदृक्कर्मसंस्कारवशेचंद्रस्यादृश्यत्वमागतंसामावास्यासंपूर्णाकुहूर्नाम चंद्रादर्शनलक्षणसत्त्वात् तत्रापिकुहूशांतिरादेश्या यदातुसूर्योदयानंतरंकियतीषुद्वित्रिघटिषु अनिक्रांतासु अमावास्याग्रहनिःपूर्वचतुर्दश्येवास्थिनातस्यामुपसिदृक्कर्मवशतश्चंद्रोदृष्टोमावादर्शितथाप्यमावास्यायांचंद्रदर्शनलक्षणानाक्रांतत्वात्सासंपूर्णामावास्यादर्शनाम तत्रदुर्शजननशांतिर्विधेयेति एवममावास्याभेदेनसिनीवालीकुहूदर्शरूपपक्षत्रयंसावकाशमितिगोलज्ञानांमत अथप्रकारांतरेणसिनीवालीमेववादिभिर्ह्यासेवकुहूस्तुपारिभाषिकीयदाहृवसिष्ठः नक्षत्रेयस्यदर्शांतोविषनाड्यांभवेद्यदि कुहूयोगइतिरव्यातोव्याधिमृत्युभयादिकृत् अयमर्थः नस्मिन्नक्षत्रेयाविषनाड्योउक्तास्तस्मिन्कालेयदिदर्शस्यचरमघटिकाभवेत्तन्नक्षत्रंचयस्यपुरुषस्यजन्मनक्षत्रंजन्मकालेकालांतरेवास्यात्तस्यपुंसोव्याधिमृत्यूकृत्कुहूयोगोज्ञेयः तत्रकुहूजननफलंशांतिश्चास्यात् कालांतरेपिकुहूयोगसंभवेशांतिर्विधेया अतएवजगन्मोहने यस्यजन्मर्क्षग

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

श्चंद्रोविषनाज्यांकुहूर्भवेत् अभिचारेणकिंनस्यस्वयमेवमरिष्यतीति अनोविषघटीकातःपूर्वकालोदर्शशब्दवाच्यइति एवंप्रकारत्रयेणासिनीवालीकुहू
दर्शानांभेदउपपादितस्त्रयथासंप्रदायंव्यवस्थेत्यलमनिप्रसंगेन अथशांतिप्रकारः सिनीवाल्यांप्रसूतास्याद्यस्यभार्यापशुस्तथा गवाश्वमहिषीचैव
शत्रुस्यापिश्रियंहरेत् येवसंतिहिजाश्चान्येस्वप्रसादोपजीविनः वर्जयेत्तानशेषांस्तुपशुपक्षिमृगादिकान् द्विजः पक्षिणः कुहूप्रसूतिं रत्यर्थंसर्वदोष
कलीमता यस्यप्रसूतिरेतेषांनस्यायुर्धननाशिनी नारीविनाचशेषानांपरित्यागोविधीयते परित्यागात्तत्रशांतिंकुर्याद्वक्त्याविचक्षणः प्रतिमांकारयेच्छंभोश्चतुर्भुजसमन्विताम् त्रिशूलखड्गवरदाभयहस्तांयथाक्रमात् श्वेतवर्णांश्वेतपुष्पांश्वेतांबरवृषस्थिताम् त्र्यंबकेनमंत्रेणपूजांकुर्या
त्स्वथाविधि इंद्रश्चतुर्भुजोवज्रांकुशचापससायकः रक्तवर्णोगजारूढोयतइंद्रेतिमंत्रतः पितरःकृष्णवर्णाश्चचतुर्हस्ताविमानगाः यस्यक्षस्रूत्र
कमंडलुभयानांचधारिणः येसत्याइतिमंत्रेणपूजांकुर्यादनंतरम् कलशस्थापनपूजादिपूर्ववत् समिदाज्यचरोर्होमोनिलमाषैश्चसर्षपैः अश्वत्थप्ल
क्षपालाशसमिद्भिःखादिरैः शुभैः अष्टोत्तरशतमुख्यंप्रत्येकंजुहुयाद्बुधः त्र्यंबकेनमंत्रेणनिलान्व्याहृतिभिर्हुतंतत् शंकरस्याभिषेकंचकुर्यादाज्या
वलोकनम् अन्यत्सर्वमभिषेकादिपूर्ववत् इतिसिनीवालीकुहूशांतिः अथदर्शशांतिः अथातोदर्शजातानांमातापित्रोर्दीक्षिता नद्दोषपरिहाराय-
शांतिंवक्ष्यामिनारद तत्रसंकल्पंविधायतन्मध्येकलशंसंस्थाप्यतन्मध्येनिक्षिपेद्दूर्व्यंदधिक्षीरघृतादिकम् न्यग्रोधोदुंबरोश्वत्थः सचूतानिंबकास्त
था एतेषांवृक्षमूलानांखगादीन्पल्लवांस्तथा पंचरत्नानिनिक्षिप्यवस्त्रयुग्मेनवेष्टयेत् तत्रसर्वसमुद्भाइति आपोहिष्ठाग्निचेनेनिकयानश्चित्रइत्यृ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

चा यत्किंचेदमृनाचैवसमुद्रज्येष्ठाइत्यृचा अभिमंत्र्योदकुंभंतमग्नेः पूर्वेनिधापयेत् दर्शस्यदेवतायाश्चसोमसूर्यस्वरूपकाः प्रतिमांस्वर्णजांनित्यंराज
तींताम्रजातथाआप्यायस्वेतिमंत्रेण सवितापश्चान्नमेवचउपचारैः समाराध्यततोहोमंसमाचरेत् समिधश्चचरुद्रव्यंक्रमेणजुहुयाद्घृही द्युतेत्यावि
तृमंत्रेणसोमोधेनुचमंत्रतः अष्टोत्तरशतंवापिअष्टाविंशतिसंख्यया अभिषेकादिपूर्ववत् हिरण्यंरजतंचैवकृष्णाधेनुश्चदक्षिणा ब्राह्मणान् भोजयेत्त
त्रकारयेत्स्वस्तिवाचनम् इतिदर्शशांतिः कृष्णपक्षेचतुर्दश्यांप्रसूतेःषड्विधंफलम् चतुर्दशीचषड्भागाकुर्यादादौशुभंस्मृतम् द्वितीयेपितरंहंतितृ
तीयेमातरंतथा चतुर्थेमातुलंहंतिपंचमेवंशनाशनम् षष्ठेतुधनहानिःस्यादात्मनोवंशनाशनम् तस्मात्सर्वप्रयत्नेनशांतिंकुर्याद्विधानतः मणिमाक्
यच्छंखोःकर्षमात्रंसुवर्णतः तदर्द्धेनवाकुर्यात्सर्वलक्षणसंयुताम् वृषभेचसमासीनंवरदाभयपाणिकम् शुद्धस्फटिकसंकाशंश्वेतमाल्याम्बरा
न्वितम् त्र्यंबकेनमंत्रेणपूजांकुर्याद्विधानतः तन्मूलशांतिवत्कलशस्थापनादिकृत्वा तत्रशंभुपूजाविधाय तत्रावाह्यवारुणैर्मंत्रैरनेनचविधानतः
इमंमेवरुणेत्यनयातत्त्वायामीत्यृचातथा त्वंनोअग्नेइत्यनयासत्वंनइतिमंत्रतः आग्नेयंकुंभमारभ्यपूजांकुर्याद्यथाक्रमम् आनोभद्राश्वसू
क्तेनभद्राअग्नेश्चसूक्तम् जप्त्वापुरुषसूक्तंचकद्रुद्रंतुक्रमाज्जपेत् ईश्वरस्याभिषेकंचग्रहपूजांचकारयेत् समिद्राज्यंचरुंश्वेतंतिलंमाषांश्च
सर्षपान् अश्वत्थप्लक्षपालाशसमिद्भिःखादिरैः शुभैः अष्टोत्तरसहस्रंवाअष्टोत्तरशततुवा अष्टाविंशतिभिर्वापिहोमंकुर्यात्पृथक्पृथक् त्र्यंबकेनम
न्त्रेणतिलान्व्याहृतिभिःक्रमात् ग्रहाएवंचहोतव्याश्चास्मदुक्तविधानतः अन्यत्सर्वमाज्यावलोकनादिपूर्ववत् इतिकृष्णचतुर्दशीजननशांतिः एकस्मिन्ने

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वनक्षत्रेभ्रात्रोर्वापितृपुत्रयोः प्रसूतिश्चेत्तयोर्मृत्यूर्भवेदेकस्यनिश्चयात् तत्रशांतिंप्रवक्ष्यामिसर्वाचार्यमतेनतु अग्नेरीशानभोगेतुनक्षत्रप्रतिमांततः
तन्नक्षत्रोक्तमंत्रेणचार्चयेत्कलशोपरि रक्तवस्त्रेणसंछाद्यवस्त्रयुग्मेनवेष्टयेत् स्वस्वशास्त्रोक्तमार्गेणकुर्यादग्निमुखंततः अनेनैवतुमंत्रेणहुनेदष्टोत्त
रशतम् प्रत्येकंसमिदंत्राद्यैः प्रायश्चित्तांतमेवच अभिषेकंततः कुर्यादाचार्यः पितृपुत्रयोः वस्त्रालंकारगोदानैराचार्यंपूजयेत्ततः ऋत्विग्भ्योदक्षिणांद
द्यान्माषत्रयसुवर्णकम् देवताप्रतिमादानंधान्यवस्त्रादिभिःसह यानशय्यासनादींश्चदद्यात्तद्दोषशांतये भोजयेद्ब्राह्मणान्सर्वानविघ्नशांत्यविवर्जितः
इत्येकनक्षत्रशांतिः अत्रैकस्मिन्नेवनक्षत्रेभ्रात्रोर्वापितृपुत्रयोरित्यत्रभ्रातांचभ्रातांचभ्रातरावितिभ्रातृपुत्रौस्वस्रदुहितृभ्यामितिएकशेषसा
दयोभ्रातृभगिन्योरेवनिषेधःस्यान्नतुपुत्रभ्रात्रोः एवंपितृपुत्रयोरित्यत्रापिपितांचपुत्रश्चेतिद्वंद्वेपितापुत्रयोरेकनक्षत्रजननंनिषेधःस्यान्नतुमातृपु
त्रयोः नचमातांचपितांचपितरोमातापित्रेत्येकशेषे तथापुत्रश्चदुहितांचपुत्रौपितरौचपुत्रौचेतिद्वंद्वे पितृपुत्राणामितिबहुवचनस्यात् तथापिव
चनांतरानुरोधात् इष्टविषयोपिसंगृहीतोभविष्यति यदाहवसिष्ठः पित्रोस्तुजन्मनक्षत्रेजातस्तुपितृमातृहा जन्मर्क्षेशेचनक्षुभेजातःसद्योमृतिप्रदः दे
वकीर्तिः यद्येकस्मिन्धिष्ण्येजायंतेदुहितरोयदापुत्राः पित्रोरंतकराःस्युर्यद्यपरेप्रीतिरतुल्यास्यात् अपरेअन्यनक्षत्रेगर्गः यस्येवजन्मनक्षत्रेजाये
ज्ञातासुतोपिवा सजातीयःसजात्यावासोस्यप्राणान्प्रसाधयेदिति अथमूलउपलक्षणत्वेनसर्वशांतिशेषभूतोगोमुखप्रसवोभिधीयतेगर्गः प्रणिपत्यर
विवक्ष्येप्रायश्चित्तमनुस्मरन् सर्वारिष्टविनाशायवदुक्तंज्योतिषार्णवे पित्ररिष्टेसुतारिष्टे मात्रिरिष्टेतथैवच पोष्णाश्विन्योर्गुरोःसर्पमघाचित्रेंदमूलभे-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

एषुऋक्षेषुजातस्यकुर्याद्भोजननंतथा जन्मर्क्षेवाभिजन्यर्क्षेशुभवारेशुभेदिने कृत्वाभ्यंगादिकंसर्वंगृह्यालंकारपूर्वकम् गोमयेनोपलिप्याग्नयथाविधानुसा
रतः नवशूर्पेनतन्मध्येरक्तवस्त्रंप्रसारयेत् स्थापयित्वाशिशुंतत्रपुनःसूत्रेणवेष्टयेत् प्राङ्मुखंवस्त्रमवाक्यादक्षिलद्भगतंशिशुम् गोमुखंदर्शयित्वा
तुपुनर्जातंतुगोमुखात् विष्णुर्योनीतिसूक्तेनगब्येनस्नापयेच्छिशुं गवांमंत्रेणगवांमंत्रेणसंस्पृशेत् विष्णोश्रेष्ठेनमंत्रेणगोप्रसूतनुबाल
कम् आचार्यस्तुसमादायपश्चान्मात्रेददात्तदा मानाज्जघन्यभागस्थाशिशुमानीयतन्मुखात् ततःपित्रेतदादद्यात्ततोमात्रेप्रदापयेत् वस्त्रसंस्था
प्यतुपितापुत्रस्यमुखमीक्षयेत् गोमूत्रंगोमयंक्षीरंदधिसर्पिःकुशोदकम् आपोहिष्ठादिभिर्मंत्रैरभिषिंचेत्ततःशिशुं मूर्ध्निचाघ्रायतंपुत्रंनन्यंवेणत
दापिता अंगादंगात्संभवसित्वदयादधिजायसे आत्मावैपुत्रनामासिसजीवशरदःशतं मूर्धानंशिरसाघ्रायतंशिशुंस्थापयेत्ततः पुण्याहंवाचयेत्पश्चा
द्ब्राह्मणैर्वेदपारगैःदरिद्रायार्थविप्रायतांगाचाभ्यर्च्यदापयेत् गोवस्त्रस्वर्णधान्यादिदद्यादर्कादिनःक्रमात् यथाशक्तिधनंदद्याद्ब्राह्मणेभ्यस्तथापि
ना ततोहोमंप्रकुर्वीतस्वस्वशास्त्रोक्तमार्गतः उल्लेखनादिकंकृत्वाचाज्यभागांतमाचरेत् होमस्येशानदिग्भागेधान्योपरिशुभघटम् सपंचग
व्यंसंस्थाप्यनिलास्तत्रविनिक्षिपेत् क्षीरद्रुमकषायांश्चपंचरत्नानिनिक्षिपेत् वस्त्रयुग्मेनसंछाद्यक्षीरादिभिरर्चयेत् विष्णुवरुणमभ्यर्च्यप्रति
मांचविधानतः आपोहिष्ठेतिनिसृष्टभिरभ्रुमंसोमइत्यथ नाहिष्णोःपरमंपदमस्मीत्यामिनिसूक्ततः ऋग्भिराभिः गृत्सूचंचअष्टाविंशतिसंख्य-
या अशक्तौचाष्टसंख्यंवा दधिमध्याज्यसंयुतम् आदित्यादिग्रहाणांचहोमंकुर्यात्समंत्रकम् इतिगोसुरवप्रसवशांति अथप्रसंगान्नीतरशां-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

निः सुतत्रयेसकृनाचेत्स्यान्नत्रयेवासकृतोयदि मातापित्रोःकुलस्यापिनदारिष्टंमहद्भवेत् जातस्यैकादशेवापिद्वादशाहेशुभेदिने आचार्यमृत्विजा
न्वृत्वाग्रहयज्ञपुरःसरम् ब्रह्मविष्णुमहेशेंद्रप्रतिमाःस्वर्णतःकृताः पूजयेत्सान्यराशिस्थकलशोपरिशक्तितः पंचमेकलशेरुद्रंपूजयेद्रुद्रसंख्य
या रुद्रसूक्तानिचत्वारिंशानिसूक्तानिसर्वशः हिजएकोजपेद्धोमकालेशुचिसमाहितः आचार्योजुहुयादाज्यसमिदाज्यतिलांश्चरून् अष्टोत्तरसहस्र
वाशतवाविंशतिंवा॥ देवताभ्यश्चतुर्वक्त्रादिभ्योग्रहपुरःसरम् कांस्याज्यवीक्षणंकृत्वाशेषपूर्ववदाचरेत् इतिनैमित्तिकशांतिः अथचंद्रसूर्यग्रहण
समयजननशांतिः ग्रहणेचंद्रसूर्यस्यप्रसूतिर्यदिजायते व्याधिपीडानदारुत्रीणामादौतुऋतुदर्शनात् शांतिस्तेषांप्रवक्ष्यामिनृणांहितकाम्य
या यस्मिन्भक्षेविशेषेणग्रहणंसंप्रजायते तद्दक्षाधिगतेरूपसुवर्णेनप्रकल्पयेत् यथाशक्त्यनुसारेणविप्रशाठ्यनकारयेत् सूर्यग्रहेसूर्यरूपसुवर्णेनस्व
शक्तिनः चांद्रचंद्रग्रहेधीमान्रजतेनविशेषतः राहुरूपंप्रकुर्वीतनागेनैवविचक्षणः नागेनसीसकेन शुभोदशेग्रयत्नेनगोमयेनप्रलेपयेत् तस्योपरिन्य
सेद्धीमान्भवस्यसुशोभनम् त्रयाणांचैवरूपाणांस्थापनंप्रकारयेत् रक्ताक्षतरक्तगंधरक्तपुष्पांबराणिच सूर्यग्रहेप्रदातव्यंसूर्यप्रीतिकरंचयत् श्वे
तवस्त्रंश्वेतमाल्यंश्वेतगंधाक्षतादिकम् चंद्रग्रहेप्रदातव्यंचंद्रप्रीतिकरंचयत् राहवेचैवदातव्यंकृष्णपुष्पांबराणिच दद्यान्नक्षत्रनाथायश्वेतगंधा
नुलेपनम् सूर्यसंपूजयेद्धीमानाकृष्णेनेतिमंत्रतः चंद्रग्रहेशपालाशैरसमिद्भिर्जुहुयान्नरः दूर्वाभिर्जुहुयाद्धीमानाहोः संप्रीणनायच
सर्षवाः समिद्भिर्ब्रह्मवृक्षोत्थैर्भेशायजुहुयाद्बुधः भेशायनक्षत्राधिपतये आज्येनचरुणाचैवतिलैश्चजुहुयान्ततः पंचगव्यैः पंचर

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

लैः पंचत्वक्पंचपल्लवैः जलैरोषधिकल्कैश्चसहितैः कलशोदकैः ओषधिकल्कैः सर्वौषधिकल्कैः अभिषेकंप्रकुर्वीतयजमानेप्रयत्नतः मंत्रैर्वास्त्र·म·
णदेवत्यैरापोहिष्टादिभिःसह इमंमेगंगेयमुनेसरस्वतीत्यामीतिमंत्रैकैः अभिषेकेनिवृत्तेतुयजमानःसमाहितः अनेनविधिनाशांतिंकृत्वासम्यक्शि
षनः अकालमृत्युशोकव्याधिपीडांचनाप्नुयात् सौख्यंसौमनसंनित्यंसौभाग्यंलभतेनरः इत्यंग्रहणजानानासर्वारिष्टविनाशनम् कथितंभार्गव
नेदंशौनकायमहात्मने इतिशौनकोक्तग्रहणजननशांतिः अथज्वराद्युत्पत्तिकालीननक्षत्रशांतिः तत्रसाधारणोविधिः यस्मिन्नक्षत्रेज्वरादि-
पीडाभवतितन्नक्षत्राधिदेवतांप्रतिमांसऋवर्णेनकारयित्वाअमुकनक्षत्रसंभूतव्याधिशांत्यर्थंनक्षत्रशांतिंकरिष्येइतिसंकल्प्यशुचिप्रदेशेगोमय
नोपलिप्तेतंडुलैश्चतुरस्रमंडलंनिर्मायतन्मध्येतन्नक्षत्रदेवतावर्णवस्त्रद्वयवेष्टितग्रंथिंचंदनादिचर्चितकलशंधान्यस्योपरिविन्यस्य तत्रसर्वौषधीः
पंचरत्नानिपंचगव्यानिसप्तमृत्तिकाः पंचपल्लवान्स्वस्वमंत्रेणकलशेनिक्षिप्य सर्वसमुद्राइतिनत्रनीर्याम्यावाह्यतत्त्वायामीतिवरुणमावाह्यसंपू-
ज्यस्वस्वगृह्योक्तविधिनाग्निंप्रतिष्ठाप्य आज्यभागांततन्नक्षत्राधिदेवतामंत्रेणनन्नक्षत्रपूर्वोत्तरनक्षत्रदेवतामंत्रेणतन्नद्रव्येणचहोमंकृत्वातत
नवरुणकलशेनयजमानाभिषेकंविहितेनाःप्रतिमारोगीब्राह्मणायदद्यात् असौसाधारणोविधिः उक्तंच यस्मिन्नृक्षेभवत्पीडातन्नक्षत्रस्यदेवता
म् ऋवर्णनिर्मितांकृत्वापूजयेत्सयतःशुचिः गोमयेनानुलिप्तेचैमंडलंशुभलक्षणम् कार्तितंचतुरस्रंचतंडुलैश्चकृताकृतैः कृत्वातुस्थं- ४२
डिलंतत्रयत्नतः कृष्णयामुदा मृत्यार्ष्वेचसऋधीः कुर्यात्तंडुलानांमहाचयम् तत्रप्रमाणंवारीवाद्रोणावादशशक्तितः अभावेपंचवाद्रोणाद्रोणंवा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नदभावनः ईशानकोणदेशेतुकलशंस्थापयेत्सुधीः निधायद्रविणंतत्रकलशेशक्त्यपेक्षया पीठंतुपूर्वतः स्थाप्यंनव्यवस्त्रेणसंयुतम् स्वस्तिकंतंडुला
नांचशुभ्रानातत्रसंलिखेत् तन्मध्येदेवनाम्निस्त्रोनक्षत्रत्रितयस्यवै यस्मिन्नृक्षेभवेद्रोगस्तस्यपूर्वापरसुधीः उडूनिपूजयेद्यत्नादधिप्रत्यधिदैव
ते देवतायस्यऋक्षस्यमंत्रस्तल्लिंगएवच इत्यंचनस्ययत्प्रोक्तं मयाप्रकृततथा तत्सर्वविदुषानीयहोमंतत्रप्रकल्पयेत् स्वगृह्योक्तविधानेन
कुर्यादग्निमुखंसुधीः कलशंजलपूर्णंचवस्त्रयुग्मेनवेष्टितम् निधायचौषधीःस्तत्रपंचपल्लवसंयुताः सप्तस्थानमृदःकुंभेआक्तवालंप्रकल्पयेत्
इममेवरुणइत्येवंजलमंत्रेणवापुनः सर्वेसमुद्राःसरितइतिमंत्रंचसंस्मरेत् यच्छन्तांहितविशोयथेत्यादिसूक्तंजपेत्पुनः आवाहयेद्धटेदेवंवरुण
पयसांपतिम् एवंनक्षत्रशांत्यर्थंविदध्यात्पूर्वपीठकाम् सामान्योयंविधिःप्रोक्तोनक्षत्राणांप्रपूजने सर्वौषधीनादुःप्राप्तो भवेदकोशतावरी
सर्वेषामपिगंधानांमभावेचंदनमतम् शतपत्रंसुमनसांधूपाभावेचगुग्गुलुः नैवेद्यानामभावेतुपायसंसघृतंस्मृतम् मंत्राणामप्यभावेतुगा
यत्रीमंत्रउत्तमः होमद्रव्यस्यदुःप्राप्तौनिलाः प्रोक्तामनीषिभिः अष्टोत्तरसहस्रंचतथाशतमुदाहृतमिति अथनक्षत्रदेवताध्यानानि देव
तेअश्विनोतत्रहिभुजौशुक्लवर्णकौ स्रुवाकलशसंयुक्तौकमंडलुधरौशुभौ १ यमस्तुदेवतातत्रकृष्णवर्णोहिबाहुकः लुलायवाहनः श्रीमान्सा
शदंडधरप्रभुः २ अग्निस्तुदेवतानत्ररक्तवर्णोजवाहनः चतुर्भुजोधृतामात्रस्रुवस्रुग्वरदाभयः ३ रक्तवर्णश्चतुर्बाहुर्हंसारूढश्चतुर्मुखः पद्मा
क्षसूत्रवरदाभयहस्तोनिरामयः ४ सोमोहिदेवतातस्यश्वेतवर्णः शुभाकृतिः दशाश्वरथमारूढः श्वेताश्वोपिनिगद्यते ५ रुद्रोहिदेवतायस्यवृषारू

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

दश्चतुर्भुजः त्रिशूलरवद्वावरदाभयहस्तश्चकीर्तितः ६ चतुर्भुजादिनिःपीतसाक्षसूत्रकमंडलुः वरदाभयहस्तासा कार्यास्वर्णमयीशुभा ७ चतुर्भु
जः पीतवर्णोदेवतास्यबृहस्पतिः दंडाक्षसूत्रपाणिस्तु साभयःसकमंडलुः ८ सर्पस्तुदेवतानत्रमहामंडलरूपधृक् रूक्षविस्तृतशिरः श्चंडोमृककपिंगल
लोचनः ९ पितरोदेवतास्तत्रकृष्णवर्णाश्चतुर्भुजाः भद्राक्षसूत्राभयदाःकमंडलुधराःशुभाः १० पूर्वाफाल्गुनिकायांच भगोदेवःप्रकीर्तितः रक्त
वर्णोःबुजासीनोद्विभुजोभयपद्मकः ११ अर्यमादेवतापद्ममध्यस्थःपद्मवर्णकः पद्माभयकरःश्रीमान्वर्णमूर्तिर्महाद्युतिः १२ सवितादेवता
नस्यसमाश्वरथवाहनः द्विभुजोरक्तवर्णस्यात्पद्मासनसमाश्रयः १३ त्वष्टापद्मस्थितश्चित्रवर्णःस्यात्सचतुर्भुजः पद्माक्षसूत्रवलयः पद्मास्त्र
पद्मकरः प्रभुः १४ वायुश्चदेवतानत्रमृगारूढश्चमोचकः अजाचर्मधरःश्रीमान्द्विभुजःपरिकीर्तितः १५ इंद्राग्नीदेवतानत्रगजाजावाह
नावुभौ चतुर्बाहूरक्तवर्णौनिजशस्त्रधरौतथा १६ चापांकुशाभयैर्युक्तौतथासमविराजितौ पद्मासनोरक्तवर्णोमित्रस्तस्यानुदेवता पा
द्माभयकरश्रीमान्द्विभुजःपरिकीर्तितः १७ शक्रएरावतारूढोदिव्यसिंहासनोविभुः श्वेतवर्णोवज्रधरोऽभयपाणिर्महाभुजः १८ निर्ऋतिर्दैव
तानत्रप्रेतारूढश्चमोचकः खड्गखेटकधारीचद्विभुजःपरिकीर्तितः १९ जलतुदेवतास्यशुक्लवर्णाशुभाकृतिः वरुणोऽस्यजलस्यापिस्वामी
पूज्यनमोमतः २० मकरेवाहनेयिष्टो भवेत्सद्मकरोधुवम् विश्वेदेवादेवताश्चश्वेतवर्णाश्चतुर्भुजाः वरदाभयहस्ताश्चसाक्षसूत्रांबुभाजनाः २१
विष्णुस्तुकृष्णवर्णस्यात्सन्नगाशनवाहनः शंखचक्रगदापाणिःपीतवासाश्चतुर्भुजः २२ वसवोदेवतास्तत्रश्वेतवर्णाश्चतुर्भुजाः वरदाभयहस्ताश्च

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

साक्षसूत्रांबुजासनाः २३ वरुणोदेवतानत्रमकरोपरिसंस्थितः यष्टिपाशधरःश्रीमान्गदापद्मधरस्तथा २४ अजैकचरणोरुद्रोदेवतास्यमकीर्तिना खड्गचर्मधरोवाग्मी भुजहयसमावृतः २५ अहिर्बुध्न्याभिधोरुद्रोदेवतास्यमकीर्तिना श्वेतश्चतुष्करः पद्मवरदाभयपाशभृत् २६ पूषानुदेवतानत्रपद्मवर्णोऽबुजासनः द्विभुजःपद्मपाणिःस्यात्सयोगर्भप्रियोविभुः २७ इतिनक्षत्रदेवताध्यानम् अथोपयुक्तत्वान्नारदीयात्काकमैथुनदर्शनशांतिः दिवावायदिवारात्रौयः पश्येत्काकमैथुनम् सनरोमृत्युमाप्नोतिद्वयवास्थाननाशनम् काकघातव्रतयज्ञाविदधीतायवत्सरम् पितॄन्देवान्द्विजान्नत्वापत्सहवाभिवादयेत् जितेंद्रियोजितक्रोधःसत्यधर्मपरायणः नद्दोषशमनार्थायशांतिकर्मसमारभेत् गृहस्यैशानदिग्भागेहोमस्थानमकल्पयेत् गृह्योक्तविधिनात्रग्नीनिष्ठाप्यहुताशनम् प्रतिमंत्रंव्यंबकेनअथमृत्युंजपेनच ब्याहृत्याग्निंव्रीहिभिर्लेजपाद्यनमकल्पयेत् पूर्णाहुतिंचजुहुयाकतांशक्तिरलंकृतः स्वर्णशृंगांरौप्यखुरांकृष्णांधेनुपयस्विनीम् वस्त्रालंकारसंयुक्तांनिष्कद्वादशसंयुताम् तद्दधेनुंतद्दधेनुंद्याद्दक्षिणायायुताम् यथावित्तानुसारेणन्यूनाधिक्यकल्पना आचार्यायश्रोत्रियायनागांदद्यात्कुटुंबिने यस्मात्त्वंपृथिवीसर्वधेनोर्वैकृष्णासन्निभ सर्वमृत्युहरानित्यमतःशांतिंप्रयच्छमे ब्राह्मणेभ्योविशिष्टेभ्योयथाशक्त्याचदक्षिणाम् ब्राह्मणान्भोजयेत्सम्यक्छांतिवाचनपूर्वकम् एवंयःकुरुतेसम्यक्तस्मादोषात्प्रमुच्यते इतिकाकमैथुनदर्शनशांतिः नवेवकपोतादिशांतिः आरोहयेद्गृहस्थंयकपोतोवाप्रवेशयेत् स्थानहानिमवेत्तस्ययद्दानर्थपरंपरा दोषायधनिनागेहेदरिद्राणांशिवायच तस्यशांतिश्चकर्तव्याजपहोमविधानतः ब्राह्मणान्वरयेत्तत्रस्वस्तिवाचनपूर्वक

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

म् षोडशद्वादशाष्टौवाश्रोतस्मार्तक्रियापरान् देवाःकपोतइत्यादिऋचाग्निःपंचभिर्जप लक्षंकृत्वाप्रयत्नेनस्वगृह्योक्तविधानतः ईशान्यांद्वाप
येद्वह्निमुखानेःष्टोत्तरशतम् प्रत्येकसमिदाज्यान्नैःप्रतिप्रणवपूर्वकम् यतइद्भयामहेस्वस्तिदात्रियंबकेः त्रिभिर्मंत्रैश्चजुहुयान्निलाद्व्याद्व
निभिस्ततः जपाहुतीस्ततोहुत्वाकुर्यात्पूर्णाहुतिंस्वयम् विप्रेभ्योदक्षिणांदद्याद्भ्योःशांतिंचततोजपेत् ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्स्वयंभुंजीतब
धुभिः एवंयःकुरुतेसम्यक्कस्माद्दोषात्प्रमुच्यते पिंगलायास्वरेप्येवं मधुवल्मीकयोरपि संपूर्णमंदिरेहानिः शून्यसद्मनिमंगलम् प्राकारेचपुर-
द्वारेदेवागारेचवीथिषु ग्रामस्यतत्फलंचैवशुक्लपक्षनयातनः शांतिकर्माखिलंकार्यंपूर्वोक्तेनक्रमेणतु इतिकपोतपिंगलामधुवल्मीकादिशां
तिः अथपल्व्याःपतन्त्सरठस्यद्वारोहणेफलशांतिश्च पादयोर्जघनेपाण्योर्गुदगुह्येचजंघयोः पल्व्याःपातेतथारोहत्सरठस्यफलंनसत् अ
न्यत्रशुभदंपश्चात्तच्चेल्स्नानमाचरेत् दृष्ट्वाशिवालयेदीपंमुखमाज्येविलोकयेत् पक्षीसरठयोरूपंस्ववर्णेनविनिर्मितम् तदर्धार्धप्रमाणे
नचित्रशाठ्यविवर्जितः वस्त्रयुग्मेनसंवेष्ट्यश्रोत्रियायनिवेदयेत् इतिपक्षीसरठयोःशांतिः९७ अथनक्षत्रप्रसंगादेवाश्विन्यादीनांनानारूपउप
ज्ञानिकयाह त्रिव्यंगेति तथाचश्रीपतिः वन्हिवित्रिस्त्विषुगुणद्युकृतांघ्रिभूनबाणाश्विनेत्रशरधृक्युगाब्धिरामाः रुद्राब्धिरामगुणवेदशनांहियुग्म
दनाबुधैर्निगदिताः क्रमशोभनाराइति नन्वत्रसप्तविंशतिभानिप्रतीयंते मूलेष्वष्टाविंशतिरितिविरोधःउच्यते उत्तरार्धेरुद्राब्धीत्यत्रा
ध्यश्चनस्त्रस्तारः पूर्वाषाढोत्तराषाढयोर्ज्ञेयाः हेपूर्वाषाढायामिनिनारदेनापितथैवाभिधानात् तत्राश्विन्यास्तिस्रस्तारः एवंभरण्यादीनां

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

साभिजितम् तारासंज्ञात्रेया तारामानोक्तिप्रयोजनमाह वराहः नक्षत्रजमुडुहे फलमब्दैस्तारकामितैः सदसद्विवसैर्ज्वरस्यनाशोव्याधेरन्यस्य-
वा वाच्यइति ५८ अथाश्विन्यादीनामाकृतिमुपजातिकरथोद्धताभ्यामाह अश्व्यादिरूपमिति अश्विन्यादिनक्षत्राणारूपमाकृतिरुच्यत तत्राश्वि
न्यास्तुरगास्य आश्वमुखसदृशरूपं भरण्यायोनिर्भगसदृशं कृत्तिकायानापिनक्षुरसदृशंरोहिण्याअनः शकटसदृशंमृगस्यएणास्यंहरिणमुखसद्द
शं आर्द्रायामणिसदृशं पुनर्वसोर्गृहसदृशं पुष्यस्यपृषत्कोबाणस्तत्सदृशंआश्लेषायाश्चक्राकारंमघायाभवनगृहसदृशं पूर्वाफाल्गुन्याःमंचःखट्वाकारंउत्तरा

त्रिव्यंगपंचाग्निकुवेदवह्नयःशरेषुनेत्राश्विशरेंदुभूकृताः वेदाग्निरुद्राश्वियमाग्निवह्नयोऽब्ध्यःशतंद्विद्विरदाभनारकाः ५८ अश्व्यादि
रूपनुरगस्यायोनिक्षुरोनएणास्यमणिगृहंच पृषत्कचक्रेभवनंचमंचःशय्याकरोमौक्तिकविद्रुमंच ५९ तोरणंबलिनिभंच
कुंडलसिंहपुच्छगजदंतमंचकाः त्र्यस्त्रिंचत्रिचरणाभमर्दलोवृत्तमंचकयमाभमर्दलाः ६० फाल्गुन्याः शय्याकारंहस्तस्यहस्ताका

रंचित्रायामौक्तिकाकारं स्वात्याविद्रुमंप्रवालसदृशं ५९ तोरणंबलिनिभमिति विशाखायास्तोरणाकारं अनूराधायाबलिनिभंभ्रुकुंजाकारम् ज्येष्ठायाः
कुंडलाकृतिः मूलस्यसिंहपुच्छाकारम् पूर्वाषाढायागजदंतसदृशम् उत्तराषाढायामंचकसदृशम् अभिजितस्त्रिकोणाकारम् श्रवणस्यत्रिचरणसदृशम्
धनिष्ठायामर्दलसदृशम् शततारायावृत्तंवर्तुलम् पूर्वाभाद्रपदायामंचकसदृशम् उत्तराभाद्रपदायायमलाभम् रेवत्यामर्दलःमृदंगाकारंस्वरूपमित्यर्थः६०

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अथजलाशयारामदेवप्रतिष्ठासुहूर्त्तेसामान्यतोलग्नशुद्धिंदेवताविशेषेण लग्नशुद्धिंनक्षत्रविशेषंचोपजातिकान्वयेनाह जलाशयेति रिक्तारेति शिवो नृयुग्मनिच जलाशयाः वापीकूपतडागादयः तेषांप्रतिष्ठाउत्सर्गः आरामउपवनम् तस्याप्युत्सर्गः सुरादेवाविष्ण्वादयः तेषांप्रतिष्ठापनम् सौम्यायनेउत्तरायणे तथाजीवशशांक शुक्रेदृश्येउदितेसति तथाभृदुध्रुवक्षिप्रचरनक्षत्रे तथासितेशुक्लपक्ष तथास्वर्क्षतिथिक्षणेवा ६१ तथारिक्तारवर्जेदिवसेरिक्तातिथिभौमवारव्यतिरिक्ततिथिवारेषुएवंविधेदिनेप्रतिष्ठा जलाशयारामदेवानाक्रमणकर्मार्हत्वोपभोग्यत्वपूजायाग्यत्वरूपाआ

जलाशयारामसुरप्रतिष्ठासौम्यायनेजीवशशांकशुक्रे दृश्येमृदुक्षिप्रचरध्रुवेस्यात्सुक्षेसितेस्वर्क्षतिथिक्षणेवा ६१ रिक्तारवर्जेदि
वसेःनिशस्तारशशांकपापेस्थिभवांगसंस्थैः व्यत्याष्टगैः सत्स्ववचेरमृगद्रसूर्यघटकयुवतोर्चविष्णुः ६२ निशस्तास्यात् तथाच-

गार्ग्यः देवतारामवाप्यादिप्रतिष्ठामुत्तरायणे माघादिपंचमासेषु कृष्णेप्यापंचमीदिनम् दक्षिणेत्वयनेकुर्वन्ननन्तफलमवाप्नुयात् यदानुद
क्षिणायनएवजलस्थितिसंभवः तदानक्कालनियमः नकालनियमस्तत्रकारणमितिभविष्यपुराणोक्तेः अथकूरग्रहकर्तानादक्षिणायनंस्थापनकार्य
मित्युक्तं वैखानससंहितायाम् मानुभैरववाराहनरसिंहनरसिंहत्रिविक्रमाः महिषासुरहंत्रीचस्थाप्यावैदक्षिणायने नारदः विंचैत्रेषुवृमा-
त्तेषुमाघादिषुत्रपंचसु यद्दिनंयस्यदेवस्यतद्दिनंतस्यसंस्थितम् अथलग्नशुद्धेः शशांकपापैः चंद्रसूर्यभौमशनिराहुकेतुभिः त्रिभवांगसंस्थैः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तृतीयषष्ठैकादशस्थानस्थितैरुपलक्षितलग्नतथासप्तमचरैः शुक्रबुधगुरुभिः अंत्याष्टगैः द्वादशाष्टमव्यतिरिक्ताखिलस्थानस्थैः सद्भिः देवाधिष्ठितिष्ठा
अनिशस्ता अथसूर्याभ्यांगद्रेसिंहलग्नस्थाभ्यः तथाकोब्रह्माधदेकुंभेविष्णुर्वृषभौकन्यायाम् ६२ शिवोमहादेवोनृयुग्मेमिथुनेचपुनर्देव्यो दुर्गादयोहितनोर्हिस्व
भावशोमिथुनकन्याधनुर्मीनलग्नेषुक्रद्वादेष्वश्चतुः षष्टियोगिनीप्रभृतयः चरलग्नेमेषकर्कतुलामकरेषु सर्वइमेऽक्रानुक्राश्चस्थिरर्क्षेवृषसिंहवृ
श्चिककुंभेषु अथपुष्यग्रहाइति ग्रहाश्चंद्रादयोष्टौपुष्यनक्षत्रेस्थाप्याः उपलक्षणमेतत् सूर्यस्यहस्तनक्षत्रेस्थापनम् इंद्रब्रह्मणोः

शिवोनृयुग्मेहितनौचदेव्यः क्षुद्राश्चरेसर्वइमेस्थिरर्क्षे पुष्येग्रहाविप्रपयक्षसर्पभूतादयोंत्येश्रवणेजिनश्च ६३ इतिमुहूर्तचिंताम
णौहितीयनक्षत्रप्रकरणसमाप्तम् २

पुष्यश्रवणाभिजित्सु कुबेरस्कंधयोरनुराधायाम् दुर्गादीनांमूले सप्तर्षीणांस्वाधिष्ठितनक्षत्रे लक्ष्मी
व्यासवाल्मीक्यगस्त्यानांपुष्येस्थापनम् तदुक्तंरत्नमालायां पुष्यश्रुत्यभिजित्सुचेश्वरकयार्विचाधिषस्कंदयोर्मघेतिग्मरुचेः करेनिर्ऋतिभेदुर्गादिकानाशु
भम् सप्तर्षयोयत्रवसंतिधिष्ण्येकार्याप्रतिष्ठास्खलनंतथेषाम् श्रीव्यासवाल्मीकिघटोद्भवानांतथास्मृतावास्पतिभेग्रहाणाम् मति अथविप्रयोगणेशाः यक्षोदेव
योनिः सर्पोवासुरव्यादयः भूतोदेवयोनिः विद्याधरोप्सोयक्षरक्षोगंधर्वकिन्नराः पिशाचोगुह्यकः सिद्धोभूतोमीदेवयोनयइत्यमरः आदिशब्देनराक्षसा
सरःप्रथमसरस्वतीप्रभृतयः अत्रेरवत्यांस्थाप्याः तथाश्रवणेजिनोबोधश्चस्थाप्याः उपलक्षणंचैतत् इंद्रकुबेरवर्जितानां लोकपालानांधनिष्ठायास्थापनम् त

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

थान्वश्वीपतिः गणपतिरुद्ररक्षोयक्षभूतासुराणांप्रथमफणिसरस्वत्यादिकानांचपौष्णेऽवसिसगतनाभोवासवेब्लोकपानांनिगदितमखिलानांस्थापनंहि-
स्थिरेषु ६३ इतिश्रीदैवज्ञानंतसूनुदेवत्तरामविरचितायांस्वरूपमुहूर्तचिंतामणिटीकायांभमिताक्षरायांनक्षत्रप्रकरणंसमाप्तम् २ ७ ७ अथसंक्रां
तिप्रकरणंव्याख्यायते तत्रप्राग्राशितोपरराशौसंक्रमणंनामगमनंसंक्रांतिस्तस्याः नक्षत्रविशेषवशेनवारवशेनचसंज्ञाफलंचसंग्रहेवसंततिलकयाह
घोरार्कनि धिप्रांश्चेति अर्कसंक्रमणमर्कसंक्रांतिः उग्रवारौ उग्रनक्षत्रेषुरविवारेचेत्स्यात्तदाघोरेतिसंज्ञा साशूद्रान्सुरवयेत् सुखमुत्पादयेत्

घोरार्कसंक्रमणमुग्रवारेहिशूद्रान्ध्वांक्षीविशोलघुविधौचचरक्षभौमे चौरान्महोदरयुनानृपतीन्नृमंत्रेमंदाकिनीस्थिरगुरौसूकरव
येच्चमदा १ उग्रवाविति उग्रैःसहितोरविः तस्मिन्नुग्रवारेतिमध्यमपदलोपीसमासः ततः प्रथमैकवचनम् अथवासमाहारद्वंद्वे अनित्य-
सागमशासनमिनृमभावः एकलघुविधावित्यादिष्वपिसमाधेयम् अथलघुनक्षत्रेषुविधौसोमवारेसूर्यसंक्रांतिर्ध्वांक्षीनाम्नीविशोवैश्यान्सुरवयेत्
चरक्षभौमेचरनक्षत्रेभौमवारेवासूर्यसंक्रमणंचेन्महोदरयुनामहोदरीसंज्ञकाचोरान्सुरवयेत् नृमंत्रेबुधवारेमंत्रसंज्ञानक्षत्रेषुवाःकेसंक्रांतिर्मंदाकिनीनाम्नीनृ
पतीन् राज्ञसुरवयेत् स्थिरगुरौस्थिरनक्षत्रेषुगुरुवारेचार्कसंक्रांतिर्मंदानाम्नीविप्रान् ब्राह्मणान सुरवयेत् मिश्रभमृगौमिश्रनक्षत्रयोर्मृगुवारेवाःकेस
क्रांतिर्मिश्रानाम्नीपशून्सुरवयेत् तीक्ष्णार्कजेतीक्ष्णसंज्ञकनक्षत्रेषुअर्कजेशनिवारे वाराक्षसीनाम्नीअंत्यजसुरवा अंत्यजान् चांडालान् सुरवयतीति

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अंत्यजसूकरवास्यान् १ अथदिनरात्रिविभागेनसंक्रांत्यशुभंफलंउत्तरायणदक्षिणायनसंज्ञांचसार्द्धसप्तनिरूपयाह व्यंशेदिति अस्तेइति अत्रार्कसंक्रमण
मित्यनुवर्त्तते दिनमानेत्रिभिर्भक्तेत्र्यशोभवति तत्रदिनस्यप्रथमेत्र्यंशेऽर्कसंक्रमणनृपतीन्हंति मध्येद्वितीयत्र्यशेद्विजान् ब्राह्मणान्हंति अपरेतृतीयेत्र्यंशे
वैश्यान्हंति इत्येवसर्वत्रव्याख्येयम् अस्तेसूर्यास्तसमयेऽर्कसंक्रमणंशूद्रान्हंति २ अथरात्रिसंक्रांतिफलम् रात्रिप्रथमप्रहरेपिशाचकान् आदिशब्दे
नभूतान् द्वितीयप्रहरेनक्तंचरान्राक्षसान् तृतीयप्रहरेनटान्नर्तकान् चतुर्थप्रहरेपशुपालकान् आभीरान् सूर्योदयसमकालेऽर्कसंक्रमणसकल

विप्रांश्चमिश्रमभृगोस्तुपशूंश्चमिश्रातीक्ष्णार्कजेत्यजसुरवास्तुराक्षसीन्च व्यंशेदिनस्यनृपतीन्प्रथमेनिहंतिमध्येद्विजानपिविशोप
रकेचशूद्रान् २ अस्तेनिशाप्रहरकेषुपिशाचकादीन्नक्तंचरानपिनटान्पशुपालकांश्च लिंगिजनंपारवंड्यादिकंहंतीत्यर्थः पारवंडाः
सर्वलिंगिजनइत्यभिधानात् क्रूरसौम्यवारपत्वेनफलमाहवसिष्ठः रविरविजभौमवारेसंक्रांतोदिनकरस्यतन्मासे पित्तकफानिलजामयनरपतिकल
हस्त्वदृष्टिश्च बुधगुरुसितचंद्रोहेमतिसंक्रांतावनामयनृणाम् क्षितिपतिनिकरक्षेमंमस्यविवृद्धिर्विधर्मिणांपीडा जन्मनक्षत्रेसंक्रांतिफलंदीपिकायां
म् यस्यजन्मर्क्षमासाद्यरविसंक्रमणंभवेत् तन्मासाभ्यंतरेतस्यरोगक्लेशधनक्षयाः नगरंसरोरुहपत्रैरजनीसिंहार्थलोभसंयुक्तैः स्वानंजन्मन्यु
क्षेरविसंक्रांतोनृणांशुभदम् अन्यच्चवसिष्ठः अजकन्याद्यूषकर्कीणिसंक्रांतोयदिनचेद्दर्षम् आमयमरणंमृत्युद्रुमनर्घ्यत्वदृष्ट्यिश्च वृषवृश्चि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कतुलामकरेदृष्टिःस्यात्संक्रमविषये विस्फोटामयतरकरपीडादृष्टिः कृशानुभयम् अथसौम्ययाम्यायनमिति मकरकर्कटयोः संक्रांतिश्चेत्तदाक्रमे
णसौम्ययाम्यायनंनिरुक्तम् मकरेउत्तरायणकर्केयाम्यायनंस्यात् ३ अथावशिष्टसंक्रांतिषुषडशीत्यादिसंज्ञा अनुष्टुभाह षडशीत्याननमिति धनु
र्मिथुनकन्यामीनेषु अर्कसंक्रमणंषडशीमुखसंज्ञंस्यात् तुलामेषयोः संक्रांतिर्विषुवसंज्ञा वृषसिंहवृश्चिककुंभेष्वर्कसंक्रांतिर्विष्णु
पदसंज्ञका ४ संक्रांतौगोणमुख्यकालउपजात्याह संक्रांतिकालादिति गणितमागतेनयउष्णयोः सूर्यस्यसंक्रांतिकालआगतः तनउभयत्रपूर्वतनः परत

सूर्योदयेसकललिंगिजनंचसौम्ययाम्यायनंमकरकर्कटयोर्निरुक्तम् ३ षडशीत्याननंचापनृषुकन्याझषेभवेत् तुलाजौविषुवंविष्णु
पदंसिंहालिगोघटे ४ संक्रांतिकालादुभयत्रनाडिकाःपुण्यामताःषोडशषोडशोष्मागोः श्चषोडशषोडशनाड्योघटिकाः पुण्यसंपादक
त्वात्पुण्यामनाः ब्रह्मसिद्धांते संक्रांतेः माक्परस्ताच्चसार्द्धाःषोडशनाडिकाः व्यस्त्रिंशत्संक्रमस्यपुण्याःसर्वस्यनाडिकाःअनेनसंक्रांतेःपुण्यका
लस्तुषोडशोभयतःकलाइतिस्मृतिवाक्येपूर्वतःपरतश्चअष्टौअष्टौघटिकाइत्यबंषोडशेतिव्याख्यानंतदपाकृतंभवति सूर्यसिद्धांतेपि अर्कमानक
लाःषड्भागुणिताभक्तिभाजिताः तद्धनाड्यःसंक्रांतेर्वोत्पुण्यंतथापरेइति अथनिशीथतइनि निशीथतोऽर्धरात्रात् अर्वाक्पूर्वपरत्रपश्चात्संक्रां
तिकालेसतिपूर्वापराह्णांतिमपूर्वभागयोःपूर्वापरयोरह्नोःक्रमेणांतिमपूर्वभागयोरुभयत्रषोडशषोडशघटिकाः पुण्याइति पूर्वेणसंबंधः अयमर्थः -

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

यद्यर्धरात्रात् प्राक् संक्रांतिस्तदा पूर्वदिनस्योत्तरार्द्धं पुण्यम् यद्यर्द्धरात्रादुपरि संक्रांतिस्तदोत्तरदिनस्य पूर्वार्द्ध मेव पुण्यमित्यर्थः ५ अथार्द्धरात्रसंक्रमणे मकरकर्कटयोश्चविशेषमुपजातिकयाह पूर्णइति पूर्णे निशीथे अर्द्धरात्रे यदि संक्रमः स्यात्तदादिनद्वयम् पूर्वदिनपरदिनंचपुण्यमुक्तम् उक्तंच-यद्यर्धरात्रएव स्यात्संक्रमारवेः तदादिनद्वयंपुण्यंस्नानदानादिकर्मसु अर्थात् अथानंतरमुदयात्तात्सूर्योदयात्सूर्यास्ताच्च पूर्वपरस्ताच्च यदि यास्य-सोऽयनेकर्कमकरसंक्रांतो भवतः तदापूर्वदिनेपुण्येस्यातामथमर्थः सूर्योदयात्पूर्व कर्कसंक्रमणस्यात्तदापूर्वदिनएवपुण्यकालोनोत्तरदिनेत

निशीथतोऽर्वागपरत्रसंक्रमेपूर्वापराह्णांतिमपुण्यभागयोः ५ पूर्णेनिशीथेयदिसंक्रमः स्याद्दिनद्वयंपुण्यमथोदयात्तान् पूर्वपरस्ता
द्यदियास्यसोऽयनेदिनेपूर्वपरेतुपुण्ये ६ संध्याग्निनाडीप्रमितार्कबिंबादधोदितास्तादधऊर्ध्वमत्र

यायदिसूर्यास्तानंतरं मकरसंक्रांतिः
स्यात्तदोत्तरदिनएवपुण्यकालोनपूर्वदिने गार्ग्यः यदास्तमानवेलायांमकरंयातिभास्करः प्रदोषेचार्द्धरात्रेवास्नानदानपरः हृनि अर्धरात्रेत
दूर्ध्वंवासंक्रांतोदक्षिणायने पूर्वमेवदिनग्राह्यंयावन्नोदयतेरविरिति वाडवार्थं प्रदोषलक्षणस्कांदे त्रिमुहूर्तः प्रदोषः स्याद्दावस्तंगतेसतीति ६
अथोदयास्तादिनिवृत्तस्यापवादमिंद्रवज्रयाह संध्याग्निति अर्कमंडलादधोदितादधस्तात्तथाधऊर्ध्वंक्रमाग्निभिर्नाडीभिर्मिता संध्यासंध्याकाल
लः स्यात् अर्धादितार्कबिंबात् पूर्वंत्रिनाडीमिनाप्रातः संध्या तथार्धोस्तादर्कबिंबादुपरित्रिनाडीमितासायंसंध्येत्यर्थः तत्प्रयोजनमाहअत्र

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ति अत्रप्रातः संध्यायांसायंसंध्यायांचक्रमात् याम्यसौम्येअयनेस्तः तदानींपरपूर्वदिवसेपुण्यो यदिप्रातः संध्यायांदक्षिणायनप्रवृत्तिः तदास्तू
र्योदयानंतरंसंपूर्णमहःपुण्यम् तथायदिसायंसंध्यायांउत्तरायणप्रवृत्तिस्तदा सूर्यास्तात्पूर्वंसंपूर्णमहःपुण्यस्यादित्यर्थः तदाहनारदः सूर्यास्तमनसंध्याया
यदिसौम्यायनंभवेत् तदादद्यादहःपुण्यंपूर्वाह्णः परतोयदीति उदयसंध्यास्तसंध्ययोर्लक्षणंतत्रैव अर्धार्कास्तमनात्संध्याघटिकात्रयसमितान
येवार्धोदयात्प्रातर्घटिकात्रयसमितेति एवंसत्यर्कबिंबस्यार्धास्तादर्धोदयाद्वाक्रमात् पश्चात्साकूंघटीमिता अस्तसंध्योदयसंध्यापोच्यतेक्वास्त

चेद्याम्यसौम्येअयनेक्रमात्तत्पुण्योतदानींपरपूर्वघस्रौ ७

संध्यायांयदिमकरसंक्रमःस्यात्तदाह्निएवपुण्यकालोनोत्तरदिने यद्यस्तसंध्यामतिक्रम्यमकरसंक्रांतिस्तदोत्तरदिनएवपुण्यकालोनपूर्वदिने एवंय
दुदयसंध्यायांकर्कसंक्रांतिस्तदासूर्योदयानंतरमेवपुण्यकालोनप्राप्तिदिने यद्युदयसंध्यानः प्राक्कर्कसंक्रमस्तदाप्राप्तिदिनएवपुण्यकालोनोत्तरदिनेऽति
निष्कृष्टोर्थः अथरात्रौस्नाननक्वचीतदानंचैवविशेषतइतिरात्रौस्नानदानादिनिषधेपि नैमित्तिकंतुकुर्वीतस्नानंदानंचशक्तिमिसुमंतुवाक्यशेषात्सुत
जननेसंक्रांतावुपरागेसूर्यंचंद्रयोर्नित्यमुरात्रावपिकर्तव्यस्नानदानविशेषतोनूणामितिवशिष्ठवचनात् राहुदर्शनसंक्रांतिविवाहात्ययदृष्टिषु स्नानदा-
नादिककार्यंनिशिकाम्यव्रतेषुचेतिरात्रौसंक्रमणेरात्रौस्नानप्राप्तंतत्कर्कमकरसंक्रांतौस्नानदानादौदशमसिद्धशिष्टाचारेणव्यवस्थावगंतव्या तत्रगो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

र्जरास्तु ग्रहणवदयनइतिस्वीयसूत्रं स्नानंदानंग्रहणवत्सौम्ययाम्यायनद्वयइतिकश्यपसंहितोक्तंचानुस्मृत्यराद्यावयनसंभवेसतिरात्रावेवस्नानादिकंकुर्वीत दाक्षिणात्यास्तु कार्मुकंतुपरित्यज्यन्नषधातिदिवाकरइत्यादिभविष्योत्तरादिवाक्यमगीकृत्यदिवसएवस्नानादिककुर्वंति तत्रापिनारदोक्तसंध्याकाल सत्त्वमेविशेषोध्येयइत्यलम् ॥ अथपूर्वपराः षोडशघटिकाः पुण्याइतिपूर्वसामान्येनोक्तमिदानींविष्णुपदादिविशेषमनुष्टुभाह याम्यायन इति कर्कसंक्रांतौविष्णुपदेवृषसिंहवृश्चिककुंभसंक्रांतिषुसंक्रांतिकालाद्याः प्रथमाः षोडशघटिकाः अतिपुण्यदाःस्नानदानादौअनंतपुण्यदाज्ञेयाःअग्रिमास्तुनतथातुलाजयोः तुलामेषयोः मध्याउभयतः षोडशघटिकाःसंक्रांतिकालात्परतश्चाष्टाविति दीपिकाकारणव्याख्यान

याम्यायनेविष्णुपदेचाद्यामध्यास्तुलाजयोः षडशीत्याननेसौम्येपरानाड्योतिपुण्यदाः ८

यदुक्तंगुरुणा वृतमाने तुलामेषेनाड्यस्तु भूयनोदशनिमध्यमतृतीयांशाग्निप्रायेणेतिस्मृतंतथाषडशीत्याननं मिथुनकन्याधनुर्मीनसंक्रांतिषुसौम्येयनेमकरसंक्रांतौचसंक्रांतिकालात्परराग्रिमेषोडशघटिकाअतिपुण्याःप्रथमास्तुनतथा एवंनिर्णीतेपुण्यकालेस्नानाद्यवश्यंविधेयम् तत्रस्नानाद्यकुर्वतः प्रत्यवायमाहबसिष्ठः विषुवत्ययनेग्रहणेसंक्रांतौपुण्यदिवसेवा पितृतृप्तिंनकरोतिहिदत्त्वाशापंव्रजंतिनस्यपिता षडशीत्यानुयद्दानंयद्दानंविषुवद्दयं दृश्यतेसागरस्यानस्तस्यांतोनैवदृश्यतइतिभरद्वाजोक्तेः अयंचनिर्णयश्चंद्रादीनामपिसंक्रमत्रयः तत्रहेमाद्रौकालनिर्णयकारादिभिर्याः पु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ण्यकालघटिकाः उपनिबद्धास्ताः स्थूलास्तेनषष्टिघ्नबिंबग्रहभुक्तिभक्तमित्यादिप्रकारेणग्रहमध्येतु भुक्तिमध्यमविवरानीताः सूक्ष्मा घटिकालिख्यं ने स्फुटमनिस्फुटबिंबैश्चेन् सोध्यंतेतामेनिसूक्ष्मास्तासामतिपातत्वात् श्लोकेनुपातिवधः मध्यमास्तुयथा नाड्योरामगुणा ३३ रवेरथविधोः षड्दो पलेर्युग्द्वयम्२ २६ भौमस्याब्धिपलैर्युतानव९ ४ विदोयुक्ताः पलैःखाग्निभिः षण्णाड्यो६ २० ष्टगजा८८ गुरोरथभृगोर्नेदाः पलैरष्टभिः९ ८ पुण्याः स्युःखनृपाः १६० शनेरुभयतीरास्पक्षयोःसंक्रमेशिनि८ निरयनाशसंक्रांतिमभिधायेदानींसायनाशसंक्रांतिसपुण्यकालासुपजात्याह तथेति य

तथायनांशाःखरसाहताश्चस्पष्टार्कगत्याविहृतादिनाद्यैः मेषादितःप्राक्चलसंक्रमास्युर्दिनेजपादो बहुपुण्यदास्ते ९

थाराशिसंक्रमाबहुपुण्यदास्तथाचलसंक्रमा अपीतिव्यवहितस्तथाशब्दः अयनांशाः षष्ट्यागुण्याः स्पष्टसूर्यगत्याविहृतालब्धैर्दिनाद्यैर्दि नघटीपलैः कृत्वामेषादिद्वादशसंक्रमाः स्युस्तेचलसंक्रमादानेजपादोजपश्चाद्ग्रहोमादोबहुपुण्यदाभवंति पुलस्त्यः अयनांशसंस्कृतोभानुर्गोलेचरति सर्वदा अमुरव्याराशिसंक्रांतिस्तुल्यः कालविधिस्तयोः स्नानदानजपश्राद्धव्रतहोमादिकर्मभिः सुकृतंचलसंक्रांतावक्षयंपुरुषोश्नुतइतिजाबालि रपि संक्रांतिपुण्यशाकालनदीयेष्वयनेतथा अयनेविंशतिःपूर्वामकरेविंशतिःपरेति अत्रमकरायणे पूर्वाविंशतिर्घटिकाः पुण्याः मकरसंक्रांतेनु परांविंशतिघटिकाः पुण्यकालः मकरव्यतिरिक्तेकादशसंक्रांतिषुनत्तत्क्रमवत्पुण्य कालोज्ञेयः अयनांशानयनादिविचारः सिद्धांतादे

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वगंतव्यः ईक्षरेच्छालोकादृष्टवशात्तत्तद्राश्यादिविभागस्थसूर्यतेजःसपर्कश्चलसंक्रमः मंडलसंक्रमश्चराशिसंक्रमइतिविषयविवेकः तत्रनिरयनगणनायेवस्फुटव्यवहारः साध्यः सायनगणनातुनिपतविषयेव अयनांशैः प्रदानव्यालंबेक्रांतोच्चगणे विक्षिप्तसक्षिप्तपातनतथाहक्कर्मपातयोरिति एवहयोरपिमानयोरसंकीर्णाव्यवहारइतिसर्वमनाकुलम् पुण्यकालस्तुउभयविधसंक्रमेपिज्ञेयः पूर्वलिखितवाक्यस्यस्वरसात् ६ अथसंक्रांत्युपयोगाज्जघन्यबृहत्समनक्षत्राण्युपजात्याह समामिति मृदुक्षिप्रचरसुश्रवोग्निमघाविपूर्वास्त्वपभंसमम् अस्त्रपभमूलः एतानिपंचदशभानिसमसंज्ञा

समंमृदुक्षिप्रचरसुश्रवोग्निमघाविपूर्वास्त्वपभंबृहत्स्यान् ध्रुवहिदैवादितिभंजघन्यंसार्पांबुपार्द्रानिलशाक्रयाम्यम् १० जघन्यभेसंक्रमणेमुहूर्ताः शरंदवोबाणकृताबृहत्सु स्वरामसरव्यासमभेमहर्धसमर्धसाम्यंविधुदर्शनेपि ११

निज्ञेयानि ध्रुवहिदैवादिनि भंबृहत्स्यान् ध्रुवादिषड्भानिबृहत्संज्ञकानि सार्पांबुपार्द्रानिलशाक्रयाम्यंजघन्यंस्यान् आश्लेषादिषड्भानिजघन्यसंज्ञानि १० अथसंज्ञाप्रयोजनमुपेंद्रवज्रयाह जघन्यभसंनि जघन्यनक्षत्रैकसंक्रमणेपंचदशमुहूर्तात्तेयाः बृहन्नक्षत्रैकसंक्रमणेबाणकृताः पंचचत्वारिंशन्मुहूर्तात्तेयाः समनक्षत्रैकसंक्रमणेस्वरामसरव्यास्त्रिंशन्मुहूर्तात्तयाः उक्तंचनारदेन नासाग्रमाणेघटिकास्त्रिंशन्नवतिषष्टयदितिफलमाह महर्धसमर्धसाम्यंसिनिपंचदशमुहूर्तायासंक्रांतोसर्वमत्रमहर्धदुश्रापभवति पंचचत्वारिंशन्मुहूर्तासंक्रांतोसमर्धत्रिंशन्मुहूर्तायासंक्रांतोसमंयथास्थित भवतिविधुदर्शनेपीतिचंद्रद

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

शनेष्वेवमेवफलंवाच्यम् अयमर्थः जघन्यमेचंद्रदर्शनेमहर्घम् बृहन्नसवेचंद्रदर्शनेसमर्घम् समग्रेचंद्रदर्शनेसाम्यम् ११ अथप्रसंगात्कर्कसंक्रांतौ
सर्वविशेषकाननुष्टुभाह अर्कादीनिकर्कसंक्रांतौअर्कादिवारमिति एतेशब्दविशेषकज्ञेयाः यथारविवारेकर्कसंक्रांतोदशविशेषकाः एवंसोमविंशतिर्भौमषोडशबुधद्वादशगुरौधृत्योषादशशुक्रेषादशशनौपंचत्रिंशत् १२ अथकीदृशस्यरवेः संक्रमोजानन्नुलफलमिंद्रवज्रयाह स्यान्नैतिलेनुनि रविस्तैनि
लेकरणेनागकरणेचतुष्पदेचकरणेसुप्तः संक्रमितः स्यात् गरादिपंचकेगरवणिजेभद्रायांबवेबालवेचनिविष्टः संक्रमितः स्यात् किंस्तुघ्नेसकौल

अर्कादिवारसंक्रांतौ कर्कस्याब्दविशोपकाः दिशोनरवागजाःसूर्याधृत्योषादशसायकाः १२ स्यान्नैतिलेनागचतुष्पदेरविः सुप्तोनि
विष्टस्तुगरादिपंचके किंस्तुघ्नऊर्ध्वः शकुनौसकौलवेः निष्टः समः श्रेष्ठइहार्घवर्षणे १३ सिंहव्याघ्रवराहराक्षसभगजावाहेष्टइष्ट
द्योतकाःस्वाजोगोश्वरणायुधैश्चबवनोवाहास्वेःसंक्रमे वेशकुनौचऊर्ध्वः ऊर्ध्वःस्थितःसंक्रमितःस्यात् इहकरणाधिकरणकसंक्रांतौरविःअ
र्घवर्षणेअर्घे मूल्येवर्षणेदृष्टे उपलक्षणत्वादन्नेपिकमादनिष्टःसमःश्रेष्ठःस्यात् अयमर्थःसकलरविसंक्रमाअर्घवर्षणधान्येष्वनिष्टः महार्घदृष्टाभा
वधान्याभावकारकाः एवंविनिष्टःसमःतथोर्ध्वः श्रेष्ठः उक्तवर्षीपतिनाधान्यार्घदृष्टिषु भवेत्क्रमशस्त्वनिष्टमध्येष्टनीति १३ अथरविसंक्रान्तेःकर
णपरत्वेनवाहनवस्त्रायुधभक्ष्यलेपनजातिपुष्पाणिसफलानिशार्दूलविक्रीडितवृत्तेनोपजातिकयाचाहसिंहेति स्वङ्गेति यावर्श्वति स्यान्भल्लिकर्ण

संग्र॰

५०

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

बवतोबवभारश्चैकादशकरणेषुकृष्णभेणवाहनादीनि स्युः वाहनानिसिंह्यादीनि राजसभोगर्दभः वाहद्विषन्महिषः लुलायोमहिषोवाहद्विषत्कासरसैरि
भाद्रत्यमरः अजोमेषः चरणायुधः कुक्कुटः नारदेनतुविशेषउक्तः रक्तशबल्लीकवर्णेषुसंक्रांतेर्धिष्ण्यवाहनम् अन्यदशेषुनिष्ण्यर्धवाहनाःस्युर्वादशर्क्षेन
अश्विन्यादिसंक्रांतिस्तदाश्विन्याः यो अश्वस्तद्वाहनंस्यात् रक्तादिदशेषु रक्तसर्वनक्षत्रेषु अथवरक्तश्वेतादि हारितकनीलवर्णं पांडु अरुणवर्णम्
कालं श्यामलम् असितश्वेतवर्णरहितम् गर्दभवर्णमित्यर्थः दिग्वरुणाभाद्यः घनाभमेघवर्णम् अथशस्त्रम् भुशुंड्यादीनि आयुधानिप्रसिद्धानि अ

वरुणंश्वेतसुपीनहारितकपांडुरारुककालासितंचित्रंकंबलदिग्घनाभमथशस्त्रंस्याद्भुशुंडीगदा १४ खड्गोदंडशरासनोमरमथोकुंतश्च
पाशोंकुशोस्त्रंबाणस्त्वथभक्ष्यमन्नपरमान्नंभैक्ष्यपक्वान्नकम् दुग्धदध्यपिचिंचिताम्लगुडमध्याज्यंतथाशर्कराः यालपोमृग
नाभिकुंकुममथोपाटीरमृद्रोचनम् १५ यावश्चोतुमदोनिशांजनमथोकालागरुश्चंदकोजातिर्देवतभूनसर्पविहगाःपन्नेणविषास्रुतः

थभक्ष्यम् अन्नंभक्तः परमान्नंपायसम् भैक्ष्यंभिक्षासमूहः पक्वान्नमपूपादि चिंचिताम्लंहरिद्रादिरंजितम् अथलेपोविलेपनम् मृगनाभिः
कस्तूरीकुंकुमंकेशरंपाटीरंचंदनमुतप्रसिद्धंरोचनंगोरोचनमिति १४ १५ यावोः लक्कुकः श्चोतुर्मदोमार्जारगंधः भाषयाजनादिरिति निशाहरिद्रा अ
जनंकज्जलम् कालागरुरगरुविशेषः चंद्रकः कर्पूरः अथजातिः संकरभवाअनुलोमजाः प्रतिलोमजाश्च अथपुष्पम् पुन्नागंनागकेशरपुष्पम्

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मल्लिकावेलिः जपा ओंड्र पुष्यम् जासवनम् शेषाणि प्रसिद्धानि सर्वत्र क्वचिद्योप्युक्तम् शिग्रुः कुमारश्च गतालकायुवा मोद्यप्रगल्भा चतनश्चेष्टा वं ध्यानिवध्याच्सुनार्थिनीचम्रवाजिकाचेनिबवादिकानामिति तथाक्वचिद्भोजनपात्रमप्युक्तम् स्वर्णरौप्यनाम्राणिलोहसीसंचपुत्तथा कांस्यपाषाण काष्ठंचमृत्पात्रवेणुपात्रकमिति एवंसंक्रमकालेमाविवस्त्राशनवाहनादीन्यभिहितानि आदिशब्दनायुधलेपनजातिपुष्पाणितेषांनाशोभवेत् चपुनस्त दुपजीविनांवस्त्रादिदृष्ट्युपजीविनांनाशोभवेत् स्थितोपविष्टः स्वपतांचस्यान्नतिलेइत्यादिनासुप्तत्वादीन्युक्तानितद्गुणविशिष्टानानाशः स्यादित्य-

क्षत्रवैश्यकशूद्रसंकरभवाः पुष्यंचपुन्नागकंजातीबाकुलकेतकानिचतथाबिल्वार्कदूर्वांबुजम् १६ स्यान्मल्लिकापाटलिकाजपाचसंक्रांतिवस्त्राशनवाहनादेः नाशश्चतद्गुणोपजीविनांचस्थितोपविष्टःस्वपतांचनाशः १७ संक्रांतिर्धिष्ण्याधरधिष्ण्यतस्त्रिभेस्वभेनिरुक्तंगमनंतनोः गभे सुरवंत्रिभेपीडनमंगभे शुक्रत्रिभेर्थहानीरसभेधनागमः १८

र्थः १६ १७ अथसंक्रांतिवशेनग्रतिमनुष्यंशुभाशुभमुपजात्याह संक्रांतो

नि संक्रांतिर्यस्मिन्नक्षत्रेस्यात्ततोधरधिष्ण्यंपूर्वनक्षत्रमुनस्त्यात्स्वजन्मनक्षत्रगण्यत् तच्चेत्त्रयमत्रिभेभवतिनदागमनंयात्रास्यात् ततःप्रथमनिकान तरं अंगभेषण्णत्रेषुयदिस्वभेनद्यसुरवंस्यात् ततस्त्रिभेपीडनंशरीरपीडा पुनरंगभे अंशुकंवस्त्रादिप्राप्तिः ततःत्रिभेस्वभेर्थहानिः ततोसप्तभेस्वभे धनागमोधनप्राप्तिः स्यादित्यर्थः अंशुकफलदायासक्रांतौदानमाहनारदः तिलोपशिलिवेत्रकत्रिभिश्शूलत्रिकोणकम् तत्रहेमविनिक्षिप्यदद्याद्दोषापनुत्त येइति १८

CC-0. In Public Domain.Kayikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अथकार्यविशेषग्रहविशेषबलंसामान्यतोग्रहबलंचोपजात्याह नृपेक्षणमिति रवेरित्यल्पलोपेपंचमी सूर्यबलेसति एतानिकार्याणि यद्यारवेःअर्क
बलेवारेवानृपेक्षणराजदर्शनंविधेयम् एवंचंद्रादावपिव्याख्येयम् चंद्रसर्वकृतिः सर्वकृत्यानि भौमेसंगरेयुद्धम् बुधेशास्त्रमध्येयम् अध्याप्यंवा गुरौवि
वाहाःशुक्रेगमनम् शनौदीक्षणाभ्यागमादिदीक्षाविधेयाइत्यर्थः अथेति नाराबलतोविधुः शुभोज्ञेयः यद्यचंद्रसक्रमणंस्यात्तद्यतारावलंचेत्तदासपादद्विहयंच
द्वेः शुभोपिशुभः नारदोक्तेशुभोप्यशुभः एवंविधोबलाद्रविः संक्रमणेः शुभोपिमासपर्यंतशुभः शुभस्तुसुनरांसम्मीचीनाएव दंचंद्रदोक्तेशुभोप्यशुभ

नृपेक्षणंसर्वकृतिश्चसंगरः शास्त्रंविवाहोगमदीक्षणेरवेः वीर्येऽथनाराबलतःशुभोविधुर्विधोर्बलेःकोःकबलेकुजादयः१९ स्पष्टार्क
संक्रांतिविहीनउक्तोमासोऽधिमासःक्षयमासकस्तु इत्यर्थः परेभोमादयः संक्रांतिचिकीर्षवस्तत्तद्बलतः सूर्यबलाद्शुभा अपिशुभाज्ञेयाः रवि
दोक्तेनशुभाअप्यशुभाः१९ अथाधिमासक्षयमासयोर्लक्षणमुपजात्याह स्पष्टार्केति शुद्धप्रतिपदंदर्शनश्चाद्योमासः सचेत्स्पष्टसूर्यसंक्रांत्यावि
हीनोरहितोभवेत्तदाधिमासउक्तः चांद्रोमासोऽन्यसंक्रांतोमलमासः प्रकीर्तितइतिब्रह्मसिद्धांतोक्तेः तुविशेषेकदाचित्सचांद्रोमासोद्विसंक्रमः द्वोसंक्रमोय
स्मिन्मासोद्विसंक्रमःस्पष्टसूर्यसंक्रांतिद्वययुतस्तदाक्षयमाससंज्ञकउक्तः आद्यनदर्शयोर्मध्यभानोरेवंतयोर्यदा संक्रांतिर्हितथाचेत्स्यात्क्षयमासः सउच्य
तेइतिवसिष्ठोक्तेः तत्रक्षयमासेजातानांवर्धापनंमृतानांश्राद्धंचनित्यैर्विभागयोः पूर्वोत्तरदलयोः संबंधनप्रथमांतसंज्ञोमासोमासः स्यात्तत्र निथि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पूर्वार्द्धजातानांमृतानांचपूर्वमासेवर्धापनंश्राद्धंचविधेयम् तिथ्युत्तरार्द्धेजातानांमृतानांचोत्तरमासेवर्धापनंश्राद्धंचविधेयम् तिथ्यर्धंप्रथमेपूर्वोःपरस्मिन्
परस्तथा मासाविति बुधैश्चिंत्योक्षयमासस्यमध्यगाविति मासादिलक्षणभेदविचारस्तुग्रंथगौरवभयान्नलिखितः२० इतिश्रीदैवज्ञानंतसूनुदेवद
त्तविरचितेग्रहलाघवेतिथिनक्षत्रयोगसंक्रांतिप्रकरणंसमाप्तम् ३ ७ अथग्रहयोरंतरसंग्रहः योगिनीस्थितकाष्ठातःसंक्रांतेरागमोमतः चंद्रस्थदिग्विहर्क्षेः
स्याद्गमनंवारदिक्स्मृतमितिकेचित् रवौसंक्रमणेपूर्वमुत्तरेजीवतुउत्तरे प्रत्यङ्मुखेशनौसोमेशेषदक्षिणतोमुखमिति बवेपूर्वमुखमोकबालवेयमदिङ्मु

हिसंक्रमस्तत्रविभागयोस्तत्तिथेर्द्वितीयेमासेप्रथमांत्यसंज्ञौ २० इतिमुहूर्तचिंतामणौतृतीयंसंक्रांतिप्रकरणंसमाप्तम् ३ ७ ७ अथ
गोचरप्रकरणप्रारंभः सूर्यारसांत्यरवयुगेग्निनंदशिवाक्षयोभौमशनीतमश्च रसोक्यार्लाभशरेगुणाब्धेचंद्रोंबराब्धेगुणनंदयोश्च१

रवम्कौलवेपश्चिममुखंनैर्ऋतेचोत्तरेमुखम् गरेबायव्यदिग्वल्लंवणिजाग्नेयदिङ्मुखम् भद्रायामीशदिग्वक्त्रंशकुनौनैर्ऋतोमुखम् चतुष्पदेचपातालेना
गेचोर्ध्वमुखीभवेत् किंस्तुघ्नेसर्वदिग्वक्त्रंसंक्रांतिमुखलक्षणम् अथदृष्टिः चंद्रेगुरौदृष्टिर्विदिक्छनौसूर्यसितेनैर्ऋतिकोणगादृक् धात्रीसुतेदक्पवनेनि
रूक्षाबुधेशनोरुद्धदिशीक्षणंभवेत् अथगमनम् मंदचंद्रगमःसौम्येबुधेभौमेचवारुणे रवौशुक्रेगमोयाम्येगुरौप्राग्गमनेस्मृतमिति ७ अथगोचर ५२
प्रकरणंव्याख्यायते तत्रजन्मराशेः सकाशाद्ग्रहाणांचारवशेनस्वच्छुभाशुभफलंतद्गोचरफलमित्युच्यते तत्ररविचंद्रयोर्गोचरफलमुपजातिकयाहसूर्येदनि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

रसांत्येऽब्धौदोसमाहारद्वंद्वः शिवाक्षयोरित्यादिनरेतरयोगः अंबराब्धिरसभागमशास्त्रमिनुमभावोध्येयः एवंसर्वत्र स्वजन्मराशेरितिपंचमश्लोकस्थम
ाध्याहार्यम् ततःसूर्यःक्रमात्रसांत्येशुभोविद्यश्चस्यात् सूर्योजन्मराशेःसकाशात्षष्ठस्थानेशुभः यदितत्रैवजन्मराशेर्दशमस्थानस्था अन्येग्रहाःतदाविद्धः सूर्यः शुभोप्यशुभफलदाता अन्यशनेः सूर्यपुत्रत्वात्तद्वेधोनागीकृतः यतःपितुर्जनकस्यसुतसंबंधिवेधनंवेधनाद्युः सुतस्यापिपितृसंबंधिनंवेधनाद्युः तथास्व-
गुणेजन्मराशेर्दशमेसूर्यः शुभश्चेच्चतुर्थस्थानशनिवर्जिताअन्येग्रहाः स्युस्तदाविद्धइत्येवंश्लोकत्रयंसम्यग्व्याख्येयम् तथाभिनदे तृतीयनवमयोः शिवास्

लाभाष्टमेचाद्यशरेरसांत्येनगहर्यतोब्धिशरेब्धिरामे रसांकयोर्नागविधोरवनागेलाभव्ययेदेवगुरुःशराब्धौ २

योरेकादशपंचमयोः क्रमाच्छुभोविद्धश्चत्रेयः भौमेनि भौमशनी तमोगुश्चत्रयोपिजन्मराशितः रसांकयोः लाभशरेगुणांत्येक्रमाच्छुभाविद्धाश्चेत्
स्यैःपरंतुशनेः सूर्यवेधोनास्तीत्युक्तंप्राक् चंद्रोंबराब्धौरत्यग्रे १ अथबुधगुरुशुक्राणांगोचरफलमुपजातिकेंद्रवज्राभ्यामुपजातिकापूर्वार्धेनाह चंद्र
इतिजन्मभात् अंबराब्धौ गुणनदयोः लाभाष्टमेआद्यशरेरसांत्येनगहर्ये चंद्रः क्रमाच्छुभाविद्धश्चत्रेयः चंद्रस्यबुधवेधोनास्ति अथज्ञइतिद्व्यशरे अ
ब्धिरामेरसांकयोः नागविधोरवनागेलाभव्ययेजोबुधः क्रमाच्छुभोवित्थश्चत्रेयःअत्रचंद्रवेधोनास्ति अथदेवगुरुरिति जन्मभात् शराब्धौ अंत्येनवा
शे अद्रिगुणेशिवाहौदेवगुरुर्बुद्धस्मृतिः क्रमाच्छुभोविद्धश्चत्रेयः अथशुक्रइति जन्मराशेःसकाशात् कुनागेद्विनगे अग्निरूपे वेदांबरे पंचनिधौ गजे

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

षो नंदेशयोः भानुरसेशिवाग्नौ शुक्रः क्रमाच्छुभोविज्ञश्चनेयः अयमेवंतात्पर्यम् सूर्यैरसांत्येइत्यादिभाक्पठितस्थानेषुविद्यमानः ससग्रहः शुभदःतद्
नंतरपठितस्थानेषुस्थितोऽशुभफलदाताऽथदैवानुक्तस्थानेषुनशुभोवाप्यशुभइति२ ३ अथवामवेधंशुक्लपक्षेचंद्रबलंचोपादायनारदोऽाह दुष्टोपीति दुष्टो
पिस्वजन्मराशेःसकाशादनंतरपठितविरुद्धस्थानस्थितोपिविपरीतवेधाद्वामवेधाच्छुभः यथासूर्याद्दादशेऽनिष्टइत्युक्तंप्राक्तथादिशानिवर्जितग्रहैः षष्ठस्थान
स्थितैर्विद्धः सन्शुभफलदाता एवमुत्तरस्थानस्थितोयःकश्चिद्ग्रहःप्राक् पठितस्थानस्थितैर्ग्रहैः किंहेः शुभइति सर्वत्रव्याख्येयम् अयमेववामवेधइत्यु

म्यंत्येनवांशोद्भिगुणेशिवाहोशुक्रः कुनागेंद्विनगैर्भिरूपे वेदांबरेपंचनिधौगजेषोनंदेशयोर्भानुरसेशिवाग्नौ ३ क्रमा
च्छुभोविज्ञइतिग्रहः स्यात्सितुःसुतस्यात्रनवेधमाहुः दुष्टोपिरंध्रादिविपरीतवेधाच्छुभोहिकोणेशुभदः सितेज्ञः ४

च्यते कश्यपः अपविद्धोग्रहः किंचिन्नददातिशुभंफलम् वामवेधविधानेनत्वशुभोपिशुभप्रदः द्विकोणेइति सितेशुक्लपक्षे अज्ञश्चंद्रोद्विती
यनवपंचमेषुस्थितः शुभदः अन्यापिक्रमेणेषष्ठाष्टमचतुर्थस्थानस्थितैर्बुधवर्जितैर्ग्रहैर्यदिनविद्धः नदाशुभइतिध्येयम् नारदः शुक्लपक्षे शुभश्चंद्रो
द्वितीयनवपंचमे त्रिषुमृत्यंबुसंस्थेश्चनविद्धोगगनेचरैरिति४ अथद्विविधमतमुपजात्याह स्वजन्मराशेरिति इहद्विविधवेधविधौ अन्येनारदादयः स्व-
जन्मराशेः सकाशात्द्विविधमपिवेधमाहुः तथाचोभयत्रापिनारदेनजन्मनइत्युक्तम् अन्यैकश्यपादयः सपुनर्द्विविधोग्रहाधिष्ठितराशितः ग्रहोय-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्थिन्नराशौनिष्क्रान्तएवक्रमाद्वेधोवामवेधश्चभवति यथासूर्योजन्मराशेःषष्ठस्थितः शुभः सन्सूर्याक्रांतराशेः द्वादशस्थानस्थितैः शनिवर्जितैर्ग्रै
र्हतविद्धः तथासूर्याद्द्वादशस्थानस्थितोनिष्टःसूर्यःस्वाक्रांतराशेःषष्ठस्थानस्थितैः शनिवर्जितैर्ग्रहैर्हिह्यश्चेत्तदाशुभफलदइत्यर्थः अयंहिविधवधस्यैवविष
यकल्पनोच्यतेहिमाद्रीतिहिमाचलविंध्याचलयोर्मध्यवर्तिन्येकदेशेसवेधोज्ञेयः नसर्वदेशेष्विति काश्यपोक्तिः काश्यपवचनेयदाहज्ञातव्यजन्मराशस्तु
निस्विलंयद्बलाबलंहिमाद्रिविंध्ययोर्मध्येवेधजनद्वयंहालयम् अपरेतुसूर्यारसात्यइतिक्रामिकेवेधोजन्मराशेरवज्ञेयः विपरीतवधस्तुग्रहाधिष्ठितराशित
एवेतिवदंतिगुरुः जन्मतःक्रमवेधःस्याद्वामवेधोग्रहालयादिति इदमपिहिमाद्रिविंध्यांतरविषयमेवमन्य एतद्वानदुर्घटमित्याहनारदः अज्ञात्वाद्रिविंध्व

स्वजन्मराशेरिहवेधमाहुरन्येग्रहाधिष्ठितराशितःसः हिमाद्रिविंध्यांतरएववोधोनसर्वदेशेष्विति काश्यपोक्तेः ५

धृग्योग्रहस्तोबलवदेत् समृषावचनाभाषीहास्यंधातिजनेसदेति एवंगोचरदोष्येयाद्दिनकार्यम् तत्रशांतिमाहनारदः ग्रहेषुविषमस्थेषुशांतिंयत्नात्समा
चरेदिति सौम्येक्षितेनिष्टफलः शुभदःपापवीक्षितः निष्फलोनोग्रहोस्वेनशत्रुणाचावलोकितः नीचराशिगतःस्वस्यशत्रुक्षेत्रगतोपिवा शुभाशुभफ
लंनैवदद्यादस्तंगतोपिवेति एतद्दशास्थलेदुष्टत्वाभावादवशात्याभावइतिफलितोर्थः ५ अथगोचरप्रस्थाद्यात्ग्रहणीयनक्षत्रफलग्रहणीयग्रह
गोचरफलंग्रहणाशुभप्रतीकारंचदुष्टत्वग्रहणदर्शननिषेधंचशार्दूलविक्रीडितेनाह जन्मर्क्षेइति यस्यजन्मनक्षत्रेयद्ग्रहग्रहणंसानिधनमरण-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्यात् वसिष्ठः यस्येषजन्मनक्षत्रे मस्तनेशशिभास्करौ तस्यव्याधिभयंधोस्जन्मराशौधनक्षयइति विशेषोभार्गवीयेयस्यराज्यस्यनक्षत्रेस्वर्भानुरुपरु ज्यते राज्यभंगंसहृन्नाशंमरणंवावनिर्दिशेत्इति राज्यनक्षत्रेराज्याभिषेकनक्षत्रे अथराशिफलम् जनिभनाइति जन्मराशेरारभ्यग्रहणेसूनिक्र मणवानादिकफलंभवति यथा जन्मराशौग्रहणेसनिधातः शरीरपीडा द्वितीयराशौक्षितिर्द्रव्यनाशः तृतीयराशौश्रीर्लक्ष्मीप्राप्तिः चतुर्थेराशौव्य था शरीरपीडा पंचमराशौचिंतापुत्रादीनाम् षष्ठराशौसौख्यं सप्तमराशौकलत्रदौस्थ्यंस्त्रीकष्टम् अष्टमराशौसूनिर्मरणम् नवमराशौमाननाशः दशमराशौसुखम् एकादशराशौलाभः प्राप्तिः द्वादशराशौ अपायोनाशः आत्मनइतिकेचित् द्रव्यस्येत्यपरे इदंषण्मासपर्यंतमितिजयम् त

जन्मर्क्षेनिधनंग्रहेजनिभनोघानक्षितिः श्रीर्व्ययाचिंतासौख्यकलत्रदौस्थ्यमृतयः स्युर्माननाशःसुखम्

दनंतरंग्रहणांतरसंभावनाय उक्तंचदेवज्ञमनोहरेघातंहानिमयः श्रियंजननभात्श्रमिंचचिंताक्रमात्सौख्यंदारवियोजनंचकुरुतेव्याधिंचमानक्षयं सिंहिलाभमपायकर्मशशिनोः षण्मासमध्येग्रहइति अथाशुभसूचकग्रहणप्रतीकारमाह तदशुभमिति तस्यग्रहणाशुभस्यध्रुवस्यैनाशायजपस्व र्णगोदानंजपोगायत्र्यादिमंत्राणां स्वर्णंसुवर्णं गोर्धेनुः भूमिर्वा उपलक्षणत्वादन्येषांरूप्यादीनांयथाशक्त्यादानंकार्यमितिशेषः तद्दोस्थ्यमणुकदुक्तव ज्जपविधिस्वर्णादिदानंभवेदित्युक्तः दानंज्योतिर्निबंधे सुवर्णनिर्मितंनागंसतिलं ताम्रभाजनं सदक्षिणंसवस्त्रंचश्रोत्रियायनिवेदयेत्समश्च तमामय

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

महाभीमसोमसूर्यविमर्दनहेमनागप्रदानेनममशांतिप्रदोभवेतिस्कांदे गोदानंभूमिदानंचस्वर्णदानंविशेषतः ग्रहणेशुक्रशनाशायदैवज्ञायविवेदयेत् इ
तिव्यासेनोक्तम् सर्वेगंगासरित्तीर्थंसर्वेब्रह्मसमाद्विजाः सर्वेभूमिसमादानंग्रहणेचंद्रसूर्ययोरिति अन्यच्च ग्रस्तमानं भवेत्स्नानंग्रस्तेहोमोविधीयते मु
च्यमानेभवेद्दानंमुक्तेस्नानंविधीयतइति सूर्येंदु ग्रहणंयावत्तावत्कुर्याज्जपादिकमितिशिवरहस्योक्तेः जपमादिशब्दाद्देवार्चनादिकार्यम् अथ
स्नानविशेषेणग्रहणमरिष्टजनकमित्युक्तम् नहृष्टमुपादृष्टमपीतिसंशयेनिर्णयमाह अथाइति तुविशेषे परेऽाचार्याः अशुभदंग्रहणंतुनो
वीक्ष्यनदृष्टव्यमित्याहुः उक्तंचजन्मसमाष्टरिः फाकदशमस्थेनिशाकरे दृष्टोरिष्टप्रदोराहुर्जन्मर्क्षेनिधनेतथा जन्मर्क्षेजन्मनक्षत्रनिधनवधेता

लाभोपायइतिक्रमान्नदशुभध्वस्त्येजपःस्वर्णगोदानंशांतिरथोग्रहंत्वशुभदंनोवीक्ष्यमाहुःपरे ६

रासमभी अत्रदृष्टइतिपदश्रवणादृर्शनंचाक्षुषंविवक्षितमितिशेषामाशय श्चाक्षुषज्ञानएवदृशेर्मुख्यत्वेइतिपरेषांमतम् तदसत् अदृश्यरू
पाःकालस्यसूनयोभगणाःश्रिताः शीघ्रमदाश्चपातारव्याग्रहाणागतिहेतवेइतिसूर्यसिद्धांतेपातानामदृश्यतोक्ता पातोराहुश्चपर्ययः दक्षिणोत्त
रयोरेवंपातोराहुश्चरहसा विक्षिपत्येवविक्षेपश्चंद्रादीनामयंक्रमादितिसूर्यसिद्धांतोक्तेः अतःपातानामदृश्यत्वात् राहोर्दर्शनमेवानुपपन्नमननुग्र
हणेचंद्रसूर्ययोश्चादर्कोराहुर्दृश्यतएव अतएवराहुग्रस्तेनिशाकरइत्यादिपुराणार्किरपीतिचेन्न भानोर्भार्धमहीछायानतुल्यैकसमेपिवा शशा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कपातेग्रहणंक्रियद्ग्रासाधिकोनकइत्युपक्रम्य छादकोभास्करस्येदुरधस्थांघनवद्भवेत भूछायांप्राप्नुवश्चंद्रोनिशत्यस्यभवेदसौ असौभू
छाया अस्यचंद्रस्यछादका भवेदित्यर्थः सूर्यसिद्धांते छाद्यछादकभावोनिर्दिष्टःस्पष्टएव पुराणविरोधपरिहारस्तु भास्करेणैवराहुः कुभामंडल
गः शशांकमित्यादिनोक्तं वराहेणापिनस्मिन्काले सान्निध्यमस्यतनोपचर्यतेराहुरित्युक्तात्तस्माद्ग्राह्योदर्शननास्त्येव तन्मतेदर्शनचाक्षुषमेव
विवक्षितम् एवंचराहोर्दर्शनराहुदर्शनमितितत्पुरुषानुपपन्नः तस्माद्दर्शनशब्देनोपरागोलक्ष्यते राहूदर्शनराहूपरागस्तस्मिन् राहुदर्शनइति
अयमर्थः राहुर्नामपातस्तत्संबंधेनदर्शनमुपरागइति नचराहुरेवलक्षणयोपरागपरस्तस्यदर्शनमितिपूर्वपक्षोभिमतार्थसिद्धिरितिवाच्य
मुलक्षणयातुअर्थोनरासंभवेसतिवक्तव्यः अत्यंतादर्शनाराहोतथाचात्यंतदर्शने प्रजापीडाविनिर्दश्याव्याधिदुर्भिक्षकारकेरिनि विष्णुध
र्मोत्तरादिवाक्येषुपदानरासन्निधानाद्राहुशब्देनोपरागोलक्ष्यते इहचराहोः पातास्त्यंग्रहगतिरूपमर्थांतरमस्तीत्यतोराहुदर्शनग्रहपातयोःस
मानार्थकेनास्तीत्येवसिद्धमिति प्रादुक्तानासर्ववचसांग्रहणस्थानादित्येकवाक्यार्थः फलितोभवति केचिन्नुदर्शनादुर्शनविषयकयोस्तुवि
ध्योस्तुल्यबलत्वात्सकृद्दृष्ट्वास्नायादितिवदंति तदसत् जन्मसमाप्तैर्यैः फांकेत्यादिनासामान्यतोनिषिद्धस्यउपरक्तदर्शनस्य नक्षेतोद्यंतमादि
त्योनास्तंयांतकदाचन नोपरक्तनवारिस्थनमध्यनभसोगतमितिमनूक्तोपरस्तुदर्शनस्यपुनर्निषेधानुपपत्तेः प्रागुक्तदिशाराहुदर्शनपदस्यराहुपरा
गलक्षकत्वेनतुल्यबलत्वाभावाननस्मादुपरक्तयोःसूर्याचंद्रमसोर्यस्यकस्यापिदर्शननिषेधसत्वान् ग्रहणेचस्नानदानाद्युक्तस्तद्दानचज्योनिः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University,Ramtek Collection

शास्त्रैकदेशगणितग्रंथेभ्योबुध्यानस्मिन्कालेदानादि विधेयमितिसिद्धांतः अतएवमेघाद्यावृतेषूपरागेस्नानादिविधेयमेव रात्रौसूर्योपरागेदि
वाचंद्रोपरागेचस्नानादिकंतुवचनान्नभवति तदुक्तंनिगमे सूर्यग्रहोयदारात्रौदिवाचंद्रग्रहोयदि तत्रस्नाननकुर्वीतदध्याद्धाननूचक्रुर्विदिति ताह
शेग्रहणदुष्टपिदोषानास्तीत्यपिस्थितम् जाबालिवचनंतु संक्रांतेःपुण्यकालस्तुषाडशोभयतः कलाः चंद्रसूर्योपरागंतुयावद्दृश्यनगोचरइतिम-
स्तस्यास्तमयनपर्यंतदर्शनगोचरत्वात्तावत्कालः पुण्यकालोभवतीतिव्याचख्युः तदुक्तंविश्वरूपनिबंधे दिवाचंद्रग्रहोरात्रौसूर्यपर्वनपुण्यदम्
संधिस्थंपुण्ययज्ञेयावद्दर्शनगोचरइति अन्येतु सूर्यस्यादर्शनरात्रिदिनंतद्दर्शनात्मकम् भुजवृत्तादुपरिचस्थितोकादर्शनस्मृतमितिवासिष्ठसि
द्धांतवचनान्मेघावृत्तेःनाद्दृत्तेचोपरागगणितागतस्थितिघटिकाःपुण्यकालइत्याहुः यत्राकाशोभूम्या सहसंलग्नमिवदृश्यते सग्रदेशोभुजइ-
च्यते अर्कइत्युपलक्षणंचंद्रादिग्रहनक्षत्राणां विष्णुधर्मोत्तरे अहोरात्रंनभोरुद्ध्वाचंद्रसूर्यग्रहोयदा मुक्तिंदृष्ट्वानुभोक्तव्य
स्नानंकृत्वानंतरंपरमिति ग्रस्तास्तगुरुः ग्रस्तावेवास्तमानुरवीदूग्ग्रासुतोर्यादं तयोःपरंबुरुदयेस्नात्वाभ्यवहरन्नरः इत्यनयोर्वाक्ययो
र्दर्शनोदय शब्दोभुजवृत्तोपरिस्थितत्वलक्षको अन्यथामेघाद्यावरणेनपरिदिवसेपिदर्शनाभावेउपवासः प्रसज्यत तथायवस्पर्शकालेग्रह
णदृष्ट्वास्नानविधिर्हिनतत्रांतरमेघावरणादर्विचंद्रयोर्दर्शनाभावोदिवसत्रयेभवेत्तस्यात्तत्राप्युपवासप्रसंगस्यात् नचशिष्टास्तथाचरंति न
स्याद्दृष्टिदर्शनार्थएव तस्माच्छास्त्रीयग्रहणज्ञानेसतिमेघानाद्दृतेपिग्रहणेग्रहणमदृष्ट्वेवचक्षुष्मता अंधेनगंतुमशक्तेनचंद्रादादिनामच्छारू

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

विधेयमितिनात्पर्यार्थः अतएवभागवतेकुरुक्षेत्रेस्नानार्थंमिलितानांपांडवादियलोकानांमध्येधृतराष्ट्रोपिपरिगणतइतिशिष्टाचारोप्येवमेवास्ति ए
वंचारिष्टजनकत्वेतस्माज्जन्मसप्तांकेतिपद्यंनिर्मूलत्वादुपेक्ष्यम् किंचमत्स्यपुराणादिवाक्येदर्शपदाभावाच्च अतएव
मूलेपरइतिपदप्रयुक्तशांतिस्तुदर्शनाभावेपिविधेयाऽतारिष्टयोगानांस्वरूपसतामेवारिष्टजनकत्वात् अथग्रहणशांतिः येषांतुविषमस्थानेरा
हुश्चेदमुपक्रमेत कर्मक्षयपरिक्लेशान्प्राप्नुवंतिचतेजनाः पितृपक्षविनाशायसूर्यस्थानेभवेद्ग्रहः होराद्यायगृह्यतेयस्यनक्षत्रेवानिशाकरः घ्राणस
दृक्षमाभाति अथवारणमृच्छति यस्यांत्रिजन्मनक्षत्रेग्रहणंशशिभास्करे तज्जातानांभवेन्मृत्युर्नरैःशांतिर्वर्जिताः सकृदिनस्थयेषांजन्मनृ
तीयेथवाग्रहणम् बहुरोगमृत्युजननोक्तदानाद्भुतयोजयाश्चकर्तव्याः तस्माद्दानंचहोमंचदद्याच्चनजपेत्तथा उपरागाभिषेकंचकुर्याच्छांतिम-
विष्यति नक्षत्रदानयथा रूपविधायभुजगस्यतुकांचनेनपिष्टेनवाहिमकरेदिवसाधिपेच ग्रस्तेत्रिजन्मदिवसेतमसाप्रदद्याद्विप्रायवर्दविदुषेसुरभी
क्षिनाय यस्यराशिसमासाद्यभवेद्ग्रहणसंभवः तन्नरस्नानंभवेत्स्यापिमंत्रौषधिसमन्वितम् चंद्रोपरागसंप्राप्यकुर्याद्ब्राह्मणवाचनम् संपूज्यचतुरोवि
प्रान्शक्लुमाल्यानुलेपनैः पूर्वमेवोपरागस्यसमानीयौषधादिकम् स्थापयेच्चनृपः कुंभानग्रतःसागरानिव गजाश्वरथवल्मीकसमल्हदगोकु.
लान् राजद्वारभवेशाच्चमृदमानीयनिक्षिपेत् पंचगव्यंचकुंभेषुशक्लमुक्ताफलानिच रोचनंपद्मकंशंखंपंचरत्नसमन्वितम् स्फटिकंचंदनश्वेत
तीर्थवारिचपल्लवान् गजदंतंकुकुमंचसर्षपोशीरगुग्गुलून् तत्सर्वंनिक्षिपेत्पूर्वकुंभेष्वाव्राह्मयेत्सुरान् सर्वेसमुद्राः सरितस्तीर्थानिजलदान

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

दाः आयांतु ममशांत्यर्थंदुरितक्षयकारकाः निलद्वोमव्याहृतिभिः सहस्रंचाष्टसंयुतम् एवंकृत्वाप्रयत्नेनस्नानकर्मसमारभेत् आमंत्र्यनव
ग्निर्मंत्रैः कुंभान्संकल्पपूर्वकम् योसौवज्रधरोदेवआदित्यानामधिपतिः सहस्रनयनः शक्रोग्रहपीडांव्यपोहतु सुरवंद्यःसर्वदेवानामग्रा
र्चिरमितद्युतिः चंद्रोपरागसंभूतामग्निपीडांव्यपोहतु यःकर्मसाक्षीलोकानांधर्मोमहिषवाहनः यमश्चंद्रोपरागोत्थांग्रहपीडांव्यपोहतु नि
ऋतिः कोणपोदेवःप्रलयानलसन्निभः खड्गहस्तोतिभीमश्चरक्षःपीडांव्यपोहतु नागपाशधरोदेवःसदामकरवाहनः सजलाधिपतिश्चंद्रोग्रह
पीडांव्यपोहतु प्राणरूपोहिलोकानांसदाकृष्णमृगप्रियः वायुश्चंद्रोपरागोत्थांग्रहपीडांव्यपोहतु योसौनिधिपतिर्देवः खड्गशूलगदाधरः
चंद्रोपरागकलुषंधनक्षेत्रेव्यपोहतु योसाविदुसुतोदेवोभवानीपतिरीश्वरः चंद्रोपरागजांपीडांसनाशयतुशंकरः त्रैलोक्येयानिभूतानिच
ततोमेवान्विलिरक्तकान्वितान् वस्त्रेपट्टैःथवाभूर्जपंचरत्नसमन्वितान् यजमानस्यशिरसिनिदध्युर्ब्रह्मजोत्तमाः ततोनिवाहयेद्बलासुपरा
गानुमानिनी प्राङ्मुखंपूजयित्वानेनत्वाचाभीष्टदेवते चंद्रग्रहेविनिष्पन्नेकृतशौचात्मंगलः कृतस्नानंचतत्सर्वंब्राह्मणायनिवेदयेत् अनेन
विधिनायस्तुग्रहस्नानंसमाचरेत् ततस्यग्रहपीडास्यान्नचबंधुधनक्षयः सूर्यग्रहेसूर्यनामसदामंत्रेणकीर्तयेत् यइदंशृणुयान्नित्यंश्रावये-
द्वाप्विवानरः सर्वपापविनिर्मुक्तः सर्वत्रसुखवान्भवेदिति इतिमत्स्यपुराणोक्तग्रहणशांतिः अथोषधीभिर्ग्रहणशांतिः रोचनप
द्मकंशरंकुंकुमरक्तचंदनम् शक्तिस्फटिकतीर्थांबुसिनसर्षपगुग्गुलून् मधुकदेवदारुचविष्णुक्रांताशतावरी वेलाचसहदेवीचनिशा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

हितयमेवच दूर्वांकुरोशीरशमीशिलाजित् सर्वार्थसर्वौषधिपंचमृद्भिः स्नानंविदध्याद्ग्रहणेरवींद्वोः पीडाकरंशांतिवहंत्रयस्येति ६ अथचंद्रबलोविशेषमनुष्टुच्छंदमाह पापांतइति शुभफलदोपिचंद्रः पापांतः पापद्वयमध्यवर्ती पापयुक् पापग्रहयुक्तः पापात् द्यूनेसप्तमेवर्तमानस्तदाशुभोपिअसन् अशुभएव युदात्वशुभोपिचंद्रः शुभांशेशुभग्रहनवांशेअथवाधिमित्रनवांशे तथागुरुणादृष्टःसन्शुभफलदोताभवत् ७ अन्यदप्यनुष्टुभाहसितेति शुक्लपक्षादौप्रतिपदिसमीचीनचंद्रेसतिसंपूर्णः शुक्लः शुभः असितादौकृष्णपक्षप्रतिपदुदृष्टचंद्रसतिसंपूर्णः कृष्णः शुभः त्यासमेच

पापांतःपापयुग्द्यूनेपापाच्चंद्रः शुभोप्यसन् शुभांशेचाधिमित्रांशेगुरुदृष्टोःशुभोपिसन् ७ सितासितादौसंदृष्टेचंद्रेपक्षौशुभावुभौ व्यत्यासेचाशुभौप्रोक्तौसंकटेऽबलंस्विदम् ८ वज्रेशुक्लेःशेरशुक्तिप्रवालभौमेःगोगोमेदमाकोस्रनीलं केतौवैडूर्यगुरौपुष्य कंजेपापिःप्राज्ञाणिक्यमर्कैतुमध्ये ९ पूर्वोक्तादर्थाद्वैपरीत्येहावपिपक्षावनिष्टौ यदाशुक्लप्रतिपदिचंद्रोदुष्टश्चेत्तदासकलपक्षोऽनिष्टः कृष्ण प्रतिपदिचंद्रः शुभश्चेत्तदासंपूर्णःकृष्णपक्षेऽनिष्टःइदमेनावत् अंबबलं चंद्रबलंसंकटेविवाहयात्रादौ अवश्यकर्तव्येतात्कालिकचंद्रबलाभावे वयात्वम् नान्यथेत्यर्थः ८ अथग्रहदोषपरिहारपूर्वकंतुष्टिसंपादनार्थं नवरत्नसमुदायधारणशालिन्याह वज्रमिति अत्रसुवर्णमुद्रिकाया नवधाभक्तायाप्रागादिक्रमेण नवरत्नानिनिधेयानि तत्रप्रागिति पंचम्यंततमव्ययपंचमीचेयंत्यब्लोपे तेनप्रागादिदिक्कइत्ययमर्थोजातः तत्र

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

शुक्रप्रीतयेपूर्वस्यांदिशिवज्रंस्थेनद्वीरकंनिधेयम् एवंचंद्रप्रीतयेशुक्तिमुक्ताशोभनमुक्ताफलमाग्नेय्याम् भौमप्रीत्यर्थंदक्षिणस्यांप्रवालम् अगो
राहोर्नैर्ऋत्यांगोमेदम् आर्केशनोपश्चिमायांशोभननीलकंतोवायव्यांवैडूर्यम् गुरोरुत्तरस्यांपुष्यकंपुष्यराजम् बुधेशान्यांपाचिःमध्येमध्यम-
कोष्ठेअर्कप्रीत्यैमाणिक्यंनिधेयम् ९ अथसतीसामर्थ्यनवरत्नसमुदायधारणमुक्तम् इदानीमसतिसामर्थ्येयद्वहूक्तदोषस्यतद्वहूक्तधारणमि
दमेवाह माणिक्येनि सूर्यप्रीत्यर्थमाणिक्यंधार्यम् एवंचंद्रस्यमुक्ताफलम् भौमस्यविद्रुमंप्रवालम् बुधस्यगारुत्मकंगरुडःपाचिःगुरोःपुष्यकंपुष्यराजः

माणिक्यमुक्ताफलविद्रुमाणिगारुत्मकंपुष्यकवज्रनीलम् गोमेदवैडूर्यकमर्कजस्यरत्नान्ययोज्ञस्यमुदेशुवर्णम् १० धार्योलाजाव
र्तकराहुकेत्वोरयश्शुक्रेहाश्वमुक्तागुरोस्तु लोहंमदस्यारभान्वोःप्रवालंताराजन्मक्षेत्रिरात्रंनितःस्यात् ११ शुक्रस्यवज्रंस्थिरशु

नेर्नीलंलहरुणिया राहोर्गोमेदं केतोर्वैडूर्यमित्येवमर्कतोऽर्कादीनांग्रहाणांरत्नानिधार्याणिस्युः तत्रयद्वहूक्तदोषंतस्यमहत्यतुष्टेतद्रत्नमेव
धार्यमित्यर्थः अथोज्ञस्यमुदेशुवर्णमित्यग्रिमश्लोकेनसंबंधः १० अथमद्यासूल्यरत्नधारणास्यासामर्थ्येअल्पमूल्यानिरत्नानितारावलंचशालि
न्याह धार्यमिति अथोज्ञस्यबुधस्यमुदेसंतोषार्थंशुवर्णयथाशक्तिधार्यम् राहुकेत्वोस्तुष्टेलाजावर्तकं मणिविशेषोधार्यः शुक्रेहाश्वतुष्टेरूप
म् गुरोस्तुष्टेमुक्ताफलम् शनेस्तुष्टेलोहम् आरभान्वोस्तुष्टेप्रवालंधार्यम् तारानि यद्दिने तारावलंत्रिरात्रंतद्दिनेयातारासाजन्मन

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

क्षत्रात्त्रिरावृत्तितःपुनःपुनरावृत्तित्रयेणगणनीयास्यात् त्रिशतिसऋंतमव्ययंजन्मनक्षत्रात् दिननक्षत्रगणितेनवभिर्भक्तेतिस्र आवृत्तयोभवंति
अवशिष्टनारायाः शऋभमशऋभचव्याख्यातमितिफलितोऽर्थः ११ अथशेषक्रमेणसकलशुभानामनुष्टुभाह जन्माख्येति स्पष्टोर्थः १२ अ
थावश्यकृत्येदुष्टतारणाप्रकारहयेनपरिहारशार्दूलविक्रीडितेनाह मृत्योस्वर्णतिलानिति मृत्योवधनारायास्वर्णतिलान् यथाशक्तिब्राह्मणायदद्यात्
विपदिविपन्नारायांगुडमिक्षुविकारंदद्यात् विजन्मक्षनिसृषुजन्मतारासुशाकवृतान्नादिदद्यात् अथप्रत्यरिनारकासुपंचमतारायांलवणंदद्यात् ना

जन्माख्यसंपदिपदः क्षेमप्रत्यरिसाधकाः वधमैत्रानिमैत्राः स्युस्तारानामसहक्फलाः १३ मृत्योस्वर्णतिलान्विपदिगुडंशाकंत्रिजन्मसु
दद्यात्प्रत्यरिनारकासुलवणंसर्वाविपत्प्रत्यरिः मृत्युश्चादिमपर्ययेनशुभदायेषांद्वितीयशक्षनादिग्रात्यतृतीयका अथशुभाः सर्वे
तृतीयेस्मृताः १४ दः जन्मविपंचसमाख्यानारानिष्टफलाःस्मृताः शाकंगुडंचलवणंसतिलान्नकांचनंक्रमात् अनिष्टपरिहारायदद्या
द्वानंद्विजायतेदति अथद्वितीयःपरिहारः तत्रादिमपर्ययेप्रथमारक्षोविपत्प्रत्यरिमृत्युश्चतृतीयपंचमीसप्तम्यक्षाराः सर्वाअपिसामान्यतः षड्विधिकाः
स्मिकानशुभदास्युः अथद्वितीयेपर्ययेद्वितीयारक्षोविपत्प्रत्यरिमृत्वनादिग्रात्यतृतीयकाअशानशुभदाः विपन्नारायामाद्याशः प्रथमचरणानि
षिद्धाः प्रत्यरिनारायांप्रत्यंशश्चतुर्थचरणस्त्याज्यः मृत्यक्षतारायांतृतीयोंशः तृतीयचरणस्त्याज्यइति अथतृतीयारक्षोविपत्प्रत्यरि-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मृत्युश्चैते सर्वे षष्टिघटिकात्मिका अपि शशभाः उक्तं नदीपिकायाम् वर्ज्ययेत्प्रथमेवर्ज्यां विपत्सत्यरिनैधनाद्यनि १३ अथचंद्रावस्थागणनोपायमनुष्टुभा
ह षष्टिघ्नमिति अश्विनीमारभ्यगतभानिष्टाद्यागुण्यानिवर्तमाननक्षत्रभुक्तघटीयुतानितानिपुनर्युगेश्वतुर्भिराहतानि शराब्धिघ्नानि ४५ पंचत्रिंशताभाज्यानि यल्लब्धमाद्यंगतावस्थास्याः शेषंवर्तमानावस्थायाः तत्रलब्धांकस्थाद्विहादशाधिक्येद्वादशभिर्भागशेषप्रवासाद्यवस्थाचंद्रस्य
गताःस्युः ता अवस्थामेषवृषशेः पुंसः प्रवासादिसंज्ञाः वृषराशेर्नष्टादिसंज्ञाः एवंमिथुनादिदशराशिषु मृतादिसंज्ञावस्थादितोद्वादशावस्थाः क्रमे

षष्टिघ्नंगतभंभुक्तघटियुतंयुगा ४हतम् शराब्धिघ्नहृल्लब्धतोऽर्कशेषेवस्थाःक्रियाद्विधोः १४ प्रवासनाशौमरणंजयश्चद्वास्थारनिःकी
र्तिनसुप्तभक्तयाः ज्वरारुव्यंकपस्थिरताअवस्थामेषात्क्रमान्नामसदृक्फलास्युः १५ लाजाकुष्ठबलाप्रियंगुघनसिंधार्यैनिशादारुभिः पुं
रवालोग्रयुतैर्जलैर्निगदितंस्नानंग्रहोत्थाधदृत् णभवंतीत्यर्थः १४ अथद्वादशावस्थानामानिसफलान्याह प्रवासनाशाविति स्पष्टार्थम् १५
अथग्रहाणांवैकृतपरिहारार्थंसौषधस्नानंदक्षिणाश्वशार्दूलविक्रीडितेनाह लाजाकुष्ठेति लाजाभ्रष्टधान्यलयः इतिकेचित् वस्तुतस्तुभौ
षधीसाहचर्याच्चुल्लाजाशब्देनलज्जावतीगृह्यते कुसुंभसिद्धम् बलाबरियाप्रियंगुः फल्गिनी घनोमुस्ता सिन्दूर्याः सर्षपाः निशाहरिद्रा दारुः दे
वदारुः पुरंवाशरं पुरंवालोग्रमप्रसिद्धम् एतैरौषधैर्पुतैर्जलैः स्नानंग्रहोत्थाधदृत् दुष्टग्रहसूचितारिष्टनाशकंस्यात् सप्रियंगुजरजनीद्वयमांसी

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कुष्ठलाजतिलसर्षपरवंडैः वारिभिः सहवचैः सहलोभैः स्नानमत्रनिखिलग्रहपीडामित्युक्तेः अथरवेः रविमारभ्यदक्षिणाउच्यंतेसूर्यायधेनुम् चंद्रायकंबुःशंखः शंखस्यात्कंबुरस्त्रियामित्यमरः भौमायारुणोवृषः बुधायस्रुवर्णम् गुरवेपीताबरम् तच्चयथाविभवकार्पासंकोशजंवा शुक्राय श्वेतोघोटकः शनयेश्यामवर्णोगौः राहवेमहाग्निर्महामूल्यरथश्च केतवेछागोमेषः एताः दक्षिणाः १६ अथग्रहाःगंतव्यराशेः प्राक्कियद्भिर्दिनैः फलद स्युरित्येतदुपजात्याह सूर्यारेति जिगमिषितराशेः पुरस्तात्सूर्वनक्षत्रसंख्यघटीदिवसमासान् शुभाशुभफलदाःस्युः यथासूर्योगंतव्यराशेः प्राक्पंच

धेनुःकंब्वरुणोवृषश्चकनकंपीतांबरंघोटकः श्वेतोगौरसिताम्रहाग्निरजइत्येतारवेर्दक्षिणाः १६ सूर्यारसोम्यास्युजितोक्षनागसमा द्विषस्त्रान्धिधरग्निनाडीः नमोयमज्याग्निरसाग्धिमासान्गंतव्यराशेः फलदाः पुरस्तात् १७ दुष्टेयोगेहमन्वंद्रेचशस्यधान्यंतिथ द्वैतियौनंडुलांश्च वारेरत्नंभेचगोहमनाड्यांदद्यात्सिंधूत्थचताशस्करजा १८

दिनानिफलप्रदः भौमोष्टदिवसान् बुधःसप्तदि वसान् शुक्रोपिसप्तदिवसान् चंद्रोग्निनाडित्रयम् राहुःगंतव्यराशेःपूर्वेब्दिमासान् शनिःषण्मासान् गुरुर्मासद्वयम् पूर्वेफलदइत्यर्थः १७ अ थाशस्यकृत्येनिष्यादोशाल्यिन्यादानमाह दुष्टेयोगइति राजादुष्टेव्यर्नीपातादियोगे तद्यनाड्यादिकायांदुर्मुहूर्तादिदुष्टायांस्रुवर्णंयथाशक्तिद द्यात् एवंसर्वत्रशेषंस्पष्टम् १८ अथवस्त्रतिलकयान्यदाह राश्यादीति पूर्वार्धंस्पष्टम् अभ्रान्मेति यस्मिन्मासेस्वजन्मनक्षत्रप्रवेशेसूर्यादिवा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

राश्वेत्स्युस्तस्मिन्मासेअब्दादीनिफलानिवाच्यानि यत्रमासिरविवारेजन्मनक्षत्रेसति अब्दामार्गोभवति एवंचंद्रवारे अन्नंभक्ष्यंग्रामिरित्यादि १९
इतिश्रीदैवज्ञाननरूनदेव० प्रमिताक्षरायाश्चतुर्थगोचरप्र० समाप्तं ४ अथसंस्कारप्रकरणंव्याख्यायते तत्रसंक्रियतेअनेनश्रौतस्मार्त्तेनवाकर्मणा
पुरुषइतिसंस्कारः स्वीयस्वीयजातीसामान्यविशेषविहितवैदिकस्मार्तकर्मानुष्ठानद्वारादृष्टविशेषाधायकइतियावत् लक्षणंयातदर्थोक्तादिनशु-
द्ध्यादिसंस्कारशब्देनोच्यते तस्यप्रकरणमुपक्रमः तत्रसंस्कारागर्भाधानादयोऽष्टचत्वारिंशत् तत्रगर्भाधानप्रथमसंस्कारः सचरजस्वला

राश्यादिगोरविकुजोफलदोसितेज्योमध्येसदाशशिसुतश्चरमेऽन्त्यमंदौ अब्दात्पवह्निभयसन्मतिवस्वसोस्व्यक्षरवानिमासिजनि
भेरविवासरादा १९ इतिचतुर्थगोचरप्रकरणंसमाप्तम् ॥ अथसंस्कारप्रकरणंप्रारभ्यते आद्यस्त्रजःशुभमार्गरायै
षफाल्गुने ज्येष्ठश्रावणयोःशुक्लेसद्वारसत्तनोदिवा १ स्त्र्यधीनः ततोरजोदर्शनाच्छुभाशुभफलमुक्तंवसिष्ठेनप्रथमरजोदर्शनतः
शुभाशुभंभवतिसर्वलोकानामिति तत्रशुभसूचकरजोदर्शनमनुष्टुभाह आद्यमिति राधोवैशारवःऋषिआश्विनः अन्येप्यस्मिन्मासे एषुमासेषु
आद्यंरजः प्रथमोद्भवरजोदर्शनस्त्रीधर्मः शुभंभविष्यच्छुभसूचकं तथाशुक्लेशुक्लपक्षेकृष्णपक्षेतुदशमीपर्यंतमध्यमज्ञेयम् कृष्णप
क्षस्यदशमीमध्यमफलमादिशेदिति यावद्दिनशेषःसद्वारसतांचंद्रबुधगुरुशुक्राणांवारे सत्तनोसमीचीनलग्नेशुभस्वामिकलग्नेदिनादिवसेआद्यर

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

जोदर्शनंशुभमित्यर्थः अत्राशुभफलापवादमाहवसिष्ठः अशुभमपिसमस्तंचार्तवंसंभूतंस्मरगुरुसितयुक्तेवीक्षितेवाथलग्ने निमिरमिवकठोरज्योतिरुग्रं निकालेक्षयमथसमुपैतिप्राज्ञयादीप्सितानि कठोरज्योतिःसूर्यः १ अथात्रशुभमध्याशुभनक्षत्राण्यनुष्टुभाह श्रुतित्रयेति श्रवणत्रयमृदुक्षिप्रध्रुवस्वातीनक्षत्रेषु सितांबरेश्वेतवस्त्रेचाद्यंरजः शुभमितिपूर्वेणसंबंधः मूलेदितिभंपुनर्वसुः पितरोमघा मिश्रेकृत्तिकाविशाखेएतेषुनक्षत्रेषुमध्यमम् परेषुभरणीज्येष्ठाद्राश्लेषापूर्वात्रयेषुअसत् अनिष्टम् अत्रविशाखामूलयोःमध्यमत्वाभिधानवसिष्ठवाक्येदुष्टफलश्रवणात् द्विदैवंपुष्य

श्रुतित्रयमृदुक्षिप्रध्रुवस्वातौसितांबरे मध्यंचमूलादितिभेपितृभिश्चेपरेऽसत् २ भद्रानिद्रासंक्रमेदर्शरिक्तासंध्याषष्ठिद्वादशीवैधृतेषु रोगेषूग्राचंद्रसूर्योपरागेपातेचाद्यंनोरजोदर्शनंसत् ३ हस्तार्निलाश्विमृगमैत्रवसध्रुवाख्यैःशुक्रान्वितैःशुभतिथौशुभवासरेच स्नायादृतौनवतीमृगपौष्णवायुहस्ताश्विधातृभिररंलभतेचगर्भम् ४

धतीप्रमत्ताकुरुतेवमोघामयवैरिसंघा मूलेप्रकामाधिकदीनसत्वाव्यसुभुक्षुक्षोद्भुतदोषचित्तेति २ अथनिंद्यरजोदर्शनंशालिन्याह भद्रेति भद्राप्रसिद्धा निद्रानिद्रावस्थायाम् सध्याप्रातर्मध्याह्नसायंसंध्याऽपरागेग्रहण पातेव्यतीपातेमहापातेचशेषंस्पष्टम् आद्यंरजोदर्शनंनोसत् अनिष्टफलमित्यर्थः ३ अथरजस्वलास्नानमुहूर्तेवसंतेनिलकयाह हस्तानि लेति एषुएकादशनक्षत्रेषुशुभनिथौरिक्तामारहितनिथौ शुभवारे चंद्रबुधगुरुशुक्रवारे आर्तववतीस्त्रीस्नायात् अथविशेषमाहमृगे

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

निमृगरेवतीस्वातीहस्ताश्विनीरोहिणीनक्षत्रैःस्नातानृतुमती भरणीपुष्यमूलभग्ने लघुक्षिप्रमरद्वसुमित्यमरोक्तेःदाक्षिणात्यास्तुचतुर्थदिवसएवं स्नानकुर्वंतिअन्यथाहिंतादिनकुर्वंति तत्रदशाचारतोब्यवस्थाइति ४ अथगर्भाधानशार्दूलविक्रीडितशालिनीभ्यामाह गंडांतमिति अत्रस्वपत्नीगमेगर्भाधानएतान्दोषांस्त्यजेदितिसंबंधः एतान्मन्कान्त्रिविधतिथिनक्षत्रलग्नागंडांतश्रीपतिःनक्षत्रनिखिलग्नागंडांतत्रिविधंस्मृतम् नवपंचचतुर्थीनाढ्यैकार्धघटिकामितमिति निधनजन्मर्क्षनिधनतारांजन्मतारांच मूलांतकभरणीदास्रमश्विनी पौष्णंरेवतीमघाम् उपरागग्रहणपातंव्यतीगंडांतंत्रिविधंत्यजेन्निधनजन्मर्क्षंचमूलांतकंदास्रंपौष्णमघोपरागदिवसान्पातंनथावैधृतिम् पित्र्याश्राद्धदिनंदिवाचपरिघाद्यर्धंस्वपत्नीगमेभान्युत्पातहतानिमृत्युभवनजन्मर्क्षंनःपापभम् ५ भद्राषष्ठीपर्वरिक्ताश्चमध्याभौमार्कीनाद्यरात्रीश्चनस्तः गर्भाधानत्युत्तरद्वैमैत्रब्राह्मस्वातीविष्णुवस्वंबुपंभम् ६ पातंमहापातंवैधृतिम्पित्र्योः मातापित्र्योः श्राद्धदिनंदिवादिवसे परिघयोगस्याद्यार्धम् उत्पातहतानिदिव्यभौमांतरिक्षैस्त्रिविधोत्पातैर्हतानिदूषितानिभानि जन्मर्क्षंतुः जन्मराशेर्जन्मलग्नाद्वामृत्युभवनमष्टमलग्नंनापयुतंभम् ७ भद्राषष्ठीनिपर्वाणिविष्णुपुराणे चतुर्दश्यष्टमीचैवअमावास्याचपूर्णिमा पर्वाण्येतानिराजेंद्रविसंक्रांतिरेवचेति स्कांदेतु कृष्णाष्टमीचतुर्दश्यौपूर्णिमादर्शसंक्रमर्क्षाणि संध्यांद्वयम् भौमसूर्यशनिवारान् आद्यरात्रीः रजोदर्शनमारभ्यदिनचतुष्टयत्यजेत् कालविधाने षष्ठ्यष्टमीपंचदशीचतुर्दशी

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मप्युभयवर्जिताशेषाः शुभाः स्युस्त्रियायोनिषेकेवाराः शशांकार्यसितेकुजेनामिति गर्भाधानमिति श्रुत्तराः इंदुमृगः अर्कोहस्तः मैत्रमनुराधाशेहि
णास्वातीश्रवणधनिष्ठाशततारकासुगर्भाधानंसत् शुभमगुरुः हरिद्रुस्तानुराधाश्चस्वातीवरुणवासवम् उत्तराद्वित्यंसौम्यंरोहिणीचशुभाः
स्मृताः आधानेमूलसार्पांत्यमशुभंसममन्यमिति ६ अथगर्भाधानेलग्नमिंद्रवज्रव्याहृकेंद्रनि शुभैः केंद्रत्रिकोणेषुसद्भिः पापग्रहैस्त्र्यायारि
गैः सद्भिः पुंग्रहैः रविसोमगुरुभिर्दृष्टलग्नेसति तथाः ओजेचंद्रओजांशगेविषमराशीनानवांशगेसति अपिशब्दाद्युग्मेपिविषमांशगेयुग्मराशौसमरा

केंद्रत्रिकोणेषुशुभैश्चपापैरन्यायारिगैः पुंग्रहदृष्टलग्ने ओजांशगेऽपिचयुग्मराशौचित्रादिनीज्याश्विषुमध्यमंस्यात् ७ जीवार्को
रदिनेमृगेज्यनिर्ऋतिश्रोत्रादितिब्रह्मभैरिक्तामार्कर्क्षवर्ज्यतिथिभिर्मासाधिपेपीवरे नौगर्भाधानकार्यम् मध्यमभान्याहुश्चित्रा
द्वितीज्याश्विषुनद्गर्भाधानंमध्यमंस्यात् गुरुः चित्रादित्रेतथात्र्येनुरगेचेनिमध्यमा शेषाण्युक्तानिदुष्टानिस्युर्निषेकारब्धकर्मणीति एवग
र्भाधानविधायपुंसांकिकार्यमित्याह विष्णुः निद्रासमयमासाद्यतांबूलंवदनांबुजेत् पर्यंकाल्लसदाभोल्लासुद्वृष्णाणिमस्तकान् इतिगर्भाधानम् ७
अथसीमंतोन्नयनशार्दूलविक्रीडितेनाह्नजीवार्कैतिगुरुरविसोमवारेनिर्ऋतिमूलब्रह्महस्तः एतैर्नक्षत्रैरिक्ता ४ ९ १४ अमा३० अर्को१२रसाः६ अ
ष्टअष्टमीअग्निवर्जितनिशिभिः उपलक्षितेदिनमासाधिपेपीवरपुष्टेसतीत्यर्थः एतादृशसमयेअष्टमषष्ठमासिअष्टममासेषष्ठमासेवासीमंतसीमंतकर्मास्योगा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

र्भसंस्कारः कार्यः नवशुभग्रहैः केंद्रत्रिकोणेसद्भिः स्वलैः पापैः लाभारिस्थितैः पुंभांशकेलग्नेपुरुषराशौविषमराशौलग्ननवांशेचविषमराशौसनितदासीमंतः
शुभः अत्रविशेषमाहकश्यपः चंद्रोपिशुभदोनेयस्त्यक्तोषष्ठाष्टमव्ययान्सीमंतलग्नादेः कोपिक्रूरः पंचाष्टरिःफगः हतिसीमंतिनींसोपिनहंतिवानसंशय
ननैधनेनयोर्लग्नेनैधनेशद्विसंयुते तयोः स्त्रीपुंसयोः अस्यापवादः लग्नादष्टमराशीशःकेंद्रगः शुभवीक्षितः यद्यप्यष्टमभस्योक्तं दोषपापंव्यपोहति
गर्गः सीमंतोन्नयनकार्यंशुभांशेशुभलग्नगे कुलीरयुगकन्याश्चवर्ज्याः शेषाश्चशोभनाइति अत्रग्रहबलेसतिकुलीरमिथुनकन्या अपिग्राह्या

सीमंतोष्टमषष्ठमासिशुभदैः केंद्रत्रिकोणेरवलैर्लाभारिस्थिवाधुवांत्यसदहेलग्नेचपुंभांशके ८

इतिज्ञेयम् अतएवमूलेलग्नविचारोनकृतःकारिकायाम् पुन्नक्षत्राणिचैतानिनिष्योहस्तः पुनर्वसुः अभिजित्सोष्टपंचैवअनूराधाश्वियुक्तथा ऋक्षस्य
मध्यमेपादेद्येसीमंतइष्यतइत्युक्तम् अथमन्तांतरवा ध्रुवात्यसदहे ध्रुवाणिरोहिण्युत्तरात्रयम् अंत्यैरेवती एषुतथासतांशुभग्रहाणांचद्वंद्वगुरुशु
क्राणांवारेवाकार्यम् गुरुः रोहिण्येंदुमादित्यंपुष्यहस्तोत्तरात्रयम् पौष्णंवैष्णवभंचैवसीमंतेसौम्यवासरइतिसीमंतादिषुशोभनाइत्यर्थः ज
न्मभंसीमंतेनिषिद्धमाह वसिष्ठः बालान्नभुक्तौव्रतबंधनेचराजाभिषेकेस्वलुजन्मधिष्ण्यम् शुभंत्वनिष्टंसततंविवाहसीमंतयात्रादिषुमंगलेषु
गुरुः मासप्रयुक्तकार्येषुमूढत्वंगुरुशुक्रयोः नदोषकृन्मलोमासोगुर्वादित्यादिकंतथा यद्यपिपुंसवनस्यप्रथमकर्तव्यत्वात्तत्सूत्रनिरूपणमाव-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

श्यकम् तथापिक्वचित्सीमंतेनसहैवविधानात् बहुषुनर्यैवाचारदर्शनात् सीमंतमुहूर्तएवप्रथममुक्तः नृसिंहः सीमंतोन्नयनस्योक्ततिथिवारभराशि षु पुंसचकारस्येहिहान्सहैवैकदिनेथवाइति ८ अथमासेश्वराः स्त्रीणांचंद्रबलंचवसंततिलयाह मासेश्वराइति अष्टममासेआधानलग्ना धिपः स्त्रीणामिति विवाहगर्भसंस्कारेगर्भाधानपुंसवनसीमंतादिरूपेस्त्रीणामपिचंद्रबलंमाख्यम् इतरकर्मस्रक्वस्त्रालंकारादिधारणादिषुभर्तु रेवचंद्रबलंग्राह्यं यदाभर्त्तामृतस्तदापुनःस्त्रीणामेव राजमार्तंडः विवाहकार्येकुरुक्षमप्रतिष्ठागर्भप्रतिष्ठावनितावि शुद्धौ अन्यानिकर्माणिधवस्य

मासेश्वराःसितकुजेज्यरवींदुसौरचंद्रात्मजास्तनुपचंद्रदिवाकराःस्युः स्त्रीणांविधोर्बलमृणंविवाहगर्भसंस्कारयोरितरकर्मस्रक्भ र्तुरेव ९ पूर्वोदितैःपुंसवनंविधेयंमासेतृतीयेत्वथविष्णुपूजा मासेऽष्टमेविष्णुविधातृजीवैर्लग्नेशुभेमृत्युगृहेचशुद्धे १०

शुद्धौपत्योर्विहीनेग्रमदात्मशुद्ध्या ९ अथयेषांपृथगेवपुंसवनमित्याचारः तदर्थंपुंसवनमुहूर्त्तेविष्णुपूजामुहूर्त्तेचेंद्रवज्रयाह पूर्वोदितैरिति पूर्वोदितैः सीमंतकर्मण्युदितैस्त्रिष्ट्यादिभिरुपलक्षिततृतीयेमासिपुंसवनारब्धकर्मविधेयम् पुमान्सूयते नेनेतिपुंसवनकर्मणः पुंस्त्वहेतु ना अथेति सीमंतानंतरमष्टमेमासिविष्णुविधातृजीवैः श्रवणरोहिणीपुष्यैः उपलक्षितेदिवेतथालग्नेशुभेशुभस्वामिकेशुभयुतेदृष्टेवा मृ त्युगृहे अष्टमस्थानेशुद्धेसर्वग्रहरहितेचसतिविष्णुपूजाकार्या १० अथजातकर्मनामकरणयोर्मुहूर्त्तमुपजात्याह तज्जातकर्मादिति जातकर्म

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

यद्यपिजन्मनोनंतरमेवविहितंतथापिसंक्रांतिव्यतीपातादिदुष्टदिवसतथापिश्राद्धेसन्निधानेचतत्रकृतंतदामुहूर्तविचारेणकार्यम् गर्गः व्यतीपा
तेचसंक्रांतौग्रहणेवैधृतावपि श्राद्धंविनाशुभंकर्मप्राप्तेकालेपिनाचरेदिति अतएवकालविकल्पोक्तोनारदेन तस्मिञ्जन्ममुहूर्तेनुसूतकांतेसदा-
शिशोः जातकर्मचकर्तव्यंपितृपूजनपूर्वकमिति अतएवजातकर्मादीनि जातकर्मादीनितस्यजातस्यशिशोर्जातकर्म आदिशब्दान्नामकर्मोच्यते
पर्वाणिचतुर्दश्यष्टमीकृष्णेत्यादिपूर्वोक्तानि रिक्ताभिश्चऋक्षनिशौवर्जितनिशौ शुक्लेऽह्निशुक्लवारे तथाएकादशेद्वादशेवापिघस्रेदिवसे तथा
मृदुध्रुवक्षिप्रचरमक्षत्रेषुशस्तंस्यादनिकांतंजातकर्मादिविधेयकर्त्तव्यम् तच्चश्रवणानंतरंसचेलंस्नानंकृत्वाकार्यम् वसिष्ठः श्रुत्वाजातंपिता पुत्रं

तज्जातकर्मादिशिशोर्विधेयंपर्वास्व्यरिक्तोनतिथौशुक्लेह्नि एकादशेद्वादशकेपिघस्रेमृदुध्रुवक्षिप्रचरोडुपुस्थान् ११

सचेलंस्नानमाचरेत् उत्तराभिमुखोभूत्वानद्यांवादेवखातके तच्चशीतोदकेनकुर्यान्नैमित्तिकंस्नानंशीताभिःकाम्यमेवचेति रात्रावपिकार्यम
वसिष्ठः पुत्रजन्मनियत्रेचतथासंक्रमणेरवेः राहोश्चदर्शनेस्नानंप्रशस्तंनान्यथानिशीति सूतकेलुप्तमुत्पन्नेपुत्रजन्मयदाभवेत् कर्तुस्तात्कालि
कीशुद्धिःपूर्वाशौचेनशुद्ध्यति रात्रौजलाशयेगमनाशक्तौसंस्त्र्यायनः दिवायदाह्ततोयकृत्वास्वर्णंयुनंतुनत् शिरस्नानेनुसंप्राप्तेस्नायादनल
सन्निधाविति जातकर्मप्रयोजनमाहगुरुः जातकर्मक्रियाकुर्यात्सुत्रायुःश्रीविवृद्धये ग्रहदोषविनाशायसूतकाशुभविच्छिदे कुमारग्रहनाशायपुमा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सत्वधिवृन्दयइति वसिष्ठः एकादशीद्विविप्राणांक्षत्रियाणांत्रयोदशे वैश्यानांषोडशेनाममासांतशूद्रजन्मनइति वसिष्ठेनमासनामान्युक्तानि चैत्रा
दिमासनामानिवैकुंठोयजनार्दनःउपेंद्रोयज्ञपुरुषोवासुदेवस्त्रिविक्रमःयोगीशःपुंडरीकाक्षःकृष्णोःनंनोःच्युतस्तथा चक्रधारीतिचैतानिक्र-
मादाद्धर्मनीषिणइति ११ अथस्नुतिकास्नानमुहूर्त्तवसंततिलकयाह पौष्णेति हस्ता अश्विनी एषुरेवत्यादिनक्षत्रेषुसमित्रभरवीज्यकुजेषु अ
नूराधानक्षत्रस्थसूर्यगुरुभौमवारसहितेषुसूत्याः प्रसूतायाःस्त्रियाः स्नानंशस्तम् आर्द्रात्रयेश्रवणमघाभरणीमिश्रेकृत्तिकाविशाखमूलचित्रा

पौष्णाध्रुवंदुकरघातहस्तेषुसूतीस्नानंसमित्रभरवीज्यकुजेषुशस्तम् नार्द्रात्रयश्रुतिमघांतकमिश्रमूलस्वाष्ट्रेतसौरि
वसुषड्विरिक्तनिष्ठ्या१२मासेचस्त्रथमेभवत्सदशनोवाल्पविनश्येत्स्वयंहन्यात्सक्रमतोऽनुजानभगिनीमात्रयजान्द्व्यादिके

सुनशस्तम् बुधवारेशनिवारे वस्करसप्तमीषट्षष्ठीरविर्हादशीरिक्तातिथिषुचनः शस्तंतन्यपानमुहूर्त्तेदैवज्ञबलुभे रिक्तंभौमंपरित्यज्यविष्टिंपात
सवैधृतिम् मृदुध्रुवक्षिप्रभेषुस्तनपानंहितंशिशोरिति १२ अथप्रसंगात्प्रथमादिमासोत्पन्नदंतफलंशार्दूलविक्रीडितेनाह मासेचेदिति बाल-
श्चेज्जन्मानंतरप्रथमेमासेचेत्सदशनोदंतयुक्तोभवेत् तदास्वयंबालोनश्येत् ततोद्व्यादिकेद्वितीयादिमासे अनुजातभगिनीमात्रयजान् क्रमाद्व
दि द्वितीयेमासियदिदंतोत्पत्तिस्तदाऽनुजातकनिष्ठभ्रातरंहंति एवंतृतीयेभगिनीम् चतुर्थेभ्रातरं पंचमज्येष्ठभ्रातरं षष्ठादिमासेषुअतुलभोग

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

लभते सप्तमेतातपितुः सौख्यम् अष्टमेपुष्टताम् नवमेलक्ष्मीम् दशमेसौख्यम् अग्रेपिसौख्याधिक्यमेव अथोइति अथोऊर्ध्वनौजन्मकालएवसदशनः
दंतयुक्तः स्वपित्रादिहास्वमात्मानंपितरंच आदिशब्दान्मातरमपिनाशयतीतिस्वपित्रादिहा वोर्ध्वमितिवा अथवा ऊर्ध्व ऊर्ध्वपक्षेजन्मानंतरंविहि
तेनिषिद्धेपिकालेसदशनश्चेत्स्यात् तदापिस्वपित्रादिहाआत्मपितृनाशकइति उक्तंचविष्णुधर्मोत्तरे उपरिप्रथमंयस्यजायतेचशिशोर्द्विजाः तैर्वासहचंद्र
स्यस्याज्जन्मभार्गवसत्तम मातरंपितरंचाथस्वदेहात्मानमेवचेति तत्रैवशांतिरपि गजपृष्ठगतंबालंनौस्थंवात्मापयेद्द्विजः तदभावेतुधर्मज्ञकांचनेतु

षष्ठादौलभतेहि भोगमतुलं तातस्सुखंपुष्टतांलक्ष्मींसौख्यमथोजनौसदशनोवोर्ध्वंसपित्रादिहा १३ दोलारोहेःर्कभात्संचशर
पंचेषुसप्तभैः नैरुज्यंमरणंकार्श्यंव्याधिःसौख्यंक्रमाच्छिशोः १४

वरासने सर्वौषधैः सर्वगंधैर्बीजैः पुष्पैःफलैस्तथा पंचगव्ये
नरत्नैश्चमृत्तिकाभिश्च भार्गव स्थालीपाकेनधातारं पूजयेत्तदनंतरम् सप्ताहंचात्रकर्तव्यंतथाब्राह्मणभोजनम् अष्टमेःहूनिविप्राणांतथादद्या
त्दक्षिणा कांचनरजभागाश्च भुववासनमेवचेति १३ अथदोलाचक्रमनुष्यभाह्न दोलेति तत्रबालस्यदोलायांरोहेद्दोलायास्थापनेर्कभात् सू
र्यात्क्रांतनक्षत्रात् पंचनक्षत्रेनैरुज्यम् तदग्रिमपंचनक्षत्रैमरणम् तदग्रिमपंचनक्षत्रैर्देहकार्श्यम् रुग्त्वंस्यात् तदग्रिमैरृक्षैःपंचनक्षत्रेव्याधिः
रोगः ततः सप्तनक्षत्रैः सौख्यम् शिशोरेवंफलंसंस्कार्यत्वात् उक्तंचसूर्यभाच्चंद्रभंयावत् पंचपंचचतुर्दिशाम् मध्येनुमसमेयानिदोलिकाचक्रमुत्तमं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पूर्वभागेनिरोगित्वंदक्षिणेमरणंध्रुवम् पश्चिमेतुक्रशोबालउत्तरेव्याधिसंभवः शेषेषुमध्यमाधिष्ण्येषुबालकःशयनेसुखी १४ अथदोलारोहणमुहूर्त्तेव
सतिलकापूर्वार्केनोत्तरार्केनिष्क्रमणमुहूर्त्तेचाह दंतार्कैरिति दंताहाविंशात् अर्काद्वादशाभूपाःषोडशधृतयोष्टादश दिशोदश एतस्मिन्दिवसे
तथाशुक्लवारेमृदुलघुध्रुवनक्षत्रैरुपलक्षितबालानां दोलाधिरूढिः दोलायामधिरूढिरारोहःस्यात् अथचतुर्थमासेगमोक्तसमयेयाम्यकरणो
क्तसमीचीनकालेशिशूनांनिष्क्रमणास्त्र्यंसंस्कारपूर्वकंगृहाद्बहिर्गमनंस्यात् वाअथवाअर्कमितेःन्हिद्वादशादिवसेकुर्यात् गृहान्निष्क्रमणंशू

दंतार्कभूपधृतिदिङ्मितवासरेस्याद्वारेशुभेमृदुलघुध्रुवभैः शिशूनाम् दोलाधिरूढिरथनिष्क्रमणंचतुर्थेमासेगमोक्तसमयेःर्कमिते
ःन्हिवास्यात् १५ कवीज्यास्तेत्वाधिमासेनपौषेजलंपूजयेत्सूतिकामासपूर्तौ बुधेंद्वीज्यवारेरिक्तेतिथौहिश्रुतीज्यादितीर्क्ष
नैर्ऋत्यमेवे १६ नोश्चेत्तुर्येमासिकारयेत् यत्रोक्तसमयेमासितृतीयेद्वादशेःन्हिवेतिगुरुवचनात् १५ अथजलपूजामुहूर्त्तेभुजंगप्रया
तेनाह कवीज्यास्तेति शुक्रगुर्वोरस्तेचैत्रेअधिमासेपौषेमासेसमाप्तौसूतिकाप्रसूतास्त्रीजलंनपूजयेत् एतद्भिन्नेरिक्तकालेतथाबुधचंद्र-
शुक्रवारेरिक्तावर्जिततिथौहिनिश्चितमश्रवणपुष्यपुनर्वसुमृगहस्तमूलानुराधाएभिर्नक्षत्रैः सहितेदिनेजलंपूजयेत् अथकश्चिद्दुग्धपानमुहूर्तः ६४
एकविंशेवासरेवाद्वितीयेजन्मर्क्षेवाशुभेलग्नेःनुकूलेशरवेक्षीरसन्निदध्याच्छिशूनांचकेधात्रीपूज्यपूजांविधाय १६ ७ ७

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अथान्नप्राशनस्यगर्ग्यराह रिक्तानंदेति अथोनिष्क्रमणानंतरमेवंविधेकालेबालकानामन्नप्राशनंसत् शुभंस्यात् तत्रैतान्हित्वा एनेवर्ज्याः रिक्ता नंदाष्टदर्शाः ४ ९ १४ १ ६ ११ ८ ३० हरिदिवसंद्वादशीउपलक्षणत्वान्निथिक्षयंहित्वा शनिभौमरविवाराश्चहित्वा जन्मर्क्षलग्नाष्टमगृहलवगं लग्नंचहित्वा जन्मर्क्षेजन्मलग्नेताभ्यामष्टमलवोः ष्टमगृहं अष्टमलवोष्टमनवांशस्तोगच्छति प्राप्नोति एवंविधलग्नंत्यजेदित्यर्थः जन्मराशि विलग्नाभ्यांनेधनेःशेचवर्जयेदितिकश्यपोक्तेः तथामीनमेषालिकंच अलिर्वृश्चिकः एतानिलग्नानिहित्वा गोझषकुंभतुलाकन्यासिंहकर्कलग्नेषु

रिक्तानंदाष्टदर्शंहरिदिवसमथोसौरिभौमार्कवारान्लग्नंजन्मर्क्षलग्नाष्टमगृहलवगंमीनमेषालिकंच हित्वाषष्ठात्समेमास्यथहि
मृगदृशापञ्चमादोजमासेनक्षत्रैःस्यात्स्थिरारब्धैःसमृदुलघुचरैर्बालकान्नाशनंसत् १७

गमकाः शुभदाराशयश्चैतेनमीनमेषवृश्चि
काइतिकश्यपोक्तेःषष्ठादिति षष्ठमासमारभ्यसममासेषष्ठाष्टमदशद्वादशमासेषुबालानामन्नप्राशनंकार्यम् पुंबालविषयमेतत् अथानं तरंहिनिश्चयेनमृगदृशांकन्यानांपंचमादोजमासेपंचमसप्तममनवमैकादशेषुअन्नप्राशनम् तथाचवसिष्ठः युग्मेषुमासेषुचषष्ठमासात्स्यांवत्सरे वानियतंशिशूनां अयुग्ममासेषुचकन्यकानांनवान्नसंप्राशनमिष्टमेतदिति अत्रानेककालाभिधानेपिस्वगृह्योक्तकालोमुख्यस्तत्रशुक्रास्तादिवि चारोनास्ति इतरेषुगौणकालेषुशुक्रास्तविचार आवश्यकएवेति नक्षत्रैरितिमृदुलघुचरमहिनैः स्थिरनक्षत्रैःकुर्यात् १७ ७ ७

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

लग्नबलंवसंततिलकयाह केंद्रत्रिकोणइति लग्नेस्वदशमशक्रहूसहितेसर्वग्रहरहितेदशमेइत्यर्थः केंद्रत्रिकोणसहजेषुशुक्रैः सद्भिःमिलाभरिपुगैःपा
पैःसद्भिः लग्नाष्टषष्ठस्थानरहितंचंद्रंचअन्नप्राशनेप्रशस्तंवदंति नारदः दशमशुद्धिसयुक्तशुक्रभलग्नेशुक्रभाशंक शुक्लपक्षेचपूर्वाण्हेसौम्ययुक्त
निरीक्षिते त्रिषष्ठलाभगैः पापैः केंद्रधीधर्मगैः शुक्रैर्लग्नंसारिनिधनस्थेनचंद्रेणप्राशनंशुभम् विशेषमाहगुरुः शुक्रारज्ञाः क्रमाद्यातासप्तमाष्टमधि
गाः भोज्यंभोक्तुर्नवत्वेनुसर्वदामरणप्रदाइति भोज्यमन्नंगोधूमादितस्यनवत्वेनभक्षणीयत्वेसति भोक्तुरन्नप्राशनकर्तुबालस्यनवत्वेसतिवाशु
क्रः सप्तमः भौमोऽष्टमः बुधोनवमाःएतेग्रहाःमरणप्रदाइत्यर्थः मैत्रेति अनुराधाशततारकास्वातीजन्मनक्षत्राणिकेचित् अप्रशस्तानीति श्रीप-

केंद्रत्रिकोणसहजेषुशुभैःखशुद्धलग्नेत्रिलाभरिपुगैश्चवदंतिपापैः लग्नाष्टषष्ठरहितंशशिनंप्रशस्तंमैत्रांबुपानिलजनुर्भमसच्चके
चित् १८

तिनाऽनुक्तत्वादितिभावः जन्मनक्षत्रनिषेधोगुरुणोक्तः जन्मर्क्षेकर्मनक्षत्रेऽाधानर्क्षेचवर्जयेत् कर्णवेधंतथापानक्षत्रकर्मन्नभो
जनमिति जन्मनक्षत्रान्नस्यभोजनमिति तत्रान्नस्यभोजनमितिव्युत्पत्त्यावार्षिकनवान्नभोजनविषयमेतत् नपुनर्बालान्नप्राशनपरम् तत्रनारदेना
न्नप्राशस्ताभिधानात् तथाचनारदः पट्टबंधनचौलान्नप्राशनेचोपनायने शुभदंजन्मनक्षत्रमशुभंत्वन्यकर्मणीति १८ अथग्रहाणांस्थानव
शात्फलान्यनुष्टुब्द्वयेनाह क्षीणेंद्वादिति त्रिकोणव्ययकेंद्राणिदशमरहितानि ९ ५ १२ १ ४ ७ अष्टौ ८ एषुस्थितैः क्षीणेंद्वादिभिः अष्ट-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

भिक्षिक्षाशीत्यादिफलं भवति यथा एषुस्थानेषुस्थितः क्षीणचंद्रश्चेत्तदान्नभक्षनकृत्बालोभिक्षाशीदरिद्रःस्याद् पूर्णचंद्रश्चेत्तदाज्योतिष्टोमादियज्ञकृत् गुरुश्चद्दीर्घजीवी बुधश्चेज्ज्ञानीभौमश्चेत्पित्तरुक् पित्तकृतारुगस्यासौपित्तरुक् अर्कश्चेत्कुष्ठी आर्किः शनिश्चेदन्नाभावसंबंधीक्लेशोन्नक्लेशःवातप्रधानोव्याधिर्वातव्याधिः एतौविद्योतेयुस्यसोन्नक्लेशवातव्याधिमान्स्यात् राहुकेत्वोरप्येतदेवफलम् शुक्रश्चेद्रागभाक्स्यात् क्षीणचंद्रपूर्णचंद्रयोर्लक्षणमाह वसिष्ठः संपूर्णेंदूभयाष्टस्थार्मध्येंदुःपूर्णसंज्ञकः विनष्टेंदूभयाष्टस्थोमध्येंदुःक्षीणसंज्ञकइति १९

क्षीणेंदुपूर्णचंद्रेज्यज्ञभौमार्कीर्किभार्गवैः त्रिकोणव्ययकेंद्राष्टस्थितैरुक्तंफलंग्रहैः १९ भिक्षाशीयज्ञकृद्दीर्घजीवीज्ञानीचपित्तरुक् कुष्ठीचान्नक्लेशवातव्याधिमान्भोगभागिति २० पृथ्वींवराहूमभिपूज्यकुजेविशल्ये रिक्तेतिथौव्रजतिपंचममासिबालम् वध्वा शुभेऽह्निकटिसूत्रमथध्रुवेदुज्येष्ठर्क्षमैत्रलघुभैरुपवेशयेत्कौ २१

२० अथभूम्युपवेशनंवसंततिलकयाह पृथ्वीमिति कुजेविशल्ये-भौमबलेसति रिक्तासंज्ञितेतिथौपंचममासिव्रजतिलग्नेसतिशुभेऽह्निशुभग्रहवारेतथाध्रुवमृगेज्यानुराधालघुनक्षत्रैरुपलक्षितेकालेकटिसूत्रपट्टसूत्रादिनिर्मितंकटिस्थलबध्नाकोपृथिव्यांबालमुपवेशयेत् मंत्रपाठपुरःसरमुपवेशनाख्यसंस्कारंकुर्यात् मंत्राश्चपद्मपुराणेरक्षेनवस्कंधेदर्शिता सर्वगतंशुभे आयुःप्रमाणंसकलंनिक्षिपस्वहरिप्रिये अचिरादायुषस्तस्यैकेचित्सरिपंथिनः जीवितारोग्यवित्तघ्नुनिर्दहस्वाचिरेणतान्

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

धारिण्यशेषभूतानांमातस्त्वमभिकाङ्क्षसि कुमारंपाहिमांतस्त्वंब्रह्मातदनुमन्यताम् तस्योपवेशनंकृत्वाभूमौब्राह्मणभोजनं ततःकृत्वाततःकुर्याद्दु
त्सवंपूर्ववद्विजइति उत्सवोनीराजनादिःइदंकन्यापुत्रयोःसाधारणम् विशेषाभावात् इतिभूम्युपवेशनम् २१ अथजीविकापरीक्षांभूम्युपवेशन
कालएवशालिन्याह तस्मिन्कालइतिस्पष्टार्थम् आजीवेजीविकाभिःआजीवोजीविकावार्तेत्यभिधानात् २२ अथशिशोस्ताम्बूलसुहूर्तमाह
ग्धरयाह वारेभौमार्कहीनइति भौमशनिवर्जितेवारेश्रवणमूलपुनर्वसुज्येष्ठास्वातीधनिष्ठासहितैःध्रुवमृदुलघुनक्षत्रैरुपलक्षितकालेमि

तस्मिन्कालेस्थापयेत्तस्यरस्ताद्रुंशस्त्रंपुस्तकंलेखनींच् स्वर्णरौप्यंयच्चगृह्णातिबालस्तेनानीवेक्तस्यवृत्तिःप्रदिष्टा २२ वारेभौमा
र्किहीनेध्रुवमृदुलघुभैर्विष्णुमूलादितोद्रस्वातीवस्वृक्षुपेतैर्मिथुनमृगसुताकुंभगोमीनलग्ने सौम्यैकेंद्रत्रिकोणैरशुभगगगनगैः
शत्रुलाभारिसंस्थैस्ताम्बूलंसार्द्धमासद्वयमितसमयप्रोक्तमन्नाशनेवा २३ धुनमकरकन्याकुंभवृषभमीनानां अन्यतमेलग्नेसौम्यग्रहैः
केंद्रत्रिकोणगतैःअशुभगगनैःपापग्रहैःषष्ठैकादशतृतीयगैःसार्द्धमासद्वयेसमयेबालकस्यतांबूलदानप्रोक्तम् वाअथवाअन्नाशनेअन्नप्राशन
समयेप्रोक्तम् २३ अथकर्णवेधमुहूर्तमाह हित्वैतानिति एतान्पदार्थान्हित्वाकर्णवेधःप्रशस्तइत्यन्वयः हरिशयनआषाढशुक्लैकादशी
मारभ्यकार्तिकशुक्लद्वादशीपर्यंतम् जन्ममासंयस्मिन्चांद्रमासेचन्द्रोजन्मर्क्षंजन्ममासः केचित् आरभ्यजन्मदिवसंयावन्निशाहीनभवत्

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

जन्ममासः सधिक्षयोवर्जितः सर्वकर्मसूक्ष्मे लक्ष्मणलक्षितं वर्जयेत्तिथिरिक्ताम् ४ ९ १४ युग्माब्दंसमवर्षेद्वितीयचतुर्थादिकम् जन्मतारांप्रथमदश
मैकोनविंशात्मिकांचहित्वा ऋक्षेति ऋतुमुनिवसुभिःसंमितेमासि षष्ठसप्तमाष्टमासेषु अथोवा जन्माद्दात्सूर्यैः द्वादशभिःभूपैःषोडशभिःप
रिगणितेदिवसेसौरभावनेबुधगुरुशुक्रचंद्रवारे भोजाब्देविषमवर्षे विष्णुयुग्मंश्रवणधनिष्ठे पुनर्वसुमृदुनिमृगरेवतीचित्रानुराधाः लघूनिहस्ताश्विपु
ष्याभिजितएतेनक्षत्रैःकर्णवेधःप्रशस्तः २४ अथकर्णवेधेलग्नशुद्धिंग्रहर्षिण्याह संशुद्धइति मूर्तिभवनेःरमस्थानेसंशुद्धेग्रहरहितेसति

हित्वैतांश्चैत्रपौषावमह्नीरशयनंजन्ममासंचरिक्तांयुग्माब्दंजन्मतारामृतुमुनिवसुभिःसंमितेमास्यथोवा जन्माद्दात्सूर्यभूपैःपरिमित
दिवसेज्यशुक्रेंदुवारे भोजाब्देविष्णुयुग्मादितिमृदुलघुभैःकर्णवेधःप्रशस्तः २४ संशुद्धेमूर्तिभवनेत्रिकोणकेंद्रस्थायस्थैःशु
भखचरैःकवीज्यलग्ने पापास्त्र्यैरिरिःसहजायगेहसंस्थैर्लग्नस्थेत्रिदशगुरौशुभावहःस्यात् २५ शुभग्रहैःत्रिकोणकेंद्रस्थायस्थैः

१४ ७ १० ३ ११ स्थैःसद्भिःकवीज्यलग्नेशुक्रेणवोर्लग्नेवृषतुलाधनुर्मीनास्त्र्ये पापरन्ध्रैः ग्रहैः तृतीयषष्ठैकादशस्थानस्थैःगुरौल
ग्नस्थेसति कर्णवेधः शुभावहःशुभजनकस्यात् अथाब्दपूर्तिमुद्दिश्यः प्रसंगात् विधिरुक्तेअब्देनसौरेण शिशोः समंतबालस्यसमाप्यचूड
जन्माधिष्ण्येकृत्वायुषोवृद्धिकरंचकर्मतद्धारयेद्दस्त्रसूक्ष्मवर्णसूत्रम् तत्रर्क्षडनक्षत्रेगर्गः उदयव्यापिजन्मर्क्षेतस्माद्भास्वत्युज्झतःसंगवव्यापिरवंडर्क्षेत

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वज्यकरशुभं दाक्षिणात्यास्तु जन्ममासीयजन्मतिथावब्दपूर्तीकुर्वंतीति २५ अचूडाकर्ममुहूर्त्तेविवक्षन्निषेधक्रमसंगतोऽन्यकर्मनिषेधकंच- संग्र
कालंस्मन्धरयाह गीर्वाणेति गीर्वाणाःदेवाःअंबुजलंजलाशयःतयोःप्रतिष्ठोत्सर्गः परिणयोविवाहः दहनाधानमग्न्याधानम् गेहप्रवेशो
गृहप्रवेशः चौलराजाभिषेकोप्रसिद्धो व्रतमुपनयन इदमर्वाग्वाम्यायनेदक्षिणायनेशुभदंनस्यात् तथागुरुशुक्रयोर्बाल्येअस्तेवार्धक्ये
चपूर्वोक्तनशुभदंस्यात् अथकेतूदयेधूमकेतोरुदयेपिपूर्वोक्तनशुभस्यात् चंडेश्वरःकेतारत्नादिनादूर्ध्वंसप्ताहंमंगलंत्यजेत्यावत्केतूदयस्तावदशुद्धः

गिर्वाणांबुप्रतिष्ठापरिणयदहनाधानुगेहप्रवेशाश्चौलंराजाभिषेकोव्रतमपिशुभदंनैवयाम्यायनेस्यात् नो
वाबाल्यास्तवार्द्धभार्गवगुरुसितयोर्नैवकेतूदयेस्यात्सक्षवार्द्धचकेचिज्जहतितमपरेयावदीक्षानदुग्रे २६

समयोह्यसुःअन्येकेचित्केतूदयेजातेसतिपक्षंपंचदशदिनानिजहतिवर्जयंति वराहःदृष्टःषोडशवासरान्नशुभदःकेश्चित्त्रादृष्टःशिखीति केचित्तुप
क्षांतरेऽर्द्धपक्षार्द्धसप्तदिनानिकेतूदयानंतरंजहति इदमपितत्रैव केतूदयेसप्तदिनानिचोर्द्ध्वंविहाययात्रादिषुगर्हितानि दिनानिशेषाणि शुभानिनु
नवदंति रैक्ष्यप्रसुरवामुनीद्राः तमिति अपरेआचार्याःतकेतुंयावदीक्षायावद्दर्शनंयज्जहतितदुग्रेकेतोर्हिमिचूडोजामसकीलकादावतिदुष्टफल ६७
द्रष्टव्यम् नेषांलक्षणमाहगर्गः शिखिशस्त्राश्चत्रिताराश्चरक्तलोहितरश्मयः प्रायशस्तूत्तरामाशांसन्तंतेनित्यमवहीति वयंतुयावद्दर्शनंके-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तूदयेनिषिद्धमित्युक्तं तदुपेक्ष्यं ब्रह्मपुत्राख्येकेतोज्ञेयम् ज्योतिर्निबंधे केतोरस्तादिनादूर्ध्वंसप्तरात्राणिवर्जयेत् ब्रह्मपुत्रोद्वाहमेवर्ज्यं व्रतयात्राचमंगलम् तद्वक्षणमा
हवराहः ब्रह्मपुत्रएवत्रिशिरसोवर्णस्त्रिभिर्युगातकरः अनियतदिवसभ्रमणवोविज्ञेयोब्रह्मदंडारव्यइति २६ अथशुक्रगुर्वोर्बाल्यबार्धक्ययोर्दिनसंख्यामनु
ष्णाह पुरः पश्चादिति भृगोः शुक्रस्यपुरः पूर्वस्यांदिश्युदितस्यपश्चिमादिश्युदितस्यचयथासंख्यंत्रिद्शाहंबालत्वंस्यात् पूर्वस्यांत्रिदिनंपश्चाद्दशदिनमित्यर्थः
चपुनः भृगोर्वार्द्धकंपूर्वस्यामस्तेपक्षंपंचदशदिनानि पश्चादस्तेपंचदिनानिगुरोस्तेबाल्यवार्द्धके पक्षंपंचदशदिनानिउदाहृतेकथिते २७ अथापरमतेनबाल्यवा

पुरःपश्चाद्भृगोर्बाल्यंत्रिदशाहंचवार्द्धकम् पक्षंपंचदिनंतेद्वेगुरोःपक्षमुदाहृते २७
तदशाहद्वयोःप्रोक्तेकेश्चित्सप्तदिनैपरैः अहत्वात्यधिकेष्यन्यैरुद्वाहश्चत्रहविधोः २८

र्द्धकंचानुष्णाह तेदशाहमिति दिङ्मितंस्मृत्वाहयोर्गुरुशुक्रयोःतेबाल्यवार्द्धकेदशाहंदशदिनंप्रोक्तेकेश्चित् अपरैस्तुसप्तदिनंबाल्यवार्द्धकंप्रोक्तेअन्यैरुद्वाहंत्रिदिव
सतेबाल्यवार्द्धकेप्रोक्तेपरंतु आत्ययिककार्यस्यावश्यंभावःअत्ययःसभ्रयोजनमस्येत्यात्ययिकंतस्मिन् लग्नातराभावेसति अतिकालस्यबटोः अवश्यदेया
याःकन्यायावायथासंभवंदशसप्तत्रिदिनानिवर्ज्यानि नान्यथेत्यर्थ अथदेशभेदेनवाव्यवस्थागर्गः शुक्रोगुरुःप्राक् परतश्चबालोविंध्येदशावति
षुसप्तरात्रम् वंगेषुद्वूणेषुचषट्चपंचशेषेतुदेशेत्रिदिनंनिषिद्धम् चंद्रस्यविशेषमाह अर्धाहमितिविधोस्तेबाल्यवार्द्धके क्रमेणार्द्धाहं त्र्यहंचभव

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तः बाल्यमर्द्धदिनंबार्द्धकंत्रिदिनंनंद्रस्येत्यर्थः उक्तंचवसिष्ठेन वृद्धत्वमिंदोस्त्रिदिनंदिवार्द्धंबालत्वमस्तत्वमर्द्धंयंचापिनोक्तमेकदिवसंशिशुत्वमिस्येत
दिंदोस्तदयुक्तमेवेति कश्यपेनबालोपींदुः शुभएवोक्तः वृद्धचंद्रःस्त्रियंहंतिपतिंहंत्यस्तमागतः यतस्त्वमृतरश्मित्वा द्वालोपिशुभदः शशीतिअ
तएवसंपूर्णायामपिप्रतिपदिद्वितीयादिनेद्वितीयायांप्राप्तियत्नोपपीनादिकंशिष्टाःकुर्वंति २८ अथचौलमुहूर्त्तेस्निग्धसारथोद्वताभ्यामाह चूडावर्षादिति
क्षीणचंद्रेति तृतीयाद्वर्षादित्यत्रल्लोपेपंचमी तेनगर्भाधानकालाज्जन्मकालाद्वातृतीये वर्षपंचमेवाचूडाकरणंप्रशस्तंभवतीत्यर्थः
तृतीयेब्देशिशोर्गर्भाज्जन्मतोवाविशेषतः पंचमेसममेवापिस्त्रियाः पुंसोपिवासमंमितिं मनुनाप्रशस्तमेववर्षमभ्युक्तम् चूडाकर्मद्विजातीनांसर्व-

चूडावर्षात्तृतीयात्स्मभवतिविषमेः ष्टकीरिक्ताद्यषष्ठीपर्वोनाहेविचेन्नोदगयनसमयेज्ञेंदुशुक्रेज्यकानाम्

षामेवधर्मतः प्रथमेब्देतृतीयेवातर्कव्यंश्रुतिनोदनादिति अत्रबहुकालोक्तोयथाग्न्याधेयस्य स्वगुह्येविशेषकालानुक्तोतुसमबलत्वात्सर्वेषांवि-
कल्पः अष्टमीअर्कोद्वादशीरिक्ता आद्याप्रतिपत्षष्ठीपर्वाणिपूर्वोक्तानिचतुर्दश्यष्टमीत्यादीनि एतैरूनेगर्हितेत्रिगुणकालग्रहोपनिषिद्धः विद्धारंभत्र
नोद्वशंक्षोरंचैवविशेषतः गलग्रहेनकर्त्तव्यंयदीच्छेत्सुब्रजीवितमिति विचेन्नवाहीनउत्तरायणेचूडास्यात् शुभाशुभप्रकरणोक्तोजन्ममासनि
षेधोत्रापिध्येयः तथाज्ञेंदुशुक्रेज्यकानांवारे उग्रांशयोश्चेति सौम्यग्रहाणांवारे सौम्यग्रहाणांलग्नेतेषामेवनवांशेचचूडास्यात् पापग्रहाणांवा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सेपिविप्राणांतुशुक्रभोरविःक्षत्रियाणांतुभूसूनुर्विट्शूद्राणांशनिः शुक्रभइतिप्रयोगपारिजातोक्तेःतथास्वभनिधनतनोभंलग्नं राशिश्चस्वस्य भेस्वस्वभा
भ्यांनिधनंअष्टमंलग्नतन्नविद्यतेयस्मिंस्तन्नोस्वजन्मलग्नजन्मराशिभ्यामष्टमलग्नरहितेलग्नेचूडास्यात् तथानेधनेअष्टमस्थानेशुक्रद्वियुक्तेशु
क्रत्र्यतिरिक्तसर्वग्रहरहितेलग्नेचूडास्यात् अष्टमस्थायग्रहाः सर्वेनेष्टाःशुक्रंविवर्जिताःशुक्रस्तुनिधनेचोक्तेसर्वसंपत्करः शिशोरितिपराशरोक्तेः
ज्येष्ठायुक्तैरनुराधारहितैर्मृदुचरलघुभैर्द्वादशनक्षत्रैः अथलग्नबलम् एकादशषष्ठतृतीयस्थानस्थैः पापग्रहैः सद्भिः तथाक्षीणचंद्रोभौ
मशनिसूर्यैःकेंद्रगतैःक्रमेणयथासरव्यमृदुःशस्त्रास्त्रमृतिःपंगुतारवजत्वमज्वरःएतानिफलानिस्युः बुधजीवभार्गवैस्तुकेंद्रस्थैःशुभकल्याणस्था

वारेलग्नांशयोश्चास्वभनिधनतनौनेधनेशुद्वियुक्तेशाक्तोपेतैर्विमैत्रैर्मृदुचरलघुभैरायषड्द्विस्थपापैः२९

नवमिष्टेनलग्नादिविषयेविशेषउक्तः मेषेदुःखीसृगेंद्रेचवृश्चिकेव्यसनंभवेत्राजाबोधेचधनुषिशुभयुक्तेनदुष्यति विषशस्त्रजलैर्घोरैः पीड्यतेम
णान्वितः क्षौरमृत्युर्घटलग्नेशुभयुक्तेपिसंक्षतः जामित्रेभास्करेक्षौरेमृत्युः स्याद्रिपुजेनथा शुक्रेक्षौरव्यविनाशः स्यान्मद्यभाग्यशनैश्चरे इति-
नक्षत्रेषुविशेषमाहगुरुः हस्ताश्विविष्णुपौष्णाग्निविष्वादित्यपुष्यमृसौम्यचित्रेतथाक्षौरउत्तमानवतारकाः त्रीण्युत्तराणिवायव्यंरोहिणी
वारुणंतथा क्षौरेषण्मध्यमाःप्रोक्ताःशेषाद्वादशगर्हिताइति क्षौरादिकुजन्यलग्नशुभग्रहभृगुःकृषिप्रयाणंक्षौरंचविवाहःप्राशनंतथाशिशोर्वस्त्रंचपान

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

च्छजन्मशोशुभंभवेत् जन्मलग्नेशुभंक्षौरंमध्येवर्ज्यंत्रयेष्टमइति गर्गस्तु आत्मराश्युदयेषष्ठेद्वादशेनिधनेतथा शत्रुक्षेत्रेचनीचेचक्षौरंनैवप्रशस्यते जन्मलग्नंसति संभवेवर्ज्यमित्यनयोर्व्यवस्था चपुनरिष्टतारयागोचरप्रकरणोक्तयाशुभफलदयातारयाचूडास्यात् केशवमानतः पुरंपाटलिपुत्रंपुरीमाहिच्छत्रम् दितिमदितिंचस्मरताक्षौरविधौभवतिकल्याणमिति २९ ३० अथसगर्भायासंस्कार्यमातरिविशेषमनुष्टुभाह पंचमासाधिकेति संस्कार्यमातुर्गर्भेपंचमासेभ्योधिकेसतिचौलंशुभंनस्यात् पंचमासेभ्यः पूर्वंचौलंशुभमित्यर्थःगर्भेमा

क्षीणचंद्रकुजसौरिभास्करैर्मृत्युशस्त्र भृतिपंगुताज्वराः स्युःक्रमेणबुधजीवभार्गवैः केंद्रगैश्चशुभमिष्टतार या ३० पंचमाब्दाधिके मातुर्गर्भेचौलंशिशोर्नसत् पंचवर्षाधिकश्चेद्गर्भिण्यामपिमातरि ३१ तारादोष्येजेत्रिकोणाद्यगेवाक्षौरंसत्यात्सौम्यमित्रस्ववर्गे

तुःकुमारंस्वनकुर्याच्चौलकर्मचपंचमात्सादधःकुर्याद्दत्तऊर्ध्वंनकारयेदितिवसिष्ठोक्तेः अस्यापवादमाह पंचवर्षाधिकस्येतिउल्लंघितपंचवर्षस्यशिशोर्मातरिगर्भिण्यामसत्यांपंचमादूर्ध्वमपिचौलमिष्टम् नारदः सूनोर्मातरिगर्भिण्यांचूडाकर्मनकारयेत् पंचमाब्दात्यागाद्योर्ध्वंगर्भिण्यामपिकारयेत् सह्योपनीत्याकुर्याच्चेन्नदादोषोनविद्यतेइति अत्रतुपंचवर्षाणांन्यूनाधिकभावोनापेक्षितःसर्वापवादकत्वात् ३१ अथचौलेतारबलमावश्यकमित्युक्तंतन्नदुष्टतारापवादशालिन्याह तारादोष्येति दुष्टतारायामपिसत् अजेचंद्रत्रिकोणाद्यगत्रिकोणगे-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit-University Ramtek Collection

उच्चगेवासतिक्षौरंसत् शुक्रभंस्यात् वासअथवासौम्यमित्रस्ववर्गेसौम्यानां बुधगुरुशुक्राणांषड्वर्गेचंद्रेसति अथवा स्वस्येवषड्वर्गेसति क्षौरंसत्या
त् सौम्येति सौम्येभेशुक्रभयहराशौचंद्रेसति स्वस्यगोचरेणशोभनेसतिदुष्टतारापिक्षौर यात्रादिकृत्येशोभनासमीचीनाज्ञेया ३१ अथवि
शेषमनुष्टुभाह ऋतुमत्याइति ऋतुमत्यारजस्वलायाः तथासूतिकायाजातापत्यायाश्चसूनोश्चोलोपनयनविवाहादिकृत्यबालस्या
बालिकायाश्चवानाचरेत् नकुर्यात् उक्तंचप्रचेतसा यस्यमांगलिककृत्यनस्यमातारजस्वला तदासमृत्युमाप्नोतिपंचमदिवसंविनेतधि

सौम्येभेशोभनंदुष्टताराशस्तांज्ञेयाक्षौरयात्रादिकृत्ये ३२ ऋतुमत्याः सूतिकायाः सूनोश्चोलादिनाचरेत् ज्येष्ठापत्यस्यन
ज्येष्ठैकश्चिन्मार्गेपिनेष्यते ३३ दंतक्षौरनखक्रियात्रविहिताचौलोदितेवारभे पातंग्याररवीन्विहायनवमंघस्रंचसध्यातथा

वाहोत्सवकार्येषुमातांचैवरजस्वला वैधव्यंजायतेतत्रनृनार्योः पाणिपीडनेइति ज्येष्ठापत्यस्याद्यगर्भसुतस्यकन्यायावाशुभकृत्यंचौलादिकं
ज्येष्ठमासिनभवति केश्चिदिति मार्गशीर्षपिकेश्चिदाचार्याद्यगर्भसुतकन्ययोर्मंगलकृत्यनेष्यते भरद्वाजःमार्गशीर्षेतथाज्येष्ठेक्षौरंपरिणयंव्रतम्
आद्यगर्भादुहित्रोश्चयत्नेनपरिवर्जयेदिति ३३ अथसामान्यतः क्षौरमुहूर्त्तनन्निषिद्धंकालंचशार्दूलविक्रीडितेनाह दंतक्षौरेति चौलोदित
वारेनक्षत्रेदंतक्रियाघर्षणादिकम क्षौरक्रियाविहिताउक्ता निषिद्धकालमाह पातंगीति पतगस्यसूर्यस्यापत्यंपातंगिः शनिः शनिभौमरविवारान्यक्तानव

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मंधस्त्वंयहिनेक्षौरंकृतंततोनवमदिनेपुनः क्षौरंनकार्यम् तथासंध्यांप्रातःस्नायंविहाय तथारिक्तामू पर्वाणिपूर्वोक्तानिनिशांसाभिंचविहाय अ संस्क
थाधिकारिणःहितप्रेप्सुभिःस्वशुभमिच्छद्भिः एतादृशैर्हिनिश्चयेनक्षौरक्रियानकार्याकैर्निरासनैः आसनसहितैः रणःसंग्रामःग्रामप्रयाण
मर्थयात्राएतदर्थंसुद्यतैः कृतोद्योगैःस्नातैःकृतस्नातैःअभ्यक्तैःकृततैलाभ्यंगैःकृताशनैः कृतभोजनैःसुवर्णाद्यलंकारभूषितैरित्यपिध्येयम् ३४
अश्वमजुभाषिण्यांविशेषमाह ऋतुपाणिपीडेतिकृतोयत्ने नथापाणिपीडोविवाहस्तन्नश्मश्रुकर्मादौ मृतोमातापित्रोर्मरणे बंधमोक्षणेकारागृहेबन्धस्यमोक्ष

रिक्तांपर्वनिशांनिरासनरणग्रामप्रयाणोद्यतस्नानाभ्यक्तकृताशनैर्नहिपुनःक्षौर्याहितप्रेप्सुभिः ३४ ऋतुपाणिपीड
नृतिबंधमोक्षणेक्षुरकर्मचहिजनृपाज्ञयाचरेत् शववाहनतीर्थगमसिंधुमज्जनक्षुरमाचरन्नरवल्लुगर्भिणीपतिः ३५

णेहिजात्याब्राह्मणात्रया बंधमोक्षणेराजाज्ञया दुष्टेपिवारनक्षत्रौक्षौरंचरेत्कुर्यात् अन्यच्चगंगायांभास्करक्षेत्रेमातापित्रोर्मृतेतद्भनि आधानेसोमपाने
चषट्सुक्षौरंविधीयते अन्यच्चराजकार्यनियुक्तानांनटानांरूपजीविनाम् श्मश्रुरोमनखच्छेदनास्त्रिकालविशोधनमिति अथशवेति गर्भिणीगर्भो
वतीनस्याः भर्तृशववाहंमृतकवहनम् तीर्थगमनंतीर्थयात्राम् उपलक्षणत्वाद्विदेशगमनमपि सिंधुमज्जनंसमुद्रस्नानम् क्षौरं एतानिकर्मा ७०
णिनाचरेन्नकुर्यात् उक्तंच सिंधुस्नानद्रुगच्छेदवपनंप्रेतवाहनम् विदेशगमनंचैवनकुर्याद्गर्भिणीपतिः राजायोगीपुरंध्रीचमातापित्रोस्तुजीवितोः मुंड

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नंसर्वतीर्थेषुनकुर्याद्भगिणीपतिः नारदः वपनंमैथुनंतीर्थंवर्जयेद्भगिणीपतिः श्राद्धंचसप्तमान्मासादूर्ध्वंचान्यत्रचेदधित् ३५ अथराज्ञांक्षौरेविशेषं
सर्वथा वर्ज्यनक्षत्राणिचभृजंगप्रयातेनाह नृपाणामिति नृपाणांपञ्चमेदिनेक्षौरनक्षत्रेश्मश्रुकर्महितंस्योत् पंचमेदिनेयदिक्षौरनक्षत्राभावस्तदर्थ
माह अस्योदयेवेति अथवाऽस्यक्षौरभस्यउदयेश्मश्रुकर्मकार्यम् उदयशब्देनतन्नक्षत्रस्यस्वामिनामुहूर्तः तथाचगर्गः क्षौरकर्ममहीशा
नांपञ्चमेपञ्चमेऽहनि कर्त्तव्यंक्षौरनक्षत्रेष्वथवातन्मुहूर्तकेऽनि उत्पलेनतुवराङ्गपद्मव्याख्यानवासरे अस्यउदये अस्यक्षौरभस्यउदयेलग्नेइ

नृपाणांहिनंक्षौरभेश्मश्रुकर्मदिनेपंचमेपंचमेस्योदयेवा षडग्निस्त्रिमैत्रोष्णकःपंचपित्र्योऽब्दतोऽब्ध्यर्यमाक्षौरकृन्मृत्युमेनिश्च

तिव्याख्यानम् तथा मेषलग्नंत्रिंशद्भागात्मकंतत्राद्यास्त्रयोदशभागाविंशतिकलाधिकायावताकालेनमेषलग्नेउदयंयांतितावदश्विनीनक्षत्र
मुदयंयातीति तदनंतरंयावतएवांशायावताकालेनोदयंयांतितावद्भरण्युदयइत्यनेनन्यायेनसर्वेषांनक्षत्राणामुदयाज्ञेयाः ज्ञातारस्तुएवंव्याकुर्युस्तु
यस्मिन्काले अश्विन्याउदयःक्षितिजसंबंधःसंपद्यतेतत्समयमारभ्ययावद्भरण्याउदयःक्षितिजसंबंधःतदंतरया वान्कलःसोऽश्विन्याउदयु
च्यतएवसदृक्पलमहद्यांशानरलातृगणितमार्गेणयावानिष्टकालआगच्छतु सएवतन्नक्षत्रोदयइतिनिष्कृष्टोर्थःषडग्निरिति अग्निः कृत्तिकाक्षो
राह्यत्वाषड्वारंकृत्तिकायस्यसः एवंत्रीणिमैत्रः अनूराधायस्य अष्टौकः रोहिण्योयस्य पंचपित्र्याणिमघायस्य अब्दयम्चत्वारः अर्यमाणउक्त

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

राफाल्गुनीपत्र्यसएनाहशः क्षौरकृदब्दनोवर्षानंतरंमृत्स्मरणमेनिमाप्नोति वसिष्ठः अष्टाब्दर्क्षः पितृपंचकश्रवसुद्विधिष्ण्याश्चतुर्यमर्क्षः त्रिमैत्रभः
पद्मजसन्निभोपिक्षौरीनरोब्दान्निधनंगतः सइनि क्षौरम् ३६ अथप्रातकालत्वादक्षरारंभमुहूर्तं प्रपंचामरच्छंदसाह गणेशनिगणेशविष्णुप्र
सिद्धेवाकसरस्वतीरमालक्ष्मीःएनादेवताः प्रपूज्यपंचमेवर्षसनि शिवएकादशीद्वादशीदशमीद्वितीयाषष्ठीपंचमीतृतीयाआसामन्यतमनि-
थौरवाब्दकृन्नरायणगनसनितथालघुनक्षत्राणिहस्ताश्विपुष्यःश्रवणस्वातीरेवतीपुनर्वसुःईशाद्रानक्षाचित्राः मित्रअनुराधाएषामन्यतमनक्षत्रेस-

गणेशविष्णावायमाः प्रपूज्यपंचमाब्दकेनिथौशिवार्कदिग्द्विषट्शरत्रिकेरवावुदक् लघुश्रवोनीलांत्यभादितीशनक्षमित्रभेचरोनमत्त
नौशिशोर्लिपिग्रहःसनोदिने ३७ मृगात्करात्कृतेस्त्र्येश्विमूलपूर्विकात्रयेगुरुह्वयेःकेजीवविस्मितेः न्द्विषट्शरत्रिकेशिवार्कदिग्द्विक
निथौध्रुवांत्यमित्रभेपरैः शुभैरधीनिरुत्तमाधिकोणकेंद्वगैः स्मृता ३८ नि तथासतांसोमज्ञगुरुशुक्राणांदिनेदिवसे तथाचरराशयोमेष
कर्कतुलामकरास्तद्वद्दिनाशुभस्वामिकेदृषमिथुनकन्याधनुर्मीनानामन्यतमेलग्नेसनि शिशोर्लिपिग्रहोनूतनाक्षरालेखनमारंभःकार्यः ३७ अथ
विचारंमुहूर्तेनपंचामरेणाह मृगादिनि मृगात्त्रयंमृगार्द्रापुनर्वसुपुष्यहस्तात्त्रयेहस्तचित्रास्वातीषु श्रुतेःश्रवणात्त्रयेश्रवणधनिष्ठाशतभेषु अश्विन्याम्
मूलेपूर्वात्रयेगुरुह्वयेपुष्याश्लेषयोः तथासूर्यगुरुबुधशुक्राणांदिने तथाषष्ठीपंचम्यादिथिषु शुभैःकेंद्रत्रिकोणगैःसद्भिःआधीनिःशुभास्मृताअधीनि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ध्ययनम् परैः ध्रुवांत्यमिष्टे ऽधीतिः शब्दाप्रोक्ता इदंबत्तनंविद्याविषयमितिदीपिकोक्तेः विद्यारंभे श्रवणमयोपादानमहेश्वराधिष्ठितम्वसिष्ठादिभिः श्रवणस्यकेवलस्यनोक्तत्वात् इतिविचारंभः ३८ अथव्रतबंधमाह विंशतिपद्यैः गोच्यतेइतिशेषः तस्यत्रिविधोपिकालोनिदः काम्योगौणश्चक्रमेणतशार्दूलविक्रीडितेनाह विप्राणामिति गर्भादिनभारभ्याष्टमेसौरवर्षेः अब्दाजनेरुत्पत्तिदिनात्सौरवर्षैः समेसतिविप्राणांव्रतबंधनिरुच्यतइतिशेषः तस्यत्रिविधोपिकालोनिदः काम्योगौणश्चक्रमेणतशार्दूलविक्रीडितेनाह विप्राणामिति गर्भादिनभारभ्याष्टमेसौरवर्षैः अब्दाजनेरुत्पत्तिदिनात्सौरवर्षैः समेसतिविप्राणांव्रतबंधननित्यंगदितमृक्षकाम्यम् विप्राणामेवगर्भाज्जनेर्वापंचमेवर्षेकार्यम् एवंक्षितिभुजांक्षत्रियाणांगर्भाज्जनेर्वाषष्ठेकाम्यम् गर्भाज्जनेर्वाएकादशेसौरवर्षे

विप्राणांव्रतबंधनंनिगदितंगर्भाज्जनेर्वाष्टमेवर्षेवाथपंचमेक्षितिभुजांषष्ठेनथैकादशे वैश्यानांपुसरष्टमेव्यथपुनःस्याद्द्वादशे
वत्सरेकालेथद्विगुणेगतेनिगदितेगौणतदाऽर्बुधाः ३९ नित्यम्वैश्यानांपुनस्तथैवाष्टमेकाम्यम् नथैवगर्भाज्जनेर्वाद्वादशेनित्यम् नाम

दः आधानादष्टमेवर्षे गर्भान्नोवाग्रजन्मनाम् राज्ञामेकादशेमौंजीबंधनंद्वादशेविशामिति अत्रफलाश्रवणान्नित्यमित्यवसीयतेमनुः ब्रह्मवर्चसकामस्य कार्यमग्निमस्यपंचमे राज्ञोबलार्थिनः षष्ठेवैश्यस्यार्थार्थिनोष्टमे अत्रफलश्रवणात्काम्यतोपठीतसिनागर्भेपंचमेव्रतबंधनमुक्तम् गर्भपंचमेब्राह्मणमुपयनेदिति गर्भषष्ठेष्टमेचक्षत्रियविशोर्नेयः गर्भादिसंख्यावर्षाणामितिस्मृतश्च आपत्त्वबस्तुत्वगर्भाष्टमेषुब्राह्मणमुपनयेद्गर्भैकादशेषुवैश्यमिनवकुत्सान्यथानुपपत्त्यागर्भषष्ठसप्तमाष्टमेचितद्विकद्वारव्यावर्त्यत्रयाणामपिनित्यकालता एवंगर्भैकादशेष्वित्या-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

दावपिव्याख्येयम् एतच्चतच्छाखाध्यायिविषयंज्ञेयम् अथगोणकालउच्यते निगदितमोक्तंगर्भाज्जनेर्वाष्टमेऽब्दादिकेकालेतस्मिन् हिगुणेगूते सनितद्व्रतबंधनंगौणमाहुः यथा ब्राह्मणस्यषोडशवर्षपर्यंतम् क्षत्रियस्यद्वाविंशतिवर्षपर्यंतम् वैश्यस्यचतुर्विंशतिवर्षपर्यंतगौणमित्यर्थः मनुः आषोडशाद्ब्राह्मणस्यसावित्रीनातिवर्तते आद्वाविंशाद्क्षत्रबंधोराचतुर्विंशतिर्विशः अतऊर्ध्वंत्रयोप्येतेयथाकालमसंस्कृताः सावित्रीपतिताब्राह्मीभवत्यपिचगर्हिताइतिकेशवः स्वस्वमौंजीमुरव्यकालश्रेष्ठमध्याधमाःसमाः निम्नः केशवदैवज्ञैः प्रोक्तामौंजीनिबंधनेइति ३९

संग्र.

क्षिप्रध्रुवाहिचरमूलमृदुत्रिपूर्वारौद्रेंदुविष्णुरुसितेंदुदिनेव्रतंसत्

अथव्रतबंधेनक्षत्रादिकंवसंततिलकयाह क्षिप्रेतिगीर्वाणांबुप्रतिषेत्यादिनादक्षिणायनंनिषेधादुत्तरायणमासषट्कंप्रशस्तमितिमासानामुक्त्वानक्षत्रादिकमेवोक्तम् तत्रकाश्यपः ऋतौवसंतेविप्राणांग्रीष्मेराज्ञांशरद्यथा विशांमुरव्यंचसर्वेषांहिजानांचोपनायम् साधारणंचमासेषुमाघादिषुचपंचसु क्षिप्रेतिक्षिप्राणिहस्ताश्विपुष्याः ध्रुवाणिरोहिण्युत्तरात्रयम् अहिराश्लेषा चराणिश्रवणधनिष्ठाधनतारापुनर्वसुस्वात्यः मूलम् मृदुमित्रमृगरेवतीचित्रानुराधाः तिस्रः पूर्वारौद्रे आर्द्रायाम् एषुद्वाविंशतिभेषुव्रतबंधनंसत् उक्तंच प्राजापत्यादिषड्रुक्षेभगक्षादिषु पंचसुमूलादिदशकेचैवसमेव्रतबंधनमिति अथोद्धरणीकृत्तिकामघाविशाखाज्येष्ठास्फुनकार्यमित्यर्थः एतानिसर्वशास्त्रेनक्षत्रमेलकाभिप्रायेणोक्तानि- ७२

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

क्वचिज्ज्येष्ठाशतनाराप्यिगृहीता श्रीपतिनिबंधे अश्विनीमृगचित्रास्कहस्तेस्वात्यांचशक्रभे पुष्येचपूर्वाफल्गुन्यांश्रवणेपौष्णभेतथा वासवेशततारा सुव्रतबंधःप्रशस्यते भृजबलराजमार्तंडयोरपि हस्तत्रयेदित्यरिपुत्रयेचशाक्रेंदुपुष्याश्विनीरेवतीष्विति हस्तेशकाश्चित्रादितिवसुवरुणो पेंद्रपुष्येंदुपौष्णस्वातीष्वभ्याहताश्रुस्मृतसुपनयनभार्गवाद्यैर्मुनींद्रैरितिच अर्केति सूर्यबुधगुरुशुक्रचंद्रदिवसेषुव्रतंसत् अर्थात् भौमशनीनिषि द्धौ नारदः आचार्यसौम्यकाव्यानांवाराः शस्ताः शशीनयोः वारौतौमध्यफलदाविनरोनिंदितौव्रते तत्राप्यस्तगतबुधस्यवर्ज्यः अस्तगतस्यसौम्यस्य वारोवर्ज्यो द्विजन्मनीतिनारदोक्तेः द्विनिष्विति द्वितीयातृतीयापंचम्येकादशीद्वादशीदशमीसंज्ञास्तिथिषुचव्रतंसत्स्यात् नारदेनससमी त्र

द्वित्रीषुरुद्रश्रविदिक्रमितेतिद्योचकृष्णादिमखिलवकेपिनचापराण्हे ४०

षोदश्योः प्राशस्त्यमुक्तमृतद्दसंताभिप्रायेणेतिज्ञेयम् उक्तंचतेनैव विनर्सुनावसंतेनकृष्णपक्षेगलग्रहे अपराण्हेचोपनीतः पुनःसंस्कारमर्हती ति कृष्णादिमेनि विहितमासानांकृष्णपक्षस्यादिमखिलवकेपंचमीपर्यंतंव्रतंसत् त्यक्त्वाचतुर्थीमपि कृष्णपक्षत्र्यंशभागेशभदवतंसदेति व्रह्मिष्ठोक्तेः नचेति त्रिधाविभक्तादिनस्यत्रयोविभागाः क्रमेणपूर्वान्हमध्यान्हापराण्हसंज्ञकाभवंति तत्रापरान्हभागव्रतनसत् अपराण्हेना पनीतःपुनः संस्कारमर्हतीतिनारदोक्तेः त्रिधाविभज्यदिवसंतत्रादौकर्मदैविकं द्वितीयामानुषकार्यंतृतीयंशेतुपैतृकमितिनारदोक्तेः ४०

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अथव्रतबधेसामान्यतोलग्नभंगयोगंप्रमाणिकयाह कवीज्येति रिपौषष्ठेमृतावष्टमस्थानेचेच्छुक्रगुरुचंद्रलग्नस्वामिनोभवंतितदा अधमामरण संग्र-
कारकाः अब्जभार्गवौचंद्रशुक्रौव्ययेऽधमौ खलाः पापग्रहाः लग्नाष्टमपंचमस्थानेषुस्थिताः अधमाः ४१ अथसामान्यतोलग्नमनुष्टुभाह व्रत
बंधइति शुक्रग्रहाः अष्टमषष्ठद्वादशस्थानस्थिताश्चेत्स्वर्क्षेशोभनाः अन्यस्थानेव्रतबंधेशोभनाः खलाः पापः तृतीयषष्ठैकादशस्थानेषुशोभ
नाःस्युःगोकर्केति पूर्णः शुक्लपक्षीयोविधुः वृषभस्थःकर्कस्थश्चेत्तनौयदिभवेन्नदासत् शोभनाःनान्यथागुरुः चंद्रेलग्नेभिशस्तःस्याल्लग्नयरोगीसिते

कवीज्यचंद्रलग्नारिपौमृतौव्रतेऽधमाः व्ययेब्जभार्गवौतथातनौमृतौस्फुतेखलाः ४१ व्रतबंधेऽष्टषड्रिःफवर्जिताः शोभनाःशुभाः ४
त्रिषडायेखलाःपूर्णागोकर्कस्थोविधुस्तनौ ४२ विप्राधीशोभार्गवज्ञेकुजार्कीराजन्यानांचोषधीशोविशांच शूद्राणांतश्चांत्यजा
नांशनिःस्याच्छास्त्रवेशाःस्युर्जीवशुक्रारसौम्याः ४३ नरेशुक्लपक्षेभवेच्चज्वास्वर्क्षेतुंगेविशोषतइति कश्यपस्तूच्चस्थंचंद्रंसदाएवय
वेधन् वर्धमानोपिवापूर्णश्चंद्रोयदिविलग्नगः निःस्वंकरोतिव्रतिनंलग्नगःक्षयरोगिणमिति उच्चस्थसंबधिनोःपक्षयोर्दोषाचारनोभवस्यास्वगृ ७३
हुगस्फुटउत्तमः मनइयु ४२ अथवर्णेशशास्त्रवेशान् शालिन्याह विप्राधीशाविति शुक्रबृहस्पतीब्राह्मणाधीशौभौमसूर्यौक्षत्रियाणांस्वामि-
नौ ओषधीशश्चंद्रोवैश्यानांस्वामीबुधःशूद्राणांस्वामी शनिरंत्यजानांचांडालानांस्वामी ऋग्वेदोयंयजुर्वेदःसामवेदश्चथर्वणइतिवेदक्रमाज्ञो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वशुक्रःसौम्याः शारवेशाःस्युः ऋग्वेदस्यगुरुः यजुषः शुक्रः साम्नोभौमःअथर्वणोबुधःस्वामी ४३ वर्णेशशारवेशयोः प्रयोजनंवसंततिलकयाह शा-
रवेशेनियः स्वशारवाधिपत्यस्यवारस्तनुर्लग्नंच वीर्यबलंगोचरप्रकारेणस्वगृहाद्यवस्थितत्वेनबलवत्त्वंचव्रतबंधेः जीवशस्तम् यथागुरुः ऋग्वेदनामी
शोतोगुरुवारेगुरुलग्नेधनुर्मीनारव्येगुरुबलेचसतिशुभनयनमतोवशुक्रभांस्वंसर्वत्रविद्येयं नारदः शारवाधिपतिवारश्चशारवाधिपबलंशिशोः शारवाधिपति
लग्नंचचिंतयदुर्लग्नव्रते शारवेति शारवावेदस्तस्यशः स्वोक्तः जीवइति जीवभृगोचकाराच्छास्त्रेशवर्णेशवाधिजित्यद्वेपराजितनीचराशिस्थेचस

शारवेशवारतनुवीर्यमतीवशस्तंशास्त्रेशसूर्यशशिजीवबलेव्रतंस्यात् जीवेभृगौरिपुगृहेविजितेचनीचेस्याद्दृढशास्त्रविधिनारहितोव्रतेन ४४

तिव्रतेनानुष्ठितेनसतांवेदशास्त्रविधिनावेदाध्ययनविधिर्नित्यनैमित्तिकश्रौतस्मार्तकर्मानुष्ठानारव्यस्तेषांसमाहारोदृढस्तेनरहितोव्रतीस्यात्
वसिष्ठः शारवेशगुरुशुक्राणांमौढ्येबाल्येचवार्द्धकेनैवोपनयनंकार्यवर्णेशेदुर्बलेसतीति तेनभौमबुधयोरस्तेसोमगाथर्वणशारिवोरुपन
यनादिनभवतीतितत्त्वम् नग्ननीचाद्यवस्थितत्वेःपिशारवेशेपरिहारमाहवासिष्ठः शत्रुनीचाधि शत्रुस्थस्वांशेवास्वोगभागगे शारवेशेवाशु
रौशुक्रेननीचफलमश्नुतइति शुक्रस्यशत्रुराशिस्थत्वं वृषभस्थेःकेकदाचित्सभवति नीचगत्वशरदिवेश्यमुपनयेदितिवेश्योपनयनसंभवतीति
ध्येयम् ४४ अथजन्ममासादेः प्रनिग्रसवगाह जन्मर्क्षेति जन्मनक्षत्रेजन्ममासेजन्मलग्नेआदिशब्देनजन्मतिथौविप्राणांब्राह्मणानां-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

आद्यगर्भेपि अपिशब्दात्तृतीयगर्भादावपिवती बालोव्रतेयज्ञोपवीतेविद्याधिकः स्यात् क्षत्रादीनांक्षत्रियवैश्यानांपुनरनादिमेहितीयगर्भादिबाल
केसतिजन्मर्क्षमासलग्नादौव्रतेविद्याधिकोव्रती स्यात् आद्यगर्भेतुतेषांसर्वथानिषेधएव शौनकः जन्मोदयेजन्मसुतारकास्युर्मासेतथाजन्मनिशोत्तराशौ व्रतेन
निप्रोत्यपरिश्रुतोविद्याज्ञोविशेषःप्रथितःपृथिव्याम् गर्गोष्टमेगर्गपराशराद्यैःफलंयदुक्तंव्रतबंधनेतु ततोधिकंजन्मसुतारकास्युर्मासेथवाजन्म
निवाडवानाम् विप्रभूदेववाडवाइत्यभिधानात् प्रथमदशमैकोनविंशनक्षत्राणांग्रहणार्थंजन्मसुतारकास्वित्युक्तम् जन्ममासनिषेधस्तु आद्य

जन्मर्क्षमासलग्नादौव्रतेविद्याधिकोव्रती आद्यगर्भेपिविप्राणांक्षत्रादीनामनादिमे ४५ बटुकन्याजन्मराशेस्त्रिकोणायहिसप्तगः ग-

र्भविषयः क्षत्रियवैश्ययोः विप्राणांतुवाडवानामितिविशेषोक्तेश्च आद्यगर्भानाद्यगर्भसाधारणंजन्ममासेउपनयनम् जन्ममासादोशस्तमितिज्ञेयमुद्द्य
अथगुरुबलमनुष्टुभाह बटुकन्येति बटुरुपनयनाधिकारी तथाकन्यास्त्रीजात्य पत्यजन्मराशेर्नवपंचमैकादशद्वितीयसप्तमस्थानस्थितोगुरुःश्रेष्ठउ
त्तमःदशषट्तृतीयप्रथमास्थानस्थितोगुरुःपूजयापूजाविधानेनानुष्ठितेनश्रेष्ठः अन्यत्रचतुर्थाष्टमद्वादशस्थानस्थोनिंद्योनिषिद्ध इत्यर्थः नारदः
बालस्यबलहीनोपिशात्याजीवोबलप्रदः यथोक्तवत्सरेकार्यमनुक्तेनोपनायनम् वसिष्ठः उक्तेपिवर्षेनगुरुर्बलीचेच्छास्त्र्याप्रशस्तव्रतबंधकर्म अनु
क्तवर्षेक्षबलप्रदोपिनैवेतगोरब्दबलं गरीयइति गर्गः व्रतबंधेविवाहेचपतिष्ठायांविशेषतः गोचरेणैवकर्तव्यंवेधादिकमकारणमिति वेधस्तु व्य-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

येपक्षेस्त्रिगेशलेः स्वगेनंदैःस्वस्वेशरैःरंध्रेरुद्रैर्ग्रहैर्विहोयुरुः शुद्धोशुभोन्यथा प्राच्यास्तुगोचरबलाभावेऽष्टकवर्गबलमाहुः राजमार्तंडः अष्टवर्गविशुद्धेषुगुरुशीतांशुभानुषु व्रतोद्वाहोनुकर्तव्योगोचरेणकदाचनेति अन्यच्च अष्टवर्गेणयेशुद्धास्तेशुद्धाः सर्वकर्मसु सूक्ष्माष्टवर्गसंशुद्धिस्फलांशु द्धिस्फगोचरे तत्रगुरोरष्टवर्गोद्दृद्दज्जातके दिकस्वाद्याष्टमदायबंधुषुकुजात्स्वात्मन्निकेष्वंगिराः सूर्याः सन्निवेषु धीस्वनवदिग्लाभारिगो-
त्मार्गवान् जायायार्थनवात्मजेषुहिमगोर्मंदान्त्रिषद्धीव्ययेदिग्धीषद्स्वस्करायपूर्वनवगोज्ञात्सस्मरेषूदयात् वराहः पूजाभिलाषप्रतिनिस्पृ

श्रेष्ठोगुरुः स्वषदन्त्याद्येपूजयान्यत्रनिंदितः ४६ स्वोच्चेस्वभेस्वमैत्रेवास्वांशेवर्गोत्तमेगुरुः

हेपिकुर्याद्गुरोरशुद्धिविवर्जितेपि वरस्यलाभेशुभदंविवाहंवदंतिगर्ग्यवनादिमुख्याः अत्रचतुर्थाष्टमद्वादशस्थानस्थितत्वेनगुरोर्द्विगुणत्रिगुणा दिकांपूजां विधायविवाहव्रतबंधादिशुभमिनिसंप्रदायविदः ४६ अथगुरुदोषापवादमनुष्टुभाह स्वोच्चइति गुरुश्चतुर्थादिनिंद्यस्थान-
स्थितोपिस्वोच्चकर्कस्वभेधनुर्मीने स्वमैत्रेमेषसिंहवृश्चिके स्वांशेधनुर्मीननवांशे वर्गोत्तमेनवांशेयथा वृषराशौवृषनवांशेगुरुवर्गोत्त
मइति वर्गोत्तमलक्षणम् वर्गोत्तमानवांशाश्चरादिषु प्रथममध्यांताइति एषुस्थितोगुरुः इष्टशुभफलदाता अन्येषुएतादृशेगुरुः अनीच
शुभःशुभजबलः वर्गोत्तमेस्वभवनेभवनेथमैत्रेमित्रांशकेस्वभवनोच्चनवांशकेवा जन्माष्टरिः फलेपुस्वचिंतुर्थगोपिजीवःशुभवार्थसुखवृद्धिकरो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

विवाहे नीचेति नीचंमकरः अरिस्थः मिथुनकन्यातुलावृषराशिस्थः शुभोप्यसन् अनिष्टफलदातेत्यर्थः उक्तंच उच्चस्थः स्वगृहेसुहृद्भवनगोवात्त
स्यनिर्नित्यशः पूर्णायुर्विविधार्थसौख्यजनकोजन्मोष्टमस्थोपिचेत् नीचस्थोरिगृहेदिवाकरकरच्छायानुगामीसदापीष्टोः निष्टफलंददातिनियतंवै
धव्यदुःखास्पदम् अत्राष्टमस्थोपिचेदित्यपिशब्देनचाष्टमलक्षगुणप्रपूजयेदितिविधानात्पूजामनीहमानेष्युपनयनादिशुभस्यात् द्वादशचतुर्थस्थान-
स्यतद्द्विगुणपूजामिच्छतः तथातृतीयादिस्थानस्यपूजामात्रापेक्षस्थगुरोः शुभफलदातृतास्तीतिकिंव्यक्तव्यमितिनिकेमुतिकन्यायसूचनार्थोपि
शब्दः नचाष्टमलक्षगुणंपूजयेदिति शत्रुगृहस्थितगुर्वभिप्रायम् अस्यापवादोरत्नकोशेगोचराष्टकवर्गाभ्यायस्यशङ्किनलभ्यते तस्यापि

रिःफाष्टतुर्यगोपीष्टोनीचारिस्थःशुभोप्यसन् ४७ कृष्णेप्रदोषेःनध्यायेशनौनिश्चयपराण्हके

नयनंकार्यंचैत्रेमीनगतेरवौ हरौसिंहांशगेजीवेनीचर्क्षेनीचभागगे मौंजीबंधःशुभःप्रोक्तश्चैत्रेमीनगतेरवौ पाठांतरम् जन्मभादष्टगेसिंहे
नीचेवाशत्रुगेगुरावितिअर्थाच्चैत्रेमेषगार्कौनिषिद्धःनद्याचोक्तम् सौम्यायनेव्रतंकार्यंचैत्रेमासिविशेषः झषोनिंद्योयदिफाल्गुनेस्यादजस्तुवै
शारवगतोनिंद्यःमध्याश्रितौद्वावपिवर्जनीयावित्यादिवाचामप्येवंयुक्तिरिति इदंगणेशदैवज्ञैरभ्यधायितामिर्मूलमिवशाखिनिमूलवाक्याभाः
वात् ४७ अथव्रतबंधेवर्ज्याननुष्टुभाह कृष्णेतिएषुव्रतबंधो नेष्टः कृष्णेग्रथमभिभागरहितेकृष्णेपक्षेगदोषयस्मिन्दिनेसंध्याकलेप्रदोषाभव

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नदिवसे प्रदोषलक्षणमर्कनक्तेत्याद्ययेवक्ष्यति अनध्यायेवक्ष्यमाणे निशीति अंगवंगकलिंगेषुसौराष्ट्रमगधेषुच तीर्थयात्राविनागच्छन् पुनः संस्कारमर्हतीति पुनःसंस्कारभागेनिमित्तानंतरमेवनैमित्तिकमितिन्यायेनयदिरात्रिसूद्भावस्तदोपनयनमाभूदितिरात्रिपदोक्तिःतथाप्राक्संध्याघातःसंध्यातस्यागर्जितेमेघशब्दे वसिष्ठः व्रतेह्यपूर्वसंध्यायावारिदोयदिगर्जति यद्दिनस्यादनध्यायव्रतंतत्रविवर्जयेदिति अपरार्कःक्षीणचंद्रेऽष्टमेशुक्लेनिरंशेचैवभास्करे कर्तव्यंनोपनयननानध्यायेगलग्रहे राशेःप्रथमभागस्थेनिरंशःसूर्यउच्यते तथागलग्रहे गलग्रहानाह्गुरुः

प्राक्संध्यावर्जितेनेष्टोव्रतबंधोगलग्रहे ४८ क्रूरोजडोभवेत्पापःपटुःषट्कर्मकृद्बुधः यथार्थभाक्तथामूर्खोरव्यांशेतनौक्रमात् ४९ विद्यानिरतःशुभराशिलवेपापांशगतहिदरिद्रनरः चंद्रबलवेबद्धुःखयुतःक्रूणादितिभोधनवान्स्वल्पवे५०

त्रयोदश्यादिचत्वारिसप्तम्यादिदिनत्रयम् चतुर्थीचैकतःप्रोक्ताअष्टावेतेगलग्रहाः दैवज्ञमनोहरे प्रदोषेनिश्यनध्यायेमंदक्रूणेगलग्रहे मधुंविनोपनीतस्तुपुनःसंस्कारमर्हति गलग्रहेप्रदोषेचस्वल्पायुरुपजायतेइतिच ४८ अथाशफलमनुष्टुभाह क्रूरोजइति षट्कर्माणि यजनयाजनंचैवतथा दानप्रतिग्रहो अध्यापनंचाध्ययनंषट्कर्माण्यग्रजन्मनः इत्यन्यत्स्पष्टम् ४९ अथचंद्रनवांशफलस्वनवांशेसापवादंतज्जोलगुरुवदमाटनकमितिलक्षणलक्षितेनमाटनकछंदसाह विद्यानिरतइति यस्मिन्कस्मिन्नराशौचंद्रोयदिशुभग्रहराशिनवांशेचेन्नदाव्रती विद्यानिरतोभवेत्

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

यदि पापग्रहराशिनवांशेचंद्रस्तदादरिद्रनरः धनरहितः यदि स्वलवेककोंशेस्यात् तदाबहुदुःखसहितोभवेत् अथस्वांशगतचंद्रस्यापवादमाह क संग्र-
र्णेनि कर्णश्रवणे अदितेःपुनर्वसोनक्षत्रेउपनयनेस्वांशेचंद्रः स्यात्तदाधनवान् भवेत् नारदः श्रवणादितिनक्षत्रेककोंशस्थेनिशाकरे तदाव्रतीवेदशा
स्त्रधनधान्यसमृद्धिमान् ५० केंद्रस्थानाफलमनुष्टुभाह राजसेवेति केंद्रेसूर्यादिस्वेचरैः प्रत्येकसहितेक्रमादिदंफलंत्रयम् अन्यत्स्पष्टम् अबलग्नस्थचंद्र
केंद्रस्थशनिचविनासर्वग्रहाः शुभाइत्यवगम्यते मुनिभिस्तुकेंद्रपापानिषिद्धाइत्युक्तम् नारदः स्फूर्जितंकेंद्रगेभानौ व्रतिनोवंशनाशनं-

राजसेवीवैश्यवृत्तिः शास्त्रवृत्तिश्चपाठकः प्राप्तोर्थवान्म्लेंछसेवीकेंद्रेसूर्यादिस्वेचरैः ५१ शुक्रेजीवेतथाचंद्रेसूर्यभौमार्किसंयु
ते निर्गुणःक्रूरचेष्टस्यान्निर्गुणःसद्युतेपदुः ५२ विधोस्तिवांशगेसितेत्रिकोणगतनोगुरौ समस्तवेदविद्भवेत्यंशगेतिनिर्घृणः ५३

कुजितकेंद्रभेभौमे शिष्याचार्यविनाशनम् अन्यस्वगृहोच्चाद्यवस्थिताः पापाः केंद्रस्थाः शुभफलदातारः अन्यथानेतिविरुद्धार्थवचनयाविषयविवे
कः ५१ अथान्यदाह शुक्रेति शुक्रेजीवेचंद्रेप्रत्येकंसूर्यसंयुतेव्रतीनिर्गुणः स्यात् भौमसंयुतेक्रूरचेष्टः क्रूराहिंसनशीलाचेष्टाबस्यतादृशःस्या
त् तथाशशिसंयुतेनिर्घृणोनिर्लज्जोनिर्दयोवास्यात् तथातस्मिन्नेवजीवेशुक्रेचंद्रेवाप्रत्येकसद्भियुतेबहुः सर्वविद्यानिपुणःस्यात् ५२ अथान्यस्मा ७६
णिक्याह विधोस्तिवांशगेवि चंद्रेशुक्रांशगेशुक्रेत्रिकोणगेगुरौतनौलग्नेचसति व्रतीबहुः समस्तांश्चतुरोवेदान्वेत्तीतिसमस्तवेदवित्

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

एवंयमांशगेशनिनवांशसंस्थितेचंद्रसितलग्नगुरौचसंनिसितेत्रिकोणगेसति अतिनिर्घृणः कृतघ्नस्यात् महेश्वरः जीवेलग्नमधिष्ठितेभृगुसूनेधर्मात्मजस्थेविधौशुक्रांशेःखिलवेदविद्विरूक्तस्यांशेकृतघ्नः धमड्डति नारदः लग्नंसर्वगुणोपेतंलभ्यते न्यूनदिनेनसत् दोषाल्पत्वंगुणाधिक्यंबहुसंमतमिष्यते दोषदुष्टोहिकालोयःसग्रहीतुनशक्यते दोषावेधादयोमह्यादोषाइत्यर्थः ५३ अथानध्यायान् जबनत्वफलार्थयाह शुक्लशुक्लेति अनध्यायाः आषाढशुक्लदशमी ज्येष्ठशुक्लद्वितीया पौषशुक्लैकादशी माघशुक्लद्वादशी एतेअनध्यायाः भूतश्चतुर्दशी तदादित्रितयंचतु

शुक्लशुक्लपौषतपसांदिगश्विरुद्रार्कसंख्यासितनिश्चयः भूतादित्रितयाष्टमीसंक्रमणंचव्रतेष्वनध्यायाः५४

र्दशीपूर्णिमाप्रतिपदः कृष्णपक्षेसमावास्यानन्मध्येअष्टमीचतयोः समाहारः तथासंक्रमणंसूर्यस्यनिरयनंसंक्रांतिदिनं चकारान्मन्वाद्यास्त्रितिथी मधाविंत्यादिनोक्ताः तत्राषाढशुक्लदशमीपौषशुक्लैकादशीचमन्वादीज्येष्ठशुक्लद्वितीयामाघशुक्लद्वादशीचसोपपदे यद्यपिचैत्रशुक्लतृतीया मन्वादिःवैशाखशुक्लतृतीयायुगादिस्तथापितेऽपितृतीयेनानध्यायो तथैवफाल्गुनकृष्णद्वितीया चातुर्मास्यद्वितीयापिनानध्यायः तासांप्राशस्त्याभिधानात् तथाचवसिष्ठः यात्रैवत्रैशाखसितातृयामाघस्यसप्तम्यश्चफाल्गुनस्य कृष्णेद्वितीयोपनयेप्रशस्ताप्रोक्ताभरद्वाजवसिष्ठसुरज्यैरितिअन्यासांयुगादिमन्वादीनांव्रतबंधे अप्रसंगादेव अग्रहणम् केचिदाचार्याः यात्रैवत्रैशाखनिवचनंलिखित्वापिस्वच्छयानांगीकुर्वंति तत्रशपथ-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मात्रमेवप्रमाणंनपश्यामइत्यलं तन्मतेतृतीयेअनध्यायत्वेनज्ञेयेग्रहणेषितिपदमावश्यकत्वेद्योतनार्थं गौतमः पक्षद्वयेचतुर्दश्यामष्टमीद्वितयेतथा पक्षादावपि पक्षांतेब्रह्मनाधीयतेनरैः फलंच अष्टमीहत्कृष्णाध्यायंशिष्यंहंतिचतुर्दशी अमावास्योभयंहंतिप्रतिपत्पाठनाशिनी मनुः चातुर्मास्यद्वितीयासूक्तमन्वादिषुयुगादिषु अष्टकासूक्तसंक्रांतौशयनेबोधनेहरेः अनध्यायंप्रकुर्वीतनथासोपपदासूक्तेति चातुर्मास्यद्वितायागर्गेणोक्ता आषाढ-फाल्गुनोर्जेषुयाद्वितीयाविधुक्षये चातुर्मास्यद्वितीयास्ताः प्रवदंतिमहर्षयः मन्वादयोयुगादयश्चपूर्वमुक्ताः सिताज्येष्ठद्वितीयाच आश्विनेदशमी सिता चतुर्थीहादशीमाघेएताःसोपपदाःस्मृताः नैमित्तिकाअनध्यायाःस्मृत्यर्थसारे निर्घातभूकंपोल्कानिपतनादिसर्वाद्भुतेष्वकालिका नध्यायाः अभ्युत्पातेवाऽकालवृष्टौवा आर्द्रादिज्येष्ठांतात्कालादन्यत्राकालवृष्टिः सायंसंध्यागर्जनेउदयांतोऽनध्यायः अर्धरात्रादूर्ध्वंगर्जनेअर्ध रात्रेवा आकालिकोनध्यायः प्रातःसंध्यागर्जनेत्वहोरात्रमितिकालमर्यादीकृत्येत्याकालम् अकालेभवआकालिकः यस्मिन्कालेनिमित्तमुत्पन्नंतदारभ्य द्वितीयदिनेतत्कालपर्यंतमित्यर्थः स्मृतिरत्नावल्याम् अनूराधार्क्षमारभ्यषोडशर्क्षेषु भास्करः यावच्चरतिचैकावत्कालंमुनयोविदुरिति कालवृ ष्टौतुतत्कालमकालेतुत्रिरात्रकम् अतिमात्राथवावृष्टौनाधीयीतदिनत्रयम् आपस्तंबः उल्कायामभ्युत्पातेचसवासांविधानामाकालिकमिनिम नुः चौरैरुपप्लुतेग्रामेसग्रामेचाग्निकारिते आकालिकमनध्यायंविद्यात्सर्वाद्भुतेषुचेति अद्भुतेषुरुधिरादिवृष्टिषु वसिष्ठः उपलरुधिरपपातेऽहनि नि स्मृत्यंतरेविद्युद्गर्जितवृष्टीनांसन्निपातोयदाभवेत् कालवृष्टौतुतत्कालमकालेतुत्रिरात्रकमित्यादिनैमित्तिकाअनध्यायायदामेरवलाबंधात्सागुत्पन्नास्तदाब

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तबंधोनकार्यएव यदातुभेरवलाबंधादनंतरंब्रह्मोदनपाकात् प्रागुत्पन्नास्तदाजानोपिनप्रवर्तते ५४ अथप्रदोषलक्षणमनुष्टुभाह अर्केनि तदग्निभैरर्कादिनि
थिषुप्रदोषःस्यात् यथाहादश्यामर्धरात्रात्प्राक्त्रयोदशीप्रहरौप्रदोषः षष्ठाचार्धप्रहरमध्येसप्तमीप्रवृत्तिस्तद्वाप्रदोषः तथातृतीयायांप्रहरमध्येचतुर्थी
प्रवेशेप्रदोषः अत्रद्वितीयप्रहरस्यचरमघटिकातृतीयाप्रहरस्याद्यावाघटिकेत्येवंघटिकाद्वयमितः कालःस्थूलोरात्र्यर्द्धशब्दोवाच्यः तेनसमांशोवा
विलाभावादर्धनपुंसकमितिएकदेशिसमासाभावः ५५ अथतबंधानंतरंसायंकालेबह्वृचांब्रह्मोदनाख्यः संस्कारोभिहितस्तत्रार्थयाविशेषमान-

**अर्कनर्कधिनिथिषुप्रदोषःस्यात्तदग्निभैः राज्यर्धसार्द्धप्रहरयाममध्यस्थितैः क्रमात् ५५ प्राग्ब्रह्मौदनपाकाद्धतबंधानंतरंयदिचेत्
उत्पातानध्ययनोत्पन्नावपिशांतिपूर्वकंतत्स्यात् ५६** ह प्राक्ब्रह्मौदनेनि स्पष्टार्थं उक्तंचन्नसिंहप्रसादेब्रह्मौदनविधेः पूर्वंप्रदोषेगर्जितंभवत्
तदाविघ्नकरंतेयंबटोरध्ययनस्यतत् तस्यशांतिप्रकारंतुवक्ष्येशास्त्रानुसारतः स्वस्तिवाचनपूर्वंतु हवनंकारयेद्बुधः प्रधानंपायससाज्यंद्रव्यंशांतिय
ज्ञोभवेत् सूक्तंबृहस्पतेर्विद्वान्पठेद्विघ्नसमृद्धये गायत्रीयुजनोमंत्रः प्रायश्चित्तंतुसर्पिषा धनुःसवत्सकांदद्याद्दाचार्यायपयस्विनीम् शिल्पंद्रोमविधेः
पश्चात् स्थापयेच्चत्रसंसदि ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्ततोब्रह्मौदनंचरेदिति ५६ अथवेदविशेषेण नक्षत्राणिवसंततिलकयाह वेदनि मृगाश्लेषार्द्राहस्तचित्रास्वातीमूर्वात्रयेषुऋग्वेदाध्यायिनां रेवतीहस्तानुराधा मृगपुष्यश्रोहिण्युत्तरात्रयेषुयजुर्वेदाध्यायिनाम् अश्विनीधनिष्ठापुष्यहस्तो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नक्षत्रयार्द्राश्रवणेषुसामवेदाध्यायिनांमृगरेवतीपुष्याश्विनीहस्तानुराधाधनिष्ठापुनर्वसूषु अथर्ववेदाध्यायिनां पूर्वश्लोकानुवृत्तनक्षत्रसदपरामृष्टमुप नयनंसत् शुभमित्यर्थः उक्तंच मूलेहस्तत्रयेसार्पशैवेपूर्वात्रयेतथा ऋग्वेदाध्यायिनांकार्यमेरवलाबंधनंबुधैः पुष्येपुनर्वसौपाणौहस्तेमैत्रेशशांकभे ध्रौवेषुचप्रशस्तंस्याद्यजुषांमौंजीबंधनम् पुष्यवासवहस्ताश्विशिवकर्णोत्तरात्रयम् प्रशस्तमेरवलाबंधेबह्वृनांसामगायिनां मृगमैत्राश्विनीहस्तेरेवत्यादितिवासवम् अथर्वपाठिनांशस्तोभगणोयंव्रतार्पणे ५७ अथान्यंविशेषमनुष्टुभाह नांदीश्राद्धेति नांदीश्राद्धंवृद्धिश्राद्धमुच्यते

वेदकर्माच्छशिशिवाहिकरभित्रिमूलपूर्वासुरपौष्णकरमैत्रमृगादितीज्ये ध्रुवेषुत्वाश्विवसुपुष्यकरोत्तरेशकर्णेमृगांत्यलघुमैत्रधनादि नौसत् ५७ नांदीश्राद्धोत्तरमातुःपुष्येलग्नांतरेनहि शास्त्रीचौलंव्रतंपाणिग्रहःकार्योःन्यथानसत् ५८

त्यानंतरंयदिसंस्कार्यमातुःपुष्येरजोदर्शनोजातेसति लग्नांतरेचासति तदावश्यकर्तव्यत्वेधर्मशास्त्रोक्तांशांतिंविधाय चौलंयज्ञोपवीतंविवाहश्चकार्यः अन्यथासमीचीनलग्नांतरत्वेसतिचौलादिनसत् दुष्टफलमित्यर्थः मेधातिथिः चौलेचव्रतबंधेचविवाहेयज्ञकर्मणि पत्नीरजस्वलायस्यगायज्ञस्यनशोभनम् स्मृत्यंतरे प्राप्तमभ्युदयंश्राद्धपुत्रसंस्कारकर्मणि पत्नीरजस्वलाजाताकार्यान्तत्पितान्तदेति तसितेतिनांदीश्राद्धकर्तुरुपलक्षणम् अतोज्येष्ठ श्राद्धादिनाकरिष्यमाणनांदीश्राद्धात्प्राक्तत्सत्पीरजस्वलाचेन्तदानांदीश्राद्धनिषेधान्मंगलनकार्यमेव संस्कार्यमातरिरजस्वलायांतुसन्निहितलग्नां

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तरास भवेशांतिं कृत्वातदानीमेवतन्मंगलंकार्यम् आरब्धत्वात्स्मृत्युक्तदोषः अपशकुननिरासार्थंशांतिःकार्या उक्तंच बधूवरान्यतरस्यजननीचेद्रजस्वला संपूर्णेतुबले भ्रातृकुर्यात्तत्पाणिपीडनमिति बलेग्रहबलेच वाक्यसारे अलाभेऽप्यमुहूर्तस्यरजोदोषेद्युपस्थिते श्रियंसंपूज्यविधिवत्ततोमंगलमाचरेत् हैमीमाषमितांपद्मांश्रीसूक्तविधिनार्चयेत् गत्सूचंपायसंहुत्वाभिषिच्यहितमाचरेत् यदातुकृतेपिमंगलेमंडपोद्वासनात्प्राक्मानेरजस्वलायांशांत्यादिकंकार्यमेव मंगलस्यासमाप्तत्वात् यदानुज्येष्ठभ्रात्रादिनाकृतान्नांदीश्राद्धान् परंतत्सत्वेरजलाभेन्नदानकोपिदोषः अन्योपिविशे-

विचैत्रव्रतमासादेर्विभौमास्तेविधूनिजे छूरिकाबंधनंशस्त्रंनृपाणांप्राग्विवाहनः ५९ केशांतंषोडशेवर्षेचौलोक्तदिवसेशुभम्

षस्तचैव उपवासेनशस्त्रंनिनार्थः सद्योरजस्वलाः एकाकिन्योविवाहादौदेशभंगेषुवायदीति ५८ अथछूरिकाबंधनमुहूर्त्तमनुष्टुभाह विचैत्रेति चैत्रवर्जितेषूपनयनमासेषुमाघफाल्गुनवैशाखज्येष्ठेष्वित्यर्थः आदिशब्देनव्रतबंधोक्ततिथिनक्षत्रलग्नबलग्रहाणांवाकीदृशेव्रतमासादेर्विभौमास्तेभौमास्तरहिते गुरुशुक्रास्तादिसामान्यनिषेधादेवसिद्धम् तथाविधभूमिजेभौमवाररहितेसूर्यादिवारेनृपाणांक्षत्रियाणांविवाहतः पूर्वंछूरिकाया अल्पशस्त्रविशेषस्यबंधनंकर्त्यादितिशेषः नच्छस्त्रंहितमृविवाहात्प्रागित्युक्तेः अवधित्वनिश्चयात्समावर्तनानंतरंकार्यम् अन्यद्यापनयनानंतरंकार्यमित्यवब्रूयात् ५९ अथकेशांतसमावर्तनमुहूर्त्तावनुष्टुभाह केशांतमिति षोडशेवर्षेचालोक्तदिवसे मुहूर्त्तेगोदानापरपर्यायंकेशांतसंज्ञंकर्मशुभंस्यात् गावः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

केशादीयतेरबंधंतेतस्मिंस्तन्नोदानम् गोदानंषोडशेवर्षेइत्येतद्ब्राह्मणविषयम् क्षत्रियविशोः द्वाविंशेचतुर्विंशेचविरोधात् तथामनुः केशांतंषोडशेवर्षे ब्राह्मणस्यविधीयते राजन्यबंधोर्द्वाविंशेवैश्यस्यद्व्यधिकेततइति आश्वलायनः प्रथमंस्यान्महानाम्नीद्वितीयंचमहाव्रतम् तृतीयंस्यादुपनिषद्गो दानारब्धंततः परम् अत्रजाताधिकाराद्गोदानंजन्माब्दषोडशइतिवृत्तिकारवचनात् त्रयोदशमहानाम्न्यादिभवंति त्रयोदशमहानाम्नीचतुर्द शेमहाव्रतम् पंचदशेउपनिषद्व्रतम्षोडशेगोदानमिति एवंक्षत्रियविशोरपि उक्तगोदानकालात्त्रयोदशवर्षचतुष्टयक्रमेणमहानाम्न्यादीनिभवंतिव्रता

व्रतोक्तदिवसादौहिसमावर्त्तनमिष्यते ६० इतिमुहूर्त्तचिंतामणौपंचमंसंस्कारप्रकरणंसमाप्तम्५ ७ अथविवाहप्र०प्रारंभः

केनहिनिश्चयेनयज्ञोपवीतोक्तदिवसे आदिशब्देनवारनक्षत्रनिश्चिलग्नांशकेषुसमावर्तनकर्मेष्यते अत्रकश्यपेनचैत्रोवर्जितः चैत्रमासविव र्जेषुमाघादिषुचपंचसु एतच्चगोदानानंतरंविवाहात्प्राक्कार्यम् कुर्यात्समावर्तनंकर्मपश्चाद्गोदानतः पाणिपीडनात् प्रागितिवसिष्ठोक्तः क्व चित् द्वितीयवर्षेतन्निषेधउक्तः वधूप्रवेशंव्रतमोक्षणंचपुंसांपुनर्दारपरिग्रहंच नाशब्देद्वितीयेविदधीतधीमान्वदंतिगर्गाश्रिवसिष्ठमुख्याइतिनिर्मू लत्वादुपेक्ष्यम् परिकरोऽलंकारउत्सर्गापवादरूपः शब्दस्पष्टम् ६० इतिश्रीदैवज्ञानंदसू०प्रमिताक्षरायांपंचमंसंस्कारप्रकरणंसमाप्तम्५ ७ अथविवाहप्रकरणंव्याख्यायते तत्रानाश्रमीननिष्ठेतेत्यादिवचनात्समावर्त्तनानंतरंसर्वाश्रमाणमुपकारकत्वाद्गृहस्थाश्रमएवमुख्यः सचसुशील

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्वाधीनः शीलं सुलग्नाधीनमित्यतोलग्नशब्दिकथनंवसंततिलकयाग्रंथकारोजानीते भार्येति शुभंभवतीदमनुकूलंस्वभावोयस्याः सात्रिवर्गस्यधर्मार्थकाम
रूपस्यकरणमतिशयेनसाधनम् तस्याः सुलभवशेनशीलंशुभंभवति यतः सुतशीलधर्माः तन्निग्नतांविवाहाद्धीनतांम् अधीनोनिग्नआ-
यत इत्यमरोक्तेः उपगताः प्राप्ताः अतोहीनिनिश्चयेनविवाह समयः परिचिंत्यतेविचार्यतइति ननुजन्मकालीनग्रहजनितंशुभाशुभंदुरतिक्रम-
मिति विवाहलग्नवाक्यमितिचेन्न ज्योतिषस्मृत्यावेदितशुभसमयारब्धविधिजन्यापूर्वजनितशुभफलेनजन्मांतरीयदुर्दिष्टध्वंसोभवतीत्येवमर्थत

भार्यात्रिवर्गकरणंशुभशीलयुक्ताशीलंशुभंभवतिलग्नवशेनतस्याः तस्माद्विवाहसमयःपरिचिंत्यतेविज्ञनिग्नतामुपगताः सुत
शीलधर्माः १ आदौसंपूज्यरत्नादिभिरथगणकंवेदयेत्स्वस्थचित्तंकन्योद्वाहंदिगीशानलहयविशिखब्रह्मशनलग्राह्यदीदुः हृष्टोजी
वेनसद्यःपरिणायनकरोगातुलाकर्कटारव्यंवास्यात्मभस्थलग्नंशुभखचरयुनालोकितंतद्विदध्यात् २ यासार्थक्यात् अतएवसमा
चार्यः शुभक्षणक्रियारंभजनिताः पूर्वसंभवाः संपदः सर्वलोकानांज्योतिस्तत्रप्रयोजनमितिसर्वत्रज्ञेयम् १ अथप्रश्नलग्राह्यद्वाहयोगद्वयस्यग्रंथस्याह-
अथशब्दोमंगलार्थः आदौसंपूज्येति आदेगणकंज्योतिर्विदंरत्नादिभिः मणिवस्त्रफलादिभिः संपूज्य ततः प्रष्टाकन्यायाःउद्वाहंगणकंवेदयेत् गतिबुद्धी
त्यादिना कर्तुः कर्मत्वम् कीदृशगणकं स्वस्थचित्तं अव्याकुलांतःकरणम् स्वस्थचित्तबुद्धयः संभवंतीत्युक्तेः उत्पलः प्रष्टामणिकनकयुतेः फलकुसुमे

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

राशिचक्रमभ्यर्च्यपृच्छेद्यथाभिलषितंभक्त्याविनयान्वितःप्रश्नम् दिगिति यदिप्रश्नलग्नाद्दशमैकादशतृतीयसप्तमपंचमानांमन्यतमेस्थानेस्थितचंद्रो- जीवेनगुरुणादृष्टःसद्यःशीघ्रपरिणयनकरःस्यात् वाअथवागोतुलेति वृषतुलाकर्कीणामन्यतमंप्रश्नलग्नस्यात्तच्चशुक्रभग्रहैर्युतमवलोकितंवाभवेत्तत्प- रिणयनंविदध्यात् २ अन्यान्यंयोगद्वयंद्युतविलंबितेनाह विषमभांशगतावितिस्पष्टार्थम् ३ अथप्रश्नलग्नाद्धैर्यव्ययोगत्रयशालिन्याह षष्टाष्टस्थइति चंद्रःप्रश्नलग्नात्षष्टाष्टमस्थस्तदाकन्याष्टसंभवत्संवत्सरेणविवाहवर्षाद्रंडाभर्तृनाशिकास्यात् अथबालग्नेयः कश्चिन्क्रूरग्रहःस्यात्ततः सप्तमेकुजो

विषमभांशगतोशशिभार्गवौनवृहबलिनौयदिपश्यतः रचयतोवरलाभमिमौयदायुगलभांशगतोसुवनिप्रदौ ३ षष्टाष्टस्थःप्रश्न लग्नाद्यदीदुर्बलक्रूरःसप्तमेवाकुजःस्यात् मूर्तावितुःसप्तमेनस्यभौमोरंडासास्यादष्टसंवत्सरेण ४ प्रश्नलग्नेयदिपापनभोगः पंचमगोरिषुदृष्टशरीरः नीचगतश्चनदारवलुकन्यासाकुलटात्वथवामृतवत्सा ५

भवेत्तदाष्टवर्षमध्येरंडास्यात् केचित्सप्तमेपिपाप

एवंप्रश्नेनिषेधंनिकश्यपः एकोलग्नगनः पापोद्यन्यःसप्तमराशिगः आसप्तमाब्दान्मरणंपुरुषस्यनसंशयइतितेषांमतेसप्तमेवारबलः स्यादितिपाठः अथमूर्त्तौलग्नेचंद्रः तस्यसप्तमेभौमोभवेत् तदाःस्वर्षेणरंडास्यात् ४ अथप्रश्नलग्नात्कुलटामृतवत्सायोगदोधकदृष्टेनाह प्रश्ननोरिनिःस्पष्टा र्थः कश्यपः स्वनीचगः शत्रुदृष्टःपापः पंचमगोयदा मृतपुत्रांकरोत्येवकुलटांवानसंशयइति ५ अथविवाहभंगयोगपुष्पिताग्रयाह यदीति सिनाति

वि-प्र- ८०

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

रिक्तपक्षेकृष्णपक्षेयदिचंद्रः समराशिषुवृषकर्कादिषुग्रतः सन्नूननुगृह्णातः प्रश्नलग्नादरिरंध्रेषष्ठेष्टमेवास्थानेस्थितः पापग्रहावलोकितोभवतिनदाहं योगोविवाहस्यविनाशकारकोभवति ६ एवंप्रश्नलग्नाद्धैधव्यादियोगमभिधायेदानींजन्मलग्नादावपिबालवैधव्ययोगविचारमपिदिशन् तत्परिहारंशार्दूलविक्रीडितेनाह जन्मात्थमिनि प्रश्नलग्नाद्यथाविधवायागोविचारितस्तथाजन्मोत्थंजन्मलग्नाद्भवेचबालविधवायोगंजातकशास्त्रात् बाल्येविधवा भौमेपतिसंस्थकादिवाकरेनस्थे सौरेपापेदृष्टे कन्येवजरांसमुपयाति तथा लग्नेव्ययेचपातालेजामित्रेचाष्टमेकुजे कन्याभर्तृविनाशायभर्तृक-

यदिभवतिस्मिन्नानिरिक्तपक्षेतनुगृह्णतः समराशिगः शशांकः अशुभखचरवीक्षितोरिरंध्रेभवतिविवाहविनाशकारकोऽयम् ६
जन्मात्थंचविलोक्यबालविधवायोगंविधायव्रतंसावित्र्याउतेपेप्यलंहिसुतयादद्यादिमावारहः

न्याविनाशदृत्याद्युक्तैर्बालविधवा योगंविचार्यवक्ष्यमाणंव्रतंवैधव्यपरिहारकरंकारयेदित्यन्वयः तन्नवैधव्ययोगपरिहराभावः योयोभावः स्वामिदृष्टोयुतोवासौम्यैर्वास्यात्तत्स्थन-स्याप्तिवृद्धिरिति सप्तमस्थानंस्वस्वामिसौम्येक्षितंचेद्भवतिनदाभतृसुखंभवतीति अन्येरुक्तीनांमहत्परिहारयोगेभर्तुश्चस्वल्पेऽरिष्टयोगे तत्परिहारमाहुः अथवापरिहार्यैवैधव्ययोगेव्रतीकारमाह विधायेति रहइतिवक्ष्यमाणमिहापियोज्यम् पित्रादिः सुतयाकन्याकृत्वारहएकांतेहिनिश्चये सासावित्र्याव्रतंविधायपश्चादिमांकन्यांचिरजीविनेवरायदद्यात् तदुक्तंव्रतखंडे सावित्र्यादिव्रतादीनि भक्त्याकुर्वीतयाः स्त्रियः सौभाग्यंचसु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

त्दत्वंचभवेन्नासांस्फुरंततिथिनि व्रतग्रहणप्रकारस्तनएवावगंतव्यः पिप्पलव्रतंज्ञानभास्करे बलवद्विधवायोगेबाल्येप्रतिमृगीदृशाम् पितारहसि कुर्वीतत्द्वगशास्त्रसंमतम् स्फुटेनशुभनक्षत्रेचंद्रतारबलान्विते अवैधव्यकरैर्योगैर्लग्नेग्रहबलान्विते व्रतारंभंप्रकुर्वीतबालवैधव्यनाशकमुत्तमं तांचित्रवसनांकन्यांपितृगृहाद्वहिर्नीत्वाश्वत्थशमीस्थानेयद्वाबदरिकाश्रमे आलवालंप्रकुर्वीतविपुलंमृदुकर्षितं कुमार्याचार्यनिर्दिष्टंकृत्वासंकल्प मादरात् कलशांबुप्रपूर्णेनसिंचनंप्रतिवासरं चैत्रेवाश्विनमासेवातृतीयादिनपक्षतः यावत्कृष्णतृतीयांन्यामासमेकंयथाविधि ब्राह्मणानांतथास्त्रीणां पूजनंचसमारभेत् तदाशिषात्पुयात्कन्यासौभाग्यंचसुखान्वितम् व्रतिमांपार्वतिनाम्नीवेणवेभाजनेन्वयेत् चंदनाक्षतदूर्वाद्यैर्बिल्वपत्रैर्यथाविधि उ

सल्लग्नेः च्युतमूर्तिपिप्पलघटैः कृत्वाविवाहंस्फुटंदद्यात्तांचिरजीविनेः व्रतभवेद्दोषः पुनर्भूभवः ७

पचारैर्यथाशक्त्यानैवेद्यैः प्रतिवासरम् एवंव्रतप्रभावेण बालवैधव्यनिष्कृतिः जायतेकन्यकानांचततःपाणिग्रहःक्रिया इत्यश्वत्थव्रतम् अन्यमपिवै धव्ययोगपरिहारमाह वारुइत्यादिना अथवारुएकांते अच्युतमूर्तिविष्णुप्रतिमापिप्पलघटौप्रसिद्धौ एषांमध्येनमतरेणसहसल्लग्नेवक्ष्यमाणदोषर हितेसौभाग्यगुणान्विनेचविवाहलग्नेविवाहंकारयित्वाएश्वात्तांकन्यांस्फुटंलोकप्रसिद्धंयथाभवतितथाचिरजीविनेवरायदद्यात् पित्रादिकः तदुक्तंमार्के डेयेन बालवैधव्ययोगेपिकुभद्रुप्रतिमादिभिः कृत्वालग्नंरहःपश्चात्कन्योद्वाह्येतिचापरइति कुंभइतिमंथन्याअप्युपलक्षणम् इदंक्षोभ्यक्षणेव

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

प्रतिमाविष्णोः सौवर्णीकरशिरोवयवादिसहिता नशालग्रामादिरूपा तत्रकुंभविवाहः सूर्यारुणसंवादे विवाहात्पूर्वकालेतुचंद्रतारावलेशुभे विवाहोक्तेनमंथन्याकुं
भेनचसहोद्वहेत् पितासंकल्प्यबाह्यंचविवाहविधिपूर्वकम् सूत्रेणवेष्टयेत्सश्वाद्दशनंतुविधानतः कुंभमालंकृतंदेहंतयोरेकांतमंदिरे ततःकुंभविनिःसार्यम
भ्यसलिलाशये ततोभिषेचनंकुर्यात्संचपल्लववारिभिः तत्सर्ववस्त्रपूनाद्यंब्राह्मणायनिवेद्यच कन्यालंकारवस्त्राद्यंब्राह्मणायनिवेदयेत् प्रार्थना
वरुणागस्वरूपत्वं जीवनानांसमाश्रय पतिर्जीवयकन्यायाश्चिरपुत्रात्सुखंवरं देहिविष्णुस्वरूपंवै कन्यांपालयदुःखतइति इतिकुंभविवाहः अ
श्वत्थविवाहोपितत्रैव द्विजान्गुरूंश्चदत्त्वादक्षिणांचमंगलोच्चारणैःसमं आहूयोद्वाहकालेचरम्यभूमौचमंडपे गत्वाप्रणम्यगौरींचगणनाथंचभूरु
हं भवानीचैवमंथानीपितामंत्रमुदीरयेत् उद्वाहविध्येविधिवदश्वत्थेनमनोहरा कन्यासौभाग्यसौख्यार्थंहनवेहंद्विजोत्तमाः नमस्तेविष्णु
रूपायजगदानंतहेतवे पितृदेवमनुष्याणामाश्रयायनमोनमः वनानांपतयेतुभ्यंविष्णुरूपायभूरुहं नमोनिखिलपापौघनाशनायनमोनमः
पूर्वजन्मकृतंपापंबालवैधव्यकारकम् नाशयाशुस्मरंदेहिकन्यायाममभूरुहं इत्यश्वत्थविवाहसंकल्पप्रार्थने विवाहस्तुकुंभविवाहहि
षेयः एवमेवसौवर्ण्यांविष्णुप्रतिमयासह विवाहंविधायप्रतिमांब्राह्मणायदद्यात् दानप्रकारस्तत्रैव शुभेमासेसितेपक्षेसानुकूलायग्रहेदिने
ब्राह्मणंसाधुमामंत्र्यसंपूज्यविविधार्हणैः तस्मैदद्याद्विधानेनविष्णोर्मूर्तिंचतुर्भुजाम् शूद्रवर्णस्सुवर्णेनविन्नशक्त्यायवापुनः निर्मितांसरिशंशंखग
दाचक्राब्जसयुताम् दधानांवाससीपीतेकुमुदोत्पलमालिनीम् सदक्षिणांचतांदद्यान्मंत्रमेतमुदीरयेत् यन्मयापूर्वजनुषीभृत्यापतिसमागमम् विषोपविष-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

शस्त्राद्यैर्हतोवातिविरक्तया म्रियमाणमहाघोरयशःसौख्यधनापहम् वैधव्याद्यनिदुःखौघनाशायसरवलब्धये महासौभाग्यलब्ध्येचमहाविष्णो विप्र-
रिमात्तनुम् सौवर्णीनिर्मिताशक्त्यातुप्यसमददद्विज अनघात्वहमस्मीतिविचारभवदेदिति एवमस्त्विति विप्राशीर्गृहीत्वास्वगृहविशेत्ततोवैवाहि
कंतातोविधिकुर्यान्मृगीदृशाम् इतिप्रतिनिमादानविधिः एवघटादिभिः सहविवाहएकांतेविधायपश्चाद्धादित्रत्रयघोषपुरः सरंपित्रादेः कन्यामायुग्म
तेवरायदद्यात् अत्रपुनर्विवाहात्पुनर्भूत्वदोषानभवति यतोविधानखंडे स्वर्णांबुपिष्पलानाचप्रतिमाविष्णुरूपिणीतयासहविवाहेचपुनर्भूत्वनजाय
न इत्युक्तत्वात् चकारात्घटस्यापि लक्ष्मीरूपासदाकन्याद्वारिरूपंसदाजलम् हरेर्हस्तंचयद्दानदातुःपापहरंसदा लक्ष्मीनारायणप्रीत्यैयादत्ताकन्यका
बुधैः तारयेत्सकुलंदातुः कुलपूर्वापरंसदा चंद्रवंश्यबुधवंशिवसोमस्मराइमे पतयःकन्यकानाचबाल्यात्संतिसदैवते तदुद्वाहविधिर्यत्नात्कु
तानोजनयेद्धर्म यथालिंगेकंकमलंदेवानांपूजनायवे अहंभवनिसर्वत्रतथाकन्यानृणांभवेत् श्रुतावपिसोमादिभिः सहविवाहोःभिहितः
सोमःप्रथमोविविदेगंधर्वोविविदउत्तरः तृतीयोअग्निष्टेपतिस्तुरियस्तेमनुष्यजाइति अतोदेवतभोग्यानांकन्यानांपुरुषविवाहेनदोषःपुनर्भुवः
तथात्रापि अतएवमंथन्याभास्करोयत्नात्कृतवान्दुहितुर्विधिम् रेणुकोपिस्वकन्यायास्तद्वद्वाहंचकारसइतिविधानखंडेभिधानात् अतएवपित्रामात्वातथाभ्रात्रादत्तायातोयधारया विप्राग्निसुहृदासाक्ष्यंकृत्वासोद्वाहिताभवेदितिकाल्यायनादिपरिभाषितत्वादेकदा- ८२
कन्यापुरुषविवाहंनिवर्त्स्य पुनर्द्वितीयपुरुषविवाहेजातेसापुनर्भूरेवेत्यलम् ७ अथाग्न्यस्त्रमिणिग्रह मश्मलाजक्षणेति तत्राज्योनिर्वित्समीपयाद

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

शापत्ययुक्त्याहशापत्यमेवविवृणोतिकन्यकास्रुतादि शेषंस्पष्टम् ८ अथसामान्यतोनिमित्तवशेनशुभाशुभप्रश्नंस्त्रग्विण्याह शंखभेरीति विपंचीवी
णाच एतषांरवैः प्रश्नलग्नेश्रुतेर्मंगलंजायते उपलक्षणत्वान्मनोल्हादितुरगगजच्छत्रादिसान्निध्येपिशुभम् अथाशुभयोगाः वैपरीत्यमितिबाय
सःकाकःखरोगर्दभः श्वाश्वानः सृगालःप्रसिद्धः यदिप्रश्नलग्नक्षणेच वायसादिर्नादशब्दकरोतिनदावैपरीत्यमशुभंलक्षयेत् उपलक्षणादुलू
कोष्ट्रमहिषनादोप्यशुभः अन्यशुभयोगाः शौनकादिभ्योज्ञेयाः विवाहवृंदावनेउपश्रुतिरप्युक्ता आरोप्याक्षतपूरितगणपतिप्रस्थादिपात्रशनैःस

प्रश्नलग्नक्षणेयादृशापत्यसुक्स्वेच्छयाक्रमिनीतत्रचेदाव्रजेत् कन्यकावास्रुतोवानदापंडितैरुक्ताहशापत्यमस्याविनिर्दिश्यते ८ शं
खभेरीविपचीरवैर्मंगलंजायतेवैपरीत्यनदालक्षयेत् वायसोवारवरःश्वास्रृगालोपिवाप्रश्नलग्नक्षणेरोतिनादयदि ९ विश्वस्वा
नीविष्णवपूर्वाषयमवैर्वस्वाग्नेयैर्वाकरपीडोचितभक्षैः वस्त्रालंकारादिसमेतैःफलपुष्पैःसतोष्यादोस्यादनुकन्यावरणंहि १०

मार्जन्यधिवेष्टिनेयुवतय निस्रःसकन्यानिशि निर्यातारजकादिवेश्मस्रुकरेकृत्वातमभ्यर्चितयांवाचंवृणुपुरुलदर्यसहशीलोकेकिलोपश्रुतिः तन्मंत्र
श्च उपश्रुतिमह्लादेविचांडालगृहवासिनी यथार्थंब्रूहिदेवित्वंशक्रराज्यप्रवर्धिनी ९ अथकन्यावरणमुहूर्त्तमन्त्रमयूरच्छदसाह विश्वस्वातीतिउत्त
राषाढादिनक्षत्रैरुपलक्षितेकालेवस्त्रालंकारादिशब्देनरत्नवाद्यादिमधुरवस्तुभिःसहितैः फलपुष्पैःआदौकन्यांसतोष्यतोषयित्वाःनुपश्चात्क

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

न्यावरणंह्निश्चयेनस्यात् कन्यावरयोर्लक्षणानि सामुद्रिकाभ्यायादवगंतव्यानि १० अथवरवरणमुहूर्त्तमाह धरणिदेवइति धरणिदेवोब्राह्मणः पुरो
ह्नादिः चंडेश्वरः पूर्वाभिमुखयामाग्नेयमुत्तराभिमुखयेतथा रोहिणीतत्रवरणोभगणः शस्यतेसदा उपवीतंफलंपुष्पंवासांसिविविधानिच देयंवरायकरणेक
न्याफत्रात्राह्निजनवेति ११ अथकन्याविवाहकालग्रहशुद्धिंचवसंतमालिकाच्छंदसाह गुरुशुद्धिवशेनेतिकन्यानांविवाहःषडब्दकापरिष्टात् ष-
ड्वर्षांतिक्रमानंतरसमवर्षेषुयुग्मवर्षेषुसत्संवत्सरबदुकन्याजन्मराशेरित्या द्युक्तगुरुशुद्धौसत्यांविवाहः शुभः अर्थात्पुरुषाणांविषमवर्षेषुगोचरम्र

धरणिदेवोः यवाकन्यकासोदरः शुभदिनेगीतवाद्यादिभिःसंयुतः वरइतिंवस्त्रयज्ञोपवीतादिनाध्रुवयुतैर्वह्निपूर्वान्त्रयैराचरेन् ११ गु
रुशुद्धिवशेनकन्यकानामसमवर्षेषुषडब्दकोपरिष्टान्

करणोक्तरविशुद्धौसत्यांविवाहःशुभः राजमार्तंडः तृतीयः षष्ठगश्चैवदशमैकादश
स्थितःरविःशुद्धोनिगदितोवरस्यैवकरग्रहे जन्मस्थेचद्वितीयस्थेपंचमेसप्तमेपिवा नवमेभास्करेपूजांकुर्यात्पाणिग्रहोत्सवे चतुर्थेवाष्टमेचैवद्वा
दशेभास्करेस्थिते वरः पंचत्वमाप्नोतिकृतेपाणिग्रहोत्सवेइति यतउक्तम् षडब्दमध्येनोद्वाह्याकन्यावर्षद्वयंततः सोमोभुंक्तेःधगंधर्वस्ततः प
श्चाद्धुताशनइतिव्यासः अष्टवर्षाभवेद्गौरीनववर्षाचरोहिणी दशवर्षाभवेत्कन्याअतऊर्ध्वंरजस्वला वात्स्यः द्वादशेवृषलीस्मृतेतिगोरींददद्ब्रह्म
लोकंसविप्ररोहिणीददत् कन्यांददत्स्वर्गलोकंयतःपरमसद्गतिम् प्राप्नोतीतिशेषः अत्रयुग्मब्दजन्मतःस्त्रीणांशुभदपाणिपीडनमित्यर्थकृत्वान्

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पुनर्नववर्षादारोहिण्याअयुग्मवर्षत्वाद्विवाहनिषेधः प्राप्नोतीत्यत्रव्यवस्थामाहश्रीपतिः मासत्रयादूर्ध्वमयुग्मवर्षेयुग्मेतुमासत्रयमेवयावत् विवाह
शुद्धिमवदन्निमतोवास्यादयोगर्गवराहमुख्याः इत्यतोनववर्षस्यायुग्मत्वनिषधोऽष्टवर्षानंतरमासत्रयपर्यंतमेव नदनंतरंतुस्फुरत्वेनविवाहइत्य
विरोधः एवंचषष्ठवर्षानंतरंजन्मतोविषमवर्षायामासत्रयानंतरंनवमासाःशुभाःसमवर्षेआद्यमासत्रयंचेतिगर्भतोयुग्मवर्षइतिनिष्कृष्टोऽर्थः उ
भयोरपि स्त्रीपुंसयोश्चंद्रविशुद्धितोविवाहः शुभः उभयोश्चंद्रबलमावश्यकमित्यर्थः शुद्धिर्गोचरेणाभिहिता गोचरबलाभावेअष्टकवर्गादि

रविशुद्धिवशाच्छुभोनराणामुभयोश्चंद्रविशुद्धितोविवाहः १२ मिथुनकुंभमृगालिवृषाजगेमिथुनरोपिरवौत्रिलवेशुचेः

बलंग्राह्यमित्याहनारदः गोचरंवेधनंचाष्टवर्गजंरूपजंबलम् तथोत्तरंबलाधिक्यंस्थूलंगोचरमार्गजमिति व्यासः कन्यायाग्रहशुद्धिश्चदश
वर्षावधिस्मृता दशवर्षव्यतिक्रांताकन्याशुद्धिविवर्जिता तस्यास्तारंदुलग्नानाशुद्धोपाणिग्रहोमतइति १२ अथविहितान्मासान् द्रुतविलंबितेनाहमि
थुनेति अलिवृश्चिकः एतद्राशिगतेरवौसतिनचापिमिथुनस्थितेरवौसतिशुचेः आषाढस्यत्रिलवेनृतीयांशे आषाढशुद्धप्रतिपदमारभ्यदशमी
पर्यंतंकरपीडनंविवाहोभवति अर्थादितरराशिगेसूर्यआषाढशुद्धदशम्यनंतरंमिथुनराशिगेःकेपिहरिशयनेचविवाहोनस्यात् अलीति एतद्राशिगे
सूर्येकार्तिकपौषमधुष्वपिकरपीडनंस्यान् वृश्चिकेकार्तिकमकरेपौषमेषेचत्रपीत्यर्थः इदंतुसौरमासग्रहणंमतम् श्रीधरापि पौषेपिकुर्च-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नक्षत्रस्थितेःकैंचैत्रेभवेन्मेषगतेयदास्यात् प्रशस्तमाषादकृतंविवाहंवदंतिगर्गामिथुनस्थितेःकैइति येतुचांद्रमासानेवाकुर्नारदादयः माघफाल्गुन- वैशाखज्येष्ठमासाः शुभप्रदाः मध्यमः कार्तिकोमार्गशीर्षौवैनिंदिताःपरेइति तेषांमतेफाल्गुनोविहितइतितत्रमीनसंक्रमणसद्भावेपिशुभः चैत्रो निषिद्धइतिमेषसंक्रमणसद्भावेप्यशुभः तदुक्तंवृंदावने झषोननिंद्योयदिफाल्गुनेस्यादजस्तुवैशाखगतोनिंद्यः मध्याश्रितौद्वावपिवर्जनीयावि- निश्चितस्तुवैशाखगतोननिंद्यइतिनिर्मूलमेव वस्तुतस्तुवसिष्ठेनउभयमासविधानात्सौरचांद्रमासैक्ये उत्तमोविवाहः एकतरपक्षाश्रयेणमध्यमः

अलिमृगाजगतेकरपीडनंभवतिकार्तिकपौषमधुष्वपि ११

दिनाधिपेमेषतुलालिकुंभनृयुग्मनक्रव्यघटर्क्षसंस्थे माघद्वयेमाधवशुक्रयोश्चसुरव्योधवाकार्तिकसौम्ययोश्चेति अथप्रसंगात्सौरचांद्रमास विधायकवचनानितेषांव्यवस्थाचलिख्यते तत्रऋष्यशृंगः विवाहव्रतयज्ञेषुसौरमानंविधीयते गार्ग्योपि विवाहोत्सवयज्ञेषुसौरमानंप्रशस्यते वृद्धगर्गः विवाहादौस्मृतःसौरोयज्ञादौसावनःस्मृतः इत्येवानादीनिसौरमासविधायकवचनानि अथचांद्रमासविधायकानि तथाचवसिष्ठःउद्वाह यज्ञोपनयप्रतिष्ठानिधिव्रतक्षौरमहोत्सवाद्यम् पर्वक्रियावास्तुगृहप्रवेशाः सर्वेहिचांद्रेणविगृह्यतेनत् नारदः यात्रोद्वाहव्रतक्षौरनिधिवर्षशनि र्णयम् पर्ववास्तूपवासादिकृच्छ्रं चांद्रेणगृह्यतेइत्यादीनि तत्रैकतरमासावलंबनेःपरंवैयर्थ्यस्यादित्यत्रसमाधीयते यत्रसौरचांद्रमानाभ्यांमास

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

शक्तिरुपलभ्यते सउत्तमोविवाहः एकतरपक्षावलंबनेमध्यमइत्यक्तमुप्राक् मध्यमपक्षावलंबनंचअवश्यदेयाकन्याविषयवेदितव्यं अपरेपुनर्देश
विवाहयोः तथानापिनीकृष्णयोर्मध्येचांद्रोमासःप्रशस्यते अन्येषुसर्वदेशेषुसौरेव्रतविवाहयोः तथा विंध्याद्रेर्दक्षिणे भागेचांद्रोमासः प्रशस्यते
उदग्भागेतुविंध्यस्यसौरंमानंविधीयते अन्येषुसर्वदेशेषुमिश्रमानंप्रकल्प्यतेदिनि १३ अथमासप्रसंगाज्जन्ममासादिप्रयुक्तनिषेधविधीनाह
ह्नतयाह आद्येति यस्मिन् चांद्रेमासेजन्मसजन्ममासः जन्मतिथिमारभ्यत्रिंशन्निष्यात्मकोमासोजन्ममासः यत्रमासेजन्मसजन्ममासइत्यु-
च्यते पक्षद्वयमध्येयथमप्रकारेणप्रतिपादितम् जन्मनक्षत्रंजन्मतिथिः समाहारद्वंद्वः जन्ममुहूर्तोपि तत्राद्यगर्भयोः सुतकन्ययोर्द्वयोः करग्रहो

आद्यगर्भसुतकन्ययोर्द्वयोर्जन्ममासभिन्नोकरग्रहः नोचितोथविबुधैःप्रशस्यतेचेद्वितीयजनुषःसुत प्रदः १४ ज्येष्ठद्वंद्वमध्यसं
संप्रदिष्टंत्रिज्येष्ठंचैनैवयुक्तंकदापि विवाहोनोचितःनिषिद्धः वसिष्ठः स्वजन्ममासर्क्षतिथिक्षणेषुचैनामिकाद्यृक्षगणेषुचैवम् नोद्वाहमात्मा-
भ्युदयाभिकांक्षीनैवाद्यगर्भेहितयंकदाचिन् एतदपवादोपि जातंद्विहिषनेवसिष्ठइत्यादिपूर्वमुक्तम् अथेति द्वितीयजनुषोरनाद्यगर्भयोश्चद्विवाहस्त
हिसुतप्रदोविबुधैःपंडितैःशस्यते अत्राद्यगर्भरहित्यंसर्वथाविवक्षितं अथवाचेदनाद्यजनुषोरिनिपठितव्यं तथाचच्यवनः जन्मर्क्षेजन्ममासेवातारायां
मयजन्मनि जन्मलग्नेभवेद्योदापुत्राद्व्यापत्तिवल्लभेति एतच्चानाद्यगर्भविषयम्आद्यगर्भेसाक्षान्निषेधात् १४ ज्येष्ठमासेविशेषशालिन्याह ज्येष्ठद्वं-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मिति पुत्रोज्येष्ठः कन्याज्येष्ठामासोपिज्येष्ठः इत्येतन्निज्येष्ठंयत्कदापिनैवमुक्तं नप्रशस्तम् ज्येष्ठमासेज्येष्ठयोर्वधूवरयोर्विवाहोनैवकार्यइत्यर्थः यद्वालेक
तरज्येष्ठत्वेज्येष्ठमासोभवतितदामध्यमंसंप्रदिष्टम् अगतिविषयकमित्यर्थः एकंज्येष्ठं अन्यद्वयमज्येष्ठंतदाशुभमेव वराहः द्वौज्येष्ठौमध्यमौत्रो
क्तावेकज्येष्ठः शुभावहः ज्येष्ठत्रयंनकुर्वीतविवाहेसर्वसंमतम् अस्यापवादमाहकेचिदिति सत्यावेश्यकत्वेसूर्यवह्निगंकृन्तिकास्थंत्यक्त्वाज्येष्ठमासे-
पिज्येष्ठवरस्यकन्यायाः विवाहःशुभइतिकेचिदूचुः एतच्चज्येष्ठापत्यस्यनज्येष्ठइतिसामान्यतोमंगलकृत्यनिषेधेपिद्रष्टव्यम् भरद्वाजः ज्येष्ठज्येष्ठ-
स्यकुर्वीतभास्करेचानलस्थितेसोत्सवादीनिकार्याणिदिनानिदशवर्जयेदिति अत्रज्येष्ठपुत्रदुहित्रोर्ज्येष्ठमासवत् मार्गशीर्षेपिमंगलकृत्यनि

केचित्सूर्यवह्निगंप्रोच्यचाहुर्नैवान्योन्यंज्येष्ठयोःस्याद्विवाहः १५

षेधमाह भरद्वाजः मार्गशीर्षेनश्राज्येष्ठक्षौरंपरिणयव्रतम् आद्यगर्भदुहित्रोस्तुयत्नेनपरिवर्जयेदिति स्वयमपिज्येष्ठापत्यस्यनज्येष्ठेकेश्चिन्मार्गे
पिनेष्यतद्दूषकंप्राकेचिद्दूषणशिष्टाचाराभावादितिसूचयितुं नैवान्योन्यमिति ज्येष्ठायाःकन्यायाःज्येष्ठपुत्रेणसहविवाहोनैवस्यात्गर्गः ज्ये
ष्ठायाःकन्यकायाश्चज्येष्ठपुत्रस्यवैमिथः विवाहोनैवकर्तव्यायादित्यान्धिननयोरिति १५ अथान्यंविशेषंहरिणीछंदसाहस्फुतपरिणयादितिनि
जकुलेइतिदेहलीदीपन्यायेनात्रापिसंबध्यते निजकुलेस्ववंशेस्फुतस्यपुत्रस्यपरिणयान् षण्मासांतः षण्मासमध्येस्फुताकरपीडनंकन्याविवाहोन-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्यात् नारदः पुत्रोद्वाहात्परंपुत्रीविवाहोनऋतुत्रये नतयोर्व्रतमुद्वाह्यान्मंडनादपिमुंडनमिति तद्वदिति निजकुलेत्रिपुरुषमध्येपुत्रस्यकन्यायावामंडनाद्वि
वाह्यामुंडनचौलोपनयनसमावर्तनादिवावद्वत् षण्मासमध्येनकार्यम् अधिः कुलेऋतुत्रयादर्वाग्मंडनान्नतुमुंडनम् प्रवेशान्निर्गमंचैवनकुर्यान्मंडने
त्रयमिति अत्रविशेषः शाङ्ख्ये व्रतसमावर्तनकंसचौलंकेशान्तमेतानि वदंतितज्ज्ञाः क्षौरंपुरस्कृत्यभवंतितस्माच्चत्वारितस्मादिहमुंडनानिचू
डासीमंतसेशांतविवाह्योपनयान्बुधाः गुरुमंडलमित्याहुस्तदन्यल्लघुमंगलम् ज्येष्ठंकृत्वातुषण्मासंनकुर्याल्लघुमंगलम् कुर्वंतिमुनयः केचिदन्यस्मि-
न्नपिवत्सरे लघुमंगलंकार्यंकार्यंनेमिनिकहितु पुत्रोद्वाहः प्रवेशारब्धः कन्योद्वाहस्तुनिर्गमः मुंडनचौलमित्युक्तं व्रतोद्वाहौतुमंगलम् चौल

ऋनपरिणयात्षण्मासांतःऋताकरपीडनंनचनिजकुलेतद्वद्वामंडनादपिमुंडनम् नचसहजयोर्दयेभ्रात्रोः सहोदरकन्यकेनसहजस्यो
नोद्वाहाब्दार्धेशुभेनपितृक्रिया १६ मुंडनमेवोक्तंवर्जयेद्वरणात्परम् मौंजीतूभयतःकार्यातोमौंजीनमुंडनम् अभिन्नेवत्सरेपिस्यान्नद
ह्यस्तत्रभेदयेत् अभेदेदिवसस्यापिनकुर्यादेकमंडपेइति एषांसमूलत्वेदेशकालसंकटेसतिद्योद्वाह्यम् उक्तंच एकोदरयोर्द्वयोरेकदिनोद्वाहनेभ
वेन्नाशः नद्यनरएवैकदिनेष्याहुः संकटेचशुभम् नग्रतिषिद्धलग्नप्राप्तेसंकटेमहति एकोदरसंभयोरेकोहभिन्नमंडपेकाले इति नचेति
सहजयोः सोदरयोर्भ्रात्रोः सहोदरकन्यकेनदेयनोद्वाह्ये नारदः नचैकजन्मनोः पुंसोरेकजन्येतुकन्यके नूनंकदाचिदुद्वाह्येनैकदामुंडनह्

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

यमिति अत्रचकारोऽनुक्तसमुच्चयार्थस्तेनैकस्मैवरायसहोदरकन्याद्वयमपिनदेयम् नपुत्रोद्वयमेकस्मैप्रदद्यात्तुकदाचनेतिवसिष्ठोक्तेः नसहजसकृतो हाहोर्द्वार्थइति सकृच्चसकृतोचसकृताचसकृतेसकृत्पाणामेकशेषइत्येकशेषः सकृत्सकृतोचपुमान्स्त्रियेत्येकशेषः सकृतोचसकृताचसकृतेचसकृतौवेतिसूत्रः इतिसूत्रैकशेषणद्वंद्वपुमान् स्त्रियेत्येकशेषः सहजाश्चतेसकृताश्चतेसकृताश्चेतिकर्मधारयः तेषांसोदरभ्रातृणांविवाहः अब्दार्धे षण्मासमध्येनकार्यः उद्वाहस्तूपलक्षणम् ननश्चैकमातृजयोः पुत्रयोः कन्ययोर्वासमानसंस्कारोनकार्यइत्यर्थः द्वन्द्वमनुः एकमातृजयोरेकवत्सरे पुरुषः स्त्रियोः नसमानक्रियाकुर्यान्मातृभेदेविधीयते समानक्रियामुद्वाहादिकाभिन्नमातृजयोःसमानक्रियायांनदोषः नारदः समानाणिक्रियाः कार्यामातृभेदेतथैवच विवाहोदुहितुः कार्योनविवाहश्चतुर्दिनमितिभिन्नमातुर्दुहितुर्विवाहः समानक्रियायांयदिदिनचतुष्टयमध्येनकार्यइत्यर्थः वसिष्ठेनविशेषउक्तः एकोदरप्रसूतानांनात्रकार्यत्रयंभवेत् भिन्नोदरप्रसूतानामेतिशातातपोब्रवीदिति चौलोपनयनविवाहरूपकार्यत्रयम् आदौचौलंततोमौञ्जीविवाहश्चशुभप्रदः मातृभेदबुधैरुक्तोमातुरैक्यंनकर्हिचित् एवंसतिभिन्नोदरमंगलमावश्यकत्वंगृहभेदात् एकगृह्याचार्यभेदाद्वा कार्यम् वसिष्ठः द्विशोभनत्वंकगृह्यनचेष्टशुभतुपश्चान्नवभिर्दिनैस्तु आवश्यकंशोभनमुत्सवोवाह्यारणवाचार्यविभेदतोवेति यमलजातयोरुत्वयमपिनिषेधोनास्ति एकस्मिन्वत्सरेचैववासरेमंडपेतथा कर्तव्यंमंगलंस्वस्त्रोर्भ्रात्रोर्वायमलजातयोः नत्रापिज्येष्ठानुक्रमेणकार्यम् ज्येष्ठानुक्रमस्तुगर्भौसन्निकर्षक्रमेण तथाचभागवतेतृतीयस्कंधेहिरण्याक्षहिरण्यकशिपूत्पत्तौ प्रजापतिर्नामनयोरकार्षीच्चः प्राक्स्वदेहा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

द्यमघोरजायत तंवैहिरण्यकशिपुंविदुः प्रजायतेहिरण्याक्षमस्तुतसाग्रतइति तथावैद्यकेआत्रेयसंहितायाम् यदाविशेद्द्विधाभूतंबीजंपु-
ष्पेपरिक्षरत् तदाभवेद्द्विधागर्भः स्त्रीनिर्वेशविपर्ययात् तेनप्रथमंजातःकनिष्ठःअनंतरंजातोज्येष्ठःअतएव यमयोश्चैवगर्भेनुजन्मतोज्येष्ठतामतेनि
मनुनागर्भेजन्मतइत्यक्तं जन्मज्येष्ठेनचाह्वानंस्रुब्रह्मण्यास्वपिस्मृतमितितुमनुवचनम् एककोशजातयमलविषयम् तथाचदेवलः यस्यजानस्य
यमयोःपश्यंतिप्रथममुस्वमू सतानः पितरः चैवतस्मिनुज्येष्ठंप्रतिष्ठितमिति सनानोवंशः यदातुपुंसोबलादिशयाद्रेतसोद्वैधीभावस्तदाएककोशेएवयुगपद्यमलंजन्यते ननुस्त्रीणांविवाहउपनयनस्थानइ
तिस्मृतेःकन्याविवाहस्यपुत्रोपनयनस्यचसमानत्वमितिचेन्न अष्टवर्षंब्राह्मणमुपनयेदितिवचनेब्राह्मणग्रहणात्स्त्रीशूद्राणांव्रतबंधनिषेधाच्च य
तुस्त्रीणांविवाहउपनयनस्थानइत्यक्तं तन्नासांद्विजत्वसिध्यर्थं अतःस्त्रीविवाहोविवाहएव ननूपनयनम् तस्मात्सोदरकन्यापुत्रयोर्विवाहोपनय
नयोःसमानसंस्काराभावात्षण्मासमध्येपितेकार्यं शक्नोतीति शक्तेविवाहादिमंगलकृत्येपितृक्रियाश्राद्धक्रियाश्चकार्या मंगलेनाध्यमंगलमिति ना
रदोक्तेः अमंगलश्राद्धम् समाप्तेएवमंगलेकार्येनमध्येदत्यर्थः १६ अथप्रतिकूलनिर्णयमिद्वज्यग्राह वध्वावरस्येति निश्चयोत्तरंवाग्दानानंतरं
वध्वाःकन्यायाः वरस्यवाकुलेवंशेत्रिपुरुषेपुरुषत्रयमध्येकश्चनसपिंडोनाशंगच्छेत् तत्रमासोत्तरंमरणादिनादारभ्यविंशाहेनंप्रतिकूलंननः
शात्स्वनुष्ठितयाविवाहः स्रुवेनइष्यते इदंपित्रादिभिन्नविषयम् मांडव्यः अन्येषांतुसपिंडानामाशौचमाससंमितमृतदंतशांतिकंकृत्वा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ननोत्तमंविधीयते पित्रादिमरणेतुविशेषः वरवध्वोः पितामातापितृव्यश्चसहोदरः एतेषांप्रतिकूलंचेन्महाविघ्नकरंभवेत् पितामातामहश्चैवमा- किंग्र.
तावापितामह्यौ पितृव्यः स्त्रीस्रुतोभ्राताभगिनीवाविवाहिता एतेभिरेवविपन्नैश्चप्रतिकूलंबुधैःस्मृतं वाग्दानानंतरंयत्रकुलयोःकस्यचिन्मृतिः त-
दासंवत्सरादूर्ध्वंविवाहः शुभदोभवेत् पितुराशौचमब्दंस्यात्तदर्धंमातुरेवहि मासत्रयंतुभार्यायास्तदर्धंभ्रातृपुत्रयोः अन्यच्च प्रतिकूलेऽपि
उह्यमासमेकंविवर्जयेत् विवाहः स्रुतयोःपश्चात्तयोरेवविधीयते दुर्भिक्षेराष्ट्रभंगेचपित्रोर्वाप्राणसंशये भ्रादायामपिकन्यायांप्रतिकूलनदु

वध्वाबरस्यापिकुलेऽग्निपुरुषेनाशंव्रजेत्कश्चननिश्चयोत्तरम् मासोत्तरंतत्रविवाहइष्यतेशांत्याथवासूतकनिर्गमेपरैः १७ चू
डाव्रतंचापिविवाहतोव्रताच्चूडानचेष्टापुरुषत्रयांतरं वधूप्रवेशाच्चस्रुतावनिर्गमः षण्मासतोवोद्विभेदतःशुभः १८

ष्यतिदीर्घरोगाग्निभूतस्यदूरदेशस्थितस्यचउदासवर्तिनश्चैवमप्रतिकूलंनविद्यते संकटेसमनुप्राप्तेयाज्ञवल्क्येनयोगिना शांतिरुक्तागणेशस्यकृ
त्वातांशुभमाचरेत् अथावश्यकत्वेऽपवादमाहअथवेति आशौचनिर्गमेशांत्यास्वनुष्ठितयाविवाहःपरैराचार्यैःइष्यतेज्योतिःप्रकाशेप्रतिकूलेपिक ८७
र्त्तव्योविवाहोमासमंतरा शांतिंविधायगांदत्वावाग्दानादिचरेद्बुधः १७ अथान्यदपिविशेषांतरमुपजात्याह चूडाव्रतमिति अपिशब्दात्समावर्तना
दिचौलमुपनयनंसमावर्त्तनंचविवाहानंतरंपुरुषवयमध्यएवनेष्टम् नेत्थाव्रतादुपनयनात्चूडाचपुरुषत्रयपर्यंतनेष्टा नेत्थावध्वाःस्नुषायाः प्रवेशात्स्रु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तायाविनिर्गमोपिपुरुषत्रयपर्यंतमेवनष्टः मेधातिथिःपुरुषत्रयपर्यंतंप्रतिकूलस्वगोत्रिणाम् गवेशान्निर्गमस्तद्वन्नश्यामुंडममंडनेइति तस्मान्मूलपुरुषस्यचतुर्थत्वेनायंदोषःसचायंदोषःपुरुषत्रयेषिषण्मासपर्यंतमेव अतएवषण्मासतइतिमासषट्कानंतरपरतोपिविवाहादिःशुभःएतन्मूलवाक्यंकुलक्षतुभयादर्वागित्यादिनाप्रागुक्तं अत्रापवादउच्यते वेनि अथवा अब्दभेदात् वर्षभेदात्षण्मासमध्येपिशुभः यथामाघेविवाहोवैशाखेचौलंयज्ञोपवीतंवाशुभवतीत्यर्थःसंग्रहेतासारावल्यां फाल्गुनेचैत्रमासेनुपुत्रोद्वाहोपनायने भेदादब्दस्यकुर्वीतनर्तुत्रयविलंघनमिति १८ अथ

श्वश्रूविनाशमहिजौरुकनरांविधत्तः कन्यास्रुतोनिर्ऋतिजोश्वशुरंहतश्च ज्येष्ठाभजातनयास्वधवायजंचशक्राग्निजाभवनिदेवरनोशकत्रीं १९

मूलाद्यनिष्टनक्षत्रोत्पन्नयोर्वधूवरयोः श्वश्रूराद्यपीडकत्वंवरसंततिलक्षयाह श्वश्रूविनाशमिति अहिर्जोआश्लेषानक्षत्रोत्पन्नोकन्यापुत्रोश्वश्वाः साक्षाद्वरस्यमातुः कन्यापावोसाक्षान्मातुःविनाशविधत्तःकुरुतः तथानिर्ऋतिजोमूलोत्पन्नोश्वशुरंहतः म्रियतःजनकजननीहंतिमर्तुर्मूलाद्विधिष्ण्यजोतिवसिष्ठोक्तेः कुलन्यायत्वात्कन्यायान्मपिसाक्षान्मातरम् ज्येष्ठेति ज्येष्ठानक्षत्रोत्पन्नाकन्यास्वधवायजंभर्तुर्ज्येष्ठभ्रातरंहंति शक्राग्निजाविशाखोत्पन्नादेवरस्यभर्तुर्कनिष्ठभ्रातुर्नाशकत्रीं उक्तंचऐंद्रीपत्यग्रजंहंतिदेवरंतुद्विदैवजेति १९ एतदपवादमनुष्टुभाहद्वीशाद्येति स्पष्टार्थम् नहंतिदेवरंकन्यानलामिश्राद्विदैवजा तदंतपादजात्याज्यादुष्टाधृश्चिकगुच्छवदितिरुद्रनारदोक्तेः मूलेतिमूलचतुर्थचरणो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सन्नीकन्यासूनौश्वशुरसौरब्यदौ आश्लेषाद्यचरणोत्पन्नौ च श्वश्वाः नारदः सूनुः सूनावानियंतश्वशुरं हंनिमूलजौ तदंत्यपादजौ नैव तथाश्लेषाद्यपाद जाविति पुंस्त्वमविवक्षितंज्योतिर्निबंधेमौंजीबंधनानंतरंमूलाश्लेषादोषोनास्तीत्युक्तं मूलव्यालोडुबोदोषाः पुंसामौंज्यांविनश्यंतीति भूपालवल्लभव चनादिति नन्मूलाश्लेषादोषः शूद्रविषयः पर्यवस्यति तथाज्येष्ठोत्पन्नः पुमान्पत्न्यग्रजमग्रजांवाहंति विशाखोत्पन्नश्च पत्न्यनुजमनुजांहंति उक्तंच कलत्रपटलेपत्न्यग्रजामग्रजंवाहंनिज्येष्ठर्क्षजःपुमान् तथाभार्यानुजांचैवानुजंहंतिहिदैवजइत्युक्तम् तत्परिहरश्चतत्रैव मूलांत्यपादजौश्रेष्ठौत

ह्यैशाद्यपादत्रयजाकन्यादेवरसौरब्यदा मूलांत्यपादसार्पाद्यपादजातेतयोःशूद्रे २० वर्णोवश्यंतथातारायोनिश्चग्रहमैत्रकं गणमैत्रं भकूटंचनाडीचैतेगुणाधिकाः २१ द्विजाऊषालिकर्कटास्ततोनृपाविशोंऽघ्रिजाः वरस्यवर्णतोधिकावधूर्नशस्यतेबुधैः २२-

थाश्लेषाद्यपादजौ ह्यैशांत्यपादजौदुष्टौतद्वज्ज्येष्ठांत्यपादजाविति ज्येष्ठाविशाखोत्पन्नपुंसः दोषतत्परिहारनिरूपणंग्रंथेष्वदृष्टत्वादुपेक्ष्य म् २० अथःषट्कूटानांनामान्यनुक्रमाह वर्णइति एतेवर्णादिमैत्र्यांसत्यांगुणाधिकाएकादिगुणाधिकाःस्युः यथावर्णमैत्र्यामेकोगुणः वश्येहाविंत्यादि २१ तत्रादौवर्णकूटमाणिक्याह द्विजाइति मीनकर्कटवृश्चिकाद्विजाः ब्राह्मणाः ततोनंतरमन्येमेषसिंहधनुराशयोनृपाः क्षत्रियाः वृषकन्यामकरा शयोवैश्याः मिथुनतुलाकुंभाः अंघ्रिजाः शूद्राः तत्रवरवधूराश्यार्वर्णौज्ञात्वावरस्यवर्णतोब्राह्मणादिकावधूरधिकाज्येष्ठवर्णाबुधैर्नशस्यतेकिंनुसा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

माद्दीनावाशस्यनइत्यर्थः एकोगुणः सदृग्वर्णेनथावर्णोत्तमेवरे हीनवर्णेवरेशून्येकेप्याहुः सदृशेदलमिति २३ अथवश्यकूटमिंद्रवज्रयाह द्वित्वेनि
नरराशयोमिथुनकन्यातूलाएषांमेषादयः सर्वेपिसिंहंत्यक्त्वावश्याः ननुजलचराणांसद्भावस्यात् कथंवश्यत्वंनवाह जलजास्तुभक्ष्याइति एषांनररा
शीनांजलजाः मकरकुंभमीनककर्कास्तुभक्ष्याः किंपुनर्वश्याइतिसूचइतुंतुशब्दः सिंहस्यालिंवृश्चिकंविनासर्ववश्याः अन्यदनुक्तंचतुष्पदानांजल
चराणांवश्यावश्यनराणांमनुष्याणांव्यवहारतोज्ञेयम् वश्यकूटंवश्यभक्ष्यवैरभेदेनत्रिधा तत्रवरराशेः स्त्रीराशौवश्येसतिगुणद्वयम् भक्ष्येएको

द्वित्वामृगेंद्रंनरराशिवश्याः सर्वेतथैषांजलजाश्चभक्ष्याः सर्वेपिसिंहस्यवशेविनालिंज्ञेयंनराणांव्यवहारतोऽन्यत् २३ कन्यर्क्षी
द्वरभंयावत्कन्याभंवरभादपि गणयेन्नवत्वच्छेषेत्रीष्वद्रीभमसत्स्मृतम् २४ गुणःवैरेगुणाभावः २३ अथतारकूटमनुष्यभा

हकन्यर्क्षाद्विनि कन्यानक्षत्राद्वरनक्षत्रंयावद्गणयेत् तथावरनक्षत्रादपिकन्यानक्षत्रंगणयेत् तत्रोवशिष्टकेनवभिर्भक्तेयदवशिष्टतच्चे-
त्त्रिपंचभसमितंभवेत्तदाःसदशुभंस्मृतम् अन्यथाएकद्विचतुःषडष्टनवमितंचेत्तदाशुभम् उभयत्रापित्रिपंचाद्रिमितेशेषतारामैत्रीनास्त्येव
गुणाभावःएकत्रचेत्तदार्द्धमैत्रीतदासार्द्धकोगुणः उभयत्रापिचेत्र्यादिशेषाभावःतदापूर्णमैत्रीगुणत्रयं २४ अथयोनिकूटंशार्दूलविक्रीडितहये नाह अ
श्विन्यब्धिपयोरिति अश्विनीशततारकयोर्हययोः स्वयोनिरुक्तः एवंस्वातीहस्तयोः कासरोमहिषः लुलायोमहिषोवाहर्क्षे पत्कासरसेरिभाश्लमरो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

क्षेः वर्णः श्रवणः अंबुपूर्वाषादातयार्वानरोमकेरः चांद्रंमृगः अब्जयोनिब्रह्मानद्भरोहिणीतयोरहिः सर्पः कुरंगोहरिणः अनुराधाज्येष्ठयोः हीशभंविशा
स्वात्रित्रयोर्व्याघ्रः बुभ्यर्क्षउत्तराषाढापदा अर्यमोत्तराफाल्गुनीतयोर्गोयोनिः अन्यत्स्पष्टम् फलमाह पादगयोरिति एकस्मिन्पादे चरणेगतयोरुक्त
नक्षत्रयोन्योः परस्परमहावैरंभवेत् यथा अश्विन्यंबुपयोर्हयोनिगदितः स्वात्यर्कयोः कासरइतिपादः तत्रोक्तयोर्भयोन्योरश्वमहिषयोर्महावैरम्
एवंसिंहहस्तिनोरित्यादि एतत्फलमाह अब्रिः एकयोनिषुसपत्न्येदंपत्योः संगमः सद्यभिन्नयोनिषुमध्यः स्यादरिभावोनचेन्नयोः योनेरथोवैर-

अश्विन्यंबुपयोर्हयोनिगदितः स्वात्यर्कयोः कासरः सिंहोवस्वजपाद्रयोः समुदितोयाम्यांत्वयोः कुंजरः मेषोदेवगुरोर्हितानलभ
योः कर्णांबुनोर्वानरः स्याद्देश्वाभिजितोस्तुथैवनकुलश्चोदाब्जयोन्योरहिः २५ ज्येष्ठामैत्रभयोः कुरंगउदितोमूलाद्ध्योः श्वातथा
मार्जारोदितिसार्पयोरथमघायान्योस्तथैवोदुरुः व्याघ्रोद्वीशभचित्रयोरपिखगोरर्यम्णबुध्यर्क्षयोर्योनिः पादगयोः परस्परम
हावैरंभवेन्योरत्यजेत् २६ भावः सत्वकार्यवियोगदः राशिवश्यंचयष्ठल्लिकारयेन्नतुदोषभाक् अत्रानिर्वैरवैरोदासीनमैत्रानिमैत्रक्रमे
णगुणविभागः गोव्याघ्रादीनांअनिर्वैरंनवगुणाभावः शुनकमार्जारादीनांवैरंनवैकोगुणः अश्वमेषादीनामौदास्यम् तत्रगुणद्वयं गोमेषादीनांमैत्रंतत्र
गुणत्रयम् एकयोनौअनिर्मैत्रंतत्रगुणचतुष्टयम् २५ २६ अथमहेमैत्रीशार्दूलविक्रीडिताभ्यामाह मित्राणीति मित्रचेति द्युमणेः सूर्यस्यसौ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मगुरुचंद्राः मित्राणि शुक्रशनीअस्यवैरिणौ अस्यसौम्यबुधः समःविधोः चंद्रस्यबुधरवीमित्रे पुनरस्यद्विषोर्हिशत् शत्रुर्नास्ति मंगलगुरुशुक्रशनयः
समाएव अथभौमस्यगुरुचंद्रसूर्याः मित्राणि बुधःशत्रुः शुक्रशनीसमौ अथशशभृत्सूनोः बुधस्यसिताहस्करौ शुक्ररवीमित्रे अस्यबुधस्यश
शीशत्रुःगुरुशनिभौमाः समाः अथगीष्पतेर्गुरोःसूर्यभौमचंद्राः मित्राणि बुधशुक्रौशत्रू सूर्यजःशनिः समःअथकवेःशुक्रस्यबुधशनीमित्रे चंद्रसूर्यौशत्रूकु
जगुरूसमौ अथशनेः शुक्रबुधौमित्रेरविचंद्रभौमाद्विषोवैरिणः अन्योगुरुः समःअत्रगुणविचारःतत्रैकाधिपतित्वेपरस्परं मित्रत्वे पंचगुणाः समेमित्रत्वे

मित्राणिचुमणेः कुजेज्यशशिनःशुक्रार्किजौवैरिणौसौम्यश्चाश्विसमौविधोबुधरवीमित्रेनचास्यद्विषत् शेषाश्चास्यसमाःकुजस्य-
सुहृदश्चंद्रज्यसूर्याबुधः शत्रुः शुक्रशनीसमौचशशभृत्सूनोः सिताहस्करौ २७ मित्रेचास्यरिपुःशशीगुरुशनिक्ष्माजाः समागीष्पते
मित्राण्यर्कं कुजेदवाबुधसितौशत्रूसमःसूर्यजः मित्रेसोम्यशनीकवेः शशिरवीशत्रूकुजे ज्यौसमौमित्रेशुक्रबुधौशनेः शशिरविक्ष्मा
जाद्विषोऽन्यःसमः २८ रक्षोनरामरगणाः क्रमतोमघाद्विस्विद्मूलवरुणानलतक्षराधाः चत्वारःउभयसमत्वेत्रयोगुणाःमित्रवैरेगुणद्वयं
समवैरेएकगुणःपरस्परंवैरेगुणाभावः २७ २८ अथगणकूटंवसंततिलकयाशालिन्याचाह रक्षोनरेति निजनिजेति क्रमतोरक्षोनरामरगणाः पादत्रयेणो
च्यंते तक्षचित्रा राधाविशाखा मघादि एतत्पर्यंतं नक्षत्राणिरक्षोगणः पूर्वात्रयमुत्तरात्रयंविधातारोहिणी यमोभरणी ईशआर्द्रा एतानिभानिनरग

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

णोमनुष्यगणाः मैत्रमनुराधाअदितिःपुनर्वसुः इंदुमृगः हरिः श्रवणः पौष्णंरेवतीमरुत्स्वातीलघूनिअश्विनीपुष्यहस्ताः एतानिनवभान्यमरगणोदेवगणइ
ति २९ निजेति स्वस्वगणेविद्यमानयोः स्त्रीपुरुषनक्षत्रगणयोरत्यन्तमाप्रीतिः स्यात् अमरमनुजयोर्देवमनुष्ययोः स्त्रीपुरुषयोः परस्परंप्रीतिर्मध्य-
मास्यात् असुरमनुजयोराक्षसमनुष्ययोः स्त्रीपुरुषयोर्मृत्युरेवमादिष्टः प्रबलदुर्बलन्यायेनमनुष्यगणस्यैवनाशः शाठीये रक्षोगणः पुमान् चेत्स्यात्त
न्नाभवतिमानवीकेपीच्छंति नदोहाहंव्यस्तंकोपीहनेच्छति एतत्तुल्यन्यायाद्वैवराक्षसयोरपिद्रष्टव्यम् अस्यापवादमाहगर्गः रक्षोगणोयदापुंसांकु

पूर्वोत्तरात्रयविधानृयमेशभानिमैत्रादितीदुहरिपौष्णमरुच्छ्रुवानि २९ निजनिजगणमध्येप्रीतिरत्यन्तमास्यादमरमनुजयोःसाम्य
मासंग्रदिष्टा असुरमनुजयोश्चेन्मृत्युरेवमादिष्टोदनुजविबुधयोःस्याद्वैरमेकांततोःत्र ३० मृत्युः षडष्टकज्ञेयोः पत्यहानिनवात्मजे हि
र्द्वादशेनिधनत्वंद्वयोरन्यत्रसौरव्यकृत् ३१ मारीनृगणाभवेत् सद्रक्षकूटंस्वगप्रीतिर्योनिशत्रुंशभंतदेति अत्रेयंगुणकल्पनानररक्षसोर्मूह्
वैरंनत्रगुणाभावः देवरक्षसोर्वैरंनत्रगुणाभावः देवमनुष्यत्वेचत्वारः गणैकत्वेषड्गुणाः ३० अथराशिकूटमनुष्यभाह मृत्युरिति स्त्रीपुरुषयोः
परस्परंषष्ठाष्टमराशित्वेसतिमृत्युर्ज्ञेयः एवंनवात्मजेनवपंचमेःपत्यानाहानिः एवंद्विर्द्वादशेनिधनंदारिघ्नंस्यात् अन्यत्रतृतीयैकादशेचतुर्थदशमे
समसप्तमेवासतिसौरव्यकृत्स्यात्तेनपीडनंस्यात् ३१ अथास्यदुष्टभकूटस्यपरिहारशार्दूलक्रीडितेनाह श्लोकद्वयेति स्त्रीपुरुषराश्योर्द्वयोरेकाधि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पत्येसतिएकस्वामिकत्वेसतिप्रोक्तेदुष्टभकूटेषडष्टकाद्वयेविवाहः शस्तोगदितः तथा मेषवृश्चिकयोः तुलावृषभयोर्वानवपंचमेत्वेकाधिपत्याभावः
द्विर्द्वादशेमकरकुंभयोः अथवाराशीश्वरयोः राशिस्वामिनोः सौहृदेमैत्रपियदिनाडीनक्षत्रयोः ऋक्षद्विर्वेधोनभवेत्तदापिदुष्टकूटकेविवाहः शुभःयथा
षड्वाष्टकेमीनसिंहराश्योर्नवपंचमेमेषधनुषोर्द्विर्द्वादशेमीनमेषयोरित्यादितथाचवसिष्ठः द्विर्द्वादशेवानवपंचमेवाषड्वाष्टकेराक्षसयोषितावाएका
धिपत्येभवनेशमैत्रेशुभायपाणिग्रहणंविधेयमिति अन्यच्च विषमात्कन्यकाराशेः षष्ठंषष्ठाष्टकेनसत् समात्सप्तर्क्षशुभंतत्रयंविपरीतंनशोभनम्

प्रोक्तेदुष्टभकूटकेपरिणयस्त्वेकाधिपत्येशुभोयोराशीश्वरसौहृदेपिगदितोनाड्यर्क्षऋक्षद्विर्यदि अन्यर्क्षैशपयोर्बलित्वसहितेनाड्य
र्क्षशुद्धौनथातारांशऋक्षद्विवशेनराशिवशताभावेनिरुक्तोबुधैः ३२ अन्यर्क्षेशपयोरिति अन्यर्क्षमीतिषट्काष्टकादिभ्योःन्यराशोराशिस्वा
मिनोः परस्परशत्रुत्वेवासति अंशपयोस्तद्राशिनवांशस्वामिनोर्बलित्वसहितेस्याताम् बलित्वंचसहितात्रयमाद्विवचनांतपदंबलित्वेऽन्यादि-
स्थानस्थितत्वेनसबलत्वंसहितापरस्परंमैत्रीतेऽभेचेद्भवतः तथानाड्यर्क्षशुद्धौनाडीनक्षत्रयोर्वेधाभावेसति तथातारांशऋक्षद्विवशेचसतिराशिवश
नाभावेचराशिवश्यत्वेचसतिदुष्टभकूटकेपिविवाहः शुभोनिरुक्तः उक्तंचजगन्मोहनेवसिष्ठेनराशिनाथेविरुद्धेपिसबलावंशकाधिपौ तन्मैत्रेपि
चकर्तव्यंदंपत्योः क्षेमवमिच्छतेति अन्यच्च तस्मिन्नेवप्रकरणेवसिष्ठवाक्यम् राशिनाथेविरुद्धेपिमित्रत्वेचांशनाथयोः विवाहंकारयेद्धीमा-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

न दंपत्योः सौरव्यवर्द्धनमिति अन्यत्रनस्मिन्नेवप्रकरणेवसिष्ठवाक्येषु अन्यतरवाक्यानर्थक्यापत्तेरुपसंहारन्यायेनप्रवर्त्तते तेनावश्यंवाक्यद्वय

स्यमिन्नार्थत्वंवाच्यम् तत्रकस्यकोर्थइतिसंदेहेन्यूनार्थेहितीयंवचनंकेवलग्रहवैरापवादकंतुल्यबलत्वात् अंशनाथसबलत्वाभिधायकंग्रथ
मवचनमुभयविरोधस्यग्रहवैरराशिवैररूपस्यापवादकम् तेनराशिनाथेविरुद्धेत्यत्रराशीत्यनाथोत्यएतेषांसमाहारोराशिनाथंतस्मिन्राशिनाथे न
थात्रायमर्थः राशिविरुद्धेषडष्टकादिना नाथोविरुद्धोकयोरित्याकांक्षायाम् ययोः षडष्टकादिविचारस्तयोरेवसन्निहितत्वात्ग्रहणतयोः म

मेत्र्यांराशिस्वामिनोरंशनाथहृद्ह्स्यापिस्याद्गुणानांनदोषः स्वेतारित्वंनाशयेत्सद्भकूटंस्वेताप्रीतिश्चापिदुष्टं भकूटं ३३

मुक्तिसतिविवाहः शुभः नन्वस्मिन्वाक्येकृष्टव्यारव्यानेकिंमानमुच्यतेअंशनाथसबलत्वस्याधिककरणमेव तच्चयुगपदुसन्नस्यदोषहेविध्यस्य
राशिविरोधग्रहविरोधरूपस्यपरिहारकरूपमित्यवगम्यते अन्यस्मिन्नपिपक्षेनाडीशब्दश्चिन्तारशब्दश्चिः राशिवशनाचापेक्षिनाडिनि३३अथ
दुष्टानांगणकूटभकूटानांपरिहारशालिन्याह मेत्र्यामिति स्त्रीपुरुषयोः राशिस्वामिनोर्मैत्र्यांसत्सांतथाराशिनवांशनाथयोः हृद्ह्स्यापिमैत्र्यांसत्यांदु
ष्टगुणानांदोषानस्यात् अत्रिः राशीशयोः सद्भावेमित्रत्वेचांशनाथयोः गणादिदोष्येषुह्याहः पुत्रपौत्रप्रवर्द्धनः अथसद्भकूटंतृतीयैकादशादिकस्वेता ९१
स्तिग्रहवैरकृतनदोषनाशयेत् एवमेवस्वेत्प्रीतिःग्रहमैत्रीचापिदुष्टभकूटंषडष्टादिकंनाशयेत् असद्भकूटेगुणाभावःभकूटदोषापवादेचत्वारोगुणाइति
३३

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अथनाडीकूटंस्मगधराह ज्येष्ठारौद्रेति ज्येष्ठारौद्रमार्द्रा अर्यमोत्तराफाल्गुनी अंभःपतिर्वरुणः शततारका एभ्योनक्षत्रेभ्योयुगयुगंहयम् ज्येष्ठामूलम्
उत्तराहस्तःआर्द्रापुनर्वसूः शततारापूर्वाभाद्रपदा दास्रभमश्विनीच एतन्नक्षत्रनवकं परस्परमेकनाडीत्कच्यते पुष्यमृगशिरात्रानुराधाभरणीधनिष्ठा
पूर्वाषाढापूर्वाफाल्गुनीउत्तराभाद्रपदा एतन्नक्षत्रनवकं मध्यानाडीत्कच्यते अश्वाश्वाग्निव्यालविश्वोडुयुगयुगंवायुःस्वातीतद्युगंहयंस्वातीविशाखा
अग्निः कृत्तिकारोहिणी व्यालः आश्लेषा मघा विश्वोडुयुगं विश्वेउत्तराषाढाश्रवणश्च पौष्णभंरेवती एतन्नक्षत्रनवकं अपरानृतीयैकनाडी-

ज्येष्ठारौद्रार्यमांभःपतिभयुगयुगंदास्रभंचैकनाडीपुष्येंदुत्वाष्ट्रमित्रांबुकवसुजलभंयोनिबुध्न्येचमध्या वाय्वग्निव्यालविश्वो
डुयुगयुगमथोपौष्णभंचापरास्याद्दंपत्योरेकनाड्यांपरिणयनमसन्मध्यनाड्यांहिमृत्युकः ३४ त्युच्यतेएतत्फलमाह दंपत्योःस्त्रीपुंसयोः

एकनाड्यांपरिणयनमसत् दुष्टफलंस्यात् मध्यनाड्यांहिनिश्चयेनमृत्युर्हयोरपिस्यात् गरदेनतुविशेषउक्तः चतुस्त्रिद्व्यंघ्रिभोत्थायाःकन्यायाःक्रम
शोश्विभात् वह्निभादिदुभान्नाडीविचतुः पंचपर्वसुगणयेत्संख्यायाचैकनाड्यांमृत्युर्नसंशयः एकनाडीविवाहश्चगुणैः सैंहैःसमन्वितः वर्जनीयः
प्रयत्नेनदंपत्योर्निधनंयतइति असमर्थंस्पष्टमाहगर्गः चतुस्त्रालकन्यकाऋक्षंगणयेदाश्विनादिकम् त्रिभंसव्यापसव्येनभिन्नपर्वशुभावहम्कन्य
काभंत्रिपाच्चेत्स्याद्गणयेत्कृत्तिकादिकम् चतुर्भिः पर्वभिस्तद्वदभिजित्तारकान्वितम् कन्यकर्क्षंहिपाच्चेत्स्याद्गणयेत्सौम्यभादिकम् पंचभिस्त्ववरो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

हेतुपंचमांगुलिवर्जितम् आसन्नार्त्वेकनाडीस्यादासन्नमृतिदायिनी दूरस्थार्त्वेकनाडीस्याद्दूर स्थानिष्टकारिणीति नाडीविचारेचंडेश्वरः षष्ठमध्येशभसम
न्वितभोगः क्रोडोवनिनाविन्नवियोगः मध्येरस्वेभवतिविवाहेऽभयोर्मरणंवदनिवराहः अश्व्यादिनाडीवधर्क्षेक्रमात्षष्ठद्वितीयकमयाम्यादित्रुर्यतुर्यंचक्रूनि
कादिद्विषष्ठकं अन्यच्च अर्केदुजक्षोणितनूजजीवः केतुः सितोराहुशशांकसौराः जन्मादिनाडीत्रितयेशुभाः स्युः शुभेशुभंस्यादशुभेशुभंच तथयाभ्र
र्कः १ १० १९ बुधः २ ११ २० मंगलः ३ १२ २१ बृहस्पतिः ४ १३ २२ केतुः ५ १४ २३ शुक्रः ६ १५ २४ राहुः ७ १६ २५ चंद्रः ८ १७ २६
शनिः ९ १८ २७ शुभग्रहनाडीनक्षत्रेशुभकार्यंकुर्यान्नाशुभग्रहनाडीनक्षत्रेइत्यर्थः चतुर्नाडीत्वहल्यायांपांचालेपंचनाडिका त्रिनाडीसर्वदेशेषुवर्जनीयाप्रे
यत्नतइति मनुस्तु अहल्येतुचतुर्नाडीसंयोगःकालमृत्युदः एषयोगोत्यदेशेषुअपमृत्युफलप्रदः पंचनाडीसमायोगः पांचालेकालदंडदः इतरत्रसमायोगोदुः
स्वदारिस्त्र्यदोषकृत् त्रिनाड्यातुसमायोगः सर्वत्रानिष्टकारकइति आवश्यकत्वेगुरुः दोषापनुत्तयेनाड्यांमृत्युंजयजपादिकम् विधायब्राह्मणा
श्चैवतर्पयेत्कांचनादिना हिरण्मयींदक्षिणांचदद्याद्गणादिकूटके गावोन्नवसनंहेमसर्वदोषापहारकमिति अन्यच्च षट्कोष्टके गोमिथुनप्रदद्यात्का
स्यंसकूष्यंनवपंचमेपि वस्त्रप्रदेयंकनकंचशक्त्याद्विर्हादशेब्राह्मणतर्पणंचेति १४ अथेंद्रवज्रयापूर्वमध्यापरभागयोगिनीमान्याह पौष्णानि
पौष्णाद्भवत्याः षट्भम् भानिजात्यश्विप्रायमेकवचनम् पूर्वार्द्धयोगीनिज्ञेयानि आर्द्रादिद्वादशमध्यभागयोगीनिज्ञेयानि ज्येष्ठादीनिनवअपर
भागयोगीनिज्ञेयानि फलमाह भर्त्राप्रियइति अयंभावः राज्ञामंतःपुरस्थस्त्रीसमागमेगणिकादिसमागमेवापूर्वार्द्धेयुजिनक्षत्रेसतिस्त्रीणा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

भर्त्तापियः मध्यभागयुजिभेपरस्परंप्रीतिर्भवेत् परेपरभागयुजिभेस्त्रीनृणांप्रियाभवेदिति एवंवधूवरयोर्नवसंभागमेपिदेयमितिस्त्रमालादी
कायांमहादेवेनोक्तंभागमपि ३५ अथप्राच्यसंमतंवर्गकूटमायायाह अकचटति अवर्गोवर्गसंज्ञकः कुचुटुतुपुरुतिपंचवर्गाः एकोयवर्गोन्यःशवर्गः
एवमष्टौवर्गाः तत्राअवर्गः स्वगेशस्यगरुडस्यकवर्गोमार्जारस्यचवर्गः सिंहस्यटवर्गःशत्रुनःतवर्गःतपस्यपवर्गआखोर्मूषकस्य यवर्गोमृगस्य शव

र्गोवैरिणोश्वस्य हवर्गोवर्गसंज्ञकः एतेषांस्वस्वनामसदृशानांवर्गाणांमध्येपरस्परंवैरंभवेत् ३६ अथगणमाह देवमनुष्यराक्षसाः
तत्रदेवगणेरेवतीमृगशिरोपुनर्वसुपुष्यहस्तस्वातिअनुराधाश्रवणरेवतीनक्षत्राणि मनुष्यगणेभरणीरोहिणीआर्द्रापूर्वाफल्गुनीपूर्वाषाढा
पूर्वाभाद्रपदोत्तराषाढोत्तराफल्गुनीउत्तराभाद्रपदारोहिणीनक्षत्राणि राक्षसगणेकृत्तिकाआश्लेषामघाचित्राविशाखाज्येष्ठामूलधनिष्ठा
शतभिषानक्षत्राणि ३७ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडी
त्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ३८ अथनाडीदोषमाह आद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रं
भवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ३९ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयं
नाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्म
नक्षत्रंभवेत् ४० अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययो
र्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ४१ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवर
कन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ४२ अथनाडीदोषमाह
आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेव
रकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ४३ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्य
नाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ४४ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति
तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत्
४५ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशि
र्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ४६ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययो
र्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ४७ अथनाडीदोषमाह आद्यं
त्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवर
कन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ४८ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्य
नाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ४९ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति
तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत्
५० अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशि
र्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ५१ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययो
र्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ५२ अथनाडीदोषमाह आद्यं
त्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवर
कन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ५३ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्य
नाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ५४ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति
तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत्
५५ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशि
र्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ५६ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययो
र्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ५७ अथनाडीदोषमाह आद्यं
त्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवर
कन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ५८ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्य
नाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ५९ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति
तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत्
६० अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशि
र्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ६१ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययो
र्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ६२ अथनाडीदोषमाह आद्यं
त्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवर
कन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ६३ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्य
नाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ६४ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति
तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत्
६५ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशि
र्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ६६ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययो
र्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ६७ अथनाडीदोषमाह आद्यं
त्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवर
कन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ६८ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्य
नाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ६९ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति
तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत्
७० अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशि
र्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ७१ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययो
र्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ७२ अथनाडीदोषमाह आद्यं
त्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवर
कन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ७३ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्य
नाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ७४ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति
तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत्
७५ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशि
र्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ७६ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययो
र्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ७७ अथनाडीदोषमाह आद्यं
त्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवर
कन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ७८ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्य
नाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ७९ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति
तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत्
८० अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशि
र्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ८१ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययो
र्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ८२ अथनाडीदोषमाह आद्यं
त्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवर
कन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ८३ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्य
नाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ८४ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति
तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत्
८५ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशि
र्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ८६ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययो
र्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ८७ अथनाडीदोषमाह आद्यं
त्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवर
कन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ८८ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्य
नाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ८९ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति
तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत्
९० अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशि
र्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ९१ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययो
र्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ९२ अथनाडीदोषमाह आद्यं
त्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवर
कन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ९३ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्य
नाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ९४ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति
तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत्
९५ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशि
र्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ९६ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययो
र्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ९७ अथनाडीदोषमाह आद्यं
त्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवर
कन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ९८ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्य
नाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ९९ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति
तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत्
१०० अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशि
र्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् १०१ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययो
र्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् १०२ अथनाडीदोषमाह आद्यं
त्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवर
कन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् १०३ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्य
नाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् १०४ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति
तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत्
१०५ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशि
र्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् १०६ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययो
र्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् १०७ अथनाडीदोषमाह आद्यं
त्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवर
कन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् १०८ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्य
नाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् १०९ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति
तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत्
११० अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशि
र्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् १११ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययो
र्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ११२ अथनाडीदोषमाह आद्यं
त्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवर
कन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ११३ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्य
नाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ११४ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति
तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत्
११५ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशि
र्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ११६ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययो
र्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ११७ अथनाडीदोषमाह आद्यं
त्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवर
कन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ११८ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्य
नाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् ११९ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति
तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत्
१२० अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशि
र्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् १२१ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययो
र्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् १२२ अथनाडीदोषमाह आद्यं
त्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवर
कन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् १२३ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्य
नाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् १२४ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति
तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत्
१२५ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशि
र्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् १२६ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययो
र्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् १२७ अथनाडीदोषमाह आद्यं
त्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवर
कन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् १२८ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडीत्रयंभवति तत्रआद्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् मध्य
नाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मराशिर्भवेत् अंत्यनाडीत्रयेवरकन्ययोर्जन्मनक्षत्रंभवेत् १२९ अथनाडीदोषमाह आद्यंत्रयंत्रयंनाडी

भवेत् अनीवशोभनाग्रोक्तारुक्षीतारात्वेत्वशोभनाअथैकराशिनक्षत्रैक्येः पवादमाह नक्षत्रैक्येदृनि वधूवरयोःशय्यैक्येनक्षत्रैक्येचयदिचरणभेदस्तदापिशुभंस्यात् जन्मनक्षत्राज्ञानेउपायमाह वसिष्ठः अज्ञानजन्मनांनृणांनामभेपरिकल्पना तेनैवचिंतयेत्सर्वंराशिकूटं हिजन्मवत् जन्मभंजन्मधिष्ण्येननामभंनामधिष्ण्यतः व्यत्ययेनयदायोज्यंदंपत्योर्निधनप्रदमिति ३७ सेवकादिभस्यस्वाम्यादिभात्पूर्वत्वेविशेषंवसंततिलकयाह सेव्याधमर्णीतस्पष्टार्थम् तथाचोक्तंडामरसंग्रहे भामिनीजन्मनक्षत्राद्द्वितीयंपतिजन्मभम् नशुभंभर्तृनाशायकथितंब्रह्मयामले प्रथमंसेव्यजन्मर्क्षंद्वितीयंसेवकस्यच नमेवामु-

सेव्याधमर्णयुवतीनगरादिभंचेत्पूर्वंहिभृत्यधनिभर्तृपुरादिसद्मात् सेवाविनाशधननाशनभर्तृनाशग्रामादिमोरव्यक्तंहिदंक्रमशःग्रहर्क्षम् ३८ कुजशुक्रसौम्यशशिसूर्यचंद्रजाःकविर्भौमजीवशनिमोरयागुरुः इहराशिपाःक्रियमृगास्यतौलिकंदुभतानवाशविधि रुच्यतेबुधैः ३९ स्थिरानस्थजलबुद्बुदवह्नियेनि ऋणग्राहकजन्मर्क्षंप्रथमंऋणदस्यभात् द्वितीयंऋणसंबंधेनकर्तव्यःकदाचनकदाचिद्व्यलीकेनक्रियतेनैवलभ्यते पार्वतीप्राणनाथेनग्रोक्तंडामरसंग्रहे ग्रामभंप्रथमंयस्यद्वितीयंजन्मभंभवेत् नयाह्यःसर्वथाग्रामोयतःग्राह्यार्थनाशदृनि ३८ अथराशिस्वामिनोमंजुभाषिण्याह कुजशुक्रेति स्पष्टार्थम् क्रियमृगास्येति क्रियोमेषः मृगास्यमकरः तौलिकस्तुलः इंदुभंकर्कः एष्यो राशिष्योबुधैर्नवांशविधिरुच्यते मेषेमेषादेव वृषेमकरात् मिथुनेतुलातः कर्केककर्कादेव एवंसिंहेमेषात् एवंकन्यादिषुमकरादिभ्यः एवमेवधनुरादिष्वपिमेषादिभ्यएव ३९

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अथहोरांगायत्रीच्छंदोभेदेनशशिवदनाह्वचेनाह समगृहेति पंचदशभागमितैकैकाहोरा ततः समराशिमध्ये प्रथमाचंद्रस्यद्वितीयासूर्यस्य विषमराशि
मध्येप्रथमारवेरपराचंद्रस्येत्यर्थः ४० अथविंशाशद्देष्काणांश्चवसंततिलकयाह शुक्रेति समराशिमध्येक्रमेणाप्रथमतः पंचांशानांशुक्रः स्वामी ततःशै-
लाशानांसप्तानांबुधः ततोऽष्टानांगुरुः ततः पंचानांशनिः ततः पंचानांभौमः विषमभेतु अस्मात्समराशिविपरीतंज्ञेयम् प्रथमतः पंचानांभौमः ततःपंचा-
नांशनिः ततोऽष्टानांजीवः ततः सप्तांशानांबुधः ततः पंचांशानांशुक्रः अयंविंशाशकसंज्ञः द्रेष्काणकाइति अस्यप्रमाणदशांशाः तत्रप्रथमदशांशाःप्रथ-

समगृहमध्येशशिरविहोरा विषमभमध्येऽविशशिनोःसा ४० शुक्रज्ञजीवशनिभूनयस्यबाणाः शैलाष्टपंचविशिरवाः समराशि
मध्ये विंशाशकोविषमभेविपरीतमस्याद्द्रेष्काणकाःप्रथमपंचनवाधिपानाम् ४१ स्याद्दशांशाश्चहराशितएवगृहहोराथदृक्क्न
वमांशकसूर्यभागाः मोद्रेष्काणःसप्रथमस्यस्वाधीशस्य ततोदशांशाः विंशतिभागपर्यंतंद्वितीयोद्रेष्काणःसःस्वराशितःपंचमराशीश्वरस्यतृ-
तीयोविंशतिविभागानंतरं दशांशास्तृतीयोद्रेष्काणःसःस्वराशेर्नवमाधीश्वरस्यप्रथमेषेप्रथमद्रेष्काणोभौमस्यद्वितीयःसूर्यस्य तृतीयोगुरोरिति ४१ अथहादश
शंषड्वर्गोपसंहारंचसफलंवसंततिलकयाह स्याद्द्वादशांशइति ग्रहषड्वर्गेद्वादशांशाः राशेःस्वराशेर्वसार्द्धभागद्वयात्मकोज्ञेयः मेषस्यमेषादिःवृष
स्यवृषादिरित्यर्थः ग्रहहोरादृक्कःनवमांशःद्वादशांशःत्रिंशांशःइमेषड्वर्गाः कथिताः एतेवर्गाः सौम्यग्रहाणांचेद्भवंतिनदाशुभम् पापानांचेदशुभम् मिश्रा-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

श्वेदधिकवर्गसदृशंफलम् अत्रनारदादिभिरेकविंशतिर्मूलदोषाउक्ताः यथापंचांगशुद्धिरहितोमेषस्त्वाद्यः प्रकीर्तितःउदयास्तशुद्धिरहितोद्वितीयः सूर्य सक्रमः तृतीयः पापषड्वर्गोभृगुःषष्टः कुजोष्टमः गंडांतंकर्तरिः षष्ठदुश्चंद्रग्रहः दंपत्योरष्टमलग्नंराशीर्विषघटीतथा दुर्मुहूर्तोवारदोषः रवाजूश्किसमाधिभम् ग्रहणोत्पातभंकूरविद्धर्क्षंक्रूरसंयुतम् कुनवांशोमहापातोवैधृतावेकविंशतिरिति अन्येस्तुदशदोषाउक्ताः वेधश्चलत्नात्तनथा च्चपातःरवार्क्षस्योगंदशयोगचक्रम् पुनश्चजामित्रमुपग्रहाश्चबाणारब्धवज्रोदशचैवदोषाइति अथग्रंथकृतालक्षणास्यपृथग्वक्तव्यत्वाद्दोषना

त्रिशांशकश्चषडिमेकथिताऋक्षवर्गाः सोम्येशुक्रभंभवतिचाशुभमेवपापैः ४२ ज्येष्ठापौष्णभसार्पभांत्यघटिकायुग्मंचमूलाश्विनीपित्र्यादोघटिकाद्वयंनिगदितनद्वस्यगंडांतकम्

मानिनोक्तानि तत्रपंचांगशुद्धिर्दुर्मुहूर्त्तवारदोषग्रहणोत्पातनक्षत्रदोषाआद्येशुभाशुभप्रकरणेनिरूपिताएवेतिपुनर्नोच्यंते दुर्मुहूर्त्तवारदोषयोः पुनरभिधानप्रयोजनंतत्रैववक्ष्यामः तत्रपापषड्वर्गारब्धोदोषः कुजशुक्रेत्यादिभिश्चतुर्भिः श्लोकैर्निरूपितः ४२ अथगंडांतदोषंशार्दूलविक्रीडितेनाह ज्येष्ठापौष्णेति गंडांतंनामसंधिविशेषः सचानेकविधः नक्षत्रतिथिलग्नसंधिः तथा योगकरणवर्षायनर्तुमासपक्षदिनरात्रिमध्याह्नगतः सायंनिशीथसंधिश्चेति तत्रनक्षत्रतिथिलग्नसंधिर्गंडांतसंज्ञाउच्यते ज्येष्ठापौष्णभंरेवती सार्पभमाश्लेषा एतेषामंत्यघटिकाद्वयंतथामूलाश्विनीमघानामादौघटिकाद्वयंतद्वस्यनक्षत्रस्यगंडांतंज्ञेयम् यथारेवत्यश्विन्योराश्लेषास

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

घयोर्ज्येष्ठामूलरंतरालवर्तिघटीचतुष्टयंनक्षत्रगंडांतमशुभदमित्यर्थः अथलग्नगंडांतंकर्कीतिकर्कः अलिर्वृश्चिकः अंडजोमीनःमीनोवेमाश्विणोंडजदत्यभिधानात् एषालग्नानामंतर्गतोर्धघटिका सप्तम्यर्थेनमिः अंतेर्धघटिका नथासिंहमेषौमसिंहो अश्वोधनुः एषालग्नानांआदिगतार्धघटिकात्तु लग्नगंडांतम् यथाकर्कसिंहयोर्मीनमेषयोर्वृश्चिकधनुषोश्चांत्यगालवर्तिन्येकाघटिकालग्नगंडांतमशुभदमित्यर्थ पूर्णातिथीति पूर्णाः पंचमीदशमीपंचदश्यस्तासामंतेघटिकैका नथानंदाभतिपत्षष्ठ्येकादश्यः तासामादिगतैकाघटिकातिथिगंडांतनाम यथा पंचमीषष्ठ्योःदशम्येकादश्योःपंच

कर्कीलिमीनजभांततोऽर्धघटिकासिंहाश्वमेषादिगापूर्णोनाह्वटिकात्मकंत्वशुभदंनंदातिथेश्चादिमम् ४२

दृशीघ्रनिपदोःतिथ्योरंतरालवर्तिघटीद्वयंतिथिगंडांतमशुभमित्यर्थः एवंगंडांतसंज्ञःसंधिस्तु अथान्येपिसंधयोवसिष्ठेनोक्ताः पक्षोऽब्दसंधिस्त्रिदिनंचमाससंधिस्त्रिनाड्यः खलुसंध्ययोश्च नाड्यश्चतस्त्रस्तिथिऋक्षयोगसंधिस्तदर्धकरणस्यसंधिः पक्षांतेपुत्रनाशःस्यान्मासांतेतुधनक्षयः वर्षांतेवर्गनाशःस्याद्ग्रहणत्सर्वनाशनमितिसावश्यकंतत्तु नक्षत्रयोगतिथिसंधिषुनाडिकेकातिथ्यष्टविंशतिपलैःसहितोभयत्र कर्कालिमीनतनुसंधिषुदिक्पलानिवर्ज्यानिशेषविवरेषुचपंचपंचेति वासनासिद्धंकेशवार्कवाक्यमनुसर्तव्यम् गंडांतपरिहारमाहवसिष्ठः गंडांतदोषमखिलं सुहृन्नीपिज्जिदाक्षयःहंतियहन्मृगव्याधः पक्षिसंघमिवाखिलमिति ४३ अर्थकर्तरिदोषमनुष्टुभाह ऊर्मासापापिनि यदापापग्रहोक्रूरनृजूलग्नाह्ययोर्द्यूनस्थो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

द्वादशस्थः पापग्रहोऽक्रतु मार्गाद्वितीयस्थः पापोऽनृजुर्वक्रीस्यात्तदाकर्त्तरिनामदोषस्यात् मृत्युदारिद्र्यशोकदाभवेत् कर्त्तरीकारकोग्रहोऽभावपि वक्रि
णोशीघ्रगोवातदाकर्त्तरीनेत्याह वसिष्ठः लग्नस्यपृष्ठाग्रगयोरसाध्वोः साकर्त्तरीस्याद्ऋजुवक्रगत्योःत्रावेवशीघ्रोयदिवक्रचारीनकर्त्तरीचेतिपितामहो
क्तिरिनि इयंकर्तरीचंद्रस्यापिद्रष्टव्या कश्यपः चंद्रस्यकर्त्तरीतद्वच्छुभदृष्टानदोषदेति परंतुलग्नस्थचंद्रस्यवाक्रूरमध्यगतत्वदोषोस्त्येवकर्तरीतःस्वल्पफ
लःकन्यानाशकरत्वात् क्रूरग्रहमध्यगतलग्नेचंद्रेयवाक्रूरग्रहणं तेयमसदनाभिमुखंगमननेच्छंति कन्यायाइतिवसिष्ठोक्तेःकर्त्तरीदोषापवादम

लग्नात्सापापऋजुनृजूव्ययार्थस्थोयदातदा कर्तरीनामसाज्ञेयामृत्युदारिद्र्यशोकदा ४४ चंद्रेसूर्यादिसंयुक्तेदारिद्र्यंमरणंशुभम्
सौरव्यसापत्न्यवैराग्र्यंपापद्वययुतेमृतिः ४५ ग्रेषिस्वयंवक्ष्यति ४४ अथसग्रहदोषमनुष्टुभाह चंद्रेति सूर्ययुक्तेचंद्रेदारिद्र्यंस्यात् एवं
भौमादिषुमरणादिफलंक्रमेणस्यादित्यर्थः पापद्वयोगेचंद्रस्यमृतिःस्यात् नारदादिभिर्बुधगुरुशुक्रैरित्यफलमशुभमुक्तम् अत्रतुश्रीपतिवाक्यानुरोधात् व
सिष्ठनचकचिन्मतेशुभत्वोक्तेश्चशुभमुक्तम् श्रीपतिः शुभंचदंभोलिभूदीज्यविन्द्यामिति वसिष्ठः दारिद्र्यंरविणाकुजेनमरणंसौम्येननस्त्रःप्रजा
दौर्भाग्यंगुरुणासितेनसहिते चंद्रेसमापलकम् मन्त्रज्यार्कसुतेनसङ्गहयुजोवांछंतिकेचिच्छुभंब्रह्मार्यो मृत्युरसङ्गहेःशशियुतेदीर्घःप्रवासःशुभैरि
ति एतत्परिहारोनारदेनोक्तः स्वक्षेत्रगस्योच्चगेवामित्रक्षेत्रगतेयदिद्युनिदोषायनघ्नेद्वंपत्योःश्रयसेतदेति ४५ अथाष्टमलग्नदोषंसापवादमनुष्टु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

भाह जन्मलग्नभयोरिति जन्मलग्नजन्मराशिसंबंधिनी मृत्यराशौअष्टमराशौविवाहः लग्नेकरग्रहोनेष्टःअत्रजन्मलग्नेजन्मराशौविवाहः नारदः जन्मराशेकुजेनै
वजन्मलग्नादयःशस्ताः नयोरुपचयस्थानंयदिलग्नगतंशुभम् अष्टमलग्नापवादमाह एकेति जन्मराशिजन्मलग्नयोरन्यतरस्थविवाहलग्नस्यस्वाम्येकेयसति
यथा मेषवृश्चिकयोःतथातयोराशीश्वरयोर्मैत्रेसति यथा सिंहमीनयोः एतादृशेविषयेअष्टमलग्नदोषोनस्यात् ४६ अथोत्तरार्धोक्तमेवार्थस्पष्टमुप
जातिकयाह मीनोक्षेति उक्षोवृषः रूक्षीकन्या एतेराशयोयद्यष्टमलग्नेस्युस्तदाष्टमलग्नदोषकृन्नभवेत् यथासिंहान्मीनदृत्यादि कुतइत्यतआ

जन्मलग्नभयोर्मृत्यराशौनेष्टःकरग्रहः एकाधिपत्येराशीशौमैत्रेवानैवदोषकृत् ४६ मीनोक्षकर्कालिमृगस्त्रियोष्टमलग्नंयदानाष्ट
मगेहदोषकृत् अन्योन्यमित्रत्ववशेनसाधुर्मैत्रेकृतायुर्गृहसौख्यभागिनौ ४७ मृतिभवनाशोयदिचविलग्नेतदधिपतिर्वानशुभ
करःस्यात् व्ययभवनंवाभवनितदंशस्तदधिपतिर्वाकलहकरःस्यात् ४८ हअन्योन्येति परिहारांतरमाहगुरुः लग्नादष्टमराशीशः केंद्रगः शु
भवीक्षितःयद्यथाष्टमलग्नोत्थदोषमाशुव्यपोहति रंध्रेशश्चशुभांशस्थस्तुंगस्वक्षेत्रमित्रगः अष्टमस्थानदोषोहिविनश्यतिनसंशयइति ४७ अ
थान्यदपिनिश्चिच्छंदसाह मृतीति अष्टमभवननवांशोयदिलग्नेस्यादथवाष्टमलग्नेस्यात्तदाशुभकरोनस्यात् अथव्ययभवनंजन्मलग्नजन्मराशिभ्यां
द्वादशभवनम् अथवाव्ययभवनाशःअथवास्वामीयदिलग्नेस्यात्तदाकलहकृत्स्यात् कश्यपः दंपत्योरष्टमलग्नेराशौवापितदंशके नदीशेवालग्न

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

गनेतयोर्मृत्यृर्नसंशयइति तथैवद्वादशेलग्नेतदंशेवातदीश्वरे विवाहलग्नगेनैक्यंनित्यःस्यात्कलहोद्वयोर्भिन ४८ अथविषघटीदोषंवंशस्थाभ्यामिंद्रव
ज्रयान्वाह स्वरामेतिमनोरिनिधूलेइतिरवतीपुनर्वसूऋक्षिकामघानक्षत्रेषुस्वरामतः त्रिंशद्घटिकोत्तरं कृत्वाऽतस्तेघटिकाःविषनाडिकाशब्दकार्यवर्ज्याः
स्युरनितृतोयश्लोकेनान्वयःएवंसर्वत्रव्याख्येयम् केरोहिण्याम् अजभेपूर्वाभाद्रपदायाम् तेदवषष्टिघटिकात्मकेनक्षत्रभोगेध्रुवकाऽऊनाः न्यूनाधिकत्वेस्पष्टीक
रणमाह अथोइति विषनाडिकाध्रुवाःस्वरामतदृत्येवमादयः दृष्टनक्षत्रभोगेननिघ्नाःस्वतर्काः षष्टिभाजिताःसंतः विषनाडिकाः अपिभोगेननिघ्नाःषष्ट्या

स्वरामतों ३० त्यादितिवह्निपित्र्यभेरवबेदनः ४० केरदन ३२ श्वस्तार्पभे स्वबाणतो५० श्वेधृतितो १८ र्यमांबुपेकृते २० भगत्वाष्ट्रभविश्व
जीवभे ४९ मनो १४ द्वि दैवानिलसौम्यशाक्रभेकुपक्षतः २१ शैवकरेष्टि १६ तोजभे युगाश्विनो २४ बुध्यभतौययाम्यभरवर्चंद्रतो १०
मित्रभवासवः श्रुतो५० मूलंगबाणा ५६ द्विषनाडिकाः कृत्वावर्ज्याः ऋक्षोथोविषनाडिकाध्रुवाः निघ्नाभभोगेनस्वतर्क ६० भाजिताःस्फु
टाभवेयुर्विषनाडिकास्तथा ५१ भाज्यालब्धाः स्पष्टाभवेयुरित्यर्थः परिहारमाहगुरुः चंद्रोविषघटीदोषंहंतिकेंद्रत्रिकोणगः लग्नंविनाशभे
दृष्टःकेंद्रेबालयपस्तथेति विषनाड्युत्थितंदोषंहंतिसौम्यर्क्षगः शशीमित्रदृष्टोयवास्वीयवर्गस्थोलग्नपोपिवेतिदैवज्ञमनोहरेतिथिवारविषघटिकाऽऊनाःनि- १६
थीषुनागाद्रिगिरीषुवारिधिर्गजाद्रिदिक्पावकदिग्विभास्कराः मुनीभसंख्यः प्रथमातिथेः क्रमात्परंविषंस्याद्घटिकाचतुष्टयम् १५ ५८ ७ ७ ५ ४ ८

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

७ १० १ १० १२ ७ ८ नरवाद्यंहादशदिक्त्वशैलाबाणाश्चतनत्वानियथाक्रमेण सूर्यादिवारेषुपरंचतस्रोनाड्योविषंस्यात्तवलुवर्जनीयम्२०२१३
१० ७ ५ २५॥ ४९ ५० ५१ अथदुर्मुहूर्त्तदोषंविवक्षुरादौदिवासुहूर्त्तान्मालिनीछंदसाह गिरिशेति अथबाणचंद्राइत्यत्रदुर्मुहूर्तस्यापार्थक्येनलक्षणनोक्त
इंद्रानलौइंद्राग्नीएतेवासरेपंचदशसुहूर्त्ताःस्युः ५२ शशिसुहूर्त्तानतुष्टुभाह शिवइति प्रथमसुहूर्तस्वामीशिवएवअजोजपादादष्टौभशाः नक्षत्रस्वामिनोसु

गिरिशाभुजगमित्राःपित्र्यवस्वंबुविश्वेभिजिदुथ्यविधातापींद्रइंद्रानलौच निर्ऋतिरुद्रकनाग्न्यर्यमाथोभगःस्युः क्रमशइहमुहू
र्तावासरेबाणचंद्राः ५३ शिवोजपादादष्टौस्युर्भशाअदितिर्जीवकौ विष्णवर्कत्वाष्ट्रमरुतोसुहूर्त्तानिशिकीर्तिताः ५३ रवार्यमाब्रह्मरक्षो
श्वसोमेकुजेवह्निपित्र्यबुधेचाभिजित्स्यात् गुरौतोयरक्षोभृगौब्राह्मपित्र्येशनावीशसार्पौसुहूर्त्तानिषिद्धाः ५४ निर्वेधैःशशिकरमूल
मैत्र्यपित्र्यब्राह्म्यात्योत्तरपवनैःशक्रभेविवाहः रिक्तामारहितातिथौशुभेन्दिवेश्वभात्याग्निः श्रुतितिथिभागतोभिजित्स्यात्५५

हूर्त्तेशाःस्युः यथाअजपादः अहिर्बुध्न्यः पूषाअश्विनोयमःअग्निः ब्रह्मासोमइत्यष्टौ ननोदशममुहूर्त्तोदितिः जीवोगुरुः विष्णवर्कत्वाष्ट्रमरुतःप्रसिद्धाःएतेसर्वे
निशिसुहूर्त्ताःप्रकीर्त्तिताःअन्त्यःपंचदशोभागोमुहूर्त्तोयतथानिशीतिकथ्यपोक्तेः ५३ अथदुर्मुहूर्त्तानशुभगप्रयातेनाह स्ववार्यमेतिस्वोअर्यमासुहूर्त्तोनिषिद्धःएवंसोमब्र
ह्मरक्षःद्वंद्वैकत्वम् ब्रह्मरक्षःस्वामिकोमुहूर्त्तोनिषिद्धोअन्यत्स्पष्टम् ५४ अथवेधंविवक्षुर्विहितनक्षत्रादिकमभिजिन्मानंचप्रहर्षिण्याहनिर्वेधैरितिवेधरहितेनमृगा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

दिनक्षत्रैः विवाहः शुभः रिक्तेतिरिक्तामा ४ ९ १४ ३० अग्निर्वर्जितातिथिषुशुभेन्दिशुभग्रहवारेविवाहः शुभः अभिजिद्लक्षणमाह अथवैश्वेतिवैश्वमुत्तरा
षादात्स्यभात्यांशश्चतुर्थचरणाः ऋतेः श्रवणस्यनिशिभागःपंचदशांशोमिलित्वाभिजिद्भागःस्यात् ५५ अथवेधदोषपंचदशलाकाचक्रोद्धारेनैरंतर्येणस्थंस्य
ष्टशार्दूलविक्रीडितेनाह वेधोन्योन्यमिति विरिंच्यभिजितोः रोहिण्यभिजितोर्ग्रहर्क्षनोवेधो न्योन्यंपरस्परंभवेत् रोहिणीस्थग्रहः भिजितंरोहिणीवि
द्धाएवंसर्वत्रव्याख्येयम् चरणवेधमाह रवेदइति तत्रनस्मिन्नक्षत्रेविद्यमानेग्रहेसति यदिचतुर्थपादस्थितदापरनक्षत्रस्यप्रथमपादस्यवेधः यदि-

वेधोन्योन्यमसौविरिंच्यभिजितोर्यांस्यानुराधर्क्षयोर्विश्वेंद्वोर्हरिपित्र्ययोग्रहर्क्षतोहस्तोत्तराभाद्रयोः स्वातीवारुणयोर्भवेन्निर्
तिभादित्योस्तथोपांत्ययोः रवेर्दनभगतनुतीयचरणाद्यावातृतीयोहयोः ५६ शाक्रेज्यशतभानिलेजलशिवेपौष्णार्यमर्क्षेवसूद्वी
शवैश्वर्क्षाशुभेहयभगेसार्पानुराधेमिथः

तृतीयपादेनदाहितीयचरणस्यवधः यवंयदाहितीयपादेतदातृतीयपादस्यवेधः यदिप्रथमपादेत
दाचतुर्थपादस्यवेधइत्यर्थः अयंचरणवेधः सौम्यग्रहपरएव नारदः पादमेवंशुभैर्विद्धमशुभैर्नैवदूरतस्त्यजेदिति क्रूरविद्धंयुतंविष्यंक्रूराक्रांतंचदूरतस्त्यज
म् मणिहेमभयंहर्म्यं भूताक्रांतमिवत्यजेदिति श्रीपतिः वधूप्रवेशनेदानेवरणेपाणिपीडनेवेधः पंचशलाकारव्यः न्यूनसप्तशलाककइति ज्योतिर्निबंधे
गर्गः मघायाः प्रथमपादमूलस्यप्रथमेनथा रेवत्याश्चचतुर्थैशेविवाहःप्राणनाशनइतिनक्षंडांतरज्ञेयम् ५६ अथविवाहादन्यत्रयज्ञोपवीता दौकेश्वि-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

द्विवाहेपिसप्तशलाकाचक्रवधोवर्ज्यउक्तस्तदर्थंवक्ष्यामंविनैवसप्तशलाकावेधंशार्दूलविक्रीडितेनाह शाक्रेज्येइति कुभूद्वयिके सप्तशलाकाचक्रेशाक्रेज्य ज्येष्ठापुष्यनक्षत्रेमिथः परस्परंक्रूराधिष्ठितत्वेविद्धंज्ञेयम् एवंजलशिवेपूर्वाषाढार्द्रादित्यादिव्यास्त्येयम् दीपिकायाम् यस्याः शशीसप्तशलाकचक्रेपा पैरपापैरथवाविवाहे उद्वाह वस्त्रेणरुद्धसंवृतागीश्मशानभूमिंरुदतीप्रयातीति ५७ अथक्रूराक्रांतादिदोषंसापवादमनुष्टुभाह ऋक्षाणीति क्रूरग्रहे विद्धानितथाक्रूरैर्मुक्तानित्यक्तानि आदिशब्दक्रूरयुतानि क्रूरगंतव्यानिचकाराश्लिवेधोसातदूषितानिचनक्षत्राणिनानियदिचंद्रेण ऋक्त्वासु-

हस्तोपांतिमभेविधातृविधिभेमूलादितोत्वाष्ट्रभाजांध्रीयाम्यमघेकृशानुहरिभेकिद्धकुभूद्वयिके ५७ ऋक्षाणिक्रूरविद्धानिक्रू रमुक्तादिकानिच ऋक्त्वाचंद्रेणमुक्तानिशुभाह्याणिप्रचक्षते ५८ नराङ्कपूर्णेंदुसिताःस्वपृष्ठभंसप्तगोजातिशरैर्मितैर्हि संलग्नयंतेःकशी नीज्यभौमाःसूर्याष्टनर्काग्निमितंपुरस्तात् ५९

क्षानिनदाशुभाह्याणिशुभकर्माह्याणिविवाहादौयोग्यानिबुधाः प्रचक्षतेकथयंति ५८ अथलग्ना दोषमुपजातिकयाह नराब्धिति गोनवजातयोह्याविंशतिः शराः पंच एतैर्मितंभस्वाक्रांतनक्षत्रात् नराङ्कपूर्णेंदुसिताःस्वपृष्ठसंलग्नयंतेयथाबुधः सप्तमं राद्गुनवमंराह्नोः यदावक्रगत्वान्नवमगणनाक्रमेणैवकार्या यथाश्विन्यांराद्धराश्लेषांलग्नयतीति पूर्णेंदुः पूर्णिमांतंचंद्रोह्याविंशम् तच्चकृष्णपक्षेपंचत्रा दितिथौनभवतिशुक्लःपंचमंस्वपृष्ठेलग्नयतीत्यर्थः अर्कशनीज्यभौमाःक्रमेणपुरस्तादग्रेसूर्याष्टनर्काग्निमितंसंलग्नयंते तथा सूर्यः स्वाक्रांतनक्षत्राद्द्वादशम्-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

शनिरष्टमम् गुरुः षष्ठम् भौमस्तृतीयम् नक्षत्रं अग्रतोलग्नयंतीत्यर्थः वराहः रविलग्नाद्विग्नहाशीनित्यंकोजीविनिर्दिशेन्मरणम् चांद्रीनाशंकुर्याद्बोधीनाशंव
दत्येव सौरीमरणंकथयतिबंधुविनाशंबृहस्पतेर्लग्ना मरणंलग्नाहारोः कार्यविनाशंभृगोर्वदंतीति ५९ अथपातदोषंपश्यार्ययाह हर्षणेति व्यतीपातकड
निस्वार्थकः हर्षणेत्यादिषड्योगानामंतेयन्नक्षत्रंभवेत् तत्पातेनचंडीशचंडायुधास्त्रेणनिपातितंस्यात् ६० अथक्रांतिसाम्यापरपर्यायंमहापातदोषंशालि
न्याह पंचास्येति पंचास्याजौसिंहमेषौ अन्येप्रसिद्धाः एषुराशिशुक्रपाठक्रमेणस्थूलक्रमेणावस्थितयाश्चंद्रभान्वोः क्रांतिसाम्यंनिरुक्तंतन्मंगलेषुनोशस्यते

हर्षणवैधृतिसाध्यव्यतीपातकगंडशूलयोगानाम् अंतेयन्नक्षत्रंपातेननिपातितंतत्स्यात् ६० पंचास्याजौगोमृगौतौलिकुंभौकन्यामीनौ
र्कस्यैलीचापयुग्मे तत्रान्योन्यंचंद्रभान्वोर्निरुक्तक्रांतेः साम्यंनोशुभमंगलेषु ६१ व्याघातगंडव्यतिपातपूर्वशूलात्यवज्रेपरिघातिगं
डे योगेविरुद्धेत्वभिजित्समेतः स्वार्जूरमर्कार्द्विषमेशशीचेत् ६२ तत् अनेनक्रांतिसाम्यसंभवमात्रंसूचितम् तदानयनसूर्यसिद्धांतादावविनो

दाद्यास्पष्टंज्ञेयम् ६१ अथस्वार्जूरदोषंस्फुटबोधमिंद्रवज्रव्याहव्याघातेति अंत्योवैधृतिः यस्मिन्दिनेव्याघातादिकेविरुद्धेदुष्टेयोगेसति अर्कादर्कनक्षत्रात् शशी
चंद्रोऽभिजित्समेतोविषमेविषमसंस्थाकेननक्षत्रेस्यात् तदास्वार्जूरास्व्योदोषःस्यात् यदासमेस्यात्तदानदोषइत्यर्थः एकार्गलोदृष्टिपातश्चा- ९८
भिजिद्रहितानिवैष्णिकश्यपेनात्राभिजिद्गणन्यानिषिद्धा केशवार्कैर्विरिंचस्तादभिरंगीकृतेतिउभयवचनप्रामाण्याद्विकल्पः ६२ ७ ७ ७ ७

CC-0. In Public Domain:Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अथोपग्रहदोषमुपेंद्रवज्रयाह शराष्टेति सूर्यभतः सूर्याक्रांतनक्षत्राद्जनाराःचंद्रनक्षत्राणि पंचाष्टदश चतुर्दशसप्तैकोनविंशतिः पंचदशाष्टादशैकविंशति
र्द्वाविंशतित्रयोविंशतिश्चतुर्विंशतिपंचविंशतिसंख्याकाश्चेतस्मात्तदाउपग्रहोपनामकादोषाःस्युः मक्रनिरेकविंशतिः एषांदेशभेदेनपरिहारमाह शुभानेतिकुरु
देशेशुभान ६३ अथग्रसंगात्सातोपग्रहलक्षणस्यापवादमर्धयामंचानुष्टुभाह पातेति यातश्चंडीशचंडायुधारव्योदोषः उपग्रहाः प्रागुक्ताः लक्षाज्ञरा-
द्रुपूर्णेंदु सिनेत्यादिनालक्षा तत्रस्वेटपत्तसमः ग्रहचरणतुल्यः नक्षत्रचरणोनेष्टः अथमर्धः उपग्रहे पातेरविर्यस्मिन् चरणेस्यात्तत्संख्यएवत-

शराष्टदिक्शक्रनगाग्निसूत्यब्धिर्धृतिश्चयुक्तेश्चपंच उपग्रहाः सूर्यभतोः जनाराशुभानदेशेकुरुबाल्हिकानाम् ६३ पा
तोपग्रहलक्षनेष्टोंघ्रिस्वेटपत्तसमैः वारस्त्रिघ्नोष्टभिस्तष्टः सैकः स्यादर्धयामकः ६४ स्यचरणोवर्ज्योनान्यःलक्षायांतुलक्षा

कारीग्रहोयत्र चरणेस्यात्तत्समसंख्यएव चरणंलक्षितनक्षत्रस्यवर्ज्योनान्यः उक्तंचउपग्रहेषुलक्षायांतथाचंडायुधाख्ये ग्रहोस्तियस्मिन्माणांशेबिद्धा
शस्तत्समाणकइति अयंपरिहारः स्वार्जुरिकेपिद्रष्टव्यः सूर्योयस्मिन्पादेभवेत्तत्समसंख्यएवचरणएकरेरवावस्थितचंद्रनक्षत्रस्यवर्ज्यइतिस्वार्जुरिकसमं
घ्रिमित्यकरणत्वात्तुवारइति ष्टोवारस्त्रिघ्नः अष्टभिस्तष्टः शेषस्तोयोंकःसैकः सोर्धयामोदोषःस्यात् कश्यपः शैलाक्षश्रुतयः७ ५४ सूर्यचंद्रेषदस्वेद
पर्वनाः६४ ७ भोमेबाणाग्निनेत्राणि५ ३ २ सौम्येवेदाक्षिवायवः४ २ ५ गुरुवारेग्निचंद्रेभाः३ १ ८ शुक्रेनेत्राद्रिवन्हयः२ ७ ३ शनौचंद्रेभरुद्राः१ ८ ६

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्फः कुलिकोयमघटकः अर्द्धप्रहरसंज्ञांस्तान्मंगलेषुविवर्जयेत् निधनंप्रहरार्द्धंतुनिःसत्वंयमघंटके कुलिकेसर्वनाशःस्याद्व्रावेतेनदोषदाइनि६४ अथकुलिकमनुष्यभाह शक्रेनि रविमारभ्यसर्ववारेषुक्रमादुक्तसंख्यास्तिथ्यंशासुहूर्त्ताः कुलिकाःस्फः यथादिनेरवौ१४ चंद्रे१२ भौमे१० बुधे८ गुरौ६ शुक्रे४ शनौ२ रात्रावेतेनिरेकाः कार्याः यथारवौ११ सं११ भौ९ बु७ गु५ शु३ श१ शनौतु अंत्योपिरात्रेः पंचदशोपिमुहूर्त्तः कुलिकः एतेनिंदिताः एतेषामर्धयामादिदोषाणांपुन निरूपणंविवाहेअवश्यवर्ज्यत्वार्थंशीघ्रोपस्थित्यर्थंचेतिकुलिकापवादेगुरुः वारेशेसबलेवापिबलाढ्येलग्नगेशुभे कुलिकोदयदोषस्तूविनश्यति

शक्रार्कदिग्वसुरसाब्ध्यश्विनःकुलिकारवेः रात्रौनिरेकास्तिथ्यंशाः शनौचांत्योपिनिंदिताः ६५ चापात्यगेगोघटगेपतंगेकर्कीज गेस्त्रीमिथुनेस्थितेच सिंहालिगेनक्रघटेसमाः स्फस्तिथ्योद्दितीयाप्रसुरवाश्चदग्धाः६६ नसंशयः वाराधीशेबलोपेतेविधौवाबल-

संयुते अर्धप्रहरसंभूतोदोषोनवात्रविद्यते शुभेकेंद्रगतेचंद्रेशुभांशेवाशुभेक्षिते लग्नगेसबलेवापिकुलिकस्तूविलीयते अर्धप्रहरपूर्वार्द्धेम-ध्यंतुयमघंटजम् कुलिकांत्यांशेशुभमाचरेदिति ६५ अथदग्धतिथ्याख्यदोषमिंद्रवज्रयाह चापांत्येति तत्तद्राशिद्वयस्थितेपतंगेसूर्येद्वितीयाप्रसु रवाउभयपक्षसाधारणासमाः सख्याकास्तिथ्योदग्धाः स्फः यथा धनुर्मीनगतेसूर्येद्वितीयादग्धा वृषकुंभगतेर्केचतुर्थीकर्कमेषगेषष्ठी कन्या मिथुनगेष्टमी सिंहवृश्चिकगेदशमी तुलामकरगतेर्केद्वादशीदग्धाइत्यर्थः मासदग्धाश्चतिथयोमध्यदशेविवर्जिताइति परिहारः ६६ अथजामित्रदोषंग्रं

वि-मु-
९९

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मरविलसितेनाह लग्नादिति विवाहलग्नाच्चंद्राद्दासप्तमभवनगतेग्रहेपरिणयननस्यात् अस्यापवादः किंवेति ग्रहाधिष्ठितनवांशमारभ्य बाणांशकग ५५ मित लवगेपंचपंचाशन्मितनवांशगेचंद्रेलग्नेवाजामित्रंसूक्ष्मंस्यात् यथामेषेपंचमनवांशेभौमोस्तितस्मात्तुलायांपंचमनवांशस्थ चंद्रोनिषिद्धो न्येषौजनवांशा शकभाः एवंविधंसूक्ष्मजामित्रमिदमशकभकरंस्यात् अस्यापवादोऽवहारो वये स्वोच्चेथवास्वभवनेस्फुरदंशकजालः सौम्यालयेहितगृहंशकभवर्गगो वा जामित्रकादिपरिसंचितदोषराशिंहत्वाददाति बहुशःस्फुरमेवचंद्रइति ६७ अथैकार्गलादिदोषाणामपवादं साक्षाद्वसिष्ठवचनमवंद्रवज्रयाह ए

लग्नाच्चंद्राद्यदनभवनगेस्वेटनस्यादिदृष्टपरिणायनम् किंवाबाणांशकमितलवगेजामित्रंस्यादशकभकरमिदम् ६७ एकार्गलोपग्रह पातलग्नाजामित्रकर्तृसुदयास्तदोषाः नश्यंतिचंद्रार्कबलोपपन्नोलग्नेयथार्काभ्युदयेतुदोषाः ६८ उपग्रहर्क्षेकुरुबाल्हिकेषु कलिंगवंगेषुचपानिनंभम् सौराष्ट्रशाल्वेषुचलत्तिभत्यजेत्तुविद्धं किलसर्वदेशे ६९

कार्गलेति चंद्रार्कगलोपपन्नेस्वोच्चेमित्रादिराशि स्थितत्वरूपेचसतिएकार्गलादयोदोषानश्यंति यथार्काभ्युदयेदोषाराविर्नश्यति ६८ अथकेषांचिद्दोषाणांदेशविशेषेणपरिहारमुपजात्याह उपग्रहर्क्षमितिस्प ष्टार्थम् अन्यच्च लग्नामालवकेदेशेपातः कौसलकेतथा एकार्गलंतुकाश्मीरेवेधंसर्वत्रवर्जयेत् युतदोषोभवेद्गौडे जामित्रस्यचयासुने वेधदोषस्तु वि ध्यास्मेदेशेनान्येषुकेचनेति ६९ अथदशयोगदोषमुपजात्याह शशांकेति चेद्यदिचंदस्तूर्यनक्षत्रयोर्युतेर्योगान् भैः सप्तविंशतिभिर्भक्तश्चः शेषस्तस्मिन्

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

शून्यैकचतुःषट्दशैकादशपंचदशाष्टादशैकोनविंशतिसंख्याके सतिएतैः क्रमात् दशदशयोगसंभवाभवंति शिष्टानांदशानामंकानामभिहितत्वाद्दशयोगइत्यन्यथा संज्ञा ७० अथदशयोगफलंतदपवादंचशार्दूलविक्रीडितेनाह वाताग्न्यग्निशून्येशेषेषुब्धिदोषः स्यात् एकशेषेऽग्नयात् चतुःशेषेऽग्नेः षट्शेषेमहीपात् दशशेषेचोरात् एकादशेऽमरणम् पंचदशेऽरुक् अष्टादशेऽवज्रेषु एकोनविंशेषुवादः कलिः संकरकरत्यर्थः विंशतिशेषेक्षतिः द्रव्यनाशः अथापवादः योगांकइति स्वंभूयुगादिरूपेयोगांके सगेयुग्मसंख्याकेसति दलितेअर्धीकृतेमनुभिश्चतुर्दशभियुक्तेयोंकः स्यात् तदाऽश्विनी

शशांकसूर्यर्क्षयुतेभशेषकंभूयुगांगानिदशेशनिघ्नः नाखेंदवोंकेद्रुमितानुरत्नाश्चेद्भवंतिचैतेदशयोगसंज्ञाः ७० वाताग्न्यग्निशून्येशेषेषुब्धिदोषः स्यात् एकशेषेऽग्नयात् चतुःशेषेऽग्नेः षट्शेषेमहीपात् दशशेषेचोरात् एकादशेऽमरणम् पंचदशेऽरुक् अष्टादशेऽवज्रेषु एकोनविंशेषुवादः कलिः संकरकरत्यर्थः विंशतिशेषेक्षतिः द्रव्यनाशः अथापवादः योगांकइति स्वंभूयुगादिरूपेयोगांके सगेयुग्मसंख्याकेसति दलितेअर्धीकृतेमनुभिश्चतुर्दशभियुक्तेयोंकः स्यात् तदाऽश्विनी भंनक्षत्रंस्यात् अथौजेतुसंकेधिते योगांके ओजेषमेसैकेअधिते अश्विनीतः भंनक्षत्रंस्यात् यथासमांकाः दशअधिताः ५ मनु१४ युतः१९ मूलनक्षत्रंजातम् ओजांकेयथा विषमांके १५योगः सैकः१६ अधिनम् ८ पुष्यनक्षत्रंजातं अथानंतरंमुनिभिः संमिताश्चतुर्दशरेखास्तिर्यक्क्रमात्संलिखेत्ततः अनेन प्रकारेणयन्नक्षत्रमागतंतत आरभ्यसमाभिन्नक्षत्रवृंदं अस्मिंश्चक्रेलेख्यंतनक्षत्रेग्रहाः स्थाप्याः दिननक्षत्रेचंद्रः स्थाप्यः तनएकरेखास्थयोः ग्रहचंद्रयोः परस्परावलोकनरूपोवेधोनशुभ दः उक्तंचज्योतिः सारसागरेनिष्यंगवेदैकदिग्युनविंशद्भूनंभवाष्टादशविंशसंख्याः इष्टोऽनासूर्ययुनोऽनाचयोगादमीचेद्दशयोगदोषाः मरुन्मेधाग्नि-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

भूपालचौरमृत्यृक्षजोशनिः कलिर्हीनिर्दशदोषास्त्याज्याःस्युः सर्वथाबुधैः योगांकेविषमेसैके समेसवसकलोचने दलीकृताश्विनीपूर्वदशयोगमुदाहृतम्
दशयोगमहाचक्रमादाद्यादिविध्यते ऋक्षैः सोम्यग्रहैर्वापिदंपत्योरेकनाशनमिति दशयोगापवादानरमाह भरद्वाजः गुलोलग्नाधिपेशृक्षेसवीर्येलग्नकें
द्रगेदशदोषाविनश्यंतियथाग्नौतूलराशयः व्यासः गुरुणाभृगुणावापिसंयुतेदृष्टमेवच दशयोगसमायुक्तमपिलग्नंशुभावहम् ७१ अथपंचका-
रव्यंबाणदोषशालिन्याह लग्नेनेते शुक्लपक्षादिकास्तिथयोवर्तमानलग्नेनाड्यः युक्ताः अंकैर्नवभिस्तष्टाः शेषेनागसंख्ये अष्टसंख्येरोगा-

मंदास्वादथसंमितासृक्मनुभूरेरवाः कुमात्संलिखेद्वेधोस्मिन्ग्रहचंद्रयोर्नशृक्षगः स्यादेकरेरवास्थयोः ७१ लग्नेनाढ्यायातति
थ्योंकतष्टाः शेषेनागाब्धिचंद्रसंख्ये रोगोवह्नीराजचोरोचमृत्यृबाणश्चायंदाक्षिणात्यप्रसिद्धः ७२ रसगुणशशिनागाब्ध्या
ख्यसंक्रांतियातांशकमिनिरथनष्टांकेयंदापंचशेषाः रुगनलनृपचोरान्मृत्यृसंज्ञाश्चबाणानवदहनशरशेषशेषकेक्ष्येचशल्यः७३

रव्योबाणःएवंद्विसंख्येशेषेवह्न्याख्यः चतुःसंख्येराजाख्यःषट्संख्येचोराख्यः एकसंख्येमृत्यृसंज्ञोबाणश्चएतेबाणाः दाक्षिणात्येषुमहाराष्ट्रेषुप्रसिद्धाः
७२ अथव्यासमतेनबाणंशापवादमाह रसगुणशशिनागाब्धिभिराढ्याचासौसंक्रांतियातांशकमिनिश्चेतिकर्मधारयः सूर्यर्क्षांशानांमि
निः संख्याप्रंचधास्थाप्याकलादिकमुपेत्यैक्रमेणषट्न्यैकाष्ट चतुर्भिराढ्या संयोज्यांकैर्नवभिस्तष्टासति यदापंचशेषायस्मिन्स्थलेपंचशि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ष्यंतेनलक्रमेणरुगादिबाणोज्ञेयः यथाआदौपंचशेषेरोगबाणः द्वितीयेपंचशेषेऽग्निबाणः तृतीयेराजबाणः चतुर्थेचोरबाणः पंचमेमृत्युबाणः तस्माद्भ संभवतीत्यर्थः अयंबाणः शल्यसहितः तेनस्वल्पदोषः तदपवादभूतः सशल्योबाणउच्यते नवेति यानि प्रागागतानि शेषाणितेषांमेलके नवत्व तेपश्चाच्छरशेषेसतिससशल्यः सहितोबाणःस्यात् पंचव्यतिरिक्तशेषेशल्यरहितोदुष्ट इत्यर्थः अन्यैस्तु तिथिवारभलग्नाक्षोरसाम्यज्ञात्वेदशुद्ध नंदाप्तपंच शेषेरुग्वह्निराट् चोरमृत्युकृदिति ७३ अथसमयभेदेनवारभेदेनकर्मभेदेन चत्रिविधं बाणपरिहारंशार्दूलविक्रीडितेनाह रात्रौचोरेनिशो

रात्रौचोररुजौदिवानरपतिर्वह्निः सदासंध्ययोर्मृत्युश्चाथशनौनृपोविदिमृतिर्भौमेऽग्निचोरोरवौ रोगोत्थव्रतगेहगोपनृपसेवा यानपाणिग्रहे वर्ज्याश्चक्रमतोबुधैरुगनलक्ष्मापालचोरामृतिः ७४

रुजोबाणोरात्रौत्याज्यो दिवानरपतिः राजबाणस्त्याज्यः वह्निबा णः सदादिवारात्रौत्याज्यः संध्यायोः सायंप्रातः सध्ययोः मृत्युबाणस्त्याज्यः ज्योतिःप्रकाशे रोगंचौरं त्यजेद्रात्रौदिवाराजन्यपंचकम् संध्ययोर्मृत्युकं दं त्याज्यंसर्वदावह्निपंचकमिति अथवारभेदेनपरिहारः अथेनिशनिवारे नृपबाणः विदिबुधवारेमृतिबाणः भौमेऽग्निचौरोबाणो रवौरोगबाणस्त्याज्यः उक्तंच रवौरोगंकुजेवह्निंशनौचनृपपंचकम् वर्ज्यंपुनःकुजेचोरंबुधवारेचमृत्युकं अथकार्यभेदेनपरिहारः अथेनिकर्मत एषुशुभकर्मसुएनेबा णाः वर्ज्याः यथाव्रतेयज्ञोपवीतेरुक्गृहस्याच्छादनेऽग्निः नृपसेवायांराजबाणः यानेचोरः पाणिग्रहेमृतिर्बाणोवर्ज्यः उक्तंच नृपारत्यं नृपसेवायांरुग्गेपाग्निपं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

चक्रमयोनेचौरंव्रतेरोगंत्यजेन्मृत्युंकरयहदृष्टि ७४ अथयहदृष्टिमुपजातिकयाह त्र्याशमिति येस्ववेटाः यस्मिन्स्थानेस्थिताः तस्मात् कथ्यमानानिस्था
नानिचरणाभिहत्याप श्यंति तद्यथा त्र्याशंतृतीयदशमंचएकचरणहत्यापश्यंति अनेनतत्रहोद्भवफलंचरणाभिहत्यैव भवतीतिसूचितम् मंदइतिमं
दः शनैश्चरः स्वस्थानात् त्र्याशंसंपूर्णदृक् चतुश्चतुर्णदृष्टिः एवंगुरुस्त्रिकोणेपूर्णदृक् भूमिसूनश्चतुरस्रेपूर्णदृक्परेः कैचंदबुधशुक्राः सप्तमेपूर्णदृशः ७५
अथोदयास्तशुद्धिः शिखरिणी ऋजेगयानाम्यामाह यदालग्नांशेशइति लवेशोलवमिति लग्नेशः लग्नांशास्तस्येशः स्वामीलग्ननवांशस्वामील

त्र्याशंत्रिकोणंचतुरस्रमस्तंपश्यंतिस्ववेटाश्चरणाभिहत्या मंदोगुरुर्भूमिसूनुपरेचक्रमेणसंपूर्णदृशोभवंति ७५ यदालग्नांशे
शोलवमथनंतुपश्यतियुतोभवेद्यायवोदुःशुक्रभफलमनल्पंरचयति लवेद्यूनस्वामीलवमदनभेलग्नमदनंचपश्येद्यावध्याः १८
भमितरयात्तेयमशुक्रभम् ७६ वंनवांशंपश्यतिवाः यद्यानवांशेनसहयुतोभवेत्तदाशोदुर्बलस्यात्नल्पंशुक्रभफलंरचयति यथा मेषलग्नेमिथुनां
शस्तदीशोबुधस्तुलायांमिथुनंपश्यति तत्रतिष्ठतिवा अथमुदयांशशुद्धेः प्रथमप्रकारः तद्भावेतुलग्नांशेशस्तुलग्नंपश्यति लग्नेनसहयुतोभवे
त्तदापिशोदुः शुक्रभफलमनल्पंस्यात् यथामेषलग्नेएवमिथुननवांशस्वामीबुधोमकरेनवांशेनपश्यति किंतुलग्नंपश्यति अथवामेषएवतिष्ठतिअ
थमुदयशुद्धेर्द्वितीयः प्रकारः लवद्यूनस्वामीलवांत्यनवांशात् द्यूनंसप्तमनवांशः तत्स्वामी लवमदनभंलवात्मदनभंसप्तमनवांशंपश्यतितेनसहयुतोवा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

भवेत् तदावध्वाः अनल्पंबहुशऋंरचयति यथामिथुननवांशान् सप्तमोधनुरंशःनदीशोगुरुर्मेषेधनुःपश्यति तत्रनिष्ठनिवा अथमस्तशब्देःप्रथमएक
रःतदालाभेतुलवद्यूनस्वामीलग्नात्सदनंसप्तमभवनंपश्यति युतोवासप्तमभवनेतदावध्वाःशऋंभम् यथागुरुः कर्केस्वनवांशंनपश्यति किंतुसप्तमभवनंतुलांप
श्यति अथवातुलायामेवास्ति तदावध्वाः शऋंभम् अथमस्तशब्दद्वितीयःप्रकारः इतरथेति यदालग्नांशेशोलवंननुवानपश्यति तत्रयुतोवानस्यात् तदावर
स्याशऋंभम् एवंलवद्यूनस्वामीनवांशसप्तमंवानपश्यति तत्रयुतोवानस्यात् तदाकन्यायाअशऋंभम् काश्यपः स्वस्वेशेनोदयास्तांशोवीक्षितौ वाथस
युतौ लग्नंवास्तइहं नत्तेदंशेशेनेक्षितंयुतमिति ७६ लवेशइति नवांशस्वामी नवांशंग्रपश्येत् लग्नस्वामीलग्नंग्रपश्येत्तदावरस्य शऋंभम् एवंलवद्यू

लवेशोलवंलग्नपोलग्नगेइंग्रपश्येन्मिथोवाशऋंभंस्याद्वरस्य लवद्यूनपोंशंद्युनंलग्नपोस्तंमिथोवेक्षतेस्याच्छुभंकन्यकायाः ७७

नपोनवांशात्सप्तमनवांशस्वामी अंशंद्यूनं अंशसप्तमराशिंपश्येत् लग्नपोलग्नस्वामी अस्तंलग्नात्सप्तमभवनंपश्येत् तदाकन्यायाः शऋंस्यात् वा
मिथः अंशसप्तमाधीशोलग्नंसप्तममीक्षेते लग्नात्सप्तमाधीशश्चांशसप्तममीक्षते तदापिकन्यायाः शऋंस्यात् अत्राप्यन्यथा त्वेदंपत्योरशऋंमित्यर्थः
नारदः लग्ननवांशकोस्वस्वपतिनावीक्षितौयुतौ नचेद्वान्योन्यपतिनाशऋंमित्रेणवानथा वरस्यमृत्युकः स्यात्तार्क्ष्यांसप्तसमोदयांशकौ एवंनौवीक्षितयु
तौ मृत्युर्वध्वाः करग्रहइति ७७ अथपूर्वोक्तप्रकारेणोदयास्तशब्देरभावेतृतीयः प्रकारउच्यते मालिनीछंदसा लवपतीति शऋंचतन्मित्रंचेतिक्रम

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

धारयः लवपतेर्लग्नेनवांशेशस्यशुभग्रहः चंद्रबुधगुरुशुक्राणांमन्यतमश्चेन्मित्रंस्यात्सचेदंशनवांशंतनुंचवीक्षते तदापरिणयनकरस्यवरस्यशास्त्रदृष्टं पुत्रादिप्राप्तिरूपंशुभंफलंस्यात् एवंमदनलवपस्यास्तांशेशस्यमित्रंसौम्यं तच्चांशम् क्षुनंशांशाच्छुभनवांशाच्छुभसप्तमनवांशंचेद्वीक्षते अथवातनुमदनगृहंलग्नात्सप्तमभवनंचेद्वीक्षतेतदावध्वाः शर्मकल्याणंस्यात् यद्युभयत्रापिनवांशस्वामिनोमित्रंपापग्रहश्चेत्तस्यदृष्टिरशुभैवेतिफलितोऽर्थः वराहः शुद्धिस्त्विहस्यान्नयनोदयांशेलग्नेनवास्तांशउपेतिशुद्धिम् तदाशुद्धत्सौम्यनिरीक्षितोयः शुभायशस्यात्सवदंतिसंतइति केचिद्विवाहेवज्र्यो

लवपतिशुभमित्रंवीक्षतेशंतनुंवापरिणयनकरस्यस्याच्छुभंशास्त्रदृष्टम् मदनलवपमित्रंसौम्यमंशंक्षुनंवातनुमदनगृहंचेद्वीक्षते शर्मवध्वाः७८ विषुवायनेषुपरपूर्वमध्यमान्दिवसास्त्यजेदितरसंक्रमेषुहि घटिकास्तुषोडशशुभक्रियाविधौपरतोपिपूर्वमपिस त्यजेद्बुधः७९ गंनिषिद्धमाहुः नक्षत्रणम् निशिवारंचनक्षत्रंनवभिश्चसमन्वितम् समग्निस्तुहरेद्रागंशेषांकेफलमादिशेत् त्रिशेषेतुजलंविद्यात्सं चशेषेमभंजनः सप्तशेषेवज्रपातो ज्ञेयंवज्रस्यलक्षणमिति ७८ अथार्कसंक्रमणंदोषंमंजुभाषिण्याह विषुवायनेष्विति विषुवंतुलामेषसं-क्रांति चतसृषुसंक्रांतिषुपरपूर्वमध्यमान् गनागामिवर्तमानान्दिवसान्बुधः शुभक्रियाविधौविवाहादौत्यजेत् इतरसंक्रांतिषुसंक्रमणकाला न्परतोःयेपूर्वंभागापिषोडशघटिकामिलित्वाद्वात्रिंशद्घटिकास्त्यजेत्गुरुः अयनेविषुवेपूर्वेपरंमध्यंदिनंत्यजेत् अन्यसंक्रमणेपूर्वाःपराः षोडशनाडिका-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

दृनि १९ अथमसंगात्सकलग्रहाणांसंक्रांतिघटीरनुष्टुभाह देवेति यथाक्रमेणसूर्यादेः संक्रमणेएनाघटिकावर्ज्याः यथा रवेः प्राक्पश्चान्न्यस्मिंशद्घटिका स्त्याज्याः चंद्रस्यद्वे भौमस्यनवबुधस्यषट् गुरोरष्टौ अष्टाशीतिः शुक्रस्यांकानवशनेः खनृपाः षष्ट्यधिकशतमिति ८० अथपंगंधबधिरान्व्याजुग्रदोषानुपजातिकयाह धनुस्त्रइति धनुस्त्रीदिवसेतुलावृश्चिकौ बधिरसंज्ञकौ रात्रौमकरधनुषौबधिरसंज्ञौ शेषंस्पष्टम् वसिष्ठः तुलाचवृश्चिकौ श्चैवदिवसेबधिरौतथा धनुश्चमकरश्चैवबधिरौनिशिकीर्तितौ मेषोवृषोमृगेंद्रश्चदिवसांधाः प्रकीर्तिताः नृयुक्कर्कटकन्याश्चरात्रावंधाः प्रकी

देवह्यंकर्तवोष्टौनाड्यांकाः खनृपाः क्रमात् वर्ज्याः संक्रमणेः कीदेः भायोर्कस्यातिनिंदिताः ८० धनुस्त्रेतुलालीबधिरौमृगाश्चौ रात्रौचसिंहाजवृषादिवांधाः कन्यानृयुक्कर्कटकानिशांधादिनेघटात्यानिशिपंगुसंज्ञः ८१ बधिरांधन्वितुलालयोःपूर्वार्द्धमिथुनकर्कट कांगनानिशांधाः दिवसांधाहरिकोक्रियास्तुकुंभामृगंकुंभांतिमभानिसंध्ययोर्हि ८२ दारिद्र्यबधिरतनोर्दिवांधलंमेषवर्ज्यशिशुमर णंनिशांधलग्ने पंग्वंगेनिखिलधनानिनाशमापुःसर्वत्राधिपगरुदृष्टिभिर्नदोषः ८३ कार्मुकतौलिककन्यायुग्मलवेभषगवा

भमीनोचपंगुर्द्वौदिवाराष् यथाक्रममितिअनेनतस्मिन्कालेंधादिलग्नानिवर्ज्यानीत्यर्थः ८१ अथकेचिन्मतमाह बधिरांधन्वीतिस्पष्टार्थम् ८२ अथैषांयथोजनं सापवादंमहर्षिण्याह दारिद्र्यमितिपंग्वंगेपंगुलग्ने अन्यत्स्पष्टम् ८३ अथविहितनवांशाश्चित्रदाच्छंदसाह कार्मुकेतियुग्ममिथुनंएषांनवांशाःऋषेवाभीन

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नवांशेविकल्पेन वाशब्दएकीरामनसूचनार्थः एवंशेषुयहि उपयामोविवाहोभवेन्नहिकन्यासनीपतिव्रताभवेत् ८४ अथनिहिननवांशेकचिन्निषेधंश्लोकं
दसाह अंत्यनवांशेनि हिहिननवांशेष्वपियथामेषलग्नेधनुर्नवमांशांतिमाइत्यवधेर्विषयेकाचनकन्यानपरिणेयानविवाह्या परंतुवर्गोत्तममंनि मनवांशांहि-
स्त्यानत्रविवाहउचितविवाहएव यथाम्मिथुनलग्नेमिथुननवांशे अंत्यांशकाअपिश्रेष्ठायदिवर्गोत्तमाक्ष्याइतिकश्यपोक्तेः नोचरलग्नइति तौलिमृगस्थे

यहिंभवेदुपयामस्तहिंसनीरवलकन्या ८४ अंत्यनवांशेनचपरिणेयाकाचनवर्गोत्तममिहहित्वा नोचरलग्नेचरलवयोगंनौलिमृगस्थे
शशिभृतिकुर्यात् ८५ व्ययेशनिःरवेः वनिजस्तृतीयेभृगुस्तनौचंद्ररवलानशस्ताः लग्नेदृक्बिर्लोश्चरिपौमृतौग्लौ लग्नेदृशुभारा
श्चमदनसर्वे ८६ व्यायाष्टषद्स्फरविकेतुनमोकपुत्रास्त्यायारिगःक्षिनिसुतोद्विगुणायगोब्जः सप्तव्ययाष्टरहितोज्ञगुरूसितोष्ट
विश्वूनषड्व्ययगृहान्परिवर्त्यशस्तः ८७

तुलामकरस्थेचंद्रेचरलग्नेविहितचरलवयोगंनोकुर्यात् यथामेषलग्नेतुलांशइति ८५ अथलग्न
भंगमुपजात्याह व्ययेशनिरिति द्वादशेशनिर्नोशस्तः रवेदशमेः वनिजोभौमोनशस्तः तृतीयेशुक्रोनशस्तः लग्नेचंद्ररवलाः चंद्रः पापग्रहाश्चनशस्ताः
लग्नेदृलग्नस्वामीकविः शुक्रोग्लौश्चंद्रस्यरिपोषष्ठेनशस्तोग्लौश्चंद्रः लग्नेदृलग्नस्वामीशुभाबुधगुरुशुक्रा आरोभौमश्चएतेमृतावष्टमेनशस्ताः मदेस
तमस्थेग्रहानशस्ताः ८६ अथरेरवाप्रदानसंतनिलक्याह व्यायेति स्पष्टार्थम् ८७ कर्तर्यादिमहादोषाणा मपवादंशार्दूलविक्रीडितेनाह पापो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कर्त्तरिकारकाविति कर्त्तरिकारकोग्रहोरिपुगृहेशत्रुगृहेस्थितो नीचेनीचराशिगो अस्तगोअस्तंगतो वदाकर्तरीदोषोनैवस्यात् कश्यपः मापयोः कर्तरीकर्त्रोः शत्रुनीचगृहस्थयोः यदाचास्तगयोर्वापिकर्तरीनैवदोषदेति अथसिनेशुक्रे अरिनीचगेशत्रुगृहगेस्वनीचगृहगेवासति तत्षष्ठदोषोपिनस्यात् कश्यपः नीचराशिगतेशुक्रेशत्रुक्षेत्रगतेपिवा मृगषट्कुस्थितोदोषोनास्तिनत्रनसंशयइति भौमेस्तेअस्तंगतेरिपुनीचगेशत्रुगृहे नीचगृहेवाऽष्टमदोषोभौमकृन्यस्यात् कश्यपः अस्तगेनीचगेभौमेशत्रुक्षेत्रगतेपिवा कुजाष्टमोद्भवोदोषोनकिंचिदपिविद्यते अथशशिचंद्रेनीचेनीचनवांशकेवासति द्वादशाष्टमषष्ठस्थानस्थि

पापैकर्तरिकारकोरिपुगृहेनीचास्तगोकर्तरीदोषोनैवसिते रिनीचगृहगेतत्षष्ठदोषोपिन भौमेस्तेरिपुनीचगेनहिभवेद्भौमोष्टमोदोषकृन्नी चेनीचनवांशकेशशिनिरिः फाष्टारिदोषोपिन ८८ अब्दायनर्तुतिथिमासभपक्षदग्धनिष्यंधकाणबधिरांगरुजाश्चदोषाः नश्यंति विद्युरुसिनेषुद्विकेंद्रकोणेनद्यपापविधुशुक्रनवांशदोषाः ८९

नचंद्रेदोषोपिनस्यात् नीचराशिगतेचंद्रेनीचांशकगतेपिवा चंद्रे षष्ठाष्टरिःफस्थेदोषोनास्तिनसंशयइतिकश्यपोक्तेः ८८ अथाब्ददोषाद्यनेकदोषापवादंवसंततिलकयाह अब्दायनेतिद्विद्युरुसिनेषुकेंद्रकोणे सप्तमस्थानरहितेषु सत्सुएतेदोषाः नश्यंति कश्यपः अब्दायनर्तुमासोत्थाः पक्ष्यनिष्यर्क्षसंभवाः काणांधबधिरोद्भूता दग्धलग्नतिथिभवाः १०४
अकालजाश्चनीहार विद्युत्सांसन्नसंभवाः परिवेषप्रतीसूर्यशक्रचापध्वजादयः दोषप्रदामंगलेषु कालजाश्चेत्नदोषदाःगुरुरेकोपिकेंद्रस्थःशुक्रो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वायदिवाबुधः हरेः स्मृतिर्यथाहृन्नित्रहृद्दोषांस्त्रिकोणगः लग्नोपग्रहचंडीशचंद्रजामित्रसंभवान् तत्केंद्रगोगुरुर्हंतिरुपणःपन्नगानिव तद्वच्चेति तथायदि
पापाः क्रूराः विबुधश्चंद्रश्चैर्युक्तो योनवांशस्तद्दोषोपिनश्यति उक्तंच सक्रूरराशेरशुभोनवांशः शुभोक्तः सपापोपिविलग्नसंस्थः त्रिकोण
केंद्रेषुगुरुः सितोवायदानदासावशुभोभिशस्तइति ८९ अथान्यान्परिहारान् शालिन्याह केंद्रेकोणेइति केंद्रेसप्तमरहिते १४ १० कोणेनव
पंचमेवा तत्रगुरौस्तनिसर्वे दोषानाशमायांतिकश्यपः काव्येगुरौवासौम्येवायदाकेंद्रत्रिकोणगे नाशयंत्यखिलान् दोषान्पापानीवहरिः स्मृतिः अ
थवाआये एकादशेरवौस्तनिसर्वदोषानाशमायांतिवा लग्नेचंद्रेवावर्गोत्तमेराशिनवांशयुक्तेसति यथा मिथुनेमिथुनोनवांशस्तदापिदोषनाशः ह्यी

केंद्रेकोणेजीवआयेरवौवालग्नेचंद्रेवापिवर्गोत्तमेवा सर्वेदोषानाशमायांतिचंद्रेलाभेतद्वद्दुर्मुहूर्तांशदोषाः ९०

यवाशब्दस्यानुक्तसमुच्चयार्थत्वात् चंद्रोलग्नादुपचयेसर्वदोषविनाशकः उक्तंचयत्रैकादशगः सूर्योदोषानाशंययुस्तदा स्मरणादेवरुद्रस्यपापं
जन्मशतोद्भवम् वर्गोत्तमगतेलग्ने सर्वदोषालयंययुः चंद्रोवाप्यथवायेपिग्रीष्मेकुसरिनोचया चंद्रेति एकादशे चंद्रसति दुर्मुहूर्तांशदोषाः दुर्मु
हूर्तांस्वाबर्ग्यमित्यादयः अंशदोषाः पापग्रहनवांशास्त्र्याः तेसर्वेतद्वन्नाशमायांतिकश्यपः मुहूर्तलग्नषड्वर्गकुनवांशग्रहोद्भवाः येदोषास्तान्निहंत्य
वयत्रैकादशगः शशी ज्योतिर्निबंधे नक्षत्रदोषंकुनवांशदोषंगंडांतदोषंचमुहूर्तदोषम् विरूढपंचांगविरूढदोषंनिशाकरोलाभगतोनिहंति ९० ७

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अथसामान्यतोदोषसमूहपरिहारंशिरवरिण्याह त्रिकोणेइति त्रिकोणेसप्तमरहिते केंद्रेयदिसौम्योबुधनिष्ठेन् नदादोषशतकंहरेत् उक्तस्थानस्थितो गुरुरपिलक्षदोषान्हरेत् भवेदितिअंगपोलग्नस्वामीउतवार्थेलवेशोलग्नगतनवांशनाथोवा आयेकेंद्रेयदिसंस्थेनदासर्वदोषान्हरेत् दोषाणांसमूहनाशयति यथा दहनोविस्फुलंकार्पासमिवलग्नेद लग्नांशनाथोवा आयगः केंद्रगोपिवाराशिंनिहंति दोषाणामिंधनानिवपादकइति ९१ अथलग्नविशोपकाननुष्टुभाह द्वाविति द्वौभृग्वोरेरवाग्रदयोः सप्तोद्वौद्वौविशोपकौ एवंविधेचंद्रेपंच सूर्येसार्द्धत्रयः ३ ३० गरेरामास्त्रयः मदः शनिःअमूरा

त्रिकोणेकेंद्रसप्तमरहितेदोषशतंहरेत्सौम्यः शुक्रोद्विगुणमपिलक्षंसुरगुरुः भवेदार्येकेंद्रेगपुरुतलवेशोयदितदासमूहंदोषाणां दहनइवतूलंशमयति ९१ द्वौद्वौत्रभृग्वोः पंचेंदोरवीसार्द्धत्रयोगुरोरामानंदागुकेत्रारे सार्द्धैकंकं विशोपकाः ९२ श्वश्रूःमित्रार्कः श्वश्रूरस्तनुस्तनुजोमित्रपः स्याद्रयिनामनः शशी एतद्बलंसंगतिभाव्यतांत्रिकस्तेषां सुरवंसंभवदेहवाहतः ९३

कुःकेतुः आरोभौमः एषुप्रत्येकंसार्द्धमेकैकम् ९ ३० विंशोपकाज्ञेयाः ९२ ग्रहवशेनश्वश्रूरादिविभागंसप्रयोजनमुपजात्याह श्वश्रूरिति मित्रः कन्यायाः श्वश्रूः सूर्यः श्वशुरः ननुर्लग्नंतनुः शरीरंस्यात् जामित्रपः सप्तमाधीशोदयितोभर्तामनः चंद्रः एतेषांशुक्रादीनां बलंविचार्यतांत्रिकः सिद्धांतवेत्ताविवाहनोविवाहानंतरंश्वशुरादीनांसुरवंस्यादितिप्रवदेत् कैश्चिद्विशेषतरमप्युक्तं सूर्यासनिःस्त्रीचविधोस्तथाराहुस्तनुतोन्याश्चसुरवंगुरोश्च धर्मःमि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सिनाकर्दस्फनाश्चवेश्मब्रूयात्समुद्वाहविधौस्वयुक्त्येति ९३ अथसंकीर्णजातीनांविशेषंमत्स्यमयूरछंदसाह कृष्णपक्षइति कृष्णेपक्षेशनिभौमार्कवारेविवा
होक्तनक्षत्रभिन्ननक्षत्रेषु चकारादुक्तयोगेष्वपिसंकीर्णानामनुलोमप्रतिलोमजानामपि यदिकरपीडाविवाहःस्यात् तर्हिमाकरपीडास्फनायुर्धनलाभ
प्रीतिप्राप्त्यैभवति एषास्थितिः वाग्रहणात् तदभावेभागुक्तदिनेपिविवाहः कार्यइति ९४ अथगांधर्वादिविवाहविशेषमनुष्टुभाह गांधर्वानीतिमा
जापत्यब्राह्मदैवार्षसंज्ञाः विवाहाउक्तकालेएवकार्याः गांधर्वासुरराक्षसपैशाचकास्त्र्याः सर्वकालेकार्याः श्रीपतिः प्राजापत्यब्रह्मदैवार्षसं-

कृष्णेपक्षेसौरिकुजार्केपित्रवारेवर्ज्यनक्षत्रेयदिवास्यात्करपीडा संकीर्णानांतर्हिस्फतायुर्धनलाभप्रीतिप्राप्त्यैसाभवतीहस्थितिरे
षा ९४ गांधर्वादिविवाहेर्कार्हदं ४ नेत्र २ गुणं ३ दवः १ कु १ युगं ४ गांद्रं मि ३ भू १ रामा ३ स्त्रिपद्मामशुभाःशुभाः९५

ह्मःकालेभूक्ष्वेवकार्याविवाहाः गांधर्वास्त्र्यस्त्र्यासुरोराक्षसश्चैपेशाचोवासर्वकालंविधेयइति तत्रकेचिदर्कात्सूर्यनक्षत्रान् वेदनेत्रादिषुक्रमेणसत्स्थान्
अयमर्थः सूर्यार्कानक्षत्रमारभ्यचत्वार्यशुभानि ननोर्द्व्यशुभे ततस्त्रीण्यशुभानीनिक्रमेणत्रिपद्यांत्रयाणांपदानांसमाहारस्त्रिपदीतस्यांब्रह्म
विष्णुरुद्रपदाभिधचक्रत्रयेइत्यर्थः एकस्मिन्नपिपदेयदशुभंतदशुभमेव पदत्रयेयच्छुभंतच्छुभम् इतिकृत्वा अशुभशुभानि क्रमेणपठि
तानि एवंपदत्रयाणांमुख्यार्थकथनात् पृथक्कथानानुपपत्तिः तथाचपदत्रयमुक्तंभूपालवल्लभे एवंषट्त्रयेशुद्धं नक्षत्रंपदायेरुधीः गांधर्वासुर

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पेशाचराक्षसेषुविचिंतयेद्दिनि ९५ अथविवाहात्प्राक्कर्तव्यानामावश्यककृत्यानांदिनशुद्धिंपृथ्वीच्छंदसाह विधोर्बलेति अत्रचंद्रबलमावश्यक
त्वेनविचार्यम् वारकामंगलकलशः गृहभूषणंचित्रलेखनादि अंगणविभूषणंसंमार्जनगोमयाद्यालेपः अथचवेदिकाचत्वरंवधूवरोपवेशनार्थंस्व
रूपविशेषः मंडपोगृहाच्छादनंकटादिनाविनानादिनावा बहुवचनात्कटाद्याधारोपणहरिद्रा चंदनकांजकाधारणादि सकलशुभारंभान् उद्वाहनः
पूर्वंविवाहोनैरुद्भिर्नक्षत्रैः पंचांगशुद्धिसहिते दिनेरचयेत उपलक्षणत्वात्तन्नक्षत्रैरुपनयनादावपि पूर्वंशुभकर्मारंभान्विरचयेत् तथाह

विधोर्बलमवेक्ष्यवादलनकंडनंवारकंगृहांगणविभूषणान्यथचवेदिकामंडपान् विवाहविहितोद्भिर्विरचयेत्तथोद्वाहतोनपूर्व
मिदमाचरेन्निनवषण्मितेवासरे ९६ हस्तोच्छ्रायावेदहस्तैः समंतात्तुल्यावेदीसन्मतोवामभागे युग्मधस्रेषष्ठहीनेचपंचसमो
हेस्यान्मंडपोद्वासनंसत् ९७

दंकार्यजातंत्रिनवषण्मितेदिनेपूर्वेनआचरेत् चित्राविशाखवाशननारकाश्विनी ज्येष्ठाभरण्योशिवभाच्चतुष्टयंहित्वाप्रशस्तयंफलनैलवेदिका प्रदानकंकंडनंमंडनादिकमिति दैवज्ञमनोहरोक्तेः तत्रैवमूलेंद्रुद्रश्रवणार्कपौष्णाविषवेशचित्रानलवेवनीषु संस्थापनं कंजिककुंडिकायावारेरवेर्भूमिस्फुटनस्यशस्तमिति ९६ अथवेदीलक्षणंमंडपोद्वासनंदिननियमंचशालिन्याह हस्तोच्छ्रायेति स्पष्टार्थः नारदः हस्तोच्छ्रिनाचतुर्हस्तैश्चतुरस्रांसमंततः स्रुग्भैश्चतुर्भिःस्रुक्स्रुक्षेणैर्वामभागेस्वसद्मनः मंडपोद्वासनकार्येसमेतुदिवसेबुधैः षष्ठेनुषिषमंनेष्टं मुक्त्वा-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पंचमसप्तमाधिनि ९७ कैश्चिन्नैलादिलापनेसंख्यानियमउक्तस्तमाह मेषादिराशिजेति स्पष्टम् देशविशेषेऽौडीछादोमसिद्धम् ९८ अथगानशि
क्षसंमतंमंडपादौस्तंभनिवेशनमिंद्रवज्रयाह सूर्येति कन्यातुलासिंहगतेःकेशवेईशानकोणेविवाहादौस्तंभः स्थाप्यः वृश्चिकधनुर्मकरस्थितेवा
युकोणेमीनमेषकुंभस्थितेनिर्ऋतिकोणे वृषमिथुनकर्कस्थितेअग्निकोणेस्तंभःस्थाप्यइत्यर्थः ९९ अथगोधूलीप्रशंसामंदाकानयाह नास्यामिति

मेषादिराशिजवधूवरयोर्बदोश्चैनैलादिलापनविधौकथितात्रसंख्या शैलाद्रिभाःशरदिगक्षनगाद्रिबाणाब्बाणाक्षबाणगिरयो७
१०५१०५७ ७ ५ ५ ५ ५ ७ विबुधैस्तकैश्चित् ९८ सूर्येगनासिंहघटेषुशैवस्तंभोलिकोदंडमृगेषुवायौ मीनाजकुंभेनि
ऋतौविवाहेस्थाप्योग्निकोणेवृषयुग्मकर्के ९९ नास्यामृक्षंननिथिकरणंनैवलग्नस्यचिंतानोवावारोनचलवधिर्नोमुहूर्तस्यचर्चा
नैवायोगोनचमृतिभवनंनैवजामित्रदोषो गोधूलिःसामुनिभिरुदिता सर्वकार्येषुशस्ता १००

स्पष्टार्थम् गोधूल्यधिकारिण
आह नारदः प्राच्यानांचकलिंगानांसुरम्यंगोधूलिकंस्मृतम् गांधर्वादिविवाहेषु वैश्योद्वाहेचयोजयेत् भूपालवल्लभे विप्रेषुघटिकालाभेदान
त्यंगोरजंबुधैः सकीर्णेगोरजः शस्तंपरेषुद्वितयंशुभम् घटिकालाभाभावेकार्यंविप्रैस्तुगोरजोलाभमिति महादोषान् परित्यज्यप्रोक्तान्विष्ण्यादिके
षुच कारयेद्गोरजोयावन्नावल्लग्नंशुभावहमिति दैवज्ञमनोहरे कुलिकंभांनिसाम्यं चमूर्तौषष्ठाष्टगः शशीपंचगोधूलिके त्याज्या अन्यदोषाः शु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

भावहानि तत्र गोधूलिकालः केशवार्केणोक्तः अब्जोभपत्रघटिकादलमिष्टमाद्रिति केचित्तु यावद्दिनांते निशिपश्चिमायांपश्येत्तृतीयंरविबिंब-
भागम् तत्रास्तं नाडिकयुग्ममेकं गोधूलिकालं मुनयोवदंति १०० अथ गोधूलेर्भेदं जलधरमालाछंदसाह पिंडीभूतेदिनेति हेमंतेतौशीतकालेमा
र्गादिमासचतुष्टयेदिनकृत्सूर्यपिंडीभूतंगोलकसदृशं संध्यायांनीहारादृतत्वेनानिष्प्रभमित्यर्थः तस्मिन् समयेगोधूलिर्ज्ञेया तथातपसमये उष्णकाले
चैत्रादिमासचतुष्टये अर्धास्तेअर्धबिंबस्यदृश्यत्वेगोधूलिः जलधरामेघास्तेषांमालासमूहस्तस्यात्सादकेवर्षाकाले श्रावणादिमासचतुष्टयेसूर्ये

पिंडीभूतेदिनकृन्निहंमनतौस्यादृक्षस्तेतपसमयेगोधूलिः संपूर्णास्तेजलधरमालाकालेत्रेधायोज्यो सकलशुभेकार्यादौ १०१ अस्तं
यातगुरुर्दिवसेसारे सार्कलग्नास्तयोरिपुभवनेलग्नेचंदौ कन्यानाशस्तनुमदमृत्यूस्थेभौमेवोढुर्लाभेधनसहचंद्रेसौरेव्यम् १०२

संपूर्णास्तेदर्शनंयस्यनादृशेसतिगोधूलिः जलधरमालाछन्नजाभापिस्फुटिनम् नकेवलमियंविवाहे किंतु सकलशुभेकार्यादौज्ञेया १०१ अथगो
धूलिसमयमवश्यवर्ज्यानिवेश्चेदंवाछंदसाह अस्तंयातेइति गोधूलिरित्यनुवर्तनेबृहस्पतिवारेसूर्य अस्तंयातेगोधूलिः शुभास्यात् ननुपूर्वम् अर्द्धया
मासद्भावात् तथा सौरे शनौसार्केसत्यवगोधूलिःशुभा नतस्तानंतरं कुलिकसद्भावात् क्रांतिसाम्यमपिस्याज्यम् तथालग्नात् सायंकालीनलग्नात्मृत्सा
वष्टमेरिपुभवनेषष्ठचालग्नेएवंवाचंद्रेसतिकन्यानाशःस्यात् लग्नेइति लग्नस्थ पदनस्थे मृत्युस्थेवाभौमेसतिवोढुर्वरस्यनाशः स्यात् शेषंस्पष्टम् १०२

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अथसूर्यस्पष्टगतिमिंद्रवज्रयाह मेषादिगेति मेषादिद्वादशराशिषुस्थूलाकलात्मिकास्पष्टागतिरित्यर्थः १०३ सूर्यस्यतात्कालिकीकरणमनुष्टुभाह संक्रांति यातेति पंचांगेयद्दिनेयावतीषुघटीषुचसंक्रांतिस्तत्आरभ्यस्वाभीष्टदिनपर्यंतंयावंतिदिनानीयटीपलानिभवंतितेमेषादीष्टराशिस्थैः कैस्यस्पष्टगतिगुणनी या षष्ट्याभाज्या यल्लब्धंतेंशाः अवशिष्टंकलिदि अंशाअवयवास्ते आदिशब्दवाच्याः तैर्यातक्षेयातराशिःसूर्यभक्तःमेषादि राशिर्युक्तः सन् तात्कालिकः

मेषादिगेर्कैःस्पष्टशरा५८ नगाक्षाः५७ सप्तेषवः५७ सप्तशरा५७ गजाक्षाः५८॥ गोक्षाः५९ रवतर्कीः ६० कुरसाः ६१ कनकीः ६१ कंगानि ६१ षष्टिः ६० नवपंच५९ भक्तिः १०३ संक्रांतियात्रघट्याद्यैर्गतिर्निघ्नाषष्टिः ६० हृता लब्धेनांशादिनार्योज्यंयातक्षेस्पष्टभास्करः १०४ तनोरिष्टांशकाःसूर्वे नवांशादशसंगुणाः रामाप्तालब्धमंशाद्यंतनावर्गादिसाधने १०५ अर्कोलब्धात्सायनाद्भोग्यभक्तेभागिनि घ्नात्स्वोदयात्स्वाग्निभक्तात् भोग्यभक्तंचांतरालोदयाद्यंषष्ट्याभक्तस्वेष्टनाड्यो भवेयुः १०६ स्पष्टभास्करःस्यात् १०४ अथल

ग्नानयनमाह तनोरिनिलमस्यक्रियमृगास्येत्यादिनाधोनवांशोविचारितः सयावत्संगच्छाआगच्छेत्सूर्वे नवांशायावंतः स्यक्तेदशगुणाः रामैस्त्रिभिरा-

प्तायल्लब्धं अंशाद्यं अंशकलाविकला लब्धं तत्तनोरिष्टकालिकं भक्तं स्यात्तेनरुग्लाग्रागुक्तकुजशुक्रसाम्येत्यादिप्रकारेण षड्वर्गसाधनस्यात् १०५ अथैव साधितास्यांशविलग्नाभ्यांघटिकानयनंशालिन्याह अर्कादिति अयनाशसहितसूर्यात् राशिभोग्यांशैः सायनसूर्योक्तराशेः स्वदेशीयउदयाःमेषा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

दिराशीनांलग्नात्मकं प्रमाणंपुण्यंस्वाग्निभिर्भिश्शनालग्नलब्धानिभोग्यानिचपलानिस्फुः एवंलग्नात्सायनांशात् भुक्तांशैः स्वोदयोगुण्यः स्वाग्निभक्तोलब्धा
निभुक्तानि पलानि एवंजातानांभोग्यभुक्तपलानामैक्यंकार्यंतत्सायनांशलग्नार्कयोरंतरालोदयपलैर्युक्तं कार्यंषष्ट्याभक्तंसूर्योदयादिष्टघटिका-
भवेयुः १०६ विशेषंशालिन्याह चेल्लग्नार्कीवितिसायनांशौलग्नार्कौएकराशिभवतस्तर्ह्योर्विश्लेषोंऽनरांशास्तैर्गुणितःस्वदेशीयउदयःततःस्वाग्निभक्तोलब्ध
मिष्टकालः सूर्योदयात्स्यात् नचयदार्कात्सायनादेकराशिस्थितंलग्नमूनंस्यात् नदायइष्टकालअगनः सन्सूर्योदयात्प्राक् रात्रिशेषोभवेत् अयमर्थः
आगतइष्टकालः षष्ट्यांशपात्यप्राग्दिनीयसूर्योदयानंतर मेतावानिष्टकालः अथवारात्रिमानात् शपात्यप्राग्दिनीयसूर्योक्तानंतरमेतावानिष्टकालःअथ

चेल्लग्नार्कौसायनावेकराशौनद्विश्लेषश्चोदयःस्वाग्निभक्तः स्वेष्टःकालोलग्नमूनंयदार्कोद्यान्नौशेषेःर्कात्षड्भंनिशायाम् १०७

रात्रौविशेषमानीतेइष्टकालेअंशाग्रहृत्तेःपंचपलानियोज्यानिइतिसंप्रदायःनत्समयेपरस्परदर्शनंकार्यमित्याह कश्यपः अन्योन्यवीक्षणं सम्यक्कृ
लग्नेकारयेत्सदेनि स्फुलग्नसाधनंघटिकायंत्रेणसाधनंतत्रघटीस्थापनेनारदः ताम्रपात्रेजलैः पूर्णेगंधपुष्पैरलंकृते तंडुलस्थेरत्नयुतेशफविभूमाव
हःपक्वेमंडलार्द्धोदयंवीक्ष्य जलपात्रेविनिक्षिपेत् तत्रमंत्रः यंत्राणांमुख्ययंत्रेत्वमितिधात्रापुराकृतं सौभाग्यमायुरारोग्यस्फुपुत्रधनहेतवे जलयंत्रकमे
तस्मादिष्टसिद्धिप्रदंभवेत् अथवासाध्येत्कालं द्वादशांगुलशंकुनेति शंकुघटीज्ञानंरामविनोदमयोक्तंततएवज्ञेयम् १०७ अथविवाहादौशुक्रभ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कार्यैः नश्यवर्ज्यानविस्मरणार्थंशार्दूलविक्रीडितत्रयेणाह उत्पातानिति सेंदुक्रूरेति क्रूराक्रांतमितिच उत्पातादीन् उद्वाहेविवाहयज्ञोपवीतादौशुभक
र्मस्रुचत्यजेदितितृतीयश्लोकेनान्वयः उत्पातान्दिव्यभौमांतरिक्षान् लक्षणयातत्संबंधिसप्तवर्ज्यान् दिवसान् पातोमहापातः क्रांतिसाम्यामिनिघा
तन् दग्धनिधिपञ्चापात्यगेगोघटगइत्यादिनोक्ताः एतैः सहउत्पातंत्यजेदित्यर्थः तथादुष्टान्व्यतीपातादियोगान् चंद्रगुरुशुक्राणामस्तमय
नमस्तम् निष्याः क्षयर्क्षंनिधिक्षयंनिधिर्हृच्च गंडांतंनिधिनक्षत्रलग्नानांविविधं विष्टिर्भद्रा संक्रमदिनं संक्रमकालादुभयतोवर्ज्य घ

उत्पातान्सहपातदग्धनिधिभिर्दुष्टांश्चयोगांस्तथाचंद्रेज्योशनसांमथास्तमयनंतिष्याःक्षयर्क्षंतथा गंडांतंचसविष्टिसंक्रम
र्क्षंतन्वंशपास्तंतथातन्वंशेशविधूनथाष्टरिपुगान्पापस्यवर्गांस्तथा १०८ सेंदुक्रूरखगोदयांशमुदयास्ताभ्रर्क्षंचडायुधान्स्वा
र्जूरंदशयोगयोगसहितंजामित्रलग्नाव्यधम्

टिका अयनेविषुवेचपूर्वापरदिनसहितसंक्रांतिदिनंज्ञेयम् तन्वंशपास्तंतनुलग्नं अंशः ल
ग्नगतोविहितनवांशः नौपातः नौतन्वंशौतयोरस्तम् लग्नेशास्तंलग्ननवांशस्वाम्यस्तंच तथातन्वंशेशविधून् लग्नेशनवांशेशचंद्रान् अष्टमषष्ठ
स्थानगान् तथापापग्रहवर्गान् १०८ सेंदुक्रूरखगोदयांशमिंदुसहितंलग्नंलग्नांशंचक्रूरग्रहसहितलग्नंलग्नांशंचेत्यर्थः उदयास्ताभ्रर्क्षं उदयाभ्रर्क्ष
र्क्षमस्ताभ्रर्क्षंचइतरथाज्ञेयमभ्रमित्याधुक्तम् चंडायुधंहर्षणवैधृतिसाध्येत्यादिनोक्तम् स्वार्जूरंव्याघातगंड इत्यादिनोक्तम् दशयोगःसूर्यर्क्षचंद्र

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

र्क्षयुतेभशेषइत्यादिनोक्तम् योगोग्रहयतिः तत्सहितजामित्रलग्नाव्यधजामित्रलग्नजामित्रंचंद्रजामित्रंच लग्नाच्चंद्रान्मदनभवनगेइत्यादिनोक्तम् ऊना
नराङ्कपूर्णेदुसिनाइत्यादिनोक्ता व्यधपंचशलाकासप्तशलाकोक्तंच बाणाः पंचकम् उपग्रहः प्रसिद्धः शराष्टादिकं शक्रनगेत्यादिपापकर्तरीसमाहर
र्क्षैकवचनम् निष्यर्क्षवारोत्थितंदुष्टयोगंनिथिनक्षत्रवारैः कृतोत्थितंसुसन्नंदुष्टयोगं यथा तिथिनक्षत्रोत्थंसार्पद्वादश्यांवैष्णवमादित्यादितिथिवा
रोद्भवं सूर्यशपंचेत्यादिनक्षत्रवारोद्भवंयाम्यंत्वाष्ट्रमित्यादि निथिनक्षत्रवारोद्भवं हस्तार्केपंचमीतिथावित्यादिदुष्टयोगम् अर्धयामकुलिकाद्यान्वारदो

बाणोपग्रहपापकर्तरीतथानिष्यर्क्षयोगोत्थितंदुष्टंयोगमर्धयामकुलिकाद्यान्वारदोषानपि १०९ क्रूरार्कांतरविमुक्तभंग्रहणभंय
ल्क्रूरगंतव्यभंवेधोत्थातद्दनंचकेतुहतभंसंध्यादिनंभंतथा तद्दग्धग्रहभिन्नयुद्धगतभंसर्वाणिमान्संत्यजदुष्टाहेशुभकर्मसुग्रहक्ष
तानिलग्नस्थदोषानपि११० इतिमु० चिंता० षष्ठंविवाहप्रकरणंसमाप्तम् ६ ७ षानपि आदिशब्देनदुर्मुहूर्तादिकंच १०९ क्रूरार्कांतरवि

मुक्तभंक्रूरग्रहेणयुक्तभंक्रूरविमुक्तभंच ग्रहणभंयस्मिन्नक्षत्रेचंद्रसूर्यौपरागोजातस्तद्भंक्रूरस्यगंतव्यभंकेधोत्थाताः त्रिविधोत्थाताः दिव्यभौमान्तरिक्षाः
तद्दग्धंभम् नन्मासषट्कंत्याज्यमेवंग्रहणनक्षत्रमपिकेतुहतभंकेतुनाधूमकेतुः स्पर्शनेश्चयन्नक्षत्रंहतं अनेननक्षत्रांतरेपिदोषः संध्यादिनभंसूर्यास्तक्ष
लेयन्नक्षत्रस्यक्षितिजेउदयः तत्सूर्यनक्षत्राच्चतुर्दशनक्षत्रमित्यर्थः तद्दग्धग्रहभिन्नयुद्धगतभंग्रहणभेदिनग्रहयुद्धगतंचषण्मासंनिषिद्धम् तथाग्रहहता

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नलग्नस्थदोषान्व्ययेशनिःस्वेऽधनिजेऽस्तादिकान् लग्नसंबंधिदोषान्संत्यजेत् मूलवाक्यानि पूर्वमेवलिखितानि११० इतिमुहूर्तचिंतामणौप्रमिताक्षराद्याषष्ठंविवाहप्रकरणंसमाप्तम्६ ७ अथवधूप्रवेशप्रकरणंव्याख्यायते अथवधूनूतनपरिणीतायावध्वाः प्रथमतः क्रियमाणोभर्तृगृहप्रवेशोवधूप्रवेशस्तन्मुहूर्तमुपेंद्रवज्रयाह समादीनि विवाहाद्विवाहदिवसादारभ्याष्टिदिनांतराले षोडशदिनमध्येसमाद्रिपंचांकदिने समदिनानिद्वितीयचतुर्थषष्ठाष्टमदशमद्वादशचतुर्दशषोडशानि विषमदिनमध्येसप्तमपंचमनवमदिनानिनेषुवधूप्रवेशः शुक्रभः नारदः आरभ्योद्वाहदिवसात्षष्ठेवाष्टमेदिनेवधूः

अथवधूप्रवेशप्रकरणप्रारंभः

समाद्रिपंचाकदिनेविवाहाद्वधूप्रवेशोऽष्टिदिनांतराले शुक्रभःपरस्ताद्विषमाब्दमासदिनेक्षवर्गासरतायथेष्टम्१ ध्रुवक्षिप्रमृदुश्रोत्रवसुमूलमघानिले वधूप्रवेशःसन्नष्टारिक्तारार्कबुधेपरः २ प्रवेशःसंपत्त्येदशमेथसमेदिने षष्ठादीनांसमत्वादेवग्रहणेसिन्धुपुरस्तदुक्तिरतिप्राशस्त्यार्था वधूप्रवेशनंकार्यंपंचमेसप्तमेदिने नवमेचशुक्लवीरस्फलप्रेक्षशिनोबले इतिज्योतिर्निबंधे षोडशदिवसानंतरंवधूप्रवेशस्तदाविषमाब्दमासदिनेविषमवर्षेविषममासेविषमदिनेचकार्यः अक्षवर्षादिनि पंचवर्षादनंतरंविषमवर्षादिनियमोनास्ति किंतु दोषरहितकालेवधूप्रवेशोविधेयः उक्तंच विवाहमारभ्यवधूप्रवेशोयुग्मेदिनेषोडशवासरातः ऊर्ध्वंततोब्देःयुजिपंचमांतंपुनः पुरस्तान्नियमोनवास्तीति १ अक्षवशक्रद्विमनुष्टभाह ध्रुवेति ध्रुवादिनक्षत्रेषुवधूप्रवेशः सन् शुक्रभफलरिक्तारार्केरिक्ता ४ ९ १४ आरेभौमेभ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कैरवोनदृष्टः अर्थादन्यतिथिषुरविभौमव्यतिरिक्तवारेषु शस्तइत्यर्थः अपरेबुधवारेपिनेष्टः २ अथविशेषंमहेंद्रवज्ज्ञयाह ज्येष्ठे पतिज्येष्ठमितिवि
वाहतोवि विवाहानंतरं आदिमेज्येष्ठे भर्तृगृहेस्थितावधूः पतिज्येष्ठंहंति आदिमेअधिके पतिंभर्तारंहंति आदिमेशुक्लाषाढेश्वश्रूंभर्तृजननींहंतिआ
दिमेसहस्येपौषेश्वशुरंभर्तुःपितरंहंतिआदिमेक्षयेक्षयमासेभर्तृगृहेनिष्ठंनीतनुंनिजशरीरंहंति म्रियतइत्यर्थः तथा आदिमेमधौचैत्रे नानगृहे
पितृगृहेनिष्ठंनीतांतंपितरंहंतीत्यर्थः यदिपित्राद्यभावः तर्हितन्मासितत्रगृहावस्थितोसत्यामपिनकोपिदोषइत्यर्थः ३ नभयंतेषामभावेइत्युक्तेः

ज्येष्ठेपतिज्येष्ठमथाधिकेपतिंहंत्यादिमेभर्तृगृहेवधूः शुक्लौ श्वश्रूंसहस्येश्वशुरंक्षयेतनुंतांतमधौनानगृहेविवाहृतः ३ इतिमु०
सप्तमवधूप्रवेशप्रकरणंसमाप्तम् ७ ६ अथद्विरागमनप्रकरणंप्रारभ्यते चरेदथोजहायनेघटालिमेषगैरवीरवीज्यशक्रदृग्यो
गनःशुभेग्रहस्यवासरे नृयुग्ममीनकन्यकातुलावृषेविलग्नकेद्विरागमंलघुध्रुवचरस्त्रपमृदूडुभिः १ ज्योतिर्निबंधेविवाहात्प्र
थमपौषे आषाढे चाधिमासके नसाभर्तृगृहेनिष्ठेचैत्रे नानगृहेपिच आषाढोज्येष्ठोपलक्षकः ३ इतिमुहूर्तचिंतामणौ प्रभिनाक्षरायांसप्तमंवधूप्र
वेशप्रकरणंसमाप्तम् ७ ६ अथद्विरागमनप्रकरणंव्यारव्यायते तत्रवधूप्रवेशानंतरं परावृत्त्यपितृगृहंभासायावध्वाः पुनर्भर्तृगृहेप्रवेशोद्विरागम
नशब्दवाच्यः तत्पुनर्नेष्यंवक्ष्यामरछंदसाह चरेदिति अथानंतरेषुलघुध्रुवादिनक्षत्रेषु ओजहायने विषमवर्षेप्रथमतृतीयादिवर्षेतथा घटालिमेष

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

गेरवौ कुंभेवृश्चिकेमेषेरवौसति तथावरस्थरवीज्यशुक्रेद्वियोगतः शुक्रभग्रहस्यवारे मिथुनमीनकन्यातुलावृषाणामन्यतमेलग्नेशुक्रभक्षतदृष्टेसतिलघु ध्रुवचराणिऋक्षसंज्ञानि अस्तपोमूलम् मृदूनिमृक्षसंज्ञानि एतेषुद्विरागमंचरेन्नकुर्यात् अत्रसामान्यतः गुरुशुक्रास्तादिविचारः पूर्वोक्तएवज्ञेयः १ अथसंमुखशुक्रदोषमहर्षिण्याह दैत्येज्यइति दैत्येज्यः शुक्रः गंतव्यदिगभिमुखेगतुर्दक्षिणभागेवास्थितः स्यात्तदाशिशुर्बालकः गर्भिणीगर्भव तीनवोढानूतनपरिणीता एतानगच्छेयुः यदिप्रतिशुक्रंगच्छेयुस्तदेत्याहबालइति चेद्बालोगच्छेन्नतदाविपद्यतेम्रियतेनवोढाचेद्व्रजेन्न तदावंध्या

दैत्येज्योत्यभिमुखेदक्षिणेयदिस्याद्गच्छेयुर्नहिशिशुर्गर्भिणीनवोढाः बालश्चेद्व्रजेन्नविपद्येतनवोढाचेद्वंध्याभवेन्नचगर्भिणी त्वगर्भा २ नगरप्रवेशविषयाद्भयपदत्वेकरपीडनेवबुधैर्नयात्रयोः नृपपीडनेनववधूप्रवेशनेप्रतिभार्गवोभवतिदोषकृन्नहि ३७

अपत्यसंभावनारहितास्यात् गर्भिणीचेद्व्रजेन्नतदाअगर्भागर्भस्त्रवतीस्यात् यदिशुक्रः पूर्वस्यामुदितः पूर्वोगंतुः संमुखः उत्तरांगंतुर्दक्षिणः पश्चिमां गंतुः पृष्ठेदक्षिणांगंतुर्वामेस्यात् नदापूर्वोत्तरेदिशोनगच्छेत् यदिपश्चिमायामुदितः शुक्रः नदापश्चिमागंतुः संमुखः दक्षिणांगंतुर्दक्षिणः पूर्वोगंतुः पृष्ठे उत्तरांगंतुर्वामे नदापश्चिमदक्षिणादिशोनगच्छेत् केचिद्विपोत्सवभनिपदिनक्षत्रादिनियमंविनैववधूप्रवेशवांछंति उक्तंच अस्तंगतेगुरौ शुक्रेसिंहस्थेवासहस्पतौ दीपोत्सवदिनेचैवकन्याभर्तृगृहंविशेदिति २ अथप्रतिशुक्रापवादमंजुभाषिण्याह नगरप्रवेशेति विषयोदेशः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

आदिशब्देनग्रामाः तत्स्थोपद्रवेअन्यराजकृतोपद्रवेदुर्भिक्षादिकपद्रवेवासतिगंतव्यदिशिप्रतिशुक्रदोषोनास्ति कश्चपीडनेविवाहे देवज्ञोर्थाद्देशेनयात्रायासत्यांविबुधा देवास्तेषांयात्रा यथानगरकोटयात्रा तीर्थयात्राप्रयागादिकानयोः नृपपीडनेराज्ञः सकाशात्पीडायांदंडादिकृतायांसत्याम् नववधूर्नूतनपरिणीतानववधूः तस्याः प्रवेशे प्रतिभार्गवः संसुरवशुक्रः दोषकृन्हिभवति भार्गवः स्वभवनपुरग्रवेशेदेशानांविघ्नमेनथोद्वाहेनूतनवध्वागमनेप्रतिशुक्रविचारणंनास्ति एकग्रामेपुरेवापिदुर्भिक्षे राजविप्लवे विवाहेतीर्थयात्रायांप्रतिशुक्रंनदुष्यतीति बादरायणोक्तेः ३ अथ पैटस्त्रीणाद्विरागमनेनथागोत्रपरत्वेनचप्रतिशुक्रापवादांतरमिंद्रवंशयाह पित्रे

पित्रेगृहेचेक्कुचपुष्पसंभवः स्त्रीणांनदोषःप्रतिशुक्रसंभवः भृग्वंगिरोवत्सवसिष्ठकश्यपा
त्रीणांभरद्वाजमुनेःकुलेतथा ४ इतिमु० अष्टमंद्विरागमनप्रकरणंसमाप्तम् ८ छ

गृह इति पितुरिदंपित्र्यंच तस्मिन् पित्र्येगृहेकुचोस्त्रनोपुष्पमृतुस्त्रत्संभवः स्यात्तदास्त्रीणांप्रतिशुक्रसंभवोदोषोनास्तीत्यपिशेषः चंडेश्वरः पित्र्यागारकुचकुरुमयोः संभवोवायदिस्यात्सत्यः शुक्रद्विर्नभवतिरवेः संसुरवोवाथशुक्रः शुक्रेलग्नेगुणवतिनिशोचंद्रतारावि शुद्धौस्त्रीणांयात्राभवतिसफलासे पितुस्वामिसख्य अथभृगुः अंगिरावत्सवसिष्ठकश्यपात्रीणांभरद्वाजमुनेः कुलेकोर्थः एतद्वंशोत्पन्नानांप्रतिशुक्रसंभवोदोषोनास्ति बादरायणः कश्यपेषुवसिष्ठेषु भृग्वंगिरसेषुच भारद्वाजेषुवत्सेषुप्रतिशुक्रंनदुष्यतीति अयंचापवादोयात्रामात्रसाधारणः केचिदसुमपवादं बुधसंसुरवेष्वूचुः महेश्वरः तीर्थानांगमनेनर्थे

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कनगरेग्रामंचसौम्यंनयेति ४ इतिदैवप्रमिताक्षरायांहिरागमनप्रकरणंसमाप्तम् ८ ७ अथाग्न्याधानप्रकरणंव्याख्यायते यत्रतुकालनियमेनाधाना
दिविहितंतत्रनमुहूर्तविचारः यदातुकालनियमाभावस्तदामुहूर्तविचारस्तद्दर्शनमिलकयाह स्यादग्निहोत्रविधिरितिउत्तरगेदिनेशेउत्तरायणगतेसूर्ये
सतिमिश्रैकभिकाधिशारवे ध्रुवाणिरोहिण्युत्तरात्रयंअंत्यंरवतीशशीमृगः शक्रोज्येष्ठा स्करेज्यधिष्ण्यंपुष्यः एषुनक्षत्रेषुअग्निहोत्रविधिः स्यात् रिक्तासु
नोकार्यम् चंद्रमंगलगुरुशुक्रेषुनीचगतेअस्तंगतेविजितेग्रहांतरेषुतथाशत्रुगृहस्थितेषुअग्न्याधानंनोकार्यम् १ अथलग्नशुद्धिंवसंततिलकयाह

**अथाग्न्याधानप्रकरणमारंभः स्यादग्निहोत्रविधिरुत्तरगेदिनेशेमिश्रध्रुवांत्यशशिशक्रस्करेज्यधिष्ण्ये रिक्तासुनोशशि
कुजेज्यभृगोननीचनास्तगतनविजितनचशुक्रगेहे १ नोकर्कनक्रझषकुंभनवांशलग्नेनोजातनोरविशशीज्यकुजत्रिकोणे**

नोकर्केति कर्कमकरमीनकुंभानांनवांशेलग्नेचाग्न्याधाननोकुर्यात लग्नेचंद्रेसतिनोकार्यम् चंद्रोपलक्षणत्वाच्छुक्रेपिनोकार्यम् यस्यचाधानलग्न
स्थेचंद्रेचभृगुनंदने उपैतिनस्यजातोऽग्निर्निर्वाणंसततंकुलेइतिकश्यपोक्तेः रविशशीज्येति सूर्यचंद्रगुरुभौमत्रिषुकोणेकेंद्रर्क्षषट्त्रिभवगेषु
भवनेएकादशस्थे एतत्स्थानस्थितेषु सत्सु परेबुधशुक्रशनिराहुकेतुभिः विलाभषट्कस्थितैः तृतीयैकादशषष्ठदशमस्थानस्थितैः सद्भिः
आधानदिनस्यात् निधनेति अष्टमस्थानशुद्धेलग्ने अष्टमस्थानशुद्धग्रहोपिनशुद्धः अथवानिधनशुद्धइति निधनमष्टमलग्नंकस्मादित्याधा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नकर्तुर्जन्मराशिलग्नाभ्यामष्टमंलग्नमित्यर्थः तस्यशुक्रक्षेत्रंतद्भावइतियावत् तेनयुक्तेलग्नेइत्यर्थः अत्रव्याख्यानद्वयेपिप्रमाणसद्भावात् द्वयमपियुक्तम् अत्रनि धनशुक्रद्वित्र्यंशनाभ्यांयुक्तेलग्नइत्यर्थः २ अथाग्न्याधानकर्तुराधानलग्नवशाद्यागकर्तृलयोगाननुब्रुते चापइति जीवगुरौ चापेधनुःस्थेलग्नगेस ति आधानलग्ने धनुरारब्धेगुर्वधिष्ठितेसतीत्यर्थः अयमेकोयोगः अथवाभौमेमेषलग्नस्थिते सति अयंद्वितीयोयोगः अथवा आधानलग्नाद् शमे समेमेवाभौमे सतियोगद्वयमेतत् अथवा अब्जचंद्रषष्ठतृतीयैकादशस्थानस्थसतियोगत्रयमेतत् अथवाषट्त्र्यायेरवौ सूर्येसतियोगत्रये

केंद्रर्कषड्वित्रिभवगेन्दुपैरखिलाभेषड्रवस्थितैर्निधनशुक्रद्वियुतेविलग्ने २ चापेजीवेतनुस्थेवामेषभौमैः बरेशुभे षड्त्र्यायेब्जे स्वौवास्याज्ञाताग्निर्यजतिध्रुवम् ३ ७ इतिश्रीमुहूर्तचिंतामणौनवममग्न्याधानप्रकरणंसमाप्तम् ९ ७ अथराजाभिषेक प्रकरणप्रारभ्यः राजाभिषेकःशुभउत्तरायणेगुर्विदुशुक्रैकदिनैर्बलान्वितैः मेतत् एवंविधेलग्नेयोजाताग्निरग्निहोत्रकर्ताध्रु वमग्निंश्रयेनजयति ज्योतिष्टोमादियागंकरोतीत्यर्थः ३ इतिश्रीदैवज्ञानंतसूनुदैवज्ञरामवि० प्रमिताक्षरायांनवममग्न्या धानप्रकरणंसमाप्तम् ९ ७ अथराजाभिषेकप्रकरणंव्याख्यायते तत्रकालशुद्धिमिद्रवज्रयाह्व राजाभिषेकइति उत्तरायणगतेसूर्येसतितथागुर्विदुशुक्रैः दृढस्थितिचंद्र शुक्रैकदिनैः सद्भिः तथाभौमार्कौबलसिद्धौ लग्नेशोजन्मलग्नेशः दशेशोवनधनजातकीयमहादशांतर्दशयोः स्वामिनोः जन्मोजन्मराशिस्वामीएतैर्ब

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

लान्वितैः उच्चस्वगृहादिगृहस्थैः सद्भिः राजाभिषेकः शुभः उक्तः नीचैरेतैरेवमासः रिक्ताः ४ ९ १४ आरोभौमः निशाराभिः मलिम्लुचोधिमासः एषुरा
जाभिषेको नोकार्यः कुत्रचित् भौमवारउक्तः ससेनापत्यभिषेकपरोज्ञेयः भौमस्यसेनापतित्वात् गोधिप्रराज्यपितृकर्मचतुष्पदेषीतिचतुष्पदराज्याभिषेक
उक्तः सोमावास्यायांभवत्येवेति १ अथाभिषेकेनक्षत्राणिलग्नशुद्धिंचेंद्रवज्रयाह शाक्रः अथेति शाक्रोज्येष्ठाश्रवः श्रवणः क्षिप्राण्यश्विनीपुष्यहस्ताः
मृदूनिमित्राभृगरेवत्यनुराधाः ध्रुवाणिरोहिण्युत्तरात्रयम् एतैर्नक्षत्रैराजाभिषेकः शस्तः अत्रचित्राग्रहणम् ज्येष्ठाश्रवः क्षिप्रमृदुध्रुवेषु सौम्यग्रहस्या

**भौमार्कलग्नेशदशेशजन्मपैर्नीचैररिक्तारनिशामलिम्लुचे १ शाक्रश्रवः क्षिप्रमृदुध्रुवोडुभिः शीर्षोदयेषोपचयेशुभे
ननौ पापैस्त्रिषष्ठायगतैःशुभग्रहैःकेंद्रत्रिकोणायधनस्थितैः २ पापैस्तनौरुड्धनमृतिःसुतेपुत्रार्तिरर्थव्ययगेदरिद्रता**

न्हितिथीचरिक्ता इतिमहेश्वरवचनात् अन्ययंथेतदभावात् शीर्षोदयइति शीर्षोदयोमिथुनकन्यातुलाद्यश्चिककुंभाख्याः एषु अभिषेकलग्नेषु अथ
वाऽपचयेस्वजन्मलग्नात्स्वजन्मराशेर्वाऽपचयेत्रिषडेकादशदशमानामन्यतमेलग्नेसति शुभशुभग्रहैर्ननौलग्नेगतेसतिदृष्टेचासति अभिषेकः शुभः कर्त्त
व्यः जन्मराशेरुपचयेलग्नेशीर्षोदयेस्थिरे शुभग्रहैरीक्षितयुतेनयुतेवीक्षितेपरैरिति पापैरिति पापग्रहैः तृतीयषष्ठैकादशस्थानस्थितैः शुभग्रहैः प्रथम
चतुर्थसप्तमदशमनवमपंचमैकादशद्वितीयतृतीयस्थानस्थितैः राजाभिषेकशुभः २ अथविशेषेसापवादमिंद्रवज्रयाह पापैरिति तनौलग्नस्थितःपा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पैर्यहैः रुक्करोगः स्यात् राज्ञइतिशेषः निधनेऽष्टमे पापग्रहैः मृतिःस्यात् सप्तमेपंचमे पापग्रहैः पुत्रार्तिः पुत्रपीडास्यात् अर्थव्ययगैः द्विनीयद्वादशगैः पापैर्द
द्रिद्रतास्यात् स्वेदशमेपापैरलसोनिरुद्योगः स्यात् शुक्रनांबुगैः सप्तमचतुर्थस्थानस्थैः पापग्रहैः स्त्रष्टपदोस्त्रष्टैश्वर्यस्यात् अथापवादमाह सर्वेशु
क्रमिनिकेंद्रगतैः शुक्रभग्रहैः सर्वप्रागुक्तं दुष्टफलं शुक्रंशुक्रभोदर्केस्यात् ३ अथविशेषंशुक्रजंगग्रथातेनाह गुरुर्लग्नकोणइति लग्नेगु रुस्यादथवा
कोणेनवपंचमेगुरुः स्यात् कुंजोभौमोरोशत्रुगृहेषष्ठः स्यात् स्वेदशमेसितः शुक्रः स्यात् एतादृशेऽभिषेकयोगेयोराजाऽभिषिच्यतेसमृद्धासर्वका

स्यात्स्वेलसोस्त्रष्टपदोशुक्रनांबुगैः सर्वशुक्रभंकेंद्रगतैः शुक्रभग्रहैः ३ गुरुर्लग्नकोणेकुजोरोसितःस्वेसराजासमृद्धामोदतेराजलक्ष्म्या
तृतीयायगोसौरिसूर्यौस्वबंध्वोगुरुश्चन्द्रस्त्रीस्थिरास्यानृपस्य ४ इतिमु० चिंता० दशमंराजाभिषेकप्रकरणंसमाप्तम् १०

लंराजलक्ष्म्यामोदते अयमेकोयोगः सौरिसूर्यौतृतीयायगौस्यानाम् यथासंख्यशनिस्तृतीयेरविरेकादशेगुरुः स्वबंध्वोः स्वेदशमेबंधौच
तुर्थेवाचेद्गुरुः स्यादेवंविधयोगेऽभिषिक्तस्यनृपस्यधरित्रीपृथ्वीस्थिरासदाहस्तगतास्यात् ४ इति० दैवज्ञानंतसू० ग्रंथिताक्षरायांदशमंराजाभिषे
कप्रकरणंसमाप्तम् १० ६५ अथयात्राप्रकरणंव्याख्यायते तत्रकिंनित्कार्यसुद्दिश्यदेशांतरगमनंयात्रेति साद्विधा परविषयेवि
जयार्थंगंतुंसमरविजयास्या निखिलापरयात्रायासामान्यासाभवेद्द्विविधा कथितेतिथिवासरर्क्षेष्वभिमतफलदाभवेच्चसमान्यासमरा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

व्हयाच यात्रायोगविलग्नक्षितीशयोगेष्विति तत्रयात्राधिकारिणः ग्रहर्षिण्याह यात्रायामिति ग्रविदितच्छाया घटिकादिनाज्ञात जन्मलक्षण यातत्कालीन लग्नकुंडलिकास्थशुभाशुभग्रहसूचितशुभाशुभफलोदर्क ज्ञानयेषांतेषां यात्रायांदिवसंदातव्यंयात्रादिनंदेयमित्यर्थः यदाहवशाहः विदितेहोरा राशौस्थानादिबलंग्रहाणांच आयुष्यिचपरिज्ञातेशुभमशुभंयातुरिह भाव्यमिति ननुयस्यजन्मकालोनज्ञातस्तस्य कथंयात्रास्यादित्यत आहअ बुद्ध्यज्ञातंजन्मकालोयेषांतेषामपिप्रश्नाद्यैः पृष्टोयः श्रुत्यादिभिरशुभशुभमेविज्ञातेसतिबुधोयात्रादिवसंप्रदद्यात् कीदृशैः प्रश्नाद्यैः उदयोलग्नं

अथयात्राप्रकरणप्रारंभः यात्रायांग्रविदितजन्मनांनृपाणांदातव्यंदिवसमबुद्धजन्मनांच प्रश्नाद्यैरुदयनिमित्तमूलभूतैर्विज्ञा तेस्वशुभशुभेबुधप्रदद्यात् १ जननलग्नराशिनूर्यादियग्नगेतदधिपौयदिवातत्तएववा त्रिरिपुस्वायगृहं यदिवाजयेविज यएवभवेद्दस्फुधापनेः २ निमित्तंशकुनादि एतदादीनिमूलभूतानिनिन्द्यादानकारणानियेषांतैः प्रश्नोदयनिमित्ताद्यैस्तेषामपिफलोदयइतिना रदोक्तेः १ अथप्रश्नादेवफलंद्रुतमविलंबितेनाह जननेति अत्रयद्यपिजन्मलग्नजन्मराशिज्ञानंवर्ततेतथापिजातकोक्तशुभफलदर्शनवगमा दज्ञा नजन्मलग्नेयम् अतएवराशिलग्नानामभावेयदिपृच्छतिप्रश्नवद्यतिजननंजन्मनलग्नंबंधिनीराशिलग्नेयदिप्रश्नलग्नगतेस्याताम् जन्मराशिजन्मल ग्नंवा यदिप्रश्नलग्नेस्यात्तदावस्फुधापनेराज्ञोविजयएव वाअथवातदधिपौलग्नगेस्याताम् जन्मराशिपतिजन्मलग्नपतिर्यदि प्रश्नलग्नेस्यात्तथा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पिराज्ञोविनयएव अथवा ननएवनाम्न्यांभवजन्मलग्नभजन्मराशिभ्यामेवरिपुरवायगृहं तृतीयषष्ठदशमैकादशानामन्यतमंगृहंयद्युदयलग्नंस्यात्तदा पिविजयएवस्यादित्यर्थः २ अथान्यंप्रश्नंमनुष्याणिण्याह रिपुजन्मलग्नभमिति रिपोः शत्रोः जन्मलग्नंभंजन्मलग्नंजन्मराशिश्चनत्यग्नाद्विबुके चतुर्थेधूनंसप्तमेवास्यात्तदाराज्ञोजयोभवेत् अथवातयोः शत्रुजन्मलग्नराश्योरधिपौ स्वामिनौ प्रश्नलग्नाद्विबुके धूनेवास्यातां तदापिविजय एव अथवानतएवनाम्न्यांशत्रोर्जन्मलग्नजन्मराशिभ्यामेवोपचयगृहं ३ ६ १० ११ प्रश्नलग्नाद्विबुके धूनेवास्यात्तदापिजय एव अथवातनोप्र

रिपुजन्मलग्नभमथाधिपौतयास्तनएवोपचयसंस्थेद्रवेत् द्विबुकेधूनेथशुभवर्गकस्तनोर्यदिमस्तकोदयगृहंतदाजयः३
यदिपृच्छतनौवस्कधारुचिराशुभवस्तु यदिश्रुतिदर्शनगम् यदिपृच्छतिचादरतश्चशुभग्रहदृष्टयुतं चरलग्नमपि ४

श्नलग्नगेशभवर्गकः शुभग्रहाणांषड्वर्गकश्चेत्स्यात्तदापिजयएव अथवायदिमस्तकोदयाः शीर्षोदयराशयः प्रश्नलग्नगनाश्चेत्स्युस्तदापि जयएववरा हः उदयमुदयंवाजन्मभंजन्मपंवातदुपचयगृहंवावीक्ष्यलग्नेयियासोः विनिहतमरिपक्षंविद्विशत्रोरिदंवाद्विबुकगृहसमेनंपृच्छतोऽस्तस्थितं वेति २ अथान्यंप्रश्नंवोटकेनाह यदीति अत्रवस्कधापतेर्जयइत्यनुवर्तते यदिपृच्छतनौप्रश्नलग्नेवस्कधाभूमिरुचिरास्यात् अथवायदि शुभवस्कमंगलवस्कमंगलवस्त्राभरणादि श्रुतिदर्शनगं श्रवणागोचरम् दर्शनमत्रचाक्षुषम् अथवाप्रष्टा आदरतोदैवज्ञंपृच्छतितदापि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वस्कधापतेर्जयः स्यादिति सर्वत्रव्याख्येयम् अथवाचरलग्नमेषकर्कतुलामकरान्यतमं यदि प्रश्नलग्नंशुभग्रहेदृष्टंयुतंवातदाषिज्जयएव ४ अथाशुभफलदंप्रश्नमालिन्याह बिधुकुजेति चंद्रमंगलयुक्तेलग्नेसौरिणाशनिनादृष्टेतदाप्रश्नकर्तुर्भंगः पराजयोनाशोवास्यात् अथचंद्रे मृतिभमदनसंस्थेचंद्रे अष्टमेसप्तमेबालयेसूर्यसंनिएवंविधेयोगेप्रष्टुः सपदिभंगःस्यात् अथाव्ययानामनेकार्थत्वात् अपिशब्दोविपर्ययार्थः तथाहि भास्करेमृतिभमदनसंस्थेचंद्रलग्नगेचसति एवंविधेयोगेपिप्रष्टुर्भंगः स्यात् उक्तंचवराहेण चंद्रसरुधिरलग्नेभंगः सूर्यात्मजेक्षिते द्यूनेनैधनगेचंद्रलग्नेयातेदि

बिधकुजयुक्तलग्नेसौरिदृष्टेथचंद्रेमृतिभमदनसंस्थेलग्नगेभास्करेपि हिबुकनिधनहोरास्थूनगेवापिपापेसपदिभवतिभंगःप्र
श्नकर्तुस्तदानीम् ५ त्रिकोणेकुजात्सौरिशुक्रज्ञजीवायदेकोपिवानोगमोर्कांच्छशीवा बलीयांस्तुमध्येतयोर्योग्रहःस्यात्स्वकीयां
दिशंग्रस्फुतांसोनयेच्च ६ वाक्येविपर्ययेवा यातस्थयाव्याभंगवधागमाइति वा: अथवापापग्रहेचतुर्थाष्टमलग्नसप्तमानामन्यतमस्थेस
निप्रष्टुर्भंगःस्यात् ५ अथप्रश्नलग्नेविशेषमुक्तंगर्ग्ययातेनाह त्रिकोणेकुजादिति कुजान्मंगलात्त्रिकोणे नवपंचमेसौरिशुक्रज्ञजीवान्येस्युः अ
थवाएकोपिवासौरिशुक्रज्ञजीवानामन्यतमश्चेत्त्रिकोणेस्यात्तदाप्युद्दिष्टगमननस्यादेववा: अथवा: कांच्छशीत्रिकोणेचेत्स्यात्तदाप्युद्दिष्टदिग्म
ननंस्यादेवतर्हि कस्यादिशिगमनंस्यादित्यत आह बलीयानिति तयोरधुनोक्तोर्दृष्टदिक् प्रतिबंधकारकयोर्ग्रहयोर्मध्येयोग्रहोबलवान्स्यात्सः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्वकीयादिशंप्रत्यनसांप्रतंनयेत् ६ अथयोगांतरमदलेरवयाह ग्रहनेति गम्यदिगीशात् गंतुंइष्टायादिकंतस्याईशः स्वामीग्रहनलग्नेयत्रस्थानेस्यात्त
नःपंचमेस्थानेयोग्रहोयोभूयात् तदाःसोग्रहः स्वामाशांदिशंनयतेप्रापयति ७ अथयात्राकालेऋजंगप्रयातेनाह धनुर्मेषेति धनुर्मेषसिंहस्थेरवौ
यात्राप्रशस्ताशुभफलदा शनिंद्योशनोराशिगेमध्यामकरकुंभमिथुनकन्यावृषतुलागतेरवौयात्रामध्यास्यात् कर्कमीनालिसंस्थेरवौदीर्घाबहु
कालसाध्यायात्रानसफलेत्यर्थः वराहः यात्राजसिंहनुरगोपगतेवरिष्ठामध्याशनैश्चरबुधौशनसांगृहेषु भानौकुलीरवृषहास्त्रिकगेतिदीर्घाश
स्तस्त्रदेवलमतेः ध्वनिपृष्ठगोर्कइति देवलमतेः ध्वनिमार्गेसूर्यः पृष्ठगतः शस्तः पृष्ठगतस्तंतु वसंतराजोक्तभ्रमणवशेनेतिकेचित् यथा दग्धा

ग्रहनेगम्यदिगीशात्खेटःपंचमगोयः बोभूयाद्बलयुक्तःस्वामाशांनयतेसो ७ धनुर्मेषसिंहेषुयात्राप्रशस्ताशनिंद्योशनोराशिगेनैवमध्या-

दिगेशौ ज्वलितोदिगींद्रिधूमान्विनावानलदिक्प्रभाते इत्येवमेवग्रहराष्टकेनऋक्षेदिशांताइति अनेनभ्रममरप्रकारेणयस्मिन् ग्रहे भ्रमणसमयः
सादिक सूर्यसंमुखोच्यते तत्संमीदिक सूर्यपृष्ठगतेत्यच्यते इत्याहुः वस्तुतस्तुद्वादशराशिभ्रमवशेनयस्यादिश्यर्कः स्थितः तांपृष्ठतः
कृत्वायायादित्यर्थः यथा लग्नस्थेःकेपश्चिमांदिशंगच्छेत् चतुर्थेदक्षिणा सप्तमेपूर्वाम् दशमउत्तरामित्यर्थः यदाहदेवलः लग्नस्थेवृरु
णाशाहिबुकस्थे दक्षिणांरवोयायात् सप्तमगेपूर्वाशांमेषुरणसंस्थितेसौम्यामिति एवंविदिक्ष्वपिज्ञेयम् यथा हिनीयतृतीयस्थितेःकै

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नैर्ऋतीम् पंचमेषष्ठे आग्नेईम् अष्टमेनवमेऐशानीम् एकादशेद्वादशकेवायव्यांगच्छेदिति अथतारानिषेधमाह जनुरितिस्वजन्मनक्षत्राद्दिननक्षत्रंयत्सरव्यंस्यात् तस्मिन्नवभक्ते अवशिष्टाः प्रथमसप्तमपंचमतृतीयारव्यास्ताराश्चेत्स्कस्तदानेष्टानिषिद्धाः ८ अथतिथ्यादिशुद्धिं ऋजगमयातेना ह नषष्ठीति सिताद्यातिथिः शुक्लपक्षप्रतिपत् आसप्तितिथिषुयात्रा नप्रशस्तेत्यर्थः नारदः षष्ठ्यष्टमीद्वादशीचरिक्तामावर्जितासूच यात्राशुक्लेमनिषदि निधनायाधनायचेति हयोश्विनी आदित्यपुनर्वसूः मित्रोनुराधा इंदुर्मृगः जीवः पुष्यः अंत्यरेवती हस्तश्रवणधनिष्ठाः एतेनैवभिन्नैर्नक्षत्रैः यात्राप्रशस्तोत्तमा मध्यानिनिषिद्धानिचभानिवसिष्ठ आह निस्त्रोत्तराद्वारुणकेतेद्र भूर्वात्रयब्रह्ममयुग्दैवम् मध्यान्यनिष्टान्यनलानिलेशाद्दिदेवचित्राद्वि

रवौकर्कमीनालिसंस्थेतिदीर्घाजनुःपंचमसप्तमितारा चनेष्टाः ८ नषष्ठीनचद्वादशीनाष्टमीनोसिताद्यातिथिःपूर्णिमाःमानरिक्ता
हयादित्यमैत्रेंदुजीवांत्यहस्तश्रवोवासवैरेवयात्राप्रशस्ता ९ मध्यांतकानीति निस्त्रोत्तराइत्यर्थः संधिः ननुवसिष्ठेनद्वाराउक्ताः क्रूरेज्यदैत्येज्यशशींदुजानांवाराश्चवर्गाः शुभदाःप्रयाणे आदित्यभूसूनुशनैश्चराणांवाराश्चवर्गानशुभप्रदाःस्फुरिति अत्रकुतोनोक्ताइतिचेन् नारदादिभिरनुक्तत्वंवसिष्ठादिभिरुक्तमपग्रहवारशूलनिषेधवैयर्थ्याच्च दोषाधिक्येसूचनार्थंनदितिचेन्नभिन्नकर्तृके पुस्तिनग्रंथेमुनिवचनानांवैयर्थ्यानहित्वादेवंविधागतिरुक्तिना नत्वेककर्तृकेग्रंथे तत्रहिपूर्वापरविरोधे अथोत्तरंवाकार्यम् ग्रंथांतरेणसहैकवाक्यतावाकार्यातत्रायंवसिष्ठवाक्यस्वरसः तुहिनकरमंदवारेऽति वा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

क्यान् पापग्रहवारनिषेधोगौणइत्यनुमीयते तस्यगतिस्त्वेवंयदास्वजन्मराशेरुपचयेयोग्रहः शुभोवाः शुभोवाभवतुसर्ववादक्षुहिन परंतुशूलदिशो विहाययदात्वनुपचयस्थः सतुकुत्रापिनहितः यदाहराजमार्तंडःउपचयकरयहदिनशुद्धिः क्रूरेपिपापिनांभवति सौम्येष्यनुपचयस्थेनभवतिया त्राशुभायातुरिति तस्मान्नार्थोवारोक्त इत्यक्षरम् ९ अथवारशूलंनक्षत्रशूलंचपृथ्वीच्छंदसाह नपूर्वदिशीतो शुक्रभेज्येष्ठायांपूर्वदिशिनव्रजेन् नथाविधुसौरिवारेसोमशनिवारेपिपूर्वदिशिनव्रजेत् अजपदभेपूर्वाभाद्रपदायांतथागुरुवारेपियमदिशिनव्रजेत् रविशुक्रयोर्वारेनधाधातृभेरोहिण्यां

नपूर्वदिशिशुक्रभेनविधुसौरिवारेतथानचाजपदभेगुरोर्यमदिशीनशुक्रार्कयोः नपाशिदिशिधातृभेकुजबुधेर्यमर्क्षेनयानसौम्यककुभिव्रजेत्स्वजयजीवितार्थीबुधः १० पाशिदिशिपाशीवरुणः नद्दिशिपश्चिमदिशिनव्रजेत् कुजबुधवारेनधार्यमर्क्षेउत्तराफाल्गुन्यांसौम्यककुभिउत्तरदिशिनव्रजेत् कः स्वजयजीवितार्थीबुधः स्वंधनंजयः शत्रुपराजयपूर्वकः स्वोत्कर्षः जीवितमायुष्यंएतानिअर्थयतेअसौनव्रजेन् वारशूलपरिहारमाहगुरुः सूर्यवारेघृतंप्राश्यसोमवारेपयस्तथा गुडमंगारकेवारे बुधवारेतिलानपि गुरुवारेदधिप्राश्यशुक्रवारेयवानपि माषान् भुक्त्वा शनेर्वारेगच्छन्नशूलेनदोषभाक् तांबूलचंदनमृन्मृष्पंदधिघृततिलाः वारशूलहराण्यर्कात्स्मरणादपिवानिशि १० अथकालशूलंशार्दूलविक्रीडितेनाह पूर्वाण्हेइति भृगुवारव्यैर्मिश्रारव्यैश्चभैः पूर्वाण्हेयात्रानशुभास्यात् तीक्ष्णारव्यैर्मध्यान्हेनस्यात् अपराण्हेलघुनक्षत्रैः पूर्वरात्रेमैत्रारव्यैः म

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ध्यरात्रिसमयेउग्रनक्षत्रैः नधारात्र्यंतेरात्रितृतीयभागेचरनक्षत्रैर्यात्रानस्यात् नत्रविशेषः हरिहस्तपुष्यशशिभिः श्रवणहस्तपुष्यमृगेः सर्वस्मिन्नपिका
लेयात्राशुभास्यात् ११ अथनत्रापिकालविशेषमध्यमानांनिषिद्धानांचक्रियतांभानांवर्ज्यघटिकाइंद्रवज्रयाह पूर्वेति पूर्वान्नयेप्रथमाःषोडशना
ड्योनिषिद्धाः कृत्तिकायामेकविंशतिः मघायामेकादशभरण्यांसप्तघटिकाः त्याज्याइत्यर्थः स्वातीविशाखारवाश्लेषाज्येष्ठानांआद्याश्चतुर्दशघटि

पूर्वाण्हेधनिष्ठाभैर्नृपतेर्यात्रानमध्यान्हकेतीक्ष्णाख्यैरपराण्हकेनलघुभैर्नोपूर्वरात्रेतथा मित्राख्यैर्नचमध्यरात्रिसमयेचो
ग्रैस्तथानोचरैरास्यंतेहरिहस्तपुष्यशशिभिःस्यात्सर्वकालेशुभा ११ पूर्वाग्निपित्र्यांनकतारकाणांभूपप्रयुक्तस्यतुरंगमास्यैः स्वा
तीविशाखेंद्रभजमानांनाड्योनिषिद्धामनुसंमिताश्च १२ पूर्वान्हमार्गेनयमघानिलानांत्यजेद्विचित्राहयमोनरंद्रम् नृपःसम
स्तांगमनेजयार्थीस्वातीमघाचोशनसामतेन १३ नमाशुक्रताराःस्मृताविश्वसंख्याः शुभाजीवपक्षोमृतश्चापिभाग्याः

कास्त्याज्याः चतुर्भकजः भरण्यांसप्तघटिकावह्निभेचैकविंशतिः एकादशघटीपित्र्येग्निपूर्वासुचषोडशस्वातीसार्पविशाखार्द्राज्येष्ठासुचचतुर्दश
वर्जयेदेतानिघटिकायात्रायांशुभदामनाइति १२ अथमध्यांतरेणवर्ज्यत्वमिंद्रवज्रयाह पूर्वार्द्धमितिस्पष्टार्थम् १३ अथभानांजीवपक्षादिकाः संज्ञाभंगप्रयातेना
ह नमोशुक्रर्क्षाणि नयोराहुर्वक्रीग्रहः तेनभुक्तासुक्तासएवंविधाविश्वसंख्यास्तारानक्षत्राणिजीवः पक्षःसजीवपक्षसंज्ञानिशुभकराणि मृगो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ग्याः राहुणाक्रांतनक्षत्रात् भोग्यानिगम्यानित्रयोदशभानिमृतोमृतपक्षसंज्ञानि तदाक्रांतभंतेनराहुणाक्रांतभंतेनराहुकर्तरीत्येवनामकंस्यात् यथा रा
हुरुत्तरनक्षत्रेनेनशुभानिचित्रा स्वातीग्रमुखानिपूर्वाभाद्रपदांतानित्रयोदशजीवपक्षः तदाक्रांतभाद्वास्तासंचदशमुत्तराभाद्रपदारव्यंग्रस्तसंज्ञमृत
नराहुणाभोग्यानिउत्तराफाल्गुनीपूर्वाफाल्गुनीमघाश्लेषापुष्यपुनर्वसुआर्द्रामृगरोहिणीकृत्तिकाभरणीअश्विनीरेवत्याख्यानि मृतपक्षः ग्रस्तस्तक
र्तरीग्रस्तमितिच १४ अथजीवपक्षादीनांफलंशार्दूलविक्रीडितेनाह मार्तंडइति मृतपक्षेमार्तंडेसूर्येसतिचंद्रश्चेज्जीवपक्षेस्यात्तदायात्राशुभास्यात्

तदाक्रांतभंकर्तरीसंज्ञमुक्तंतनोक्षेंदुसंस्थंभवेद्ग्रस्तनाम १४ मार्तंडेमृतपक्षगेहिमकरश्चेज्जीवपक्षेशुभायात्रास्याद्विपरीतगे
क्षयकरीद्वौजीवपक्षेशुभा ग्रस्तक्षेमृतपक्षतःशुभकरंग्रस्ता तथाकर्तरी यायींदुस्थितिमान् रविर्जयकरौतौद्वौतयोर्जीवगे १५

विपरीतगेमार्तंडेजीवपक्षगेसति चंद्रश्चेन्मृतपक्षगः तदायात्राक्रियमाणायातुः क्षयकरीस्यात् द्वौसूर्याचंद्रमसौचेज्जीवपक्षेस्यातां तदाशुभाशुभकरेत्यर्थः
अर्थादुभौमृतपक्षेस्यातांतदायात्राःनिक्षयकरीस्यात् अथास्यापवादमाह ग्रस्तक्षेमिति मृतपक्षतः मृतपक्षनक्षत्रात् ग्रस्तक्षंराहुणाक्रांतभात् पंचदशसं
ख्यं शुभंशुभकरंस्यात् यथाशत्रुर्यायिष्यमाणोदृढीभबलःयस्तोद्राहुभतः पंचदशसंख्याकात्कर्तरीराद्धाक्रांतंशुभंशुभकरंस्यात् यायीतियो
राजावैरिणमुद्दिश्यजिगमिषुःसयायीतत्स्वामीचंद्रः यश्चस्वदेशंदुर्गंदुर्गंकृत्वानिष्ठतिसस्थायी रविः स्थितिमान् स्थायीराज्ञःस्वामीतौद्वौसूर्यौ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

चंद्रमसौजीवगौजीवपक्षगतौ तयोः राज्ञोः स्थायीयायिराज्ञोः जयकरौरविश्चेज्जीवपक्षगः तदास्थायिनोजयः चंद्रश्चेज्जीवगस्तदायायिनोजयः उभौ चेत् जीवगौतदासंधिकरौ अर्थाद्वावपिचेन्मृतपक्षगौउभयोः पराजयकरौ अबबहुविचारः स्वरोदवादवगंतव्यः १५ अथाकुलकुलाकुलकुलगणंव संतनिलकाशार्दूलविक्रीडिताभ्यामाह स्वात्यंतकाहीति पूर्वाश्चीचस्वातीअंतकंभरणी आश्लेषाधनिष्ठारेवतीहस्तअनुराधापुनर्वसूश्रवाणिउत्तराषाढरोहिण्यः एतानिद्वादशभानिविषमास्तिथयः मतिपत्तृतीयापंचमीसप्तमीनवम्येकादशीत्रयोदशीपंचदश्यइत्यष्टौतिथयः शनिचंद्रसूर्यबृह-

स्वात्यंतकाहिवसुपौष्णकरानुराधादित्यश्रवाणिविषमास्तिथयोःकुलाःस्युः सूर्येंदुमंदगुरवश्चकलाकुलत्नामूलांबुपेशवि
धिभंदशषट्द्वितिथ्यः १६ स्पतिवाराः चत्वारः एतेप्रत्येकमकुलसंज्ञाः अथज्ञोबुधवारः मूलंअंबुपंशततारकाः ईशआर्द्राः विधिधनिष्ठिनि
चत्वारिभानिदशषट्द्विनिथ्यः दशमीषष्ठीद्वितीयातिस्रः तिथयःएतेप्रत्येककुलाकुलसंज्ञाः स्युः अथपूर्वाश्तिस्रः अश्विनीपुष्यमघाइंदुमृगः कर्णः श्रव
णः दहनः कृत्तिकाः हीशंविशारवाज्येष्ठाचित्राएतानिद्वादशभानि शुक्रसौमवारौ अर्कोष्टेंद्रवेदैर्मिताः द्वादश्यष्टमीचतुर्दशी चतुर्थीसंज्ञाश्चतस्र
स्तिथयः प्रत्येककुलसंज्ञकाःस्युः फलमाहयायीति अकुलसंज्ञकेतिथिवारनक्षत्रेवारगणेसमरे युद्धारंभे सतियायी राजाजयीस्यात् यदिकुलस
ज्ञकेतिथिनक्षत्रेवारगणेसति स्थायीराजा तदज्जयीस्यात् कुलाकुलसंज्ञकेतिथिवारनक्षत्रगणे युद्धतोर्युद्धमुर्वनोः भूमीशयोराज्ञोः परस्प

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

रसंधिः स्यात् १६ १७ अथपथिराहुचक्रंस्त्रग्धरयाह स्कधर्मेदृति अश्विनीपुष्याश्लेषाधनिष्ठाशततारकाविशाखानुराधारव्यानिभानिधर्मेमध्यमस्थानेलेख्यानि अथभरणीपूर्वाभाद्रपदाज्येष्ठाश्रवणपुनर्वसूमघास्वात्यारव्यानिभानि अर्थेस्थः अथकृत्तिकाद्रोत्तरापूर्वाभाद्रपदाचित्रामूलाभिजित्पूर्वाफाल्गुनीनक्षत्राणिकामेस्थः अधरोहिणी आर्द्रपूर्वाषाढामृगोत्तरेवतीविश्वसुत्तराषाढा अर्यमभउत्तराफाल्गुनीहस्तारव्यानिभानिमोक्षेस्युःपथिश-

पूर्वाश्चीज्यमघेंदुकर्णदहनद्वीशेंद्रचित्रास्तथाशक्रकारोकुलसंज्ञकाश्चतिथयोर्कार्द्वेंद्रवेदैर्मिताः यायीस्याद्कुलेजयीचसमरेस्थायीचनहृत्कुलेसंधिः स्यादुभयोः कुलाकुलगणेभूमीशयोर्युध्यतोः १७ स्कधर्मेदस्त्रपुष्योरगवस्रुजलपद्वीशमैत्राण्यर्थार्थयाम्याजीधद्रिकृणादितिपितृपवनाङ्त्यर्थेभानिकामे वन्द्याद्रांबुध्न्यचित्रानिर्ऋतिविधिभगारव्यानिमोक्षेधरोद्विण्याब्दैत्यक्षविश्वार्यमभदिनकरर्क्षाणिपथ्यादिराहौ १८ धर्मगेभास्करेवित्तमोक्षेशशीवित्तगेधर्ममोक्षस्थितिःशस्यते कामगेधर्ममोक्षार्थगः शोभनोमोक्षगेकेवलंधर्मगःप्रोच्यते १९

द्दआदिर्यस्यतादृशेराहौपथिराहावित्यर्थः चक्रेइतिविशेषमध्याहार्यम् १८ अथस्त्रिंशन्नक्षत्रफलमाह धर्मगेभास्करइति धर्ममार्गस्थितेभास्करेसतिचेद्वित्तमोक्षेशशीअर्थमार्गेमोक्षमार्गेवाशशीस्यात्तदाशोभनः अथवित्तगेअर्थगेभास्करेसतिधर्ममार्गगः मोक्षमार्गेवाशशीशोभनः अथकामगेभास्करेसतिधर्मार्थमोक्षमार्गगः शशीशोभनः अथमोक्षमार्गेभास्करेसतिधर्मगः शशीशोभनः अर्थाद्दि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

परीनावस्थिनयोर्ईयोः सूर्याचंद्रमसोरंशक्रमत्वंस्यात् १९ अथतिथिचक्रंशालिन्याहपौषेइति अवपौषादितिः प्रतिमासेहादशकोष्ठकालेख्याः एवंसर्व
तेचनुश्चत्वारिंशदधिकशतंकोष्ठकाजायंते तत्रचक्राकृतिः यथान्यासः गाग्लिखितः तत्रपक्षस्यशुक्लपक्षस्यकृष्णपक्षस्यचापक्षतिः पक्षमूलंप्रतिपन्मदा
दिकालः प्रथमंपौषमासेप्रतिपदादिकाः द्वादशतिथयोऽधोधोलेख्याः माघादौमाघादिमासेषुद्वितीयादिकास्तिथयोलेख्याः यथा माघेद्वितीयादि
काः फाल्गुनेतृतीयादिकाः चैत्रेचतुर्थ्यादिकाः वैशाखेपंचम्यादिकाः ज्येष्ठेषष्ठ्यादिकाः आषाढेसप्तम्यादिकाः श्रावणेऽष्टम्यादिकाः भाद्रपदेनव

पौषपक्षत्यादिकाद्वादशैवनिर्ध्योमाघादौद्वितीयादिकास्ताः कामान्निस्रःस्फुतीयादिवच्चयानेग्राह्यादौफलंतत्रवक्ष्ये २०
सौख्यंक्लेशोभीतिरर्थागमश्चशून्यंनैः स्वंनिस्वनामिश्रितंच द्रव्यक्लेशोदुःस्वमिष्टाप्तिरर्थोलाभः सौख्यंमंगलंविप्रलाभः २१

स्यादिकाः आश्विनेदशम्यादिकाः कार्तिकेएकादश्यादिकाः मार्गशीर्षेद्वादश्यादिकाः सर्वास्तिथयोद्वादश्यंतालेख्याः अवशिष्टस्थानानिप्रतिपद्
दिभिः पूरणानि कामान्निस्रइति कामान्त्रयोदशीचतुर्दशीपंचदश्यस्फुतीयादिवत्स्फुः त्रयोदशीतृतीयावत्न चतुर्दशीचतुर्थीवत्न पंचदशीपंचमीवत्स्फु
रित्यर्थः फलार्थमनिदेशोयम् तत्रप्रतिपदादौपूर्वदक्षिणपश्चिमोत्तरास्फादक्षुयानेचिकीर्षितेसतिफलंशक्राभशक्रंसौख्यंक्लेशरत्यादिनाष्टतत्रयेण
वक्ष्येकथयिष्यामि २० फलानिशालिनीत्रयेणाह सौख्यमिति लाभइति सौख्यमितिच श्लोकत्रयंस्पष्टार्थमेव तत्रपौषप्रतिपदादिकचतुष्टयेसौ-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पौ	मा	फा	चै	वै	ज्ये	आ	श्रा	भा	आ	का	मा	पूर्व	दक्षिण	पश्चिम	उत्तर
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	सौख्यम्	क्लेशः	नीतिः	अर्थागमः
२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१	शून्यम्	नष्टम्	निष्फम्	मिश्रना
३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१	२	द्रव्यक्लेशः	दुःखम्	हानिः	अर्थः
४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१	२	३	लाभः	सौख्यम्	मंगलम्	विलाभः
५	६	७	८	९	१०	११	१२	१	२	३	४	लाभः	द्रव्यहानिः	धनम्	सौख्यम्
६	७	८	९	१०	११	१२	१	२	३	४	५	भीतिः	लाभः	मृत्युः	अर्थागमः
७	८	९	१०	११	१२	१	२	३	४	५	६	लाभः	कष्टम्	द्रव्यलाभः	सुखम्
८	९	१०	११	१२	१	२	३	४	५	६	७	कष्टम्	सौख्यम्	कुशलः	सुखम्
९	१०	११	१२	१	२	३	४	५	६	७	८	सौख्य	लाभः	कार्यसि	कष्टम्
१०	११	१२	१	२	३	४	५	६	७	८	९	क्लेशः	कष्टसिद्धिः	अर्थः	धनम्
११	१२	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	शैल्यम्	लाभः	द्रव्यलाभः	शून्यम्
१२	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	शून्यम्	सौख्यम्	मृत्युः	अत्यंतकष्टम्
पौ	मा	फा	चै	वै	ज्ये	आ	श्रा	भा	आ	का	मा	पूर्व	दक्षिण	पश्चिम	उत्तर

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

रव्यंकुशोभौनिरर्थागमश्चतिफलचतुष्टयंक्रमेणज्ञेयम् एवंद्वितीयादिष्वपिश्लोकचतुर्थांशोक्तंफलंस्यात् २१ २२ २३ अथसर्वोक्तज्ञानंवसंततिलकयाह निध्यर्क्षेति निथयोत्रऋक्षे प्रतिपदादिनोग्राह्याः तत्रनिधिनक्षत्रवाराणांयुतिः स्थानत्रयेस्थाप्याक्रमेणसप्तभिरष्टभिस्त्रिभिश्चनष्टाभक्तावशिष्टा सति मयमस्थानेवियतिशून्येसति अतिदुःखवीयात्राकर्तास्यात् मध्येद्वितीयस्थानेधननाशः चरमेतृतीयस्थानेशून्यंमृत्कराःस्यात् स्थानत्रयंकयुजिअंक

लाभोद्रव्यासिर्धनंसौरव्यमुक्तंभौतिर्लाभोमृत्करर्थागमश्च लाभःकष्टंद्रव्यलाभौस्करवंचकष्टंसौरव्यंकुशलाभौस्करवंच २३
सौरव्यलाभःकार्यसिद्धिश्चकष्टंकुशःकष्टात्सिद्धिरर्थोधनंच मृत्फलाभोद्रव्यलाभश्चशून्यंशून्यंसौरव्यमृत्करत्यंतकष्टम् २२
निध्यर्क्षवारयुतिरद्रिगजाग्निनष्टास्थानत्रयत्रवियतिप्रथमेतिदुःखवी मध्येधनक्षतिरथोचरमेमृतिःस्यात्स्थानत्रयंकयुजि-
सौरव्यजयौनिरुक्तौ २४ रवेर्भनाब्जभौन्मितिर्नगावशेषिनाब्धगाः महाडलोनशस्यतेत्रिषण्मितापक्रमोभवेत् २५

युनौसौरव्यजयौभवेताम् २४ अथाडलेपक्रमणेप्रमाणिकयाह रवेर्भनईति सूर्यनक्षत्रात् अब्जभस्यचंद्रभस्योन्मितिर्गणनाकार्या सानेगैःसप्तभिरव
शेषिनासतीब्धगाःद्विशेषमितासभशेषमितावाभवेत् तदामहाडलोदोषःस्यात् सनशस्यते भागुक्तप्रकारेणयदित्रिषण्मितात्रिशेषमितासत् शेषमितावास्यात्तद
पक्रमोपक्रमणाख्योदोषः स्यात् सोपिनशस्यते एतन्निर्मूलम् तत्रपक्रमणंयात्रामेवसजंति आडलेबहूनि कार्याणित्यजंति उक्तंचयात्रायंबहूनप्रवाह

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

समरेचौर्येचमंथौदनाक्रूपारामनडागबंधनविषौपापर्द्धिदुर्गग्रहे अश्वेभोष्ट्ररथाधिरोहणविधौत्याज्यंसदैवाडलंयत्नान्नावशुभेषुमंगलविधौदोषो नतस्यकथितिदिति २५ अथहेवरारत्नंयोगमुपजातिकयाह शशांकभमिति स्पष्टार्थम् प्रसंगात्घबाडमपि सूर्यभाद्गणेच्चाद्र्विगुणंनिथिसंयुतम् समभिस्मुद्दरेद्भागंत्रिशेषस्याद्घबाडकम् एतच्चहेवराच्छुभंज्ञेयम् एतत्सर्वंदाक्षिणात्याविचारयंतीति अवयवांगानू ग्रंथांतरस्थसंग्रहः सूर्यभाद्गणयेच्चाद्र्तिथिवारचमिश्रितम् समभिस्मुद्दरेद्भागंपंचशेषंतुटेलकम् सूर्यभाद्गणयेच्चांद्रंतिथिवारचमिश्रितम् अर्कसंख्यैर्हरेद्भागंनवशेषंघृ

शशांकभंसूर्यभतोभ्रगण्यंपक्षादितिथ्यादिनवासरेण युतंनवाप्तंनगशेषकंचेत्स्याद्देवरंतद्गमनेतिशस्तम् २६ भूपंचांकघ्नं गदिग्वह्निसमंवेदाप्तेशाकोऽयंघातारव्यचद्रः मेषादीनाराजसेवाविवादेवर्ज्यायुद्धायेचनान्यत्रवर्ज्यः २७ गौरवम् प्रवेशे

गौरवम् दद्यान्निर्गमेहेवरंतथा नस्करेटेलकंदद्याद्घबाडंसर्वकर्मसु इतिज्योतिर्निबंधे २६ अथघातचंद्रंशालिन्यातत्सरिहारंचानुष्टुब्द्वयेनाह भूपचेति आग्नेयेति रूपद्मग्नीतिचमेषादिराशीनांभूपचांकेत्यादिकोघातचंद्रोज्ञेयः यथामेषस्यप्रथमोमेषएव वृषस्यपंचमः कन्यास्थःमिथुनस्य नवमः कर्केद्वितीयः सिंहेषष्ठः कन्यायादशमः तुलायास्तृतीयः वृश्चिकस्यसप्तमः धनुषश्चतुर्थः मकरस्याष्टमः कुंभस्यैकादशः मीनस्यद्वादशः घातचंद्रोराजसेवायांविवादेप्रतिवादिनासहकलहेयुद्धाद्येआदिशब्दान्मृगयादिषुवर्ज्यः अन्यत्रविवाहान्नप्राशनादिमंगलकृत्येनवर्ज्यः उक्तंच

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

युद्धेचैवविवादेचकुमारीपूजनेतथा राजसेवावाहनादौघातचंद्रंविवर्जयेत् तीर्थयात्राविवाहान्नप्राशनोपनयादिषु मांगल्यसर्वकार्येषुघातचंद्रंननिरीक्षयेत् अबलाधवार्थेभ्रातृपुत्रेणगोविंदपद्माम् मेषकन्याघटहरिनकयुग्मधनुर्वृषाः मीनसिंहधनुः कुंभाघातचंद्राअजादितइति घातचंद्रेमेषादि राशिषु कृत्तिकादिभानाचरणाएतेवर्ज्याइतिकेचिद्वदंति २७ २८ २९ घातनिथिमुपजातिकयाह गोरूक्षीति गौः रूक्षी कन्या झषोमीनःएतद्रा

आग्नेयत्वाष्ट्रजलपित्र्यवासवसौद्रभे मूलब्राह्म्याजपाद्क्षेपित्र्यमूलाजभेक्रमात् २८ रूपद्यग्न्यग्निभूरामंनब्ध्यग्न्यब्धिसुगा ग्नयः घातचंद्रधिष्ण्यपादामेषाद्यर्क्षमनोषिभिः २९ गोरूक्षीझषेघातनिथिरुक्तपूर्णाभद्रानुयुक्कर्कटेकेयनंदा कौर्व्याजयोनंकघटेचरिक्ताजयाधनुःकुंभहरौनशस्ताः ३० नकेभौमोगोहरिरूक्षीषुमदस्त्रंद्वीद्वंद्वेःकोजभेनत्र्यकर्के शुक्रः कोदंडालिमीनयुकुंभजूकेजीवोघातवारानशस्ताः ३१ शिमनिनेरपूर्णाः पंचमीदशमीपंचदशीच घातानिथिःकोर्पीवृश्चिकः अजोमेषःएतयोर्नंदाग्नितिथ्यष्टैकादशी चनिथिः नकधटेमकरतुलयोः रिक्तानवमीचतुर्थीचतुर्दशीचघाननिथिः धनुःकुंभसिंहानां जयातृतीयाष्टमीत्रयोदशीचघातनिथयः भद्राद्वितीयासप्तमी द्वादशीमिथुनेकर्केचघातनिथयोयात्रादौनशस्ताः ३० घातवारान्शालिन्याहनकेभौमइति मकरराशिमितिपुरुषेभौमोघातवारः वृषसिंहकन्यासु मंदः शनिर्घातवारः द्वंद्वेमिथुनेचंद्रः अजेमेषःकेः कर्केबुधः धनुर्मीनवृश्चिकेषुशुक्रवारः जूकस्तुलाकुंभतुलयोर्जीवोगुरुर्घातवार इत्यर्थः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

घानवारा अपि यात्रादोनशस्ताः ३१ अथघाननक्षत्राण्यनुष्टुभाह मघेति स्पष्टार्थम् एतदपि यात्रादोनशस्तम् ३२ अथघातलग्नान्याह भूमब्धीनि स्पष्टार्थम् तदपि यात्रायां वर्ज्यम् ३३ अथयोगिनीजीर्णास्तास्तिथीनांदोषमाह नवभूम्यइति एनास्तिथयः पूर्वतः पूर्वादिशमारभ्य अष्टदिक्ष्वेताः यथापूर्वस्यांनवभूम्यः नवमीप्रतिपच्चआग्नेय्यांशिववह्नयः एकादशीतृतीयाच एवमन्यत्रापि एनास्तिथयोयोगिन्यइतिजीर्णास्तानिथयः संमुखवामगा

या.प्र.

मघार्कस्वातिमैत्रभूलश्रुत्यंबुपांत्यभम् याम्यब्राह्मेशसार्पेन्द्रमेषादघातभंनसत् ३२ भूमि१ब्ध्य२श्व्य४द्रि७दि१०कृ१२सूर्यो१२गाद्यष्टा८के९शा११शि३सायकाः५ मेषादिघातलग्नानियात्रायांवर्जयेत्सुधीः ३३ नव९भूम्य१शिवा११वन्हयो३क्ष्म५विश्वे१३के१२कृताः८ शक्र१४र्तवः६रुद्र११तिथ्यः१५द्वि२दिशो१०मा३०वसव८श्चपूर्वतः स्थिथयः संमुखवामगानशस्ताः ३४ कोबेरीतोवैपरीत्येनकालोवारेःकाद्येसंमुखेनस्यपाशः रात्रावेतोवैपरीत्येनगण्योयात्रायुद्धसंमुखवर्जनीयो ३५

नशस्ताः यथापाच्यांगंतुः प्रतिपत्संमुखीदक्षिणांगतुर्षामगा प्रतीच्यांगंतुः पृष्ठगाउदीच्यांगतुर्दक्षिणा एवंसर्वासुदिक्षुसर्वास्तिथयोविचार्यास्तत्रसंमुखवामगाश्चतिथयोनशुभाःअर्थाद्दक्षिणापृष्ठगाश्चशुभाः उक्तंच पृष्ठतोदक्षिणेवापियोगिनी गमनेहिता वामसंमुखयोर्नेष्टावायुमेवंविचिंतयेदिति ३४ अथकालपाशयोगंशालिन्याह कोबेरीतिइति कोबेरीउत्तरादिकृतस्याविपरीतदिक्षुअर्कोद्येवारेकालःस्यात् तद्यथा रवाउत्तरदिशिकालःदक्षिणेपाशइत्यर्थः चंद्रवाय्वांकालःआग्नेय्यांपाशःएवंभौमादिष्वपि रात्रौकालदिशिप

१२१

CC-0. In Public Domain. Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

शइतिवैपरीत्यंज्ञेयम् एतौयात्रायुद्धादिषुसंमुखेवर्ज्यौ उक्तंचस्वरोदये वामोत्थः पूर्वदिग्भागेततःसव्येनमंदगः यत्रस्थतत्र कालः स्यात्पाशस्तस्यतुसंमुखः दक्षिणस्थः शुभः कालः पाशोवामदिगाश्रयः यात्रायांसमरेश्रेष्ठस्ततोऽन्यत्रनशोभनइति यमंगादर्द्धयामोराहुरपिस्वरोदयस्थोलिख्यते इंद्रवायुयमेरुद्रेतोयाग्निशशिमारुते यामार्द्धमुदितोराहुर्भमत्येवंदिगष्टकेइति ३५ अथपरिघदंडारंभदोषमनुष्टुभाह पूर्वादिक्षिति अनलर्क्षतः कृत्तिकातः ससप्तभानिपूर्वस्याम् मघातः ससयाम्यायाम् अनुराधातः ससपश्चिमायाम् धनिष्ठातःससप्तभान्युत्तरस्यांलिख्यानि इतिसर्वत्रवाक्यशेषः त

पूर्वादिषुचतुर्दिक्षुससससानलक्षितः वायव्याग्नेयदिक्संस्थंपरिघंनैवलंघयेत् ३६ अग्नेर्दिशंनृपइयात्पुरुहूतदिगीश्वरेवंप्रदक्षिणगतावि दिशोथकृत्ये आवश्यकेपिपरिघंप्रविलंघ्यगच्छेच्छूलंविहाययदिदिक्ततनुशुद्धिरस्ति ३७

अथवायव्याग्नेयदिगुपनिबद्धरेखापरिघोदंडः स्यात् सर्वथानोलंघयेत् तत्रयवनेश्वरः प्राचिमुदग्द्वारिभिरत्रयायात्याग्द्वारिकैश्चोडुभिरप्युदीचीम् तथैवयाम्यामपराधितेभैर्याम्याश्चयैश्चाप्यपराप्रयायादिति ३६ अथविदिक्षुगमनेननक्षत्रातिदेशं आवश्यकृत्येनिंद्यदंडापवादंचवसंततिलकयाह अग्नेर्दिशमिति नृपांपुरुहूतदिक्प्राचितत्स्थैः कृत्तिकादिससनक्षत्रैश्चेत् अग्नेर्दिशमाग्नेयीमियात् गच्छेत् एवमनेनप्रकारेणप्रदक्षिणगताः सृष्टिमार्गेणस्थितादिदिशोनैर्ऋत्यादिर्गच्छेत् यथामघादिससभिः नैर्ऋत्याम् अनुराधादिससप्तभिर्वायव्याम् धनिष्ठादिससप्तभिरैशानीगच्छेत्तदित्यर्थः अथेति आव-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

श्यकेकृत्येकर्तव्येपरिधदंडमपिलंघयित्वानृपोगच्छेत् परंतुशूलंवारशूलंनक्षत्रशूलंविहायत्यक्तायदिदिक्तनुशुद्धिरस्ति पूर्वादिदिक्षुमेषादयस्त्रिराबृत्यदिग्गा
शयस्त्रयःस्युः क्रमशोमेषाद्यएवतस्यांदिशिदिग्लग्नशब्देनव्यवहियते तेषांशुद्धिः शुभफलदात्रसहानुकूलसाहित्यस्यात् दिग्गाशीनाह नारदः दिग्गाशन
यःस्युःक्रमशोमेषाद्याश्चपुनः पुनरिति ३७ अन्यदपींद्रवज्रयाह मैत्रार्कैति अनुराधाहस्तपुष्याश्विनीनक्षत्रैः सर्वासुदिशासुचतुर्दिक्षुतज्ज्ञैः ज्योतिः
षिकैर्यात्राशुभानिगदिता यत्तुबालिकाविवेकादौ भागादिषुश्रवणाश्विपुष्यहस्तानांत्यागउक्तः सन्निर्मूलत्वादुपेक्ष्यः क्वचिद्दृष्टासर्वदिग्द्वारकाण्युक्ता

मैत्रार्कपुष्याश्विनिभैर्निरुक्तायात्राशुभासर्वदिशासुतज्ज्ञैः वक्रीग्रहःकेंद्रगतोस्यवर्गालग्नेदिनंचास्यगमेनिषिद्धं ३८ सौम्यायनेसूर्यविधूतदोत्तरांप्राचींव्रजेतोयदिदक्षिणायने

नि गुरुः पुष्याश्विहस्तमैत्राणिपौष्णवैष्णवसौम्यभम् यात्रासर्वदिक्ष्वाशुभयात्रायांशोभनानिहीति वराहः सर्वद्वारिकसंज्ञितानिगुरुभंहस्ताश्विमैत्राणिचश्रेष्ठान्येवपौष्णविष्णुवसुभान्याहुः सहाष्टौसदेतिवक्रीग्रहइति वक्रीग्रहोयदिकेंद्रगःस्यात्सगमेयात्रायांनिषिद्धः अथवाऽस्यवक्रीग्रहस्यलग्नेवर्गः षड्वर्गश्चेत्सोपिगमनेनिषिद्धः वास्यवक्रीग्रहस्यदि
नंवारोपिगमनेनिषिद्धम् ३८ अथायनशूलमिंद्रवज्रयाह सौम्यायनेति यदिसूर्यचंद्रौसौम्यायनेउत्तरायणेगतौस्यातांतदाउत्तरांप्राचींवाव्रजेत् तन्
द्दिग्भुरवायात्राशुभेत्यर्थः यदितुरविचंद्रौदक्षिणायनगतौस्यातांतदाप्रतीचींदक्षिणांवाव्रजेत् अथतयोर्भिन्नायनत्वेऽयनभेदेसतिदिवानिशंव्रजेत्तन्

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

यथासूर्योयस्मिन्नयनेतांदिशंदिवावजेत् चंद्रोयस्मिन्नयनेतांदिशंरात्रौयायात् अवोत्तरस्यांपूर्वस्याअंतर्भावः दक्षिणस्यांपश्चिमाया इति रत्नकोशे दिनकर
करतस्तामकरादावुत्तरांचपूर्वांच यायाच्चकर्कटादौयाम्यामाशामतीचींचेति अथोन्यथाचेत्कुर्यात्तदावद्योमरणंभवेत् भित्रायनत्वेसति सूर्योयस्मिन्नय
नेतांदिशंयदिरात्रौगच्छेत् चंद्रोयस्मिन्नयनेतांदिवागच्छेत्तदायानुर्वधोभवेदित्यर्थः ३९ अथसंमुखशुक्रदोषमुपजात्याह उदेतीति शुक्रोयस्यांदिशि
प्राच्यांप्रतीच्यांवाकालवशेनोदयंकरोतितत्रगंतुः पुंसः शुक्रः संमुखः अयमेकः प्रकारः अथवागोलक्षमवशेनयत्रयस्यांदिशिउत्तरस्यांदक्षिणास्या
यांदिगच्छेत् तत्रगंतुः पुंसःसंमुखः शुक्रः स्यात् अयंद्वितीयः प्रकारः अथयत्रकुकुंभसंघेप्राच्यादिदिशिऋक्षनिकादिन्यासवशेनयदिऋक्षत्रेच

प्रत्यग्यमाशांचतयोर्दिवानिशंभित्रायनत्वेथवधोन्यथाभवेत् ३९उदेतियस्यांदिशियत्रयातिगोलक्षमाद्वायककुंभसंघे-

रतितत्रदिशिगंतुःसंमुखः शुक्रः स्यादित्ययंतृतीयः प्रकारः स्यात् अत्रीःयद्विगतः समुदयेद्विचरेद्यबगोलके यद्वारंभेषुविचरेत्रिविधंप्रति भार्गव-
मिति यत्रोदितइति यस्यांदिश्युदितः शुक्रोदृश्यतेतांदिशमेवनगच्छेत् अन्यदिश्यपियथासंभवंनोयायात् मूढेशुक्रेकार्यहानिः प्रतिशुक्रेपरा
जयइति नारदोक्तेः अवश्यकर्तव्येगमनेशांतिमाह वसिष्टः भृगुलग्ने भृगोर्वारे भृगुवर्गे भृगूदये उपोष्यभृगुवारेपियावच्छुक्रोदयंप्रति रजतेनैन
व शुक्रेन कारयेत्प्रतिमां भृगोः शिरवेदष्ट दलंपद्मंकांस्य पात्रेच तंडुलैः शुक्लसूक्ष्मांबरैर्वेष्ट्य प्रतिमांतत्र पूजयेत् शुक्लपुष्पाक्षतैर्गंधैर्मुक्ता

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

हारैर्विविधितैः उपचाराणिकार्याणिशक्रंते अन्यदिदृच्चा तन्मंत्रेणजपंकुर्यात्समभ्यर्च्यनरंशतम् कर्मीतेतेनमंत्रेण भक्त्याचार्घ्यंप्रदापयेत् श्वेतगंधाक्षतैर्नुब्यैः क्षीरमिश्रेणवारिणा दैत्यमंत्रीदिवादर्शीचोशनाभार्गवः कविः श्वेतोथमंडलीकाव्योविधिस्थोभृगवेनमः दत्वेत्यर्घ्यंप्रयत्नेनप्रार्थयेदेवभक्तितः अनेनैवतुमंत्रेणप्रांजलिः प्रणतःस्थितः त्वंसूजयानयाशक्र संमुरवत्वसमुद्भवं दोषंविनाशयक्षिप्रंरक्षमांतेजसांनिधे इतिप्रार्थ्यप्रयत्नेन प्रतिमाभूषणान्विता दैवज्ञायैवदातव्या श्वेताश्वसहितैवसा शिष्टेभ्योदक्षिणांदद्याद्यथाविभानुसारतः ब्राह्मणान् भोजयेत्पश्चात्स्वयंभुंजीतबंधुभिः

विधोच्यतेसंमुरवणवशक्रोयत्रोदितस्तांतुदिशंनयायात् ४० वक्रास्तनिचोपगतेभृगोःसुतेराजाभजन्यातिवशंहिविद्विषाम् बुधोनुकूलोयदितत्रसंचलन्रिपुंजयेन्नैवजयःप्रतीदुजे ४१

इत्तरेषांग्रहाणांचपूजांकुर्याद्प्रयत्नतः तत्तत्संमुरवजोदोषस्तत्क्षणादेवनश्यति दीपिकायांतुदानमेवोक्तम् सितमश्वंसितच्छत्रंहेममौक्तिकसंयुतम् ततोद्विजातयेदद्यात्प्रतिभुक्तप्रशांतयइति ४० अथवक्रास्तादिदोषंसापवादमुपजात्याह वक्रास्तेति भृगोः सुतेशुक्रेवक्रोपगतेअस्तोपगतेनीचोपगतेचउपलक्ष्यणत्वात् ग्रहयुद्धपराजितेवर्णरहितेवासतिराजापरराष्ट्रंभजन् सन्हिनिश्चयेनविद्विषांशत्रूणांवशंयाति बुद्धोभवतीत्यर्थः भरद्वाजः विवर्णीविजितेनीचेवक्रितेवासितेस्तंगेशत्रुक्षेत्रगतेवापितदंशेतभिशिक्षितेसौम्यांशेसौम्यसंयुक्तेमदंशेमंतसंयुतेयात्रांनैवप्रकुर्वीतलक्ष्म्यायुर्बलहानिदेति बुधइतितत्रशक्रास्तेयदिबुधोनुकूलः पृष्टदिक्संस्थोभवेत्तदासंचलन् सन्—

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

राजारिपूनशत्रूनजयेत् नैवेति मनींदुजेबुधेसंमुखेसतिगंतूराज्ञोनैवजयः किंतुपराजयःअयंतुप्रतिशुक्रविचारोनृणांप्रथमगमनेराज्ञांतुसमरयात्रायामा
क्रुरेक्ष्यः प्रतिशुक्रादिदोषोयंनूतनेगमनेनृणाम् राज्ञांविजययात्रायांनान्यथादोषमर्हतीति ४१ अथविशेषशालिन्याह यावच्चंद्रद्दृनि चंद्रोयदापुष्पा
द्रवतीनक्षत्रादारभ्यकृत्तिकाद्येपादेरेवत्यश्विनीभरणीकृत्तिकप्रथमचरणेयावन्निष्ठतियावच्छुक्रोधोनेयः दृष्टोपिशुक्रोदशनकार्येनकरोतीत्यर्थैःयः
तदवाहनदुष्टइति अधोयदाअग्रेसंमुखेदक्षेदक्षिणभागेचदुष्टोनस्यात् मध्येमार्गमिति शुभुहूर्तमास्थितोपिराजामध्यमार्गमार्गमध्येयदिशुक्रा

यावच्चंद्रःपुष्यभात्कृत्तिकाद्येपादेशुक्रोधोनदुष्टोग्रदक्षे मध्येमार्गेभार्गवास्तेपिराजातावन्निष्ठेत्संमुखस्थेपितस्य ४२ कुंभकुं
भांशकेत्याज्योसर्वथायत्नतोबुधैः तत्रप्रयातुनृपतेरर्थनाशःपदेपदे ४३ स्तोभवेत्तावत्कालंतस्मिन्नेवप्रयाणेतिष्ठेत् यावच्छुक्रोदयो
भवेत् यदिगच्छतोराज्ञोदैवात्संमुखः शुक्रश्चेत्तावदस्यशुक्रस्यसंमुखस्थेपितस्मिन्नेवप्रयाणेतिष्ठेत् उपलक्षणत्वादुशनश्चेवंविधेद्रष्टव्यम् पराशर
जीवः शशांकः शुक्रोवामार्गमध्येस्तगोयदि तत्रैवनिवसेद्राजायावदभ्युदितोभवेदितिमार्गमध्येबुधास्तेनदोषः यदातुमार्गमध्ये बुधोदयोभवेत्तच्चपुनः
संमुखोभवेत्तदापुनर्दोषएव वसिष्ठः संमुखश्चंद्रजोयत्रमार्गमध्योदितोयदि यावदस्तंगतेनस्मिंस्तावत्तत्रैवनिवसेदिति ४२ अथनिषिद्धलग्न
मनुष्टुभाहकुंभकुंभांशकेति स्पष्टार्थः ४३ अथान्यंमजुभाषिण्याह अथमीनलग्नइति मीनलग्नेलग्नांतरेवामीनांशके चलितराज्ञो वर्त्मवक्रस्था

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

न् जनीति जनिर्जन्मकालीनलग्नंजन्मभंजन्मराशिः तयोजन्मलग्नराश्योः पतीस्वामिनौशुभग्रहौसौम्यग्रहोचेंदुदयलग्नेभवतः तदागमोगमनं शुभंस्यात् जन्मलग्नंजन्मराशिश्चयात्रालग्नंशुभमितिग्रागेवाभिहितम् जननराशितनूयदिलग्नगइति अर्थाज्जन्मलग्नंजन्मराशिस्वामिनौपापग्रहौयात्रालग्नेस्यातांतदानादृशेलग्नेगमनंशुभफलमित्यर्थः वसिष्ठः जन्मराशौलग्नगतेतदीशेवाविलग्नगे अभीष्टफलदा यात्राराशीशश्चेच्छुभग्रहः वृद्धनारदेन जन्मराशेश्चंद्रमसैवजन्मलग्नोदयः शुभः तयोरुपचयस्थानंयदिलग्नगतंशुभमिति जन्मराशिर्यात्रालग्ननिमित्तम्

अथमीनलग्नउतत्रातदंशकेचलितस्यवक्रमिहवर्त्मजायते जनिलग्नजन्मपतीशुभग्रहौभवतस्तदातदुदयेशुभोगमः ४४
जन्मराशितनुतोऽष्टमेभवस्यारिभाच्चरिपुभेतनुस्थिते लग्नगास्तदधिपायदाश्रवास्स्वर्गतेहिनृपतेमृतिप्रदम् ४५ ऋः सजन्म

राशेःपापग्रहस्वामित्वेत्तेयः शुभस्वामित्वेप्रागुक्तवसिष्ठवाक्यंस्वरसंस्यात् एवंजन्मलग्नोदयः शुभइत्यत्रापिजन्मलग्नस्यशुभस्वामित्वेशुभफलनानपापस्वामित्वेइतिव्याख्येयं ४४ अथान्यद्ग्रंथान्तरमाह जन्मराशितनुतइति स्वजन्मराशेर्जन्मलग्नाच्चाष्टमेराशौलग्नस्थितेयदि तथारिभात् जगमिषतः शत्रोर्भात् राशेर्लग्नात् रिपुभेषष्ठराशौलग्नस्थितेसति तथारिभात् जगमिषतः शत्रोर्भात् राशेर्लग्नात् रिपुभेषष्ठराशौलग्नस्थितेनमतिअथवातेषांस्वराशिलग्नाभ्यांअष्टमभवनेस्वशत्रुराशेर्जन्मराशिलग्नाभ्यांषष्ठभवनेएषांस्वामिनो यात्रालग्नगताः स्युर्यदातदाराज्ञोमृतिप्रदाः ४५

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अथान्यच्छुभलग्नशालिन्याह लग्नेचंद्रइति मीनकुंभविवर्जितेकस्मिंश्चिल्लग्नेवर्गोत्तमनवांशस्थे अथवाचंद्रेवर्गोत्तमस्थेसति यात्रावांछिनार्थस्य
मनो भीष्टार्थस्यैका अद्वितीयादात्री आरंभोराशाविति जलराशौलग्नगतेसति अथवालग्नांतरेतद्दशेजलराश्यंशेसतिनौकायानंसर्वसिद्धि
प्रदायिस्यात् ४६ अथान्यमिंद्रवज्रयाह दिग्द्वारभेइति पूर्वादिदिक्क्रमेषाद्याः क्रमाद्दिग्द्वारराशयइति दिग्यादिषुगंतव्यदिगवस्थितेषुसमुत्था
यात्राप्रशस्ता प्रशस्तलमाह अर्थदात्रीजयकारिणीचेति यथामेषः पूर्वस्याम् वृषोदक्षिणस्याम् मिथुनः पश्चिमायांकर्कउत्तरस्याम् एवंसिंहा

लग्नेचंद्रेवापिवर्गोत्तमस्थेयात्रायात्राग्रोक्तावांछितार्थैकदात्री अंभोराशौवातदंशेप्रशस्तेनौकायानंसर्वसिद्धिप्रदायि ४६ दिग्द्वा
रभेलग्नगतेप्रशस्तायात्रार्थदात्रीजयकारिणीच हानिंविनाशरिपुतोभयंचकुर्यात्तथादिक्प्रतिलोमलग्ने ४७ राशिस्वजन्मसमयेशुभस्ते
युतोयोयःस्वारिभान्निधनगोपिचवेशिसंज्ञः दयोधनुरादयश्चपूर्वादिषुज्ञेयाः हानिमितिदिक्प्रतिलोमलग्नेविपरीतदिगवस्थितेलग्नेयथा प-
श्चिमायांमेषः उत्तरस्यांवृषः पूर्वस्यांमिथुनः दक्षिणस्यांकर्कः एवंपुनः पश्चिमादिषुसिंहादयोधनुरादयश्चज्ञेयाः तादृशेलग्नेगंतुःयात्राहानिंद्रव्यनाशश
त्रुतोभयंचकुर्यात् दिग्द्वारभेलग्नगतेयात्रार्थविजयप्रदा लग्नेदिक्प्रतिलोमेसाहानिदाशत्रुभीतिदेतिवशाहोक्तेः ४७ अथशुभलग्नानिवसंतति
लकयाह राशिरितिः गंतुःपुंसः स्वजन्मसमयेयोराशिः शुभयुक्तैश्चद्रबुधगुरुशुक्रैः सयुतोस्तिसराशिर्यावालग्नोपगः शुभः अथवास्वारिभान्

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्वशत्रुजन्मराशिजन्मलग्नादष्टमोयोराशिः सचेद्यात्रालग्नोपगतः शुभः स्यात् अथयोराशिर्वैशिसंज्ञः जन्मसमयेसूर्याक्रांतराशेर्हिनीयोराशिर्वैशि
संज्ञः सचेद्यात्रालग्नोपगः स्यात् तदागमनेजयदः स्यात् अथवाभूपयोगैर्जातकोक्तैराजयोगैर्यात्रालग्नस्थितैर्गमोमुनिभिर्विजयदः मोक्षः जातकेराज
योगाद्रष्टव्याः ४८ अथदिक्स्वामिनउपजातिकयाह सूर्यः सितइतिस्पष्टार्थम् ४९ अथदिगीशप्रयोजनमध्याच्छदसाह केंद्रइतितस्मिन् दिगीशे
लालादिनिसति अरिसेनांनेयात् नगच्छेत् ५० अथलालादियोगान् शार्दूलविक्रीडितेनाह प्राच्यादाविति प्राच्याद्यष्टदिक्क्रमेणविलग्नसदनान्

लग्नोपगःसगमनेजयदोथभूपयोगैर्गमोविजयदोमुनिभिःप्रदिष्टः ४८ सूर्यः सितोभूमिसुतोथराहुः शनिः शशीजश्चबृहस्पतिश्च
प्राच्यादितोदिक्कविदिक्कचापिदिशामधीशाःक्रमतः प्रदिष्टाः ४९ केंद्रेदिगधीशेगच्छदवनीशःलालादिनितस्मिन्नेयादरिसेनाम् ५०
प्राच्यादौनरणिस्तनौभृगुसुतोलाभव्ययेभूसुतः कर्मस्थोथतनौनवाष्टमगृहेसौरिस्तथासप्तमे

एतेषु भावेषु सूर्यादिग्रहस्थिता
लालादिकाःस्फरितिवाक्यार्थः यथातनौलग्नस्थः तरणिः सूर्यः प्राच्यांगतुर्लालादिकः एवंभृगुसुतोलाभव्ययेआग्नेय्यांकर्मस्थोभूसुतोदक्षिण-
स्यांनवमोनवाष्टमगृहेनैर्ऋत्यांसौरिः सप्तमेपश्चिमायाम् चंद्रः शत्रुगृहात्मजेवायव्यांबुधः पातालगउत्तरस्यां गीष्पतिर्विनभानृगृहेईशा
न्यांगतुर्लालादिकइत्यर्थः कश्यपेनतु सूर्यराशिवशेनलालादिकाउक्तास्तेयथादिनेशाधिष्ठितोराशिर्यदालग्नगतस्तदा यानुशीत्यप्रदःप्राच्यां

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

दिशिसूर्योललाटगः सूर्यस्यराशितस्तस्माद्दशेलग्नगेगृहे एकादशेवाआग्नेय्यांदिशिशुक्रोललाटगः ललाटगःकुजोयाम्येदशमेलग्नगेगृहेल
ग्नगेनवमेराशावष्टमेराशिनैर्ऋते ललाटगःसौम्यिकेयोयातुद्राङ्धनप्रदः लग्नगेसप्तमेराशौशनिःप्रत्यग्ललाटगः षष्ठराशौलग्नगतेपंचमेवापिन
द्रमाः ललाटगोवायुदिशियातुर्मूत्फलप्रदस्तदा चतुर्थराशौलग्नस्थेबुधःसौम्येललाटगः राशौतृतीयेलग्नस्थेद्वितीयेचंद्रपूजितः ललाटगश्चंद्रमो
लेदिशियातुर्विनाशदइति अत्रललाटमितिकेकेटकस्थानेयदिदिग्धीशस्तिष्ठति तदायात्राशक्या अन्यथाह्यशोभननिनत्वम् ५१ अथपर्युषितया

चंद्रः शत्रुगृहात्मजेपिचबुधः पानात्मगोवीष्यनिर्विघ्नत्वात्तृगृहेविलग्नसदनाल्ललाटिगाः कीर्तिताः ५१ मृगेगत्वाविशेत्स्थित्वादितोगच्छ
जयद्विपून् मेत्रप्रस्थायशाक्रेहिस्थित्वामूलेव्रजंस्तथा ५२ प्रस्थायहस्तेनिलतक्षधिष्ण्येस्थित्वाजयार्थीप्रवसद्विदेवे वस्वंत्यपु
ष्येनिजसीम्निचैकरात्रोषितःक्ष्मांलभतेवनीशः ५३

आयोगचतुष्टयमनुष्टुभेंद्रवज्रयाचाह मृगेति प्रस्थायेतिचगृहेस्वगृहाद्यात्रय
दिगभिमुखंकस्यचिदिष्टस्यगृहे गत्वाप्रस्थायभार्द्रायांतस्मिन्नेवगृहेस्थित्वोपित्वादितो पुनर्वसौगच्छन् नद्रुहत्यक्त्वा ग्रामाद्बहिरेवगच्छन्रिपून् श
त्रून्जयेन् अयमेकोयोगः एवमेवानुराधायांप्रस्थायशाक्रोज्येष्ठायांस्थित्वामूलेव्रजन् तथाजयेदित्यर्थः अयंद्वितीययोगः ५२ तथाहस्तेप्रस्था
यनिलतक्षधिष्ण्येस्वातीनित्रेस्थित्वाद्विदेवेविशाखायांजयार्थी भूपादिः प्रवसेद्देशांतरंगच्छेत् अयंतृतीयः वस्वंत्यपुष्येषुनिजसीम्निस्वनगरप्रो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नेत्रग्रन्थितः सन् यद्येकरात्रोषितः स्यात्तदा वनीशोराजाक्षमां भूमिंशत्रोरितिशेषः लभतेजयेनग्रासोनीत्यर्थः अयंचतुर्थीयोगः ५३ अथसमयबलमनुग्राह उषः कालइति सन् शब्दश्रवणचतुष्टयेपिसंबध्यते उषः कालः पूर्वाविनाद्यानेद्यात्रायांसन् एवंसर्वत्रवरग्रहणंतुदिग्विशेषः समयविशेषेग्रशस्तोभिहिनः यथापूर्वाण्हेनूत्तरागच्छेन्मध्यान्हेपूर्वतोव्रजेत् अपराण्हेव्रजेद्याम्यामर्धरात्रेतुपश्चिमामिति ५४ अथलग्नादिभावानांसंज्ञाअनुष्टुभाह लग्याद्वावादितिदेहमनः स्वानंहन्मानसंमनइत्यभिधानान् आगमाःप्राप्तिःअन्यत्स्पष्टम् एवंविधसंज्ञाकथनप्रयोजनंतुक्रूरसाहित्येतत्तद्भावानांपीडाशक्रम

उषःकालोविनापूर्वंगोधूलिःपश्चिमांविना विनोत्तरांनिशाथः सन्यानेयाम्यांविनाभिजित् ५४ लग्नाद्भावाः क्रमाद्देहधनभ्रातृसुहृत्सुतरिपुकलत्रायुर्धर्मकर्मव्ययाख्याः १२ ॥ ५५ केंद्रेकोणेसौम्यखेटाः शुभाः स्युर्यानेपापास्त्र्यायषड्खेषुचंद्रः नेष्टोलग्नात्त्यारिरंध्रेशनिःखेवःस्तेशुक्रोलग्नेदुनगात्त्यारिरंध्रे ५६ ग्रहसाहित्येतत्तद्भावानांशुभमित्यर्थः ५५

अथशालिन्याविशेषफलमाह केंद्रेकोणइति शुभग्रहाः यदिकेंद्रेकोणे १ ४ ७ १० ९ ५ स्युस्तदायानेशुभफलदाः स्युः पापास्त्र्यायषड्खेषु ३ ११ ६ १ शुभफलदाः स्युः चंद्रोलग्नात्त्यारिरंध्रे १ १२ ६ ८ नेष्टः अशुभफलदः शनिः खेदशमेनेष्टः शुक्रोऽस्तेसप्तमेनेष्टः लग्नेऽनिष्टः लग्नाट्यात्रालग्नस्वामीनगात्त्यारिरंध्रेससप्तमद्वादशषष्ठाष्टमेषु चेत्तदानेष्टः अशुभफलदइत्यर्थः गुरुः लग्नपोमृत्युदोयानेरंध्रास्तारिव्ययोपगः केष्याद्युर्भयदोयर्मेशेषस्थानेशुभावहइति ५६

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अथयोगयात्राव्याख्यायते तदारंभप्रयोजनंपादाकुलकेनाह योगादिति धरणिपतीनांराज्ञांयोगाद्वक्ष्यमाणयोगयात्रालग्नवशाद्दृष्टेनिस्यादौसिद्धि
र्वांछितकार्यनिष्पत्तिःस्यात् भूदेवानांब्राह्मणानांऋक्षगुणैर्नक्षत्रगुणैश्चंद्रबलतारबलविहितनक्षत्रादिभिःसिद्धिर्भवति अपिशब्दात्पंचांगशुद्ध्या
दिभिनावश्यकता चौराणांवक्ष्यमाणैः शुभसूचकशकुनैः सिद्धिर्भवति एतद्विज्ञानांमनुजानांमुहूर्तान्गिरिशभृजगमित्राइतिविहितनक्षत्रस्वा
मिकमुहूर्त्तात्सिद्धिर्भवति ५७ अथयोगयात्रालग्नमनुभाषिण्याह सहजेरविरिति रविःसहजेतृतीयेस्यात् शशीचंद्रोदशमभेदशमस्थानेश

योगात्सिद्धिर्धरणीपतीनामृक्षगुणैरपिभूदेवानाम् चौराणामपिशुभशकुनैरुक्ताभवतिमुहूर्तादपिमनुजानाम् ५७ सहजे
रविर्दशमभेशशीतथाशनिर्मंगलोरिपुगृहंसितःस्मृते हिबुकेबुधोगुरुरपीहलग्नगःसजयत्यरीन्प्रचलितोऽचिरान्नृपः ५८ भ्रात
रिसौरिरिपुभूमिसंस्थितोवैरिणिलग्नेदेवगुरुः आयगतेर्कशत्रुजयश्चेदनुकूलोदैत्यगुरुः ५९ तनोजीवइंदुर्मृतौवैरिगोर्कः ग्रयातो
महीद्रोजयत्येववशंनृपं ६० निमंगलोरिपुगृहेषष्ठस्थानेस्यातांसितः स्मृतेपंचमे बुधेहिबुकेचतुर्थेगुरुरपिलग्नगश्चत्स्यात् एवंविधेयोगेरा
जाप्रचलितःअचिरंस्वल्पकालेनैवारिन्जयतिवशीकरोतीत्यर्थः ५८ अथयोगांतरंगाथयाह भ्रातरिसौरिरिति भ्रातरितृतीयेशनिःवैरिणिषष्ठेभूमिसं
तोमंगलःअर्केआयगतेएकादशएवंविधेयोगेराजाशत्रुजयोभवेत् चेद्दैत्यगुरुःशुक्रोऽनुकूलःयातव्यादकृष्ठवर्तीभवति ५९ अन्यद्योगांतरंगाथयाह तं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नोजीवइतिस्पष्टार्थः नथात्रनारदः जीवार्कचंद्रालग्नाद्रिरंध्रगायदिगच्छतः तस्याग्रेरवलमेत्रीचनस्थिरारिपुवाहिनीनि ६० अथान्ययोगंपंचम्याह लग्नगतस्यात् लग्नेगुरुः स्यान् अन्येग्रहालाभधनस्थाः एकादशद्वितीयस्थाश्चेदेवंविधेयोगेराज्ञोविजयः ६१ अन्ययोगंसप्तम्याह द्यूनेइति चंद्रेसप्तमस्थे सति अर्केससुदयगेलग्नगेसति जीवेशुक्रेविदिबुधेएतेषुत्रिषुधनुः संस्थेषुसत्सु एवंविधेयोगेनरेशश्चेत् चलतिनदाशब्दनृजेताजेष्यतिक कानिवगरुडोद्वीन् यथाजयति ६२ अथान्ययोगंचित्रपदयाह विन्नगनइति बुधोद्वितीये वासरनाथः सूर्यस्तृतीयेशुक्रेलग्नगेएवंविधयोगेचेद्राजा

लग्नगतस्याद्दवपुरोधाः लाभधनस्थैः शेषनभोगैः ६१ द्यूनेचंद्रेससुदयगेर्केजीवेशुक्रेविदिधनसंस्थे ईहग्योगेचलतिनरेशोजे
नाशब्दनृगरुडवाहीन् ६२ विन्नगतः शशिपुत्रोभ्रातरिवासरनाथः लग्नगतेभृगुपुत्रेस्कः शलभाइवसर्व ६३ उदयेरविर्यदिसौरिरिंगः
शशीदशमेपि वसुधापतिर्यदियातिरिपुवाहिनीवशमेति ६४ तनौशनिकुजोरविर्दशमभेबुधोभृगुसुतो पिलाभदशमे-

चलतिनदाशब्दवोराजानः शलभाइवस्कः यथाशलभाअग्नौस्वयमेवगत्वापतंति तथाशत्रवोपिगंतृराजप्रतापानलेपतिष्यंतीत्यर्थः ६३ अथान्ययोगंगा-
थयाह उदयेरविरिति उदयेरविः शनिः षष्ठः चंद्रोदशमस्थान् एवंविधयोगेवसुधापतीराजायदियातितदारिपुवाहिनीशत्रुसेनावशमेति ६४ अ
थान्यद्योगद्वयंजलोद्भनगत्याह ननौशनिकुजाविति इनभारथ्यवसुधापतिर्यदियाति रिपुवाहिनीवशगेतीत्कत्तरार्द्धमङ्गजकुजेइत्येतत्पर्यंतमनुव

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मनुवर्तनेनेनयत्रनिर्देशोनास्ति तत्राजिगमिषोराज्ञोविजयःस्यादितिवाक्यार्थोज्ञेयः तनौलग्नस्थौशनिमंगलौस्याताम् रविर्दशमे बुधोलाभदश
मेस्यात् भृगुसूनोर्वालाभदशमेस्यात् एवंविधयोगेप्रचलितस्यराजोऽयमेकोयोगः अथद्वितीयःविलाभारिपुभेषु ११ ६ एष्वन्यतमेस्थानस्थितौ
भृसूनशनीस्याताम् यस्मिन्कस्मिंश्चित्स्थानेगुरुसभृगुजाबलयुताःस्युस्तदा एवंविधेयोगेतथाराज्ञोविजयइत्यर्थः ६५ अथान्ययोगंत्वरितग
तिश्चनजनगौरित्यनेनछंदसाह समुदयगेलग्नस्थेबृहस्पतौसति हिमकरणेचंद्रेमदनगतेसप्तमस्थेसति चतुर्थस्थौबुधशुक्रौस्याताम्खल

विलाभारिपुभेषुभृसूनशनीगुरुसभृगुजास्तथाबलयुताः ६५ समुदयगेबिबुधगुरौमदनगतेहिमकरणे हिबुकगतौबुधभृ
गुजौसहजगताःखलस्वचराः ६६ बिदशगुरुसूनुगोम्दनहिमकिरणारविगयगतैः सितशशिजावपिकर्मगतौरविकृतभूमिसु
तौसहजे ६७ देवगुरौवाशशिनिनुस्थेवासरनाथरिपुभवनस्थ पंचमगेहहिमकरपुत्रःकर्मणिसौरिःसुहृदिसितश्च ६८ स्वच-

राःपापग्रहाः सहजगनाः तृतीयगाः स्युः एवंविधेयोगेवसुधापतिर्यदियातिनदारिपुवाहिनीवशमेति ६६ अथान्ययोगंसमुरव्यानजलजगेगंहिमा
सूस्वातिलक्षणलक्षितयाह बिदशगुरुरिति बृहस्पतिर्लग्ने चंद्रः सप्तमेशुक्रबुधौदशमेसूर्यएकादशेशनिमंगलौसहजगतौतृतीयं एवंविधेयोगेगंनूरा-
ज्ञोविजयएव६७ अथान्ययोगंस्यादनुकूलाभतनगगश्चेतिलक्षणलक्षितयानुकूलयाह देवगुरावितिगुरौचंद्रेवाऽन्येसति सूर्यषष्ठेबुधःपंचमस्थानेशनि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

र्दशमेशुक्रश्चतुर्थेस्यात् एवंविधेयोगेजिगमिषोराज्ञोविजयएव ६८ अथान्ययोगंननरश्घटितानुमंदाकिनीतिलक्षणलक्षितयामंदाकिन्याह हिमाकिरण
इति बुधोबलीचेन्ननौलग्नेस्यात् हीतिनिश्चयेनबृहस्पतिश्चेत्केंद्रगतः यदिनिर्बलोनीचाद्यशुक्रादिकारग्रासोबलरहितः सन् द्वादशतृतीयषष्ठनव-
मानामन्यतमस्थानस्थश्चंद्रस्तर्थैवंविधेयोगेगंतूराज्ञोविजयएव ६९ अथान्ययोगं अभिनवतामरसनजजायइतिलक्षणलक्षिते नाभिनवतामरसच्छंद
साह अशुभरवर्गैरिति अशुभग्रहैः अनवाष्टमदनस्थैः नवमाष्टमसप्तमस्थानव्यतिरिक्तस्थानस्थैः कविः शुक्रः चतुर्थतृतीयैकादशस्थान-

हिमकिरणस्तुबलीचेन्ननोद्विदशपतिगुरुहिबुकेंद्रस्थितः व्ययगृहसहजारिधर्मस्थितोयदिभवतिनिर्बलश्चंद्रमाः ६९ अशुभरव
गैरनवाष्टमदनस्थैर्हिबुकसहोदरलाभगृहस्थः कविरिहकेंद्रगतोगीष्पतिर्दृष्टोवसुचयलाभकरः खलुयोगः ७० रिपुलग्नकर्महि
बुकेशजिपरिवीक्षितेशुभनभोगमनैः व्ययलग्नमन्मथगृहेषुजयः परिवर्जितेष्वशुभनामधरैः ७१ स्थःकेंद्रगतोगीष्पतिर्गुरुस्तेन

दृष्टःएवंविधेयोगेवसुचयोद्रव्यसंमूहस्तस्यलाभकरःस्यात् ७० अथान्ययोगंयाबालग्नंप्रमिताक्षरासजससैरुदितेतिलक्षणलक्षितयाप्रमिताक्ष
राच्छंदसाह रिपुलग्नेति षष्ठलग्नदशमचतुर्थानामन्यतमस्थानस्थेबुधेशुभनभोगमनैः शुभग्रहैः परवीक्षितेदृष्टेसतिद्वादशलग्नसप्तमस्थानव्य
तिरिक्तस्थानस्थितैरशुभनामधरैः पापग्रहैरुपलक्षितेसतिएवंविधेयोगेजिगमिषोराज्ञोविजयएव ७१ अथान्यद्योगद्वयंत्र्योत्र्योमणिमा

CC-0. In Public Domain Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

लाछिन्नागुहवक्त्रेरितिलक्षणलक्षितयाह लग्नेइति लग्नेगुरुः पापयहायदिलाभेएकादशेकर्मण्यपिदशमेपिचेत्स्यः एवंविधेयोगेप्रचलितस्य
राज्ञोराज्याधिगमः राज्यप्राप्तिःस्यात् अथवाद्यूनसप्तमेबुधशुक्रोस्यातामश्चंद्रोहिबुकेचतुर्थस्यादेवंविधयोगमेवैर्मुनिवर्यैस्तद्दृष्फलमुक्तराज्या
धिगमः स्यात् ७२ अथान्यद्योगत्रयंननतत्गुरुभिश्चंद्रिकाश्चतुर्क्षिरितिलक्षणलक्षितेनचंद्रिकाछंदसाह रिषुरिति अत्रस्थानाग्रहाणांचसा
म्यधासंरक्ष्यमन्वयः यथारिपौषष्ठेशुक्रकलग्नेजीवः अष्टमेचंद्रः एवंविधेयोगेनूनंराज्ञोविजयएव अथमेकोयोगः अथद्वितीयः बुधभृगुजौ

लग्नेयदिजीवःपापायदिलाभेकर्मण्यपिचेद्राज्याधिगमःस्यात् द्यूनेबुधशुक्रौचंद्रोहिबुकेवातत्फलमुक्तं मैर्मुनिवर्यैः ७२ रि
पुतनुनिधनेशुक्रजीवेदवाद्यथबुधभृगुजौनृर्यगेहस्थितौ मदनभवनगश्चंद्र मावांबुगः शशिस्फतभृगुजातर्गतः श्चंद्रमाः
७३ सितजीवभौमबुधभानुतनूजास्तनुमन्यथारिहिबुकत्रिगृहेचेत् क्रमतोरिसोदरसवशात्रवहोराहिबुकायगैर्गुरुदिनैःखिल
खेटैः ७४ नृर्यगेहस्थितौचतुर्थस्थानस्थौस्याताम् चंद्रमामदनभवनगः सप्तमस्थानस्थश्चेदेवंविधेयोगेनूनंराज्ञोविजयएव अथतृतीययोगः
वाचंद्रमाअंबुगः चतुर्थगः शशिस्फतभृगुजयोरंनर्गतलंएकराशावेवज्ञेयम् अन्यथाचतुर्थस्थानस्थ चंद्रस्य बुधशुक्रकृतदुरधगयोगमेवावक्षत
७३ अन्यथाद्योगद्वयंसजसमगौचकथितः कलहंसइतिलक्षणलक्षितेनकलहंसच्छंदसाह सितेति लग्नेशुक्रः सप्तमेजीवः षष्ठेभौमः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

चतुर्थेबुधः तृतीयेशनिः एवंविधेयोगेगंतूराज्ञोविजयएव ऐकोयोगः अथान्यः गुरुदिनेबृह स्पतिवारे अखिलरवेंदैः समस्तग्रहैः सूर्यादिभिः क
मसौरिमोदरेत्यादि स्थानस्थितैर्यथाषष्ठेर्कः तृतीयेचंद्रः दशमेभौमः षष्ठेबुधः लग्नेगुरुः चतुर्थेशुक्रः एकादशेशनिः एवंविधेयोगेपिगंतू
राज्ञोविजयएव ७४ अथान्यद्योगद्वयं सजजसगौचकथिता प्रबोधिके तिलक्षणलक्षितप्रबोधिकाछंदसाह सहजेइति तृतीयेभौमः अष्टमे-
शुक्रः सप्तमेबुधः षष्ठेसूर्यः लग्नेगुरुः एवंविधेयोगेगंतूराज्ञोविजयएव अयमेकोयोगः अथान्यः अर्थेति इज्यसितभानवो गुरुशुक्रसूर्याः ज

सहजेकुजोनिधनगश्चभार्गवोमदनेबुधोरविरंधनौगुरुः अथचेत्स्वरीज्यसितभानवोजलव्रिगताहिसौरीरुधिरो
रिपुस्थितो ७५ एकोज्ञेज्यसितेषुपंचमतपःकेंद्रेषुयोगस्तदाहोचेनेष्टधियोग एषु सकलायोगाधियोगः स्मृतः

लग्नगताः चतुर्थतृतीयस्थानस्थाः सौरिरुधिरौशनिमंगलौषष्ठस्थितौ एवंविधेयोगेहि निश्चितंराज्ञोजयःस्यात् ७५ अथनामविशेषपुरस्कारेणयो
गत्रयंसफलंशार्दूलविक्रीडितेनाह एकइति ज्ञेज्यसितेषुबुधगुरुशुक्रेषु एकोपिबुधोवागुरुर्वाशुक्रोवाचेत्पंचमतपः केंद्रेषुतदायोगाख्योयोगः त
थानेषुज्ञेज्यसितेषुद्वौचेत् बुधगुरुबुधशुक्रोगुरुशुक्रोवाचेत्पंचमतपः केंद्राणामन्यतमस्थानेस्थानभेदेनस्थानैक्येनवास्थितौस्यातांतदाधियोगाख्यो
योगः सकलाः ज्ञेज्यसिताः एषुपंचमतपः केंद्राणामन्यतमस्थानेषुस्थानभेदेनस्थानैक्येनवास्थितास्तदा योगाधियोगाख्योदोषः फलमाह योगइ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वियोगेव्रजन् राजक्षेमंकुशलंलभतेकुशलेनगतागतंकरोतीत्यर्थः अथाधियोगेव्रजन् राजाक्षेमंतथारिपूणांवधंचलभते अथयोगाधियोगेव्रजन् राजाक्षेमयशोवनीश्चकारात् शत्रुवधंचलभते अत्रवसिष्ठादिभिर्बहुनियात्रालक्षणानि अभिहितानितानितद्ग्रंथेभ्यएवावधार्याणि ७६ अथान्य पिचाद्वायोगालिख्यते कश्यपः पंचमेज्ञोरविः षष्ठेवर्त्तनेनवमेगुरुः भाग्ययोगाभिधेयोगेनिहतावैरिणासदा १ गुरुः केंद्रत्रिकोणेवारवि लग्नेचकर्मणि कल्याणयोगोभूपस्ययातुः कल्याणकृद्भवेत् २ दिगीशोदिग्बलीचेत्स्याल्लग्नेशस्यस्फुटद्यदि विजयोनामयोगोयंयात्रारा जाजयीभवेत् ३ अधिः सहजस्थानगोज्ञौमोभाग्यस्थश्चेद्बृहस्पतिः चिंतामणिसमारव्योयंयातुः संकल्पपूरकः ४ लग्नेशुक्रः शशीबंधौकर्म

योगेक्षेममथाधियोगगमनेक्षेमंरिपूणांवधंचाथोक्षेमयशोवनीश्चलभतेयोगाधियोगेव्रजन् ७६

स्थानेगुरुर्यदाभूगेंद्रयोगोविरव्यातोयातुः सर्वार्थसाधकः ५ लग्नेभौमोगुरुच्छिद्रेषष्ठस्थानेचभास्करः मृत्युंजयसमारव्योयंसर्वशत्रुनिबर्हणः ६ आ पोक्लिमगतेचंद्रेकेंद्रस्थेसुरपूजिते योगःकेंद्रइतिरव्यातोयातुरिष्टार्थसिद्धिदः ७ चंद्रोदयेगुरुश्चास्तेलग्नेवासुरपूजिते योगः पारावतोयातुःशत्रो वालयकेंद्रगेप्रबलेयदियोगोसौगमनेसर्वसिद्धिदः ८ ९ रविःषष्ठेसितच्छिद्रेतृतीयेभूमिनंदनः पिनाकियोगोविरव्यातोयातुर्विजयकारकः १० अन्योन्यक्षेत्रगावेकक्षेत्रेवाकविभास्करौ मृत्युयोगोयमारव्यातोयातुर्मृत्युप्रदायकः ११ उच्चक्षेत्रगतश्चंद्रोत्यक्षीणश्चरविर्गुरुः संजीवन

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

समारव्योयंमृत्युयोगापहारकः १२ एकर्क्षगौजीवशुक्रौस्यातामन्योन्यसप्तगौ भयंकरारव्ययोगोयंयातुर्भीतिप्रदस्मृतः १३ उच्चमूलत्रिकोणे
षुवर्त्तनेगुरुभार्गवौ अभयाग्निभयोगोयंभयं करविनाशनः १४ भार्येशोव्ययगोनीचः पुत्रस्थानेशनैश्चरः विदारिकसमारव्योयंयातुः
पत्नीनिहंत्यसौ १५ मार्गेशः शनिसंयुक्तःसप्तमेःस्तंगतोग्रहाः विदारिकमिमंमन्येयातुः पत्नीविनाशकम् १६ सप्तमेचंद्रमास्तस्मात्सप्त
मेनीचगेचरः कुटुंबहारकोयोगोयातुःप्रियनमाहरेत् १७ दुर्बलोयदिमार्गेशोनिवसेत्सापमध्यगः पापकुजरयोगोयंयातुःपत्नींनिहंत्यसौ १८ मा
र्गेशात्सप्तमेभानुःपंचमेक्रूरखेचरः विदारिकारव्यएवासौभार्यामरिवशंनयेत् १९ स्वोच्चमूलत्रिकोणस्थःसौम्यः पापविवर्जितः आनंदार्ण
वयोगोयंधर्मेणैवजयावहः २० रत्नाबल्याम् उदयारिनभस्तलगेदिनकृत्यमशीतकरैः नभवंत्यरयोग्निमुखाहरिणाइवकेसरिणः २१ देव
सभक्षुभे क्षेसिनेनसहितेस्तगेविधौबंधुगेप्रवसतामहीभुजा संगरेरिपुगणोविकीर्यतेतूलराशिरिवमारुतेरितः २२ मूर्त्तिवित्तसहजेषुसं
स्थितैः शुक्रचंद्रसितनिग्मरश्मयः यस्ययानसमयेरणागणेतस्यशांतिशलभाइवारयः २३ यात्राशिरोमणौ योयातिजीवेतनुगंमहीशः क्रूरस्थि
तैर्व्ययोरिभ्यथवायसंघैः तस्यायनंसंयतिवैरिसेनांप्रीतिर्नृपाणामिवनास्थिरास्यात् २४ राजमार्तंडः लाभारिदुश्चिक्यगतोयमारोबलान्विताभाग
वजीवसौम्याः यस्यप्रयाणेविलयंप्रयांतिनस्यद्विषःसर्वरसंयथाम्रु २५ फलग्रदीपे लाभविक्रमसहस्थितकचौकंटकस्थगुरुणानिरीक्षिते
धूनरंध्रभववर्जितैःखलैः स्याद्गतोभिमतसिद्धिभाङ्नृपः २६ सौम्यग्रहैःकेंद्रतपःसुतस्थैः क्रूरैस्त्रिलाभारिगतैर्गतायै कोपानलः शांतिमुपैति

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तेषांविरोधिनारीनयनांबुपातैः २७ वराहः एकोपिजीवार्ककुजार्कजानांस्वोच्चेविलग्नेस्वगृहेयदींदुः यातस्ययांत्यत्रपराःप्रणाशंमहाकुलानीवकुटुंबभेदे २८ चंद्रेस्तगेदेवगुरौविलग्नेशुक्रक्षयोः कर्मणिलाभगेर्के सौरारयोर्भ्रातृगयोश्चयातानृपःस्वभृत्यानिवशास्तिशत्रून् २९ नारदः स्वोच्चस्थेलग्नगेजीवेचंद्रेचायगतेयदि गनोराजारिपून्हंतिपिनाकीत्रिपुरंयथा ३० शुक्रेत्रिकोणेकेंद्रस्थेलग्नेचंद्रेथवारवौ शत्रून्हंतिगतोराजाब्रह्मद्वेषःकुलंयथा ३१ पापास्तृतीयेद्विचुकेसिनलौजीवोविलग्नेमृतलांछनोस्ते यस्योद्गतस्यापिबलंरिपूणांकृतंकृतघ्नेषिवयानिनाशं ३२ यस्योदयास्तारिचतुस्त्रिसंस्थाःशुक्रोंगिरागारकसौम्यसौराः द्विषद्बलंस्त्रीवदनानिनस्यकृंतानिकांतानविलोकयंति ३३ पूर्वोक्तयोगेधनगोबुधश्चेच्छशांकसूर्यौचदशायसंस्थौ अस्मिन्गतस्यालिकुलोपगीतानानावनस्थाद्विरदाभवंति ३४ वराहः त्रिषण्णेबांत्येष्वबलःशशांकोबुधोबलीयश्चगरुश्चकेंद्रे तस्यारियोभरणेःप्रियाणिप्रियाप्रियाणांजनयंतिसैन्ये ३५ चंद्रोःबलः बधोबलीउभौचत्रिषण्णबांत्येष्वेवभवतस्तदायोगः केंद्रोपगतेनवीक्षितेगुरुणारवायतुर्यगेसितेपापैरनवाप्तसंगेर्वस्वकिंतन्नयदाभुयान्नृपः ३६ षष्ठाष्टगेशुक्रबुधौप्रयाणेस्फरेशपूज्योगगनेयदिस्यात् रिपुप्रणाशंविषयेसुसौख्यंप्राप्नोतिकीर्तिंविपुलांचभोगम् ३७ दुश्चिक्यलाभारिगतेर्कपुत्रेचतुर्थगेदैत्यगुरौप्रयाति यदापुमान्सद्विरदेद्वयानंकीर्तिंयशः सिद्धिसहस्रमेति ३८ केंद्रस्थानेस्फरपतिगुरौकंटकस्थेस्फरेज्येछिद्रेसौम्येप्रवसतिचयदात्वष्टमेंदुर्यदिस्यान् येषांक्रूरारिपुसहजगारहंतूचमर्नावायुः कीर्तिंद्रविणमतुलंतेलभंतेयशश्च ३९ मू

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तौशुक्रोस्करपतिगुरोश्छिद्रगेवाग्निकोणेकेंद्रस्थानेशनिरविकुजालाभगवायदिस्थः येभूपायांतिशत्रूंविपुलधनमथोसैन्यनाशंरिपूणांकीर्तिंशु
द्धंयशश्चप्रमथितरिपवस्तेस्करवादाव्रजंति ४० होरासंस्थेस्करपतिगुरोर्भार्गवे कंटकस्थे षष्ठेचंद्रे व्रजतियदिवाकार्ययोगात्क्षितीशाः प्राप्नोत्य
यंकनकतुरगंरूप्यरत्नादिकोशमायुःकीर्तिंजयंतिचतदामुक्तमात्तंगयूथम् ४१ लग्नारिकर्महिबुकेषुशुभेक्षितेषुद्यूनांत्यलग्नरहितेष्वशुभग्रहेषुया
तुर्भयंनभवतिप्रतरेत्समुद्रंयद्यश्मनापिक्रियुतादृिसमागमेषु ४२ एकांतरक्षेभृगुजाकुजाहासौम्येस्थितेसूर्यसुताद्गुरौवा मध्यस्थतेःरिने
चिराद्धनस्यवेषाधिकोभृत्यइवेश्वरस्य ४३ शुक्राद्गोभाद्हासौराज्जीवाद्वाबुधः एकांतरेतृतीयस्थानेयत्रकुत्रस्यात्तदायागः निरंतरंयदिभवने
षुपंचसुग्रहाःस्थितादिवसकरेणवर्जिताः श्रियासतोयादिचभवंतिपृष्ठतस्तदापरान्वलभिदिवाशुक्रुंतंति ४४ प्राक्कपालस्थैर्गृहैःपश्चिमदिशि
पृष्ठगतत्वम् अपरकपालस्थैःप्राच्यांरवमध्यस्थैरुत्तरदिशि अर्धरात्रस्थैर्दक्षिणादिशि बुधभार्गवमध्यगतेहिमगौहिबुकोपगतेचनृपः प्रवसे
त्सुरुद्धतदिशंयदिवांतकृतःपुरुद्धनयमंप्रति ४५ सितेंदुजोचतुर्थगोनिशाकरश्चसप्तमे यदातदागतोनृपः प्रशास्त्यरीन्विनारणात् ४६ शुक्र
वाक्पतिर्बुधैर्धनसंस्थैः सप्तमशशिनिलभगतेऽर्के निर्गतोनृपतिरेतिरिक्तार्थोवर्षेनियदशन्निहत्य ४७ सूर्येंदुबलवर्जितोबलयुतोलग्नेशजग्मे-
श्वरोपानालेदशमेपिवाशशिसुतोलग्नस्थितोवाक्पतिः षट्सप्ताष्टमवर्जितेषुभृगुजःस्थानेषुयस्यस्थितोयातुस्तस्यनविहिंसोरणमुरुवेतिष्ठति
योषाइव ४८ सौरेभौमेलग्नगेर्केरवमध्येकर्मण्यायेभार्गवेचंद्रजेवा यायाद्भूपः शत्रुगेहंनिहंतुंनृपंशत्रुकालवक्रूरचेष्टः ४९ गुरौविलग्ने

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

यदिवाशशांकेषष्ठेरवौकर्मगतेर्कपुत्रे सितज्ञयोर्बंधुसुतस्थयोश्चयात्राजनित्रीवहितानिधत्ते ५० त्रिनिधनेतनुसप्तमारिसंस्थाः कुजसित
जीवबुधारविश्चयश्च खलजनजनितेबलोकयात्रानभवंतितस्याचरायशत्रुसेना ५१ कुजरविजयुतेःरिपुंगतानाजलसहजायगतेःसिता
र्कजीवैः परबलमुपयातिनाशमाशुश्रुतमधनस्यकुटुंबचिंतयेव ५२ भृगुपुत्रमहेंद्रगुरुगमनेसहितोयदिभयुगपत्त्यजतः स्वगुरुयदिवाशकमे
कगतोसमरेःमररांडिवभातिनदा क्षितितनययुतान्नवांशकायदिशतमेभृगुजोथवागुरुः शतगुणमपिहत्यरेबलंविषमिवकायमस्तुकेपथोपगम् ५४
स्वोच्चोपगेजीवकुजार्कैरभिस्त्रिभिर्वाकथितैरेकलग्ने राज्ञःप्रणाशंसमुपैतिशत्रुःसौरव्यहिभार्यस्यथाधनस्य ५५ शतांशका दूर्ध्वमवस्थितेबुधे
यमारयोस्तत्रगतस्यभूक्षुतः प्रयातिनाशंहिषसमरेबलंयथार्थिभावोपगतस्यगोरवम् ५६ भौमाधितिष्ठतनवांशाद्यदिबुधोनवांशक
शनादूर्ध्वेनिष्ठति एवंशनैरपि सिंहाजतोलिमिथुनामृगकर्कटोचस्वेशान्विताभवतियस्यशनिश्चलग्ने तस्सैनिकाःपरबलंक्षपयंतियातु
र्पुरवस्यैवित्तमिवचारणचद्रमंक्षः ५७ चद्राधूनाःमक्षाअलीकवादिनः अधसमरयात्रा गुरोवीर्यैकद्रयतेबुधेवाक्षगुनंदने विजयोनाम
योयोगंयातुर्विजयदःसदा ५८ स्वराशिगेबुधेलग्नेसितेवाक्षरवदिने नघावनीक्ष्योयोगोयातुरिष्टार्थसिद्धिदः ५९ स्वांशसंस्थेबुधेलग्नेशुक्रे
वाक्षरपूजिते शंखसंज्ञाव्हयोयोगोयातुःकीर्तिप्रदःसदा ६० स्वराशौस्वांशगेसौम्येलग्नःस्येवाभृगोःसुते जीवेवाव्रजयोयोगंयातुःशत्रुविनाशकृ
न् ६१ अधिमित्रांशगेसौम्येसितेवाथस्वराशिते लग्नगेभानुयोगोयंशत्रूणांसधिकृत्सदा ६२ यत्रैगादशगश्चंद्रोभानुर्वाप्रबलःशुभः अभयो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नामयोगोयमरिभूतिविनाशकृत् ६३ त्रिकोणगेशुभेखेटेसबलेवाद्वितीयगे कल्याणसंज्ञोयोगोयंयाथिनांमंगलप्रदः ६४ यत्रस्वोच्चगतश्चंद्रोल
ग्नादेकादशेस्थितः जयंतोनामयोगोयंशत्रुपक्षविनाशकृत् वर्गोत्तमगतेलग्नेशुभेवाथबलान्विते शुभग्रहयुतेःकेंद्रयोगोयंसिद्धिदायकः ६६ ष
ष्ठेवायगतेसूर्ये तामगेहरसंज्ञकः योगोमहारणेशत्रुपक्षक्षयकरःसदा ६७ उच्चस्थेलाभगेशुक्रेत्रिषष्ठेदेवपूजिते सुदर्शनोमहायोगःशत्रुध्वंसक
रोरणे ६८ लग्नाच्यकेंद्रगेचंद्रेलग्नस्थेदेवपूजिते महाशंखवाद्ययोयोगःप्रतिपक्षाच्चमानदः ६९ भूसुतेस्वोच्चगेलाभेमृगकुंभगतेयमे नद्यावर्ताह्वयोयोगोरणे
शत्रुतृणानलः ७० मेषगेभास्करेषष्ठेलाभगेस्वोच्चगेयमे नक्षत्रपादयोगोयंशत्रुमेघानिलोरणे ७१ भौमेस्वराशिगेलग्नेसौम्येकेंद्रत्रिकोणगे पुष्ययोगो-
ऽविषपिनकुठारःसंगरांगणे ७२ एकांतरेगतेलग्नाच्छुभखेटेथवाःशुभे वीपीयोगस्त्वरिघ्नातनिमिरौघदिवाकरः ७३ आवश्यकेतथायानेसौम्योस्ते-
निधनेपिवा व्रजेदर्कोदयेस्तेवामध्यान्हेवाप्यशंकितः ७४ प्रभ्रष्टद्युतिनारकास्फुटितटीप्राचीभवेन्निर्मलात्तीव्रद्रुकविलोहितानधवलादेवैः सदावां-
छिना नोवारंनतिथिंनचापिकरणंलग्नंचनापेक्षतेहत्वादोषसहस्रकंचयसुखानूनंकरोत्कल्पितम् ७५ मध्यंव्योमपथातेस्फुरदनलनिभैकेसरैरार्कबिं
बेछायासाध्वीचकांतापचलतिपुरुषेयत्नतत्सादलगना नावस्त्रीरिर्नविष्टिः कुजकृतमशुभंनैवरुक्षनयोगः समानारोग्यसंपत्स्तिमथयुवतिं
तत्रगंतालभेन ७६ यावत्सिंदूरवर्णंगगनतलगतंभानुबिंबंचनास्तयावन्नोदिक्षुशांतिंव्रजतिरजपुरेरुद्धनोरेणुसंघः तावन्नैवास्तिदोषः १३२
प्रभवतिनचसाकूरदृष्टिर्ग्रहाणां यात्रायांवाविवाहेसकलशुभकरीसर्वकार्येषुसिद्धिः ७७ इत्यलंग्रंथविस्तरेण इतियात्रालग्नेराजयोगाः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अथविजयादशमीसंज्ञकंसिद्धिमुहूर्तेनोटकेनभगणचतुष्टयेनाह इषमासीतिस्पष्टार्थः कश्यपः मासीषेशुक्लदशमीसर्वदाविजयाभिधा वि
जयस्तत्रयात्रृणांसंधिर्वानपराजराडिति ७७ अथान्यद्दर्शनंलिकयाह चेतोनिमित्तेति चेतोंतःकरणम् निमित्तमंगस्फुरणादिशकुनानिवस्य
माणानि एतैः शुभप्रशस्तैः सिद्धिः खलुनिश्चयेनलग्नबलंज्ञात्वाउर्व्यधिपोराजाप्रयाति तदासर्वसिद्धिर्वाछितसिद्धिर्भवति यदातुलग्नादि
बलेसत्यपिनिंद्यानिशकुनानिस्युः तदायात्रानिषिद्धैव वसिष्ठ अशुभानिनिमित्तानिउत्पातशकुनानिच यात्राकालेनृणांतेषांनिधनायाध

इषमासिसितादशमीविजयाशुभकर्मसुसिद्धिकरीकथिता श्रवणर्क्षयुतासुतरांशुभदानुपतेस्तुगमेजयसंधिकरी ७७ चेतोनिमि
त्तशकुनैरतिशुभप्रशस्तैर्ज्ञात्वाबिलग्नबलमुर्व्यधिपः प्रयाति सिद्धिर्भवेदथपुनः शकुनादितोपिचेतोविशुद्धिरधिकानचतांविनया
त् ७८ नायचेतियदातुदैवान् शकुनलग्नादीन्यनिंद्यानिचेतोविशुद्धिश्चनास्त्येवान्यकस्य प्राबल्यमित्याह अथेतिशकुनादितोपिमनाशाच्चेतोविशुद्धि
रधिकातांचेतोविशुद्धिंविनानयात्रनगच्छेत् कश्यपः निमित्तशकुनादिभ्यः प्रधानंहिमनोजयः तस्माद्धियासितानृणां प्रधानंहिमनोजयइति ७८अ
थयात्रामवश्यनिषिद्धनिमित्तानि वसंतमालिकाच्छंदसाह तल्लक्षणंविषमेमसजगौसमेचेत् सभरयश्चवसंतमालिकासाविषमसमचरणेव्र
तबंधनेति व्रतबंधनयज्ञोपवीतं देवव्रतनिष्ठाप्रसिद्धा करपीडाविवाहः उत्सवोहोलिकादिसूतकंमरणसूतकंच एषांशास्त्रोक्तयावद्दिनस

GC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

माप्यानामसमासोसमाप्तिंविनाकदापिनैवचलेत् गच्छेत् नारदः उत्सवोपनयोद्वाहग्रहनिष्ठाशौचसूतके असमाप्तेनकुर्वीतयात्रांतत्रजिजीवि
षुशिल्पिअकालेतिविद्युत्प्रसिद्धा घनोमेघगर्जितम् वर्षावृष्टिः तुहिनंनीहारः एषुपदार्थेष्वकालेषु सत्सुसप्तरात्रंदिनसप्तकंनचलेत् नारदः अ
कालजेषुनृपतिर्विद्युद्गर्जितवृष्टिषु उत्सवेषुविविधेषुसप्तरात्रंनतुव्रजेदिति ७९ अथैकदिनसाध्येगमनप्रवेशविशेषंवक्तुमाह महीपतेरितिस्म

व्रतबंधनदेवताग्रनिष्ठाकरपीडोत्सवसूतकासमाप्तौ नकदापिचलेदकालविद्युद्घनवर्षातुहिनेपिसप्तरात्रम् ७९ महीपतेरेकदिने
पुरात्पुरेयद्गमनेनागमनप्रवेशकौ भवारशूलग्रहनिशक्रयोगिनीविचार्यनैवकदापिपंडितः ८० यद्येकस्मिन्दिवसेमहीपते
निर्गमप्रवेशौस्तः तर्हिविचार्यःसुधियाप्रवेशकालोनयात्रिकस्तत्र ८१ प्रवेशान्निर्गमनंस्यात्प्रवेशंनवमेतिथौ नक्षत्रंचन
थावारेनैवकुर्यात्सदाचन ८२ टीकार्थः यथावाराणसीस्थानाच्चरणादिनगरेप्रवेशः तत्रैतान्दोषान्पंडितोनैवविचारयेत् ८० अथैक
दिनमध्येनिर्गमप्रवेशाख्यरूपेकार्येविविक्तीतिते किंविचार्यमित्यार्यायाय यद्येकस्मिन्निति स्पष्टार्थम् ८१ अथप्रयाणेनवमीदोषमनुष्टुभाह
प्रवेशादिति गृहप्रवेशनिश्चितोनवमेतिथौनिर्गमंनकुर्यात् पुनश्चागमनदिवसात् नवमेतिथौगृहप्रवेशंनकुर्यात् एवंनक्षत्रेचागमननक्षत्रान्नवम
नक्षत्रेगृहप्रवेशम् तथागृहप्रवेशनक्षत्रान्नवमनक्षत्रेगमनंचनकुर्यात् वारेचगमनवारान्नवमवारेगृहप्रवेशम् गृहप्रवेशवासरान्नवमवारेगमनं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नवकुर्यान् गर्गः प्रवेशान्निर्गमश्चैवनिर्गमाश्चप्रवेशनम् नवमेयानुनौकुर्याद्विष्ण्येवारेतिथावापीति ८२ अथयात्रादिनीयंविधिंशालिन्याह अ
ग्निंकृत्वेतिस्पष्टार्थम् अथनक्षत्रदोहदान् शार्दूलविक्रीडितेनाह कुल्माषादिति अत्रचतुर्थचरणेप्रियंगवपूपेत्यत्रछंदोभंगोस्ति सगणप्रक्षेपाकरणा
न् सत्यंमेरुवेतिपिंगलसूत्रेणपकारेरेफसंयोगेचप्राग्वर्णस्यलघुत्वाभिधानात् सगणधक्षापएव तथाचकालिदासः गृहीनप्रत्यङ्गमनीश्वर
स्मृति हयादक्षेअश्विन्यादिसप्तविंशतिभेषुकुल्माषादिकंनक्षत्रदोहदम् इदंभक्ष्याभक्ष्यवर्णभेदेन देशभेदेनविचार्यम् भक्ष्यमभवेम

अग्निंकृत्वादेवतांपूजयित्वानत्वाविप्रानर्चयित्वादिगीशम् दत्वादानंब्राह्मणेभ्योदिगीशंध्यात्वाचित्रेभूमिपालोधिगच्छेत् ८३
कुल्माषांस्तिलतंडुलानपिथामाषांश्चगव्यदधित्वाज्यंदुग्धमथेणमांसमपरंतस्यैवरक्तंतथा तद्दत्वायसमेवचाषपलकंमार्गेच
शाशंतथाषष्टिक्यंचप्रियंगवपूपमथवाचित्रांडजान्सफलम् ८४ क्षयेत् अभक्ष्यसंभवेआलोकयेत् पश्येत्स्मृशेद्वेनिध्येयम् य

था अश्विन्यांकुल्माषानक्षत्रस्निग्धमाषान् भरण्यांतिलमिश्रतंडुलान् कृत्तिकायांमाषान् रोहिण्यांगव्यम् मोरसंचदधिमृगेगव्यमाज्यंघृत
प आर्द्रायांदुग्धं गव्यमेव पुनर्वसावेणमांसंहरिणमांसंम् पुष्येमृगस्यरक्तम् आश्लेषायांपायसम् मघायांचाषस्य पलंमांसम् पूर्वा
फल्गुन्यांमृगस्यैदंमार्गमांसं उत्तराफल्गुन्यांदशस्यैदंशाशंमांसंहस्तेषाष्टिक्यंषष्टिकान्नं चित्रायांप्रियंगुः फल्गिनीएकस्वात्यामपूपंविशा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

शायांचित्रान्नानावर्णानंडजानीक्षणं अनुराधायांसत्फलं उत्तमफलमन्नादिकम् ८४ ज्येष्ठादिदोहदंशार्दूलविक्रीडितेनाह कोर्मेमिति ज्येष्ठायां कूर्मस्यकच्छपस्येदंकोर्मेमांसं मूलेसारिकायाः पक्षिण्याः इदंसारीकंमांसं पूर्वाषाढायांगोधायाः इदंगोधिकंमांसं उत्तराषाढायांशल्यपक्षिण इदंशाल्यंमांसं श्रवणेचक्रमरान्नंरिचचडिका धनिष्ठायांमुद्गान्नंमुद्गौदनं शतभिषेयवानां यवपिष्टपू र्वाभाद्रपदायांमत्स्यान्नं मत्स्यमिश्रतमोदनं उत्तराभाद्रपदायांचित्रान्नवर्णमोदनम् रेवत्यांदध्यन्नंदधिभक्तमिति नारदः कुल्माषांश्चतिला

कोर्मेसारिकगोधिकंचपललंशाल्यंहविष्यंहयादृक्षेस्यात्क्रमरान्नमुद्गमपिवापिष्टंयवानांतथा मत्स्यान्नंखलुचित्रितान्नम थवादध्यन्नमेवक्रमाद्भक्ष्याभक्ष्यमिदंविचार्यमतिमानुभक्षैन्नथालोकयेत् ८५ आज्यंतिलौदनंमत्स्यंपयश्चापियथाक्रमम् भक्षयेद्दोहदंदिश्यमाशापूर्वादिकांव्रजेत् ८६ न्माषान्दधिगव्यंघृतंपयः मृगमांसंचयत्सारंपायसंचाषकंमृगम् शशमांसंचषाष्टिक्यं प्रियंगुकमपूपकम् चित्रांडजान्फलंकूर्मसारींगोधांचशल्यकम् हविष्यंक्रमरान्नंचमुद्गान्नंयवपिष्टकम् मत्स्यान्नंचित्रितान्नंचदध्यन्नंदस्रभा न्क्रमादिति गुरुः अलभ्यालभ्यभक्ष्यावास्पृष्ट्वास्पृष्ट्वाथतान्व्रजेत् गत्वाभिद्रिमवाप्नोतिदुष्टभादिषुभूपतिः दोहदेषुग्रंथांतरेभेदस्तत्रविकल्पो ज्ञेयः ८५ अथदिग्दोहनमनुष्यभाह आज्यमिति आज्यघृतंपूर्वस्याम् तिलमिश्रमोदनंदक्षिणस्याम् मत्स्यंपश्चिमायाम् पयोदुग्धमुत्तरस्याम् दिशि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

भवंदिश्यंएनद्दोहदंभक्षयेत् ततः पूर्वाद्यामांशांत्रजेत् ८६ वारदोहदमनुष्टुभाह रसालामिति रसालाशर्करादधिमरीचकर्पूरैलासंस्पृष्टालो
के शिखरिणीतिप्रसिन्ह्वानारविवारे पायसंसोमवारे कांजीमसिन्ह्वानांभौमवारेश्रितंपक्वंदुग्धंबुधे दधिगुरोअश्रितंअपक्वंदुग्धंशुक्रेतिल-
मिश्रमोदनंशनिवारे एनद्वारदोहदंरविवारादौक्रमेणभक्षयेत् स्याद्रसालातुमार्जितेत्यमरः ८७ अथतिथिदोहदवसंततिलकयाह पक्षादितइ
ति पक्षादितः प्रतिपदमारभ्यपंचदशतिथिषुक्रमेणतिथिदोहदंभुक्त्वात्रजेत् यथा प्रतिपदिअर्कस्यप्रसिन्ह्वस्यदलानिपर्णानि द्वितीयाया

रसालांपयसंकांजींश्रृतंदुग्धंतथादधि पयोश्रितंतिलान्नंत्रभक्षयेद्वारदोहनम् ८७ पक्षादितोर्कदलतंडुलवारिसर्पिःश्राणा
हविष्यमपिहेमजलंत्वपूपम् भक्त्वात्रजेदुचकमंबुचधेनुमूत्रयावान्नपायसगुडान्नसृगन्नमुद्गान् ८८ तंडुलवारि प्रक्षालिततंडुल

जलम् तृतीयायांसर्पिर्घृतम् चतुर्थ्यांश्राणायवागू पंचम्यांहविष्यान्नंमुद्गादि षष्ठ्यांहेमजलंप्रक्षालितसुवर्णजलम् सप्तम्यांअपूपम् अष्टम्या-
मुचकंबीजपूरफलम् मुचकोबीजपूरकइत्यमरः नवम्यांअंबुजम् दशम्यांधेनुमूत्रम् एकादश्यांयावान्नंयवविकारम् द्वादश्यांपायसम् त्रयोद
श्यांगुडभिक्षाविकारम् चतुर्दश्यामसृक्कुधिरम् पंचदश्यामन्नमुद्गान् अन्नमिश्रितमुद्गान् गुरुः अर्कपत्रंभवेद्यातुःग्रथमायातु भक्षणाम् द्वि-
तीयायांभवेद्यातुर्भक्ष्यंसक्तंडुलोदकम् तृतीयायांतथासर्पिर्यवागूस्यात्तृतीयकम् पंचम्यांतत्पविष्यंस्यात्षष्ठ्यांवाकांचनोदकम् अपूपंषष्ठिः

GC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

समभ्यामष्टभ्यांबीजपूर्वकम् नवभ्यांतोयपायं स्याद्दोमूत्रंतुततःपरम् एकादश्यांयवानद्याद्वादश्यांपायसंभवेत् त्रयोदश्यांगुडौदनंरुधिरंस्या
च्चतुर्दशे मुद्गौदनंभवेद्भोज्यंपंचदश्यांथियासतुः पक्षयोरुभयोरेवंयात्रायोगेविधिस्मृतइति अत्रदुष्टभादिषुदोहदभक्षणेनदोषापाकरणंयुक्तं
विधिकरणंतुव्यर्थमितिचेन्न आवश्यकगमनेमहादोषाणामपिपरिघदंडविरुद्धतारक्रूरसर्पादित्यादीनांदोषवारणायदोहदोक्तेः सार्थक्यात् ए
वंविहितमितिदोहदाभिधानयोगिन्यादिदोषनाशार्थम् वारदोहदोक्तिरपिवक्ष्यहवासेरवारशूलादिदोषहान्यासार्थका ८८ अथगमनसम

उत्थृत्यप्रथमंतएवदक्षिणांघ्रिंहाघ्रिंशत्सदमभिगत्यादिश्ययानम् आरोहेत्तिलघृतहेमताम्रपात्रंदत्वादीगणकवरायचप्रगच्छेत् ८९
प्राच्यांगच्छेद्गजेनेवदक्षिणस्यारथेनहि दिशिप्रतीच्यामश्वेनतथोदीच्यांनरेणुपः ९० येविधिंमहर्षिण्याह उत्थृत्येति राजागमनस
मयएवप्रथमंतोदक्षिणांघ्रिंदक्षिणचरणमुद्धृत्यपश्चाद्धाघ्रिंशत्सदपरिमितांभूमिंगत्वादिश्ययानंक्षमाणंहस्त्यादियानमारोहेत् तिलेति आ
रोहणसमर्थएवचतिलघृतहेमसहितंताम्रपात्रमादीगणकवरायज्योतिर्विच्छ्रेष्ठाय चकारादन्येभ्योपिब्राह्मणेभ्योयथाशक्तिदानंदत्वाप्रग
च्छेत् ८९ अथदिश्ययानमनुष्टूभाह प्राच्यामिनिर्नैर्नरावाह्यैः सूरवासनादिभिः अन्यत् स्पष्टार्थम् ९० अथनिर्गमस्थानानिपादाकु
लकच्छंदसाह देवगृहादिनि देवगृहादेवपूजागृहान् गुरोरध्यापकस्यगृहात्कुलगुरोर्वा स्वगृहात् स्वशयनगृहात् बंधुस्त्रीत्वसंभवेमुख्य

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कलत्रगृहंपट्टराज्ञीत इहाहाहविष्यंप्राश्य भक्षयित्वाविप्रैर्ब्राह्मणैरनुमतः मंगलद्रव्यंमनोभीष्टंपश्यन् शृण्वन्मनएयात् गच्छेत्९१अथप्रस्था
नवस्तूनिवर्णक्रमात्स्त्रीविण्याह कार्यार्थैरिति किंचिदावश्यक कार्यनाभूदितिचेद्गमनस्यविलंबःस्यात्तदाविधारितयात्रालग्नेब्राह्मणादि
भिरेतानिवस्तूनि आशुचालनीयानि यथाब्राह्मणेनोपवीत क्षत्रियेणायुधं वैश्येनमधु शूद्रेणामलफलंनारिकेलादि राजमार्तंडः प्रस्थानेब्राह्म
णादीनायज्ञसूत्रमथायुधं मध्वामलफलंचैवप्रशस्तंवृद्धिकारणमिति वाःथवःसर्वेषांवर्णानांयदेवहृद्यंप्रियंमनोभीष्टतदेवप्रस्थापनीयमृ वसिष्ठः

देवभूहाहागुरुसद्मनाहास्वगृहान्मुरव्यकलत्रभूहाहा माश्यहविष्यंविप्रानुमतःपश्यन्शृण्वन्मंगलमेयात् ९१ कार्यार्थैरिहगम
नस्थचद्विलंबोभूदवादिभिरुपवीतमायुधंच क्षौद्रचामलफलंमाशुचालनीयंसर्वेषांभवतियद्वद्धृद्यंप्रियंवा ९२गेहाद्देहांतरमपि
गमस्तद्धियात्रेतिगर्गः सीम्नः सीमांतरमपिभृगुर्बाणविक्षेपमात्रम् प्रस्थानस्यादितिकथयतेसौभरद्वाजएवंयात्राकार्याबहि
रिहपुरात्स्याद्वसिष्ठोब्रवीति ९३ श्वेतंनातपत्रध्वजचामरांश्चविभूषणोष्णीषगजांबराणि आंदोलिकारत्नरथाश्वचारान्शय्यासनाद्यं
मनसत्स्वभीष्टमिति९२ अथप्राच्यमतेनप्रस्थानपरिमाणमंदाक्रांतयाह गेहादिति स्वगृहात्सरगृहमितिसमीपवर्त्यपितत्रापिचेद्गमंस्यान्नहियात्रा
जानेतिगर्गः कथयतेअथवास्वसीमासुल्लंघ्यसीमाप्राप्यवसेदितिभृगुःकथयतेअथवामहतायेत्प्रास्वबलेनक्षिप्यमाणः शरोयावद्दूरंगच्छतितावन्मा-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

त्रंप्रस्थानंस्यादिति भरद्वाजः कथयते अथवापुरात् नगरात् बहिः यात्राकार्यैनिवसिष्ठः कथयते ९३ अथमुनिमतेनप्रस्थानपरिमाणंवसंततिलक

याह प्रस्थानमत्रेति धनुःप्रमाणंचतुःकराः तादृशानांधनुषांपंचशतानिहस्तसहस्रद्वयमितियावत् स्वगृहात्तावद्धस्तेषुप्रस्थानस्यादिति केचिद्वदंतुः अन्येतुनादृशानांधनुषांशतद्वयंअष्टौशतानिहस्तास्तावत्प्रस्थानमित्याहुः अपरेतुइहयात्राकालेमंदिरतः स्वगृहाद्दशैवधनूंषिचत्वारिंशद्धस्तास्तावद्दूरेप्रस्थितःप्रयातःएवंतेयमित्याहुः प्रस्थानंधनुषांपंचशतान्यष्टशतद्वयम् स्वदेवसदनाद्वापिदशभिः प्रस्थितोद्रुत इतिवसिष्ठोक्तेः

प्रस्थानमत्रधनुषांहिशतानिपंचकेचिच्छतद्वयमुशंतिदशैवचान्ये संप्रस्थितोयइहमंदिरतःप्रयातोगंतव्यदिक्षुतदपिप्रयतोनकार्यम् ९४ प्रस्थानेभूमिपालोदशदिवसमभिव्याप्यनैकत्रनिष्ठेत्सामंतःसप्तरात्रंतदितरमनुजःपंचरात्रंतथैव गंतव्यदिक्ष्वितिनंदपिप्रस्थानंप्रयतेनसावधानेनराज्ञागंतव्यदिक्षुयस्यांदिशिगमनंचिकीर्षितंतद्दिगभिमुखंकार्यं गंतव्यदेशाभिमुखेप्रदेशेप्रस्थानमाहुः शक्रनंदनराणामितिराजमार्तंडोक्तेः ९५ अथान्यदपिस्त्रग्धरयाह प्रस्थानेभूमिपालइति भूमिपालोराजाप्रस्थानेदशदिवसमभिव्याप्यदशाहोरात्राणिनवसेत् सामंतोमांडलिकश्चत्वार्हिकः एकस्थप्रस्थानेसप्तरात्रंनवसेत् तदितरमनुजोब्राह्मणादिस्तथैवएकत्रप्रस्थानेपंचरात्रंनवसेत् यदिदैवाद्वसेन्नदाकिंनुर्यादित्यतआह ऊर्ध्वमिति अवधिदिवसातिक्रमानंतरंपुनर्गेहमागत्यशक्रमाह पूर्वोक्तप्रकारेणविचारितेशक्रमादिवसेगच्छेत् क्वचि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

दिग्विशेषेणप्रस्थानेदिवसनियमोभिहितः राजमार्तंडः प्राच्यामष्टानिमुनयः प्रवदंतिसप्तयाम्यामनीवशून्यदानिदिनानिपंच त्रीण्येवपश्चिमदि-
शिक्षितिनिनायकानांप्रस्थानकेषुदिवसद्वयमुत्तरस्यामिति अथप्रस्थानकर्तुर्नियममाह अथेति असौराजादिः रिपुविजयमानः शत्रुजयकृतांतः क
रणोयात्रादिनात्पूर्वंसप्तरात्राणिमैथुनंसंभोगंनैवकुर्यात् व्यवनः त्रिरात्रंवर्जयेत्क्षीरंपंचाहं क्षारकर्मच तदहश्चावशेषाणिसप्ताहंमैथुनंत्यजेत्
वाअथवा अशक्तौसप्ताह मतिकामितयास्थातुमशक्तौतद्दिनेयात्रादिवसेमैथुननैवकुर्यात् गर्गः यात्राकालेतु संग्रामेमैथुनयोनिषेवते यो

ऊर्ध्वंगच्छेच्छुभाहेष्वथगमनदिनात्सप्तरात्राणिपूर्वंचाशक्तौनद्दिनेसौ रिपुविजयमनामैथुनंनैवकुर्यात् ९५ दुग्धंत्याज्यंपूर्व
मेवत्रिरात्रक्षौरंत्याज्यंपंचरात्रंचपूर्वम् क्षौरंतैलंवासरः स्निग्धमिश्चत्याज्ययत्नाद्भूमिपालेननूनम् ९६ गार्गः क्षीणकेशश्मश्रुसनिव

र्तनेवानवेति यदातुप्रथमदिनेक्षौरक्रतुस्नात्वाभवनिर्गमनेचावश्यकृतानत्रनिर्णयमाह व्यवनः आत्ययिककार्यपातेपुष्यस्नातःसमागमंकृत्वा
मुदितोगच्छेल्लभतेमनोरथानचिरकालेनेति यदापुनर्गमनार्थंकालांतरमस्तितद्दिनेमैथुनंकृत्वाकालांतरेस्नात्वायादित्यर्थसिद्धम् ९५ अ
न्यदपिशालिन्याह दुग्धमिति अस्मिन्वासरेयात्रादिनेक्षौरंमधुभक्षत्वेननैलंतैलंलालपनंत्याज्यम् वमिश्चदेवोद्भूताशरीरशोधनार्थंबला
त्कारकृतावायात्रादिनानिषिद्धा ९६ अन्यदपिगीत्याह भक्त्वेतियदिनैलपक्वानिवटकादीनि गुडमिक्षुविकारम् क्षारंसलवणम् पक्वमा

GC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सानियोऽक्त्वागच्छति सराजातिरुग्णोरोगसहितोविनिवर्ततेगर्गः कुतैलगुडक्षारपक्वमांसाशनंतथा अक्त्वायोयात्यसौमोहाद्व्याधितःसभि वर्तनइति मांसदुग्धादिनिषेधोदोहदव्यतिरिक्तविषयः स्त्रीद्विजमितिस्त्रीचद्विजश्चेतयोःसमाहारः स्त्रीद्विजं अवमान्यधिक्शब्दताडनादिनामा नभंगंकृत्वागच्छतः पुंसोमरणंस्यात् गर्गः यस्मृसंभ्रस्थितोयात्रांभार्यांनैवाभिनंदति भार्योवानाभिनंदेतनसप्रतिनिवर्त्तते परकीयांस्वकी यांवास्त्रियंपुरुषमेवच ताडइत्वातुयोमोहान्नदंतंनस्यजीवितमू यात्रायांप्रस्थितोयस्तु ब्राह्मणानवमानयेत् नासौप्रतिनिवर्त्ततनदंतंनस्य

अक्त्वागच्छतियदिचेन्नैलगुडक्षारपक्वमांसानि विनिवर्ततेसरुग्णः स्त्रीद्विजनवमान्यगच्छतोमरणम्९७ यदिमाःसप्त तुर्षुपौषमासादिषुवृष्टिर्हिभवेदकालवृष्टिः जीवितम् केचिच्छुभाशुभशब्दान्यात्राकालेशुभाशुभसूचकानाहुः लक्षःप्रापयग च्छवर्जयनिर्गच्छव्रजसंसारेनिसिद्धिकराः रवल्वेतेष्वप्यधिकाप्रमोदजयजीवशब्दाश्च मागान्निष्ठनिवर्तयकगम्यतेमूढदुर्मतेमोहात्यात्रांनेच्छं निबुधाः क्षुतकासितभीतशब्देश्चेति कासितंरोगार्तध्वनिर्हिक्कादिः९७अथाकालवृष्ट्यार्थदोषंवसंतनिलकयाह यदीति पौषमाघफाल्गुनेषुत्र तुर्षुमासेषुयदिवृष्टिर्भवेत् साऽकालवृष्टिः पौषादिचतुरोमासान्ग्राह्यावृष्टिरकालजेतिवचनात् तत्राकालवृष्ट्यांजातायांयदिबभ्रुधापृथ्वी यावत् पशवो गवादयः मर्त्यामनुष्यादयः तेषांपदैश्चरणैरंकितानिचिन्हितानभवंतितावदकालवृष्टेर्दोषोनास्ति यदिपशुचरणांकितास्यात्तदादोषोऽस्त्येव

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अत्रप्राच्याअल्पवृष्टेर्कर्दमादिबाहुल्यात् अत्यल्पावृष्टिर्दोषायनमहतीतिवदंति तत्रबहुवृष्ट्यादर्कमापाकरणात् तत्र सितादोमार्गशीर्षस्यप्रतिप
ष्टिवसेनथा पूर्वाषाढागतेचंद्रेगर्भाणांधारणंभवेदितिकश्यपोक्तेर्मार्गादिमासागर्भग्रहणकालस्तत्रवृष्टिरावश्यकी यदाहवराहः पवनसलिल
विद्युद्भिर्नानास्त्रान्वितोयः सभवतिबहुनोयः पंचरूपस्तुमेघइति ततश्चगर्भग्रहणयोग्याअल्पावृष्टिर्नदोषदामहतीवृष्टिस्तुगर्भगलनमयत्नोव
शहेणोक्तम् गर्भसमर्थोनवृष्टिर्गर्भाभावायनिमित्तकृतेति निमित्तशक्रास्त्रादिकम् सावित्कृतिः विद्युतिउपधीयमानादोषमुपधुनुयात् एतावतास

पशुमर्त्यपदांकितानयावद्भूधास्यान्नहिनावदेवदोषः १८ अल्पायांवृष्टौदोषोल्पोभूयस्यांदोषोभूयान् जीमूतानांनिर्घोषेवृष्टौ
वाजातायांभूयः

ह्यवृष्टेरेवदोषवत्त्वम् अतएवभृशंक्षरंतोजलदानशस्त्राइतिवृद्धवाग्भायामुक्तम् तस्मादल्पायामकालवृष्टौदोषाभावःअ
ल्पायांत्वल्पदोषः महत्यांतुमहादोषइतिसत्यग्रासशास्त्रिकइत्यलम् प्राक् एकेनैवमहः प्रोक्तंद्वितीयेनत्रिरात्रकम् तृतीयेनतुपंचाहंदशरात्रम
तःपरम् पौषेतुत्रिदिनंवर्ज्यंमाघमासेदिनद्वयम् फाल्गुनेदिनमेकंतुचैत्रेतुघटिकाद्वयमिति नुआवश्यककार्यविषयम् १८ पूर्वोक्तमेवार्थस्प
ष्टीकुर्वन्नावश्यकमाह्वायांतच्छांतिकंदुष्टशकुनशांतिकंचानिशक्रयागाद्यालंदसाह अल्पायामितिस्पष्टार्थः प्रथमचरणम् अतोयत्प्राच्या
पठंति तावत्प्रयाणादिषुभूपतीनामकालवृष्टिः प्रकरोतिदोषम् यावद्भवेत्संचरतांचमानांतथा पशूनांचरणांकिता भूरिति तन्निर्मूलत्वादुपे-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

क्ष्यम् स्वयंप्रस्थानेसतिमार्गमध्येनास्त्ययंदोषः आवश्यकयात्रायांदानमाह जीमूतानामिति जीमूतानांमेघानांनिर्घोषेशब्दे अकालवृष्टौ
राजानायांसूर्यैद्वोर्यथाशक्त्यासौवर्णनिर्मितेबिंबेकृत्वाब्राह्मणेभ्योदद्यात्ततः स्वेच्छयागच्छेत् प्रसंगाद्दुष्टशकुनानांदानमाह दुःशाकुन्येइति शकु
नस्यभावः शाकुन्य दुष्टंचतच्छाकुन्यंचदुःशाकुन्यंतस्मिन्दुष्टशकुनेप्रस्थानकालेसंभूतेसतिसाज्यंसघृतंस्वर्णंविप्रेभ्योदत्वास्वेच्छाभिर्गच्छेत् ११
अथशुभसूचकशकुनान् शार्दूलविक्रीडितेनाह विप्राश्वेति विप्राबह्वोद्वौवानल्पकः अश्वनः प्रसिद्धः द्विरोहस्ती अनुघ्नतः फलान्नदुग्धदधी नियमि

सूर्यैद्वोर्बिंबेसौवर्णेकृत्वाविप्रेभ्योदद्यात् दुःशाकुन्येसाज्यंस्वर्णंदत्वागच्छेत्स्वेच्छाभिः ११ विप्राश्वेभफलान्नदुग्धदधिगोसि
द्धार्थपद्मांबरवेश्यावाद्यमयूरचापनकुलाबँद्धैकपश्चामिषम् सद्वाक्यकुंकुमेक्षपूर्णकलशच्छत्राणिमृत्कन्यकारत्नोष्णीषसितो
क्षमद्यसस्फतस्त्रीदीप्तवैश्वानराः १००

द्धानिगौः धेनुः सिद्धार्थः सर्षपः पद्मंकमलं अंबरंवस्त्रंस्वेच्छं वेश्यागणिका वाद्यंमर्दलादिमयूरचा
षौ पक्षिणौ नकुलः प्रसिद्धः बद्धैकपशुः रज्ज्वादिबद्धोवृषादिः आमिषंमांसं सद्वाक्यंकार्यसिद्धिरस्त्वित्यादिकं कुंकुमादीनिपंचकादीनिइक्षुः प्र
सिद्धः सकलः नतुरबंडितः जलपूर्णकलशः संमुखः छत्रंप्रसिद्धम् मृत्तिका कन्याकुमारी रत्नंमाणिक्यादि उष्णीषंशिरोवेष्टनम् सितोक्षः श्वेत
वृषः अयमबद्धोपि मद्यंप्रसिद्धम् सस्फतस्त्रीसपुत्रास्त्री दीप्तोजाज्वल्यमानोग्निरिति १०० अन्यच्छार्दूलविक्रीडितेनाह आदर्शंजननिआद

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

शोदर्पणं अंजनंकज्जलम् धौतवस्त्रउज्ज्वलीकृतवस्त्रोरजकः वस्त्रनिर्णेक्तामीनोमत्स्यः आज्यंघृतंसिंहासनंदेवादेः शवमेवशावंमृतकंपृष्ठगामिलो
करोदनरहितम् ध्वजःपताका मधुक्षौरं छागोमेषः अस्रुधनुरादि गोरोचनंप्रसिद्धम् भारद्वाजः पक्षाक्षी नृयानंस्रुरवासनादि वेदविनादो
वेदध्वनिः मांगल्यम् प्रसिद्धम् गीतंगानम् अंकुशोहस्तिनिवारणार्थंवस्त्रम् एतेषदार्थाः गतुर्भूपतेः प्रयाणसमयेसमुत्थंदृश्यमानाः सत्फल
दाः शुभफलदाः तथारिक्तोजलरहितोघटःकुंभः स्वानुगः स्वस्यपश्चाद्भागगामी सोपिशुभफलदः कश्यपः कार्यसिद्धिर्भवेद्दृष्टेवशेशेदनव
र्जिते प्रवेशेरोदनयुतः वशःस्यानुशिवप्रदः वसंतराजः आदर्यरिक्तं कलशंजयार्थीयदिव्रजेत्को॓पिसहाध्वगेतम् पूर्णंसमादायनिवर्तनेसो

आदर्शंजिनधौतवस्त्ररजकोमीनाज्यसिंहासनंशावंरोदनवर्जितंध्वजमधुच्छागास्रुगोरोचनम् भारद्वाजनृयानवेदनिनदामांग
ल्यगीतांकुशाद्दृष्टाःसत्फलदाःप्रयाणसमयेरिक्तोघटःस्वानुगः १०१ यथाह्रुतार्थः पथिकस्तथैवेति अथकेश्चिल्लग्नवशेनशकुनाउ

क्तः लग्नेवाक्यनिशम्यतांब्राह्मणःसंमुखाःस्त्रियः बुधशुक्रौचकेंद्रस्थौसवत्सागोःमहस्थते चंद्रः सूर्यश्चभवतिदशमस्थोयदाथवा दीपाद
र्शोस्रुमनसोरजकोधौतवाससा स्रुतस्थानेयदासौम्ये वृषोबन्धुस्रुसंमुखः चंद्रोगुरुश्चसहजेश्वानोवामांगभागतः सर्वेकर्मायनवमेभा
रद्वाजोथनाकुलः चाषस्यदर्शनंवास्याद्वामांगेत्यंतदुर्लभम् आदित्योराहुसौरीचसहजस्थोकुमारिका प्रौढानांस्रुभगानांवादर्शनं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सर्वकामदम् षष्ठेतृतीयेकर्मायेभौमश्चेत्तफलंभवेन् दास्यौवैश्याः सुरामांसंलाभश्चैवसुनिश्चितः सप्ताष्टपंचमेयस्यजीवोज्ञोवाव्रवर्तते आदर्शश्चलाभदः राहुर्भौमश्चमंदश्चलग्नाद्यदितृतीयगाः उद्धृतंगोमयंपथ्यंच्छीघ्रंलाभधनंदिशेत् इत्यादयः शकुनाः शकुनग्रंथेभ्योज्ञेयाविस्तारभयादिहनोक्ताः १०१ अथापशकुनान्शार्दूलविक्रीडितेनाह वंध्येति वंध्याप्रसिद्धा चर्मप्रसिद्धम् तुषंधान्यादितुषम् अस्थिसर्पलवणानिप्रसिद्धानि अंगारोनिर्धूमोग्निपिंडः इंधनम् पाकयोज्यम् क्लीबः षंढः विट् उद्धृताविष्ठा अस्त्रीविष्ठाविमौसमावित्यमरः तैलंप्रसिद्धम् उन्मत्तोमद्य

वंध्याचर्मतुषास्थिसर्पलवणांगारेंधनक्लीबविट्तैलोन्मत्तवसौषधारिजटिलप्रव्राड्व्रिणव्याधिताः नग्नाभ्यक्तविमुक्तकेशपतिताव्यंगक्षुधार्तासृक्स्त्रीपुष्पसरठःस्वगेहदहनंमार्जारयुद्धंक्षुतम् १०२

भूताद्यावेशवान् वसाशरीरांतर्धातुविशेषः औषधंप्रसिद्धम् अरिः शत्रुः जटिलोजटावान् प्रव्राट् संन्यासी तृणंप्रसिद्धम् व्याधितोचिकित्स्यव्याधिमान् नग्नः अपरिहितवस्त्रः कुमारव्यतिरिक्तः अभ्यक्तः कृततैलाभ्यंगोस्नातः विमुक्तकेशः असंयतकेशः पतितोमद्यपानाद्यभिशापवान् व्यंगश्छिन्ननासिकादिः क्षुधार्तः क्षुत्पीडितःअसृक् रुधिरम् स्त्रीणामृतुः सरठः कृकलासः स्वगेहदहनम् स्वगेहेग्निदाहः मार्जारयुद्धंप्रसिद्धम् क्षुतंशिंका १०२ अन्यदपिशार्दूलविक्रीडितेनाह काषायिणि काषायोरागविशेषः तेनरक्तंवस्त्रंकाषायम् तद्वान् गुडनक्रेप्रसिद्धे पंकः कर्दमः विधवाकुजो प्रसिद्धो कुटुंबेक- १३९

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University,Ramtek Collection

लः पुत्रादिभिः कलहः वरुत्रादेः आदिशब्देन कमंडलुछत्रादेः रवलनंनिर्निमित्तंस्वहस्तात्पतनम् तुलायामहिषास्तेषांसमरंयुक्तं कृष्णवर्णानि धान्यानिमाषादीनि कार्पासतूलम् वमनंवांतम् दक्षेदक्षिणभागेगर्दभशब्दः अतिरुत्क्रोधाधिक्यम् गर्भिणीगर्भवतीमुंडोमुंडितशिरस्कः आर्द्रांबरः आर्द्रवस्त्रः दुर्वचः स्वमुखेत्थंवादुष्टवाक्यम् अंधबधिरौग्रसिन्हौ उदक्याराजस्वलास्त्री एनेपदार्थाः गंतुःपुंसः यानसमयेदृष्टाः संतोनशुभाः किंतु अशुभफलदाः नारदः सर्वदिक्षु क्षुतंनेष्टंक्षुतंमरणप्रदम् अफलंतश्छुतंवाक्यंदृन्हपीनसकेतवैरिति औषधेनायमारोहेवि

काषायीगुडतक्रपंकविधवाकुक्कुराःकुटेबेकलिर्वस्त्रादेःरवलनंलुलायसमरंकृष्णानिधान्यानिच कार्पासंवमनंचगर्दभरवो दक्षेतिरुद्गर्भिणीमुंडार्द्रांबरदुर्वचोःधबधिरोदक्यानदृष्टाःशुभाः १०२ गोधाजाहकसूकराहिशशकानांकीर्तनंशोभनंनोशब्दो नविलोकनंचकपिरुक्षाणामतोव्यत्ययः

वादेशयनेशाने विद्यारंभेबीजवापेक्षुतंसमस्तशोभनमिति १०२ अन्यान्यच्छकुनशार्दू लविक्रीडितेनाह गोधाजाहकेति गोधाप्राणिविशेषः गोहइतिभाषयाजाहकोगावसंकोचीप्राणिविशेषः सूकरः प्रसिन्हः अहिःसर्पः शशकः प्रसिन्हः यानसमयेएषांगोधादीनांकीर्तनंस्वमुखेनान्यमुखेनवोच्चरणंशुभंनपुनरेतेषांगोधादीनांशब्दोशुभम् अथवाविलोकनंदर्शनंनिषिद्धम् कपिरुक्षाणांकपीनांवानरादीनांरुक्षाणांभल्लुकादीनांअतोगोधादिभ्योव्यत्ययोज्ञेयः यद्यावानराणांभल्लुकानांकीर्तननिषिद्धम् तेषामे

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वदर्शनंशब्दितंवाननिषिद्धम् शुभमित्यर्थः नशुत्तारदृति नद्यागंगादेरुत्तारणेभयेभयसंबंधिनिकार्येपलायनादिके प्रवेशेगृहप्रवेशेसमरेसंग्रामेनष्टार्थस्यनद्रष्ट याज्ञ.
व्यस्यसंवीक्षणेगवेषणेप्राणुक्ताः शकुनाःव्यत्यस्तावपरीतान्नेयाः शुभशकुनाविप्राश्वेत्यादयोशुभान्नेयाः वंध्याचर्मेत्याद्यशुभशकुनाःशुभफलदात्रेयाः नृपेतिनृ
पदर्शनार्थंगमनेयात्रायामुदिताविप्राश्वेत्यादयःशुभान्नेयाः नृपावलोकनेशकुनः प्रयाणवदित्युक्तोराजदर्शनस्यभयस्थानत्वादपवादोयम् १०४अथान्य
दप्यनुष्टुभाह वामांगेदृति कोकिलावल्ल्योप्रसिन्द्रोपोतकीदुर्गेति सूकरीजात्यवटिकारलापक्षिविशेषः पिंगलाभैरवी छुछुकाछुछुदरी शिवाशृगाली पु

नपुंसकान्नारभयप्रवेशसमरेनष्टार्थसंवीक्षणेव्यत्यस्ताः शकुनानृपेक्षणविधौयात्रोदिताःशोभनाः १०४ वामांगकोकिलापल्वीपोतकी
सूकरीरला पिंगलाछुछुकाश्रेष्ठाशिवापुरुषसंज्ञिता १०५ छिक्करःपिक्ककोभासःश्रीकंठोवानरोरुरुः स्त्रीसंज्ञिकाःकाकऋक्ष
श्वानस्फदक्षिणाःशुभाः १०६ प्रदक्षिणगताश्रेष्ठायात्रायांमृगपक्षिणः

रुषसंज्ञितापुंनाम्नः कपोतरंजनतित्तिरिहेमादयः एतेगच्छ
तानराजादीनांवामांगेवामभागेशस्ताःस्युः १०५ अन्यदप्यनुष्टुभाह छिक्करदृति छिक्करोमृगजातिःपिक्ककः पक्षिविशेषःभासः श्रीकंठः वानरा
एतेप्रसिन्द्वाः रुरुर्मृगविशेषः स्त्रीसंज्ञकाः स्त्रीनाम्नांमृगपक्षिणः दक्षिणभागगाः शुभाः शेषाःप्रसिन्द्वाः १०६ अथोक्तव्यतिरिक्तानांमृगप- १४०
क्षिणांसामान्यनः प्रदक्षिणेनशकुनमनुष्टुभाह प्रदक्षिणगताइति रुरुव्यतिरिक्तमृगाः पक्षिणश्चयात्रायांप्रादक्षिण्येनगताश्चलिताः श्रेष्ठाः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

शुभफलदाःस्युः परंतु ओजामृगाविषमसंख्यास्थिपंचसमादयश्चेद्व्रजंतोदृष्टास्तदाऽतिधन्याः स्युः वामेऽति स्ववामभागेखरस्वनोगर्दभश्च अतिधन्यः अथशकुनानांकियतांकालविशेषैर्बलत्वमाह वराहः नग्रामेरण्यगोग्राह्योनारण्याग्रामसंस्थितः दिवाचरोनशर्वर्यांनचनक्तचरोदिवा द्वंद्वरोगार्दितस्तत्रकलहामिषकांक्षिणः आपगांतरितामत्तानग्राह्याः शकुनाः क्वचित् रोहिताश्वाजबालेयकुरंगोष्ट्रमृगाःशशाः निष्फलाः शिशिरेत्वावसंतेकाककोकिलौ ननुभाद्रपदेग्राह्याः सूकराश्वबृकादयः शरद्याक्षादगौक्रौंचाः श्रावणेहस्तिचातकौ व्याघ्रर्क्षवानरद्वीपमहि

ओजामृगाव्रजेन्नोतिधन्यावामेखरस्वनः १०७ आद्येपशकुनेस्थित्वाप्राणानेकादशव्रजेत् द्वितीयेषोडशप्राणांस्तृतीयेनक्वचिद्व्रजेत् १०८

षासबिलेशयाः हेमंतेनिःफलास्तेयाबालाः सर्वेविमानुषाविति प्रभृतयःशुष्कद्रुमकंदकीषुश्मशानभस्मास्थितुषाकुलेषु शाकारशून्यालयजर्जरीषु सौम्योपिपापः शकुनः प्रकल्प्यः दैवज्ञमनोहरे वरश्चयेदुर्जनकालसर्पौवरंक्षिप व्याघ्रमुखेस्वमंगंवरंतरेद्वारिनिघ्नंझंझाभ्यां नोल्लंघयेद्दुः शकुनंकदापि १०७ अथावश्यककार्येविरुद्धशकुनेजातेपिपरिहारमनुष्टुभाह आद्यइति आवश्यककार्येविरुद्धशकुनेजातेएकादशप्राणान्स्थिता एकादशप्राणामतिक्रम्य कालंस्थित्वेत्यर्थः ततः समीचीनेशकुनेव्रजेत् तत्रापिविरुद्धेशकुनेसद्वृत्तोषोडशसंख्यकान् प्राणान् स्थित्वाशुभशकुनेव्रजेत् तत्रापिपुनस्तृतीयेविरुद्धेशकुनेसंवृत्तेक्वचिदपिनव्रजेत् किंतुपरिवृत्यगृहमागच्छेत् दशगु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

र्वक्षैरैः प्राणइनिकरयपेननुप्राणायामत्रयमवप्रतीक्ष्यमित्यक्तम् यायीविरुद्धंशकुनमादौदृष्ट्वाप्रयत्नतः प्राणायामत्रयंकुर्याद्विनीयेद्विगुणंचरेत्
भृतीयेपुनरावृत्तश्शांत्यायायाद्विनांतरेइति १०८ अथयात्रानिवृत्तौगृहप्रवेशमुपजात्याह यात्रानिवृत्तावितिमृदूनिचित्रानुराधामृगरवत्यंशु
वाणिरोहिण्युत्तराश्च एभिर्नक्षत्रैः राज्ञोयात्रानिवृत्तौ प्रवेशनंशुभमदम् क्षिप्रचरैर्नक्षत्रैः अश्विनीपुष्यहस्ताभिजिद्भिः श्रवणधनिष्ठाशतना
रापुनर्वसुस्वातीभिश्चप्रवेशनेपुनरपिगमोयात्रास्यात् तस्मादेतानिमध्यमानिह्युशानिनक्षत्रेषु प्रवेशेकर्मात् रुग्भादीनांनाशः यया विशारवा
यांप्रवेशस्त्रियाराज्ञानाशः कृत्तिकायांप्रवेशेगृहनाशोगृहंदग्धंस्यात् दारुणभेमूलज्येष्ठार्द्राश्लेषासुप्रवेशेपुत्रस्यनाशः उग्रभेपूर्वात्रय

यात्रानिवृत्तौशुभदंप्रवेशनंमृदुध्रुवैःक्षिप्रचरैःपुनर्गमः द्व्युशनलेदारुणभेतथोग्रभेस्त्रीगेहपुत्रात्मविनाशनंक्रमात् १०९

भरणीमघासुप्रवेशेआत्मनः स्वस्यैवराज्ञोनाशः स्यादित्यर्थः लग्नादिविचारोगृहप्रवेशप्रकरणाज्ज्ञेयः अत्रेदंविचार्यम् यत्रमासेयात्राकृ
नातन्मासान्नवमेमासियात्रादिनान्नवमदिनेचप्रवेशोनविधेयः गर्गः निर्गमान्नवमेमासिप्रवेशोनैवशोभनः नवमेदिवसेचैवप्रवेशोनैवकारयेदिति
१०९ अथविवाहप्रकरणोक्तदोषानिदेशंप्रागुक्तदोषांश्चशिष्याणामवधार्याथेमंजुभाषिण्याह अयनर्क्षेति एतेअयनशूलादयोदोषा
विवाहप्रकरणोक्तदोषाश्चयात्रायांनेष्टाः तत्रायनशूलः सौम्यायनेसूर्यविधूनदोत्तरामिति मासोद्भवः शूलोद्विविधःग्रंथांतरोक्तः वृषादिवि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

त्रिराशिषर्केप्राच्यादिदिक्कनगंतव्यमित्येकः कपाटकंटकादिश्चद्वितीयः स्वरोदयेत्रयस्त्रयोदशाद्याश्चपूर्वाशादिबुधैः क्रमात् रा रायोदशेवंतुमेषां
नाः सृष्टिमार्गतः यत्रपूर्वादिकाष्ठायांवृषराज्यादिगोरविः सादिशास्तमितात्रेयातिस्रः शेषाः राहोर्हिताइति कपाटकंटकादिर्येथाकपादपूर्वनो
त्रेयंकार्निकादिश्रिकंनथा नभस्थतोवास्तुमधोरकेनकंटकइतिज्योतिषार्कवचनात् नक्षत्रशूलः नपूर्वविधिशक्रभेनविधुसौरिवारेनये
नि तिथिशूलः योगिनी नवभूम्यइति संमुखवसिनस्तादिक्कपाः संमुखः शुक्रः संमुखोबुधः संमुखोदिक् स्वामीललाटी भृगुवक्रनादिभा

अयनर्क्षमासतिथिकालवासरोद्भवशूलसंमुखवसिनस्तादिक्कपाः भृगुवक्रनादिपरिघारव्यदंडकरुग्ऋतुजाद्यशौचमपिचात्मवा
दिकम् ११० मृतपक्षरिक्तरवितर्कसंख्यकास्तिथयश्चसौरिरविभौमवासराः दिशब्दान् क्षीणत्वास्तमितत्वपराजितत्वबाल्यादि

कम् वक्रास्तनीचेत्युक्तम् परिघारव्यदंडः पूर्वादिषुचतुर्दिक्षित्यक्तः रुग्ऋतु जाद्यशौचम् स्वस्त्रीऋतुजंआर्तवंस्नानकालपर्यंतम् आशौचं
जननाशौचंमरणाशौचंच उत्सवोदीपोत्सवः आदिशब्देनविवाहव्रतबंधादिरिति ११० अन्यदपिमंजुभाषिणीछंदसाह मृतपक्षेति मृतः प
क्षः तमोरुक्तनाराः स्मृताविश्वसंख्याइत्याद्युक्तः रिक्तरवितर्कसंख्यकाः चतुर्थीनवमीचतुर्दशीद्वादशीषष्ठ्यस्तिथयः उपलक्षणत्वादष्टमी
पूर्णिमामावास्याशुक्लपक्षप्रतिपदः सौरिभौमरविवाराः वामपृष्ठगविधुः अजवृषभमिथुनकुलीराद्यादिजातकोक्त्यावामपृष्ठराशिगतः आ-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

डलोरवेर्भतोऽभोन्मिनिरिति त्रमणमपि ज्ञेयम् वस्रूपंचकंधनिष्ठोत्तरार्द्धसंचनक्षत्राणि अभिजिन्मुहूर्त्तश्चदक्षिणेवर्ज्यः एतेपंचांगदोषाः १११ अ
थलग्नदोषानुस्त्रग्धरयाह लग्नेइतिजन्मराशेर्जन्मलग्नाद्वा ऽष्टमगृहे अहिनर्क्षाच्छ्रुजन्मराशेर्जन्मलग्नाद्वाषष्ठम् जन्मलग्नंयात्रालग्नेनदीक्षाः ते
षांजन्मराशिजन्मलग्नाभ्यामष्टमभवनयोः स्वामिनः रिपुजन्मराशिजन्मलग्नाभ्यांषष्ठभवनयोः स्वामिनोर्वायात्रालग्नेकुंभर्मीनयोर्नवलवोन
वांशलग्नंचपृष्ठोदयागोजाश्विकर्किमिथुनाः समृगानिशाख्याः पृष्ठोदयाविमिथुनाइत्याद्युक्ताः पृष्ठाशासंस्थमृक्षगंतद्भादिखिलोमलग्नम् द

अपिवामपृष्ठगविधुस्तथाडलोवस्रूपंचकाभिजिदथापिदक्षिणे १११ लग्नेजन्मर्क्षतच्चोमृनिगूढमहिनर्क्षाच्छ्रुषष्ठनदीक्षावालग्ने
कुंभमीक्षनवलवननूचापिपृष्ठोदयंच पृष्ठाशामृक्षसंस्थंदशमंशनिरथोसमंचापिकाव्यः केंद्रवक्राश्चवक्रीयहदिवसविवाहो
क्तदोषाश्चनेष्टाः ११२ इतिमुहूर्तचिंतामणौयात्राप्रकरणंसमाप्तम् छ अथवास्तुप्रकरणारंभः शमेशनिः सप्तमेकाव्यः

शुक्राकेंद्रेवक्राः वक्रिणोगृहाः वक्रियहवाराश्च एतेदोषाः विवाहोक्तदोषः उत्पातान् सहपातदग्धतिथिभिरित्याद्युक्ताः तेसर्वेयात्रायांवर्ज्याः त
त्रसप्तमशुक्रव्यतिरिक्तोजामित्रदोषोनास्तीतिज्ञेयम् ११२ इतिप्रमिताक्षरायांयात्राप्रकरणंसमाप्तम् छ अथवास्तुप्रकरणंव्याख्यायते गृहनिर्मा
णप्रयोजनंभविष्यपुराणे गृहस्थस्यक्रियाः सर्वानसिद्ध्यंतिगृहंविना यतस्तस्माद्गृहारंभप्रवेशसमयौब्रुवे गृहंस्वसत्ताकं नासिद्ध्यंतिनिः फ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

क्षभवंतीत्यर्थः इत्याद्यर्थमनस्यालोच्यग्रामादिषुस्वस्यशुभाशुभंलाभालाभादिविचारंशार्दूलविक्रीडितेनाह यद्भमिति नामभात् व्यावहारिकनामराशेर्नक्षत्रिकारव्या यस्यग्रामादेर्भंयथा चरणाद्रिसंज्ञकोग्रामराशिः मीनाख्यः सचेद्वितीयोनवमाःपंचमःएकादशसंख्योदशमश्चस्यात्तदासौग्रामः स्वस्यशुभः स्यात् अन्यथानशुभइत्यर्थः यथानीलकंठराशेर्नक्षत्रिकारव्या तत्संज्ञमोमीनराशिश्चरणाद्रेरनश्चरणाद्रिर्नीलकंठस्यवासयोग्यः नामर्क्षेऽस्तंच अन्यनामराशेरेवग्राह्यः काकिण्यांवर्गशब्दोचवादेद्युतेस्वरोदये मंत्रेपुनर्भूवरणेनामराशेः प्रधानत्वति अथग्रामात्मनोरुत्तमर्णाधमर्णत्वंचाह स्वंवर्गमिति वर्गास्तु अकचटतपयशवर्गाः स्वर्गेशमार्जारशुनांसर्परक्षुमृगावानांनिजपंचव

यद्भमंकस्तेशदिग्भिनमसौग्रामःशुभोनामभात्स्वंवर्गेद्विगुणंविधायपरवर्गाढ्यंगजैः शेषितम्

वैरिणामष्टोद्धृत्यकृत्वा तत्रयस्यपुंसोयत्संख्याकोवर्गोगरुडादिस्तद्वर्गसंख्यांद्विगुणंविधायपरस्यग्रामादेर्वर्गसंख्ययाढ्यांचकृत्वानैरष्टभिः शेषितमवशिष्टंनाः पुंसः कारिण्योज्ञेयाः एवंग्रामादेरपिवर्गसंख्याद्विगुणीकृत्वापरस्यपुंसोवर्गसंख्यायाढ्यांकृत्वागजैर्भजेद्यदवशिष्टंग्रामस्यकाकिण्योभवंति एवमनयोः पुरुषग्रामयोः काकिणीनांविवराद्यस्याधिकाअवशिष्यंतेसोर्थदः परस्यलाभदः यथानीलकंठस्यवर्गः सर्पः तत्संख्या ५ द्विगुणः १० चरणाद्रिवर्गः सिंहः ३ तत्संख्ययायुक्ताः १३ गजभक्तावशेषं ५ नीलकंठस्यकारिण्यःएवंग्राम

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वर्गसंख्या ३ द्विगुणा ६ नीलकंठवर्ग ५ संख्यायायुक्ताः ११ अष्टभक्तशेषं ३ ग्रामस्यकाकिण्यः द्वयोरंतरशेषम् २ नीलकंठस्याधिकत्वेन
दातृत्वाद्द्रव्यहानिरित्यर्थः उक्तंच स्ववर्गे द्विगुणीकृत्यपरवर्गेनयोजयेत् अष्टभिस्तुहरेद्भागंयोधिकः सऋणीभवेदिति अथद्वारवेशनमाह अथ
र्निद्विजादिराशीनांपुंसांक्रमेणपूर्वतः ग्राच्यादिदिक्चतुष्टयेद्वारंहितम् यथा द्विजराशीनांकर्कवृश्चिकमीनानांपूर्वदिशिवैश्यराशीनां वृषक
न्यामकराणांदक्षिणादिशिशूद्रराशीनां मिथुनतुलाकुंभानांपश्चिमदिशि नृपराशीनांमेषसिंहधनुषांउत्तरदिशिद्वारंहितम् १ अथराशिपर

काकिण्यस्त्वनयोश्चनद्विवरोयस्याधिकाःसोर्थदोयद्वारंद्विजवैश्यशूद्रनृपराशीनांहितंपूर्वतः १ गोसिंहनक्रमिथुननंननिवसे
न्मध्येग्रामस्यपूर्वककुभोलिमृषागनाश्च कर्कीधनुरुलभमेषघटाश्चनद्वर्गाः स्वपंचमपराबलिनः स्मरैन्द्र्याः २

त्वेनग्रामनिवासेनिषिद्धस्थानानिवसंततिलकयाह गोसिंहेति वक्तुमिष्टस्यग्रामस्यवस्त्रविभागवन्न वधाविभागं कृत्वामध्येविभागेगो
सिंहनक्रमिथुननंननिवसेत् वृषसिंहमकरमिथुनराशिमंतः पुरुषानवसेयुः अथपूर्वककुभः पूर्वदिशानोऽदिगनोऽदिक्षु अलिर्वृश्चिकः
तदादिराशिमंतः पुरुषानवसेयुः यथा पूर्वस्यांवृश्चिकः आग्नेय्यांझषोमीनः दक्षिणस्यांकन्या नैर्ऋत्यांकर्कः पश्चिमायांधनुः वायव्यांनु
लाउत्तरस्यांमेषः ईशान्याकुंभः नवसेदित्यर्थः यथा अवर्गःपूर्वस्याम् कवर्ग आग्नेय्याम् चवर्गोदक्षिणस्याम् टवर्गोनैर्ऋत्याम् तवर्गःपश्चिमा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

याम् पवर्गोवायव्याम् यवर्गउत्तरस्याम् शवर्गईशान्याम् बलीइत्यर्थः कीदृशः वर्गाः स्वपंचमपराः स्वस्मात्पंचमः परः शत्रुर्येषांतेयथा अव
र्गाः पूर्वस्यांबली अनेनपश्चिमायांहारंविनासोनविधेयः एवंकवर्गादीनामपिवाय्व्याद्यौहारंनिवासोवानविधेयः २ अथेष्टनक्षत्रायाम्याइष्टभूम्या
विस्तारायामिंद्रवज्रेंद्रवंशापूर्वार्द्धेनाह एकोनिनेति स्वेष्टायेतिच तत्रराशिकूटादिदंपत्योश्चिंतयेदितिवसिष्ठोक्तेः यदेवनक्षत्रंव्यवहारनाम्नावि
वाहोक्तमेलापकविधिनाशुभप्रदंस्यात् तदेवस्वेष्टभंकल्प्यम् यश्चध्वजाभ्रष्टायेविषमआयईप्सितः स्यात्सएवेष्टायः कल्प्यः ताभ्यांविस्ता
रायामज्ञानम् यथा नीलकंठस्यानुराधानक्षत्रंतस्यरोहिण्यासहमेलापकः संभवतीतीष्टभंरोहिणीकल्पितम् तत्संख्या ४ एकोनिनेष्ट

एकोनिनष्टर्क्षहृताद्विनिघ्योरूपोनितेष्टायहृतेंदुनागैः युक्ताघनैर्वा ७ श्चापियुनाविभक्ताभूपाश्विभिःशेषमितोहिपिंडम्

र्क्षं १ अनेनद्विनिघ्नो १५२ हृताः ४५६ इष्टायः सिंहः कल्पितः तृतीयः रूपोनितइष्टोयः २ अनेनेंदुनागाः ८१ गुणिताः १६२ युताः ६१८ घनैश्च १७
युताः ६३५ भूषाश्विभि २१६ र्विभक्तः १०३ इदमेवक्षेत्रफलंगृहस्यइष्टानयक्षत्रभवम् अथकल्पितदैर्घ्यम् २९ अनेनभक्तोलब्धोविस्तारः ७ अथ
कल्पितविस्मृतिः ७ भक्तोलब्धंदैर्घ्ये २९ अत्रगोपीराजाचार्यकृतंसूत्रम् विष्णुव्येकायगोभू १९ हतिघ्नयुजिफलंगोपिराजोभशेषात्सायंवेष्टा
ष्टिहग्ध्या २१६ युतमहिहनाहक २ प्रकृत्या २१ रन्यविश्वे १२ बाणाः ५ सिन्धा २४ ष्टि १६ नागो ८ ङ्ग २७ निधृति १९ गिरीश ११ ख्या ३ कृतीं २२ द्र १८ र्नु ६ नवा २५

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्वष्टं १७ क ९ क्ष्मा १ नरसे २० नां १२ र्णव ४ विक्लीन २३ दिना १५ द्या ७ कृती २६ भेंदु १८ काष्ठा १० गोपीराजः कथयति विष्णुम् गोभूहनियुजिनभि अहिहना
हक प्रकृत्यास्व्यविश्वादयः फलंआह विगतः एकोयस्मात्सव्येकः सचासौ आयश्चव्यकायः ध्वजादिरिष्टायः सचगोभूवश्च एषांपरस्परगुणानाव्ये
कायगोभूहति श्वभंचव्येकायगोभूहति भेतयोयक्कव्येकायगोभूहति भयक्कतस्मिन् सतिभशेषात्भै २७ भैक्तेसतियच्छेष तस्माद्विष्णुनामानं
शिष्यंअहिहना अष्टगुणिनाहकद्वौ प्रकृत्यास्व्याएकविंशतिः विश्वेत्रयोदशेत्यादि योगृहक्षेत्रफलम् सायंइष्टायसहितम् आहवदनि
अत्रोदाहरणम् इष्टाय १ व्येकः २ गोभू १९ हतिः ३८ इष्टर्क्षैरोहिणीनत्संख्यया ४ युतम् ४२ अस्माद्वैः २७ शेषं १५ एतत्संख्यया फलम् २५ अहि

स्वेष्टानयक्षेत्रभवोर्थदैर्घ्यहृत्साहिस्मृतीविस्मृतिहृच्चदीर्घता

८ हतम् २०० सायम् २०१ इदंस्वेष्टायनक्षेत्रभवं क्षेत्रफलं पूर्वसममव महहृहप्रमाणमाह वेतिवा अथवा इष्टायसहितंजानंयत्क्षेत्रफलंअहि
हृग्घ्येषुयुतं अष्टिश्चदृशश्चअष्टिदृशः अष्टिदृग्भिःषोडशाधिकद्विशत्या २१६ हतोगुणितोयइष्टः एकाहित्याद्यंकः तेनयुक्तकार्यमित्यर्थः अत्रैगचा
र्यगपोव्रगौपिराजस्यापिपद्यम् इष्टर्क्षाढ्यमुनींदवोहिगहिहृच्छेषाप्तजेत्वायतोनोवेच्छुत्थंतिशोध्यमष्टसहिताच्छेषविहृत्साग्रकम् चेस्यादिष्ट १४४
युतंयथातुनदशेषस्यादथोरामस्तत्साससाहिकरान्विताः फलमभीष्टायर्क्षजंजायते सिद्धैर्भक्तः स्यात्कशादिष्टदीर्घमानार्थंचैकादिनिघ्नान् भभोगान्

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नावद्यावत्प्रक्षिपेदिष्टमानि विस्तारः स्यादिष्टदैर्ध्येण भक्ते ३ अथोत्तरार्धेनध्वजाद्यायानाह आर्यैर्वर्णपरत्वेनद्वारनिवेशनमुपजात्याह आयाइति ध्वजादिकाइति पिंडेक्षेत्रफलेअष्टशेषिते यदवशिष्टं तत्संख्यमिताध्वजादिकाआयाः स्युः ध्वजधूमोसिंहोश्वाकुक्कुरःगौर्वृषःखरोगर्दभः इभोहस्तीध्वांक्षः काकः स्वार्थैकः ४ सर्वदिशीति ध्वजारव्ये आयेसर्वदिशिदिक् चतुष्टयेपिगृहद्वारंकार्यम् नपश्चिमांदिशि तथावृषारव्ये प्राच्यांदिश्येवद्वारं कार्यनान्यदिक्षु गजारव्ये आयेप्राग्यमयोः पूर्वदक्षिणदिश्योः गृहद्वारंकार्यम् आयानांप्रयोजनमाह विश्वकर्मा वृषंसिंहं गजंचै

आयाध्वजोधूमश्वगोखरेभध्वांक्षगाः पिंडइहाष्टाशेषिते ४ ध्वजादिकाः सर्वदिशिध्वजेमुखंकार्यंहरौपूर्वमयोत्तरेतथा प्राच्यांवृषेप्राग्यमयोर्गजेथवापश्चादुदक्पूर्वयमेद्विजादिनः५ वरवुंटेकर्पटकाटयोः द्विपः पुनः प्रयोक्तव्योवापीकूपसरः स्रुच मृगेंद्रमासनेद्वाच्छयनेषुगजंपुनः वृषंभोजनपात्रेषुछत्रादिषुपुनर्ध्वजम् अग्निवेश्मस्रुक्सर्वेषुगृहेवन्ध्यपजीविनाम् धूमंनियोजयेत्क्वेचित्स्थानंम्लेच्छादिजातिषु खरोवेश्यागृहेशस्तो ध्वांक्षश्चापिकुटीषुच वृषसिंहध्वजश्चापिप्रासादपुरवेश्मनि गजायेवाध्वजार्थेवागजानांसदनंशुभम् अश्ववालयंध्वजायेचश्वेतायेवृषभेपिवा अमंत्रशस्त्रवस्त्राणां वृषायेवाध्वजेपिवा पादुकोपानहोकार्येसिंहारव्येप्यथवाध्वजे उक्तानामप्यनुक्तानांसर्वेषांचध्वजः शुभइति अथब्राह्मणादिवर्णपरत्वेनद्वारनिवेशनमाह अथवेति द्विजादितो ब्राह्मणादिवर्णविभागेनपश्चादुदक्पूर्वयमेयथा ब्राह्मणस्यपश्चान्मुखम्

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

क्षत्रियस्योदङ्मुखम् वैश्यस्यपूर्वमुखम् शूद्रस्यदक्षिणामुखमित्यर्थः श्रीपतिः ध्वजेपतीचीमुखमग्रजानामुदङ्मुखमनुजानांचसिंहे विशोद्व
षेप्राग्वदनंगजेतु शूद्रस्ययाम्यायनमामनंतीति ५ अथगृहारंभेविशिष्यकालनिषेधमुपजातमाह गृहेशेति अर्केहीज्यशुक्रेविबलेनिर्बलेअस्तं
अस्तंगतेनीचेनीचराशिगतेसतिक्रमात् गृहेशतत्स्त्रीस्फरवित्तनाशोभवति यथा सूर्येनिर्बलेनीचस्थितेगृहेशस्यनाशः इंदौचंद्रेनिर्बलेअस्तमि
तेनीचगतेवागृहेशस्यस्त्रीनाशः गुरौईज्येनिर्बलेऽस्तगेनीचगतेवागृहेशस्यस्फरवनाशः शुक्रेनिर्बलेऽस्तगेनीचगतेवावित्तनाशः वसिष्ठस्फुटी
चेशनुगतेजीवेशुक्रेचंद्रेश्वरावौ निर्मितंसदनंशश्वदतिनिःस्वत्वामाप्नुयादिति अस्तदोषोऽत्रनग्राह्यः प्रातिदैवसिकोबुधैः नास्तिदोषःसदा

गृहेशतत्स्त्रीस्फरवित्तनाशोःकेंद्वीज्यशुक्रेविबलेऽस्तनीचे कर्त्तुःस्थितिर्नोविधुवास्फुनोर्भेपुरस्थितेपृष्ठगतेरवनिः स्यात् ६

चंद्रेनभेत्रेऽस्यनीचनइति कर्त्तुरिति यन्नक्षत्रेदिनचंद्रस्तद्विधुभम् यद्गृहस्यविस्तारायामवशादुसन्नभंतद्गृहभंतस्मिन्पुरस्थितेसतिकर्तुर्गृ
हनिर्माणकर्त्तुस्तद्गृहेस्थितिर्निर्वासोनस्यात् पृष्ठगतेवाविधुवास्फुनोर्भेसतिस्वनिः स्वननंचोपकृतायद्वारंतद्दशात्सर्वस्वहानिः स्यादित्यर्थः पुरः
पृष्ठस्थितत्वंचदिग्द्वारभक्रमेण यथा गृहद्वारंयस्यादिशिविधीत्सितंतद्दिङ्नक्षत्रेचगृहारंभोनकार्यः वामदक्षिणनक्षत्रेषुगृहारंभः स्फरवेनकार्यः
यदुक्तंब्रह्मशंभुना गृहायलब्धऋक्षेचयन्नक्षत्रेचंद्रमाः शलाकासप्तकेदेयंक्रांतिकादिक्रमेणच वामदक्षिणभागेतत्प्रशस्तशांतिकारकम् अयपृ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University,Ramtek Collection

ष्ठनदानव्ययदीच्छेच्छेयआत्मनः ऋक्षचंद्रस्यवास्तोश्चअयपृष्ठेनशस्यतइति अयमाशयः कृत्तिकादिसप्तनक्षत्रेषु अनुराधादिसप्तसंख्कवागृहनक्षत्रेचंद्रन
क्षत्रेचसतिपूर्वद्वारंपश्चिमद्वारंवानकार्यम् तत्रचंद्रः पृष्ठस्थितोग्रस्थितोवाभवति एवमघादिसप्तसंख्धनिष्ठादिसप्तसंख्कवाग्रहनक्षत्रेचंद्रनक्षत्रेवासतिद
क्षिणद्वारमुत्तरद्वारंवानकार्यमित्यर्थः ६ इदानींव्ययकथन पुरःसरफलमंशकज्ञानंउपजात्याह अमिनि प्रागुक्तदिशाकल्पितयद्गृहंनव नागैरष्टभिस्त
ष्टंअवशिष्टव्ययईरितः यथा रोहिणीभं ४ अयमेवव्ययः असौव्ययः ध्रुवादिनामाक्षरयुक् ध्रुवादिनामान्यधुनैववक्ष्यति यत्र्यानिदिक्षुनामा-
निदिक्षुद्वाराणिचिकीर्षितानिनदनुरोधेन यदागतं ध्रुवादिनामनद क्षरंसंख्ययायुक्तः ततः सपिंडः प्रागानीतपिंडाढ्युक्तः गुणैस्त्रिभिस्तष्टोभक्तोव
भंनागनष्टंव्ययईरितोसौध्रुवादिनामाक्षरयुक् सपिंडः तष्टोगुणैरिंद्रकृतांतभूपात्र्यंशाभवेयुर्नशुभोंतकोत्र ७ दिक्षुपूर्वादिनः
शालाध्रुवाभूर्द्वौकृतागजाः शालाध्रुवाकसंयोगःसैकोवेश्मध्रुवादिकम् ८ शिष्टःएकद्वित्रिशेषेणइंद्रयमराजासंज्ञकास्त्रयोंशाःस्यु
: अत्रगृहारंभेनकार्यमारभ्यो शकोनशुभः अर्थादिंद्रराजानोशुभफलदौ ७ अथशालाध्रुवाधानयनमनुष्टुभाह दिक्षिवितिप्राच्यांद्वार
चिकीर्षितेशालाध्रुवाकएकः दक्षिणस्यांद्वो पश्चिमायांकृताश्चत्वारः उत्तरस्यांगजाश्चष्टौ अथदिक् परत्वेनयावंतिद्वाराणिएकंद्वित्रीणिचत्वा
रिवाचिकीर्षितानितावताशालाध्रुवकानांसंयोगः सैकः एकयुतः सन् ध्रुवादिकंवेश्मगृहस्यात् यथा पूर्वस्यांपश्चिमायांद्वारेअष्टौशाला
ध्रुवौ१। ४ अनयोर्योगः५ सैकः६ गृहंजानंकांतारव्यम् एवंपूर्वदक्षिणोत्तरदिक्षुशालाध्रुवाणां १। २। ८ संयोगः ११ सैकः १२ धनदारव्यगृहम् दिक्षुनुष्टयेवि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

विजयास्त्र्यंगृहंषोडशमिति ८ अथध्रुवादीनांनामाक्षरसंख्यायथाचक्रंछंदसाह निध्यर्केति दिक्षुपूर्वादितइत्यादिनायम् ध्रुवादिवेश्मसमागतंशा- वा.प्र.
लाध्रुवांकसंयोगःसैकोवेश्मेत्यक्तदिशासंख्यामवधारयेत् साचेत्संख्यापंचदशीद्वादशीअष्टमीषोडशीनवमीएकादशीचतुर्दशीचास्यात्तदा
गृहनामाक्षरंत्र्यात्मकंस्यात् १५ १२ ८ १६ ९ ११ १४ अत्रत्रीण्येवाक्षराणिसैवसंख्या प्रथमाद्वितायाचतुर्थीपंचमीषष्ठीदशमीतृतीयात्रयो
दशीवास्यात् तदागृहनामद्व्यक्षरंद्व्यात्मकंस्यात् सासंख्यासप्तमीस्यात् तदालब्धयश्चतुरक्षरंगृहनाम ९ अथयद्यपिध्रुवादिनामाक्षर
संख्यात्तानंवाक्यद्येनैवजातंतथापितन्मध्येकानिशुभानिकान्यशुभानीत्यसदृशफलसूचनार्थंषोडशगृहाणांनामानि अयोगीनिच्छंदसा

निध्यर्कांष्टाद्रिगोरुद्रशक्रेनामाक्षरंत्रयम् भूह्मब्धीषुंगदिग्वह्निविश्वेषुद्व्योनगोऽब्धयः ९ ध्रुवधान्यैजयनंदौरवरकांतमनोरमं
सुस्वंदुर्मुखोग्रम् ह ध्रुवधान्येति अत्रार्यागीतिलक्षणंवा आर्यापूर्वार्द्धेयदिगुरुर्णैकनानिकेननिधनेर्युक्तं इतरतद्यन्निखिलंयदीय
मुदितेयमार्यागीतिरिति अत्रार्यासापूर्वार्द्धे ॥ ३ ३ ॥ ३ ३ ॥ ३ ३ ॥ ॥ ३ ३ ॥ उत्तरार्द्धे ३ ३ ॥ ३ ३ ॥ ३ १ ॥ ३ १ ॥ ३ ३ सामान्यलक्षणमध्यनुधेयम् विशेषलक्षणस्य
सामान्यलक्षणाधीनत्वात् निधनेप्रांतेध्रुवमूर्द्धमुखंग्रथमंगृहम् धान्यंपूर्वद्वारंहिनीयंजयंदक्षिणद्वारंतृतीयम् नंदंप्राक्दक्षिणद्वारंचतुर्थम् रव १४६
रंपश्चिमद्वारंपंचमम् कांतंप्राक्पश्चिमद्वारंषष्ठम् मनोरमंदक्षिणपश्चिमद्वारंसप्तमम् सुखवक्त्रंप्राग्दक्षिणपश्चिमद्वारमष्टमम् दुर्मुखमुत्तरद्वा-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

रनवमम् क्रूरपूर्वोत्तरद्वारंदशमम् रिपुदंदक्षिणोत्तरद्वारमेकादशम् विन्नदंपूर्वदक्षिणोत्तरद्वारंद्वादशम् नाशारव्यंपश्चिमोत्तरद्वारंत्रयोदशम् आक्रं
दंप्राक्पश्चिमोत्तरद्वारंचतुर्दशम् विपुलारव्यंदक्षिणपश्चिमोत्तरद्वारंपंचदशम् विजयंचतुर्दिग्द्वारंषोडशम्१० अथकेषांचिन्मतेनगृहस्यायादिनवक
मुपजानिकोपपद्यावल्कारव्याख्यामाह पिंडइति आयइति पिंडेक्षेत्रफलेनवधास्थापितेक्रमेणनवादिरंकैर्गुणितेक्रमेणनागादिभिरंकैर्भक्तेचस
ति यदवशिष्टंतदायादिकंस्यात् यथा क्षेत्रफलंनवभिर्गुणितं अष्टभिर्भक्तंशिष्टमायःस्यात् तद्यथापिंडः २०३ नवगुणितः१८२७ अष्टभ

रिपुदंविन्नदनाशेचाक्रंदंविपुलंविजयारव्यंस्यात्१० पिंडेनवांकोगगजाग्निनागनागाब्धिनागैर्गुणितैःक्रमेण विभाजितैर्नागनगां
कसूर्यनागर्क्षतिथ्यर्क्षरवभानुभिश्च११ क्केशेषं३ सिंहाद्योजातः एवंसर्वेष्यानीताः इमेवारः७ अंशकः५ द्रव्यं४ करणम्१ नक्षत्रम्४ रोहिणी
तिथिश्चतुर्थी४ योगः२ प्रीतिआयुः६४ उक्तंच गों९क९र्त्त६ष८गुणा३ष८ नाग८ जलधि४ व्यालै८हृतंभूफलंनागा८द्यं७क९दिवाकरा
१२ष८भ२७तिथी१५ योगे२७ रवसूर्ये१२ भंजेत्११ आयंवारमथांशकंधनमृणंतारांतिथिंचिंतये द्योगंचायुरितीहशेषकपदंभागेहतेनांभि
कैरिति अथैषांप्रयोजनंविषमायः शुभायैवसमायः शोकदुःखदः वाराणांसूर्यवारराश्यंशाः सदावह्निभयप्रदाः यथागणिनगतोभौमवारः
सनिंद्यः तद्राशीमेषवृश्चिकेनोनिंद्यो तदंशायस्मिकस्मिंश्चिल्लग्नेमेषवृश्चिक नवांशानिषिद्धाः एवंसूर्यवारेपि अन्येषांवारराश्यंशाः शुभाः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अंशानांच गृहस्यागतनक्षत्रंनद्विराश्यात्मकंयदि तन्नवांशवशान्नत्रत्रानद्यंसर्वदागृहमिति कृत्तिकाद्विराश्यात्मिकावशेषमेषः ह्मादिशेषेवृषः मृगे ह्मधिकेशेषमिथुनम् अन्यथावृषः पुनर्वसावष्यंशकत्रयंयावन्मिथुनम् अन्यथाकर्कः एवमुत्तरफाल्गुन्यादिषुद्विराश्यात्मकेषूहनीयम् नतुनिः सं दिग्धेष्वश्विन्यादिषु धनर्णयोश्च धनादिकंगृहंवृद्धौनिर्धनंयद्दणाधिक मिति नक्षत्रस्य विपत्तदाविपत्तारात्प्रत्यरात्प्रतिकूलदा निधनात्व्यातार कानुसर्वदानिधनप्रदा अस्यार्थः गृहकर्तुर्नक्षत्राद्गृहभसंख्यानवभक्तावशिष्टंयदिविपत्तारादिकंस्यात् तदानद्गृह मनिष्टंस्यात् अन्यथाशुभा निकश्यपः दत्तेदुःस्वंनृतीयक्षेंपंचमक्षेंयशः क्षयम् आयुः क्षयंसप्तमक्षेंकर्तृभाद्यादिसंख्यमिति यदातुगृहकर्तुगृहस्यैकमेवनक्षत्रंतत्रस्थय

आयोवारोंशकोद्रव्यमृणमृक्षंतिथिर्युतिः आयुश्चायगृहेशर्क्षेगृहभैक्यंधृनिप्रदम् १२

मेवनिर्णयमाह गृहेनिगृहेशर्क्षेस्वामिनक्षत्रंप्रागुक्तप्रकारेणानीतंगृहभंचनयोरैक्यंएकमेवचेद्भंस्यात्तद्गृहकर्तुर्मरणप्रदंस्यात् गृहस्थतत्तेस्त्वेकंधिष्ण्यंचे- न्निधनप्रदमितिबसिष्ठोक्तेः बार्हस्पत्यशास्त्रेद्विराश्यात्मकमेषुराश्यादिनिर्णयोऽन्यथाभिहितः अश्विन्यादित्रयंमेषेसिंहेप्रोक्तमघात्रयम् मूलादित्रि नयंचापेशेषेषुनवराशयइति अयंपक्षो बार्हस्पत्यशास्त्रेनवांशानुसारेणोक्तः गृहस्थनक्षत्रराशि ज्ञानेवर्णोवश्यमित्याद्युक्तप्रकारेणगृहस्वामिनक्षत्रराशि वशाद्वृद्धिकादिविचारोविधेयः तत्रनाडीवेधेप्राशस्त्यमुक्तंचिंतामणौ सेव्यसेवकयोश्चैवगृहतत्स्वामिनोरपि परस्परंमित्रयोश्चैवदेकनाडीम-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

शस्यतइति तिथिप्रयोजनंदर्शरिक्तांचवर्जयेदिति योगानामपिदुष्टयोगाश्चवर्ज्याः आयुः प्रयोजनंतावत्कालंगृहावस्थितिरिति अत्राभीष्टांशादिसिध्यर्थंअंगुलादिकंप्रक्षिप्यविशोध्यवाक्षेत्रफलंसाध्यम् १२ अथगृहारंभेदृषवास्तुचक्रंशालिनीभ्यामाह गेहाद्यारंभइति लाभोरामैरितिगेहंगृह आदिशब्देनग्रामादग्रामादितदारंभेसति अर्कभात्सूर्योक्तनक्षत्रात् रामैस्त्रिभिर्भैः वृषस्यवत्सस्यशीर्षस्थितैः सद्भिः दाहः फलंस्यात् ननोवेदर्क्षैः अग्र पादेपुरस्थितपादद्वयस्थितैः शून्यगृहंजनवासरहितंस्यात् ननश्चनुर्भैः वृषपादद्वयस्थैः स्थिरत्वंगृहकर्तुः ननोरामैः पृष्ठस्थैः श्रीः स्यात् ननोयुगैश्चनुर्भिः द

गुणकाः ९१६८३८४८ भाजकाः ८७९१२८२७१५२७१२० गेहाद्यारंभैः कर्भाद्वत्सशीर्षैरामैर्दाहोवेदर्क्षैरग्रपादे शून्यंवेदैः पृष्ठपा
देस्थिरत्वंरामैः पृष्ठेश्रीर्युगैर्दक्षकुक्षौ १३ लाभोरामैःपुच्छगैः स्वामिनाशोवेदैर्नस्व्यंवामकुक्षौ मुखस्थैः रामैः पीडासतनवार्कधिष्ण्याद
क्षैरुद्रैर्दिग्भिरुक्तद्यसप्तन १४ क्षिणकुक्षिस्थैः लाभः ननस्त्रिभिः पुच्छगैः स्वामिनोगृहकर्तुर्नाशः ननोवेदैः वामकुक्षौस्थितैः नैस्वंदारिद्र्यंनन-
स्त्रिभिर्मुखस्थैः गृहकर्तुः पीडासंनतं अनवनतंस्यात् उक्तंचभ्रातृचरणैः त्रिवेदवेदाग्नियुगाग्निवेदत्रिकेषुभानोः शशिभंगृहेषु दाहोविनाशः स्थिरता धनंश्रीः
शून्यंचदारिद्र्यमृतिः क्रमेणेतिअर्थेनस्यनिष्कृष्टार्थमाह मेति अर्कधिष्ण्यादश्वैः समभैरसत्फलम् ननोरुद्रैरेकादशधिष्ण्यैः सत्फलम् ननोदिग्भिर्दश
नक्षत्रैरसत्फलंस्यादितिनिष्कृष्टोर्थः उक्तंचरविभात्सप्तनेष्टानिशुभान्येकादशाष्टभात् दशशेषाण्यनिष्टानिसाग्निजिद्वसवारुनीति १३ १४ अथसूर्ये

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

चंद्रमासैक्येनभागादिदिक्शूद्राणिगृहनिर्माणनक्षत्राणिचस्त्रग्धस्याद्व कुंभेर्कइति कुंभस्थेसूर्येफाल्गुनेचमासिप्रागमुखंपरगेहंप्राङ्मुखपश्चिममु
खंवागृहंसतुशुभफलंस्यात् श्रावणेमासेसिंहकर्किसंक्रांत्योश्चप्राङ्मुखपश्चिममुखंवागृहंस्यात् पौषेमासेनके मकरसंक्रांतौचप्रागपरमुखंगृहंस्यात्
अथगोजगेःकैवृषमेषगेसूर्येराधेवैशाखेमासियाम्योत्तरमुखंसदनंशुभंस्यात् मार्गेमार्गशीर्षेजूफालिगेनतुतुलादृश्चिकगनेसूर्येसति याम्यो
त्तरमुखसदनं दक्षिणमु खमुत्तरमुखंवासदनंगृहंस्यात् नारदः गृहसंस्थापनंसूर्येमेषगेशुभदंभवेत् वृषस्थेधनदाहिः स्यान्मिथुनेमरण

कुंभेर्कैफाल्गुनेप्रागपरमुखगृहं श्रावणेसिंहकर्क्योः पौषेनक्रेचयाम्योत्तरमुखसदनंगोजगेर्कैचराधे मार्गेजूकालिकेसत्शुभवसतु
वरुणस्वानिवस्थर्कपुष्यैः सूतीगेहत्वादित्याहरिविधिभयोस्तत्रशस्तः १५ ध्रुवम् कर्कटेशुभदंप्रोक्तं सिंहेभृत्यविवर्द्धनम् कन्यारोगं

तुलोसौख्यंवृश्चिकेधनवर्द्धनम् कार्मुकेचमहाहानिमकरेस्याद्धनागमः कुंभेतुरत्नलाभस्यान्मीनेसद्मभयावहमिति चांद्रमासानाह वैमुनि
भिर्निफलंवास्तुशास्त्रोपदिष्टमिति अत्रसौरचांद्रमासानांमहान् शुभाशुभफलविरोधः अत्रचिकीर्षितगृहद्वारानुकूलरविसंक्रमसमीची
श्रीपतिः शोकोधान्यमृतिपशुक्षतीद्रव्यवृद्धिर्विनाशोयुद्धंभृत्यक्षतिरथधनंश्रीश्चवन्द्रेभर्यंच लक्ष्मीप्राप्तिर्भवति भवनारंभकर्तुः क्रमेणचैत्राद्धू
नविहिनमासेष्वेववैशाखादिषुगृहारंभः कार्यइतिविरोधाभावइतिनथैवोपनिबन्धम् द्वारनियममाह श्रीपतिः कर्किनक्रहरिकुंभगतेःकैपूर्व

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पश्चिममुखानिगृहाणि नोलिमेषवृषवृश्चिकयोगेदक्षिणोत्तरमुखानिचकुर्यात् अन्यथाव्याधिदुर्मतिर्व्याधि शोकभयनाशमश्नुते मीनचापमि
थुनांगनागतेकारयेत्तुगृहमेवभास्करेइति नवकुंभार्कसंहितेफाल्गुनेप्रागपरमुखंगृहंकार्यम् उभयोर्विहितयोरेकवाक्यतानाश्रयणात् एवमन्येपिस्म
र्वत्र जगन्मोहने पाषाणेष्टकादिकेहानिर्निंद्यमासेनकारयेत् तृणदारुगृहारंभेमासदोषोनविद्यतेइति अथनक्षत्राण्याह ध्रुवेति ध्रुवाणिरोहिण्यु
त्तरात्रयं मृदूनिमृगरेवतीचित्रानुराधाः वरुणः शततारकास्वाती वसूधनिष्ठा अर्कोहस्तः पुष्यश्चएषु भेषुगृहनिर्माणंसत् शंस्यात् गर्गःस्थिरे
पिचरोहिण्यापुष्येमैत्रेकरद्वये धनिष्ठाहिनयेपौष्णेगृहारंभः प्रशस्यतेइति अत्रमृगोनोक्तः तदुक्तेश्वमहेश्वरायक्तेः सूनीगेहमिनि आदित्यां
पुनर्वसौसूतिकागृहनिर्माणंप्रशस्तम् नन्देती नवसूतीगृहे हीभविधिमयोः श्रवणाभिजितयोर्नक्षत्रयोः प्रवेशः शस्तः लल्लःपुनर्वसोनृपादीनांक
र्तव्यंसूतिकागृहम् श्रवणाभिजितोर्मध्येप्रवेशंनत्रकारयेदिति अत्रनृपपदापादानात् ब्राह्मणानांपूर्वोक्तनक्षत्रमेवकार्यम् आवश्यकत्वेतु श्रवणा
भिजितोर्मुहूर्त्तः तदुदयोवाग्राह्यः तच्चसूतीगृहंनैर्ऋत्यांकार्यम् नैर्ऋत्यांसूतिकागृहमितिवसिष्ठोक्तेः वराहेणात्रानेकनक्षत्राण्यभिहितानि हस्ता
दित्यशशाकपुष्यपवनब्राह्मंचमित्रोत्तराचित्राश्विश्रवणेषुदृश्चिकघटोहित्वाविरिक्तेतिथौ शुक्राचार्यशनैश्चरज्ञशशिनांवारेनुकूलेविधौस
द्विवेश्मनिसूतिकागृहविधिक्षेमकरः कीर्त्यतेइति नवममासिसूतिकागृहप्रवेशः कार्यः गर्गः मासेनुनवमेप्राप्ते पूर्वपक्षेशुभेदिने सूतिकासं
भवेकालेसत्यएवमर्वशयेत् रोहिण्यैंदवपौष्णेषु स्वातीवारुणयोरपि पुष्यपुनर्वसौहस्ते धनिष्ठात्रितयेचैत्रेत्वाष्ट्रे तथाश्विन्यांसूतिकागार

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वेशनम् सर्वेशुभग्रहाः केंद्रेपापाश्चत्रिषडायगाः शुभांशेशुभसंदृष्टौसूतिकावेशनंशुभमिति १५ अथप्रागभिहितानांसौराणांचांद्राणांमासानांप
कारांतरेणैकवाक्यतांशार्दूलविक्रीडितेनाह कैश्चिदिति पूर्वंदिग्द्वारवशेनैकवाक्यतोक्ता इदानींमेषस्थेरवौ मधौचैत्रमासेगृहंप्रारब्धंशुभंस्यात्
तथावृषस्थेसूर्येज्येष्ठमासेकर्कस्थेशुचावाषाढेसिंहगतेर्केभाद्रपदेमासि घटेतुलास्थेरवौ आश्वयुज्यामाश्विनेमासे अलौवृश्चिकस्थेऽर्केऊर्जेकार्तिं
कमासेमृगेमकरस्थेऽर्कैपौषमासेनक्रघटमकरेकुंभेर्केमाघेपारब्धंगृहंशुभंस्यादित्यर्थइतिकेश्चिन्निगदितम् अनेनमेषेऽर्केचैत्रेपिशुभंगृहं यस्तु
चैत्रनिषेधः समीचीनार्कविषयः वृहस्थेर्केज्येष्ठेपिशुभम् यस्तुज्येष्ठनिषेधःसमिथ्यनार्कविषयः कर्कस्थेर्केआषाढेपिशुभम् आषाढनिषेधस्तुमि
थुनार्कविषयः सिंहेर्केभाद्रेपिशुभम् भाद्रनिषेधस्तुकन्यार्कविषयः श्रावणस्तुतत्रविहितत्वादेवशुभः वृश्चिकेर्ककार्तिकेपिशुभानेषधविषयंस्व
यमेवचवक्ष्यति मार्गशीर्षस्तुविहितएव मकरस्थेर्कैपौषेपिशुभंधनुरर्कराहित्येसोप्यशुभः मकरकुंभस्थेर्कैमाघेपिशुभम् निषेधस्तुधनुरर्कविषयः
अतएवसौम्यफाल्गुनवैशाखमाघश्रावणकार्तिकाः मासाः स्फूर्तेर्गृहनिर्माणेपुत्रारोग्यधनप्रदाइतिनारदवाक्यम् मासोनपस्येतपसिमाधवेनभसित्विषे
ऊर्जेचगृहनिर्माणंपुत्रपौत्रप्रवर्धनमितिवसिष्ठवाक्यंच आश्विनकार्तिकमाघानांशुभत्वप्रतिपादकं तुलावृश्चिकमकरकुंभार्करहित्येप्राशस्त्यपर
वचनानांरबोधितनिषेधः प्रागुक्तविषयएव एवंफाल्गुनस्थशुभत्वंकुंभार्कविषयम् कुंभार्करहित्येतुनिषिद्धः ननुकार्तिकमाघमासौ
श्रीपतिनानिषिद्धौ तयोः कोविषयइत्यतआह अथेति ऊर्जः कार्तिकोमासः कन्यागतेर्केनसन् नशुभः पुनः तथामाघमासः धनुष्यपिधनुरर्केनगन्

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University,Ramtek Collection

नत्वेतदयुक्तम् यतः शुक्लादिचांद्रयोसंचैत्रादिमाससंज्ञासंति तत्रकार्तिकेकन्यासंक्रांतिमासेधनुः संक्रांतिश्चकदापिनसंभवति अतआह कृष्णा-
दिमासादिति मासोहिविधः शुक्लादिः कृष्णादिश्च तत्रचैत्रशुक्लप्रतिपदारभ्यामावास्यापर्यंतंशुक्लादिः कृष्णप्रतिपदारभ्यपूर्णिमापर्यंतंकृष्णा
दिः उभयत्रापिशास्त्रेव्यवहारः आश्वयुक्कृष्णपक्षेतुश्राद्धंकुर्याद्दिनेदिनेइति मासिभाद्रपदेष्टम्यांकृष्णपक्षेन्द्रात्रके भवेत्प्रोष्ठपदमासिजयंतीनामसास्मृ
तेनिच अत्रयदिदर्शोतोमासोविवक्ष्यतेनदाभाद्रपदकृष्णपक्षेश्रावणेमासेचेत्येवब्रूयात् तदेतन्मासस्यकृष्णादित्वेप्रमाणम् तत्राश्विनपूर्णिमा

केश्चिन्मेषरवौमधौवृषभगेज्येष्ठेशुचौकर्कटेभाद्रेसिंहगतेघटेशुचुजिचोर्जेतुलामृगेपाषके माघेनक्रघटेशुभंनिगदितंगेहे
नथोर्जेनसत्कन्यायांचतथाधनुष्यपिनसत्कृष्णादिमासाद्भवेत् पूर्णेदुतः प्राग्वदनंनवम्यादिषूत्तरास्यंतथपश्चिमास्यम् दर्शा
दितः शुक्लदलेनवम्यादोदक्षिणास्यंनशुभंवदंति ५७

नः कार्तिकपूर्णिमांतंकृष्णादित्वेनव्यवहरात्तत्रकन्यासंक्रांतिसंभवान्निषेधउपप
न्नोभवति एवमेवमाघेमासिधनुरर्कसंभवेसंभवेननिषेधसार्थक्यमित्यलम् १६ अथतिथिपरत्वेनद्वारनिषेधमुपजातिकयाह पूर्णेदुतइति पूर्णेदुतः पू
र्णिमातः कृष्णाष्टमीपर्यंतंप्राङ्मुखंगृहंशुभंनवदंति कृष्णनवमीतःचतुर्दशीपर्यंतंक्रियमाणमुत्तरास्यंनशुभम् अथदर्शादितः शुक्लाष्टमीपर्यंतंपश्चिमा
स्यंगृहंनशुभं शुक्लनवमीतश्चतुर्दशीपर्यंतंदक्षिणास्यंगृहंशुभंनवदंतिनास्कतास्कतिथिषुनत्तादिङ्मुखंगृहंनकर्तव्यमित्यर्थः व्यवहारोच्चये पूर्णिमातोः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ष्टमीयावत्पूर्वास्यंवर्जयेद्गृहम् उत्तरास्यंनकुर्वीतनवम्यादिचतुर्दशीम् अयाथाश्चाष्टमीवायसश्चिमास्यंविवर्जयेत् नवम्यादोदक्षिणास्यंयावच्छुक्लचतुर्द
शीमिति वेधादिविचारोनलिखितः ग्रंथगौरवात् १७ अथपंचांगशुद्धिंलग्नशुद्धिंचानुष्टुभाह भौमार्केति भौमार्कवारोरिक्तास्वग्रसिंहाः अमा
वास्यादितःयत् उपलक्षणलादष्टम्यपि एतैस्तुनेकालेतथाचरराशिमेषकर्कतुलामकरैः रहितेलग्नेस्थिरेद्विस्वभावे तथाविपंचकेऽगनल
नृपचोरमृत्यूसंज्ञकपंचकरहितेइत्यर्थः उक्तंचदारिद्र्यंग्रहपतुर्याच्चतुर्थीधनहारिणी अष्टम्युच्चाटनंचैव नवमीशस्त्रघातिनी दर्शेराजभयंज्ञेयं

भौमार्किरिक्तामास्यूनेचरोनेंगेविपंचके व्यष्टांत्यखैःशुभैर्गेहारंभस्त्र्यायारिगैःखलैः १८ देवालयेगेहविधौजलाशयेराहोर्मुखं
शंकरादिशोविलोमतः मीनार्कसिंहार्कमृगार्कनक्रिभस्थानेमुखात् पृष्ठविदिक्शुभाभवेत् १९ तेदारविनाशनमिति मांडव्येनस्तं

भोच्छ्रये धनिष्ठापंचकेनैवकुर्यात्तंभसमुच्छ्रयः सूत्रधारशिलान्यासप्राकारादिसमारंभेदिति व्यष्टांत्यइति अष्टमद्वादशस्थानव्यतिरिक्तस्थैः शुभैः
पापैस्त्रितीयैकादशषष्ठस्थानस्थैश्चोपलक्षितैर्लग्नेगृहारंभः कार्यः १८ अथदेवालयादौविवक्षूराहुमुखमिंद्रवज्राह देवालयइति अत्रयथासंख्य
संबंधः देवालयप्रारंभेराहुमुखंमीनार्कनक्रिराश्यवस्थितेसूर्येऐशानीतोविलोमतोविपरीतंविदिक्षुराहुमुखंस्यात् यथा मीनमेषवृषराश्यवस्थि १५०
तेसूर्येईशान्यांराहुमुखम् मिथुनसिंहकर्कस्थितेर्केवायव्याम् कन्यातुलावृश्चिकस्थितेर्केनैर्ऋत्याम् धनुर्मकरकुंभस्थेऽर्केआग्नेय्यांराहुमुखमि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

त्यर्थः एवंगृहारंभेपिसिंहार्कतस्त्रिराश्यवस्थितेर्केविलोमतः इशान्यांराहुमुखंस्यात् वृश्चिकादित्रिभेवायव्यांकंभादित्रिभेनैऋत्यां वृषादित्रिभे
आग्नेय्यांराहुमुखमित्यर्थः तथाजलाशयप्रारंभेपि मकरतस्त्रिराश्यवस्थितेर्केविलोमतएशान्यांराहु मुखंस्यात् मेषादित्रिभेवाय्यव्याम् कर्कादि
त्रिभेनैर्ऋत्याम् तुलादित्रिभेआग्नेय्यांराहुमुखंस्यादित्यर्थः फलमाह स्वातेइति देवालयादिविषयकेस्वाते भूमिशोधनेकर्तव्येसति राहुमुखाकांनदि
शः सकाशात्पृष्ठवर्तिनीविदिक्शुभाभवेत् यथैशान्यांराहुमुखंनस्पृष्ठदिगाग्नेयी तस्यांप्रथमस्वातारंभः शुभफलदः एवंवायव्यांराहुमुखंनस्पृष्ठ
विदिगैशानीतस्यांस्वातारंभः एवंसर्वत्र उक्तंच ईशाननः सर्पतिकालसर्पोविहायसृष्टिंगणयेद्दिक्षु शेषोस्यवास्तोर्मुखमध्यपुच्छंत्रयंपरित्यज्य

कूपेवास्तोर्मध्यदेशेऽर्थनाशस्त्वैशान्यादौपुष्टिरैश्वर्यवृद्धिः सूनोर्नाशःस्त्रीविनाशोमृतिश्चसंपत्पीडाशत्रुतःस्याच्चसौख्यम् २०

खनेच्चतुर्थम् वृषार्कादित्रयंवैद्यांसिंहादिगणयेद्गृहे देवालयेवृमीनादितडागेमकरादिकमिति स्वातारंभादिनक्षत्राण्याह मांडव्यः अधोमुखैर्भैर्वि
दधीतस्वातंशिलास्तथैवोर्ध्वमुखेश्चपट्टम् तिर्यङ्मुखैर्द्वारिकपादानंगृहप्रवेशोमृदुभिर्ध्रुवर्क्षैरिति १९ अथगृहेकूपनिर्माणादिगवस्थित्या-
फलंशालिन्याह कूपेइति वेश्मभूर्वास्तुरत्रियामितिवास्तु शब्दःपुंलिंगः वास्तोर्गृहस्यमध्यभागेकूपेजलकूपेसतिस्वामिनोऽर्थनाशःस्यात्-
अथैशान्यादिषुसृष्टिमार्गेणाष्टदिक्षुपुष्टिरित्यादिफलं यथैशात्यांकूपेपुष्टिः पूर्वस्यामैश्वर्यवृद्धिः आग्नेय्यांपुत्रनाशः दक्षिणस्यांस्त्रीवि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नाशः नैर्ऋत्यांगृहपतेर्मृतिः पश्चिमायांसंपत् वायव्यांशत्रुतः सकाशात्पीडास्यात् उत्तरस्यांकूपेमुखंगृहस्वामिनएव वसिष्ठः ऐश्वर्यम् पुत्रहानिश्च स्त्रीनाशोनिधनंभवेत् संपच्छत्रुभयंसौख्यंपुष्टिःप्रागादिनःक्रमात् कूपेकृतेमध्यमेतुधनहानिर्हिवास्तुनीति अथकूपारंभेचक्रमाह कूपेर्कभा ग्मध्यगतस्त्रीभिर्भैः स्वादूदकंपूर्वदिशित्रिभिर्भैः रवंडजलंरवादुजलंजलक्षयंस्वादूदकं क्षारजलंशिलाश्च जलंक्षारजलंमिष्टंक्रमाद्भवेद्वास्तु र्यभान्त्रिभिर्मितैः शुभाशुभमिति २० अथदिक्परत्वेनउपकरणगृहाणिवसततिलकयाह स्नानस्येति पूर्वनः पूर्वाद्यष्टदिक्षुस्नानतःगृहाणिस्युः यथा पूर्वस्यांस्नानगृहं अग्नेयांपाकगृहम् दक्षिणस्यांशयनगृहम् नैर्ऋत्यांशस्त्रगृहम् पश्चिमायांभोजनगृहम् वायव्यांधान्यसंग्रहगृहम् उ

स्नानाग्निपाकशयनास्त्रभुजेश्वधान्यभांडारदैवतगृहाणिचपूर्वनः स्युः तन्मध्यनस्तुमथनाज्यपुरीषविद्याप्यासारव्यरोदन
रतौषधसर्वधाम २१ नरस्यांभांडारंकोशगृहम् ऐशान्यांदैवतगृहम् वसिष्ठः ऐंद्र्यादिशिस्नानगृहमाग्नेय्यांपचनालयम्याम्यायां
शयनंवेश्मनैर्ऋत्यांशास्त्रमंदिरम् वारुणांभोजनगृहंवायव्यांधान्यमंदिरम् उदीच्यांहाटकंमध्येऐशान्यांदेवमंदिरमिति नारदस्तु भांडागारं
तूनरस्यांवायव्यांपशुमंदिरमिति पूर्वाद्यष्टदिकतन्मध्यतः तयोर्दिग्विदिशोर्मध्ये ष्टसंख्याकेमथनाद्यष्टौगृहाणिस्युः यथा पूर्वाग्नेययोर्मध्ये लो
डनस्यगृहंस्यात् आग्नेयीदक्षिणयोर्मध्येआज्यस्यघृतसंग्रहस्य दक्षिणनैर्ऋत्योर्मध्येपुरीषस्यविष्ठात्यागस्यगृहम्नैर्ऋतिपश्चिमयोर्मध्येविद्या

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University,Ramtek Collection

प्यासस्य पश्चिमवायव्ययोर्मध्येरोदनस्यगृहम् वायव्योत्तरयोर्मध्येरतस्यसंभोगस्यगृहम् उत्तरैशान्ययोर्मध्येऔषधस्यगृहम् ऐशानीप्राच्योर्म-
ध्येउक्तव्यतिरिक्तसर्ववस्तूनांधामगृहकार्यंस्यादित्यर्थः वसिष्ठः इंद्राग्न्योर्मध्यनंमध्ययाम्याग्न्योर्धूतमंदिरम् यमराक्षसयोर्मध्येपुरीषत्यागम
दिरम् राक्षसांबुपयोर्मध्यविद्याभ्यासस्यमंदिरम् तोयेशानिलयोर्मध्येरोदनमंदिरंततः कामोपभोगसदनंवायुकोवेरमध्ये कोवेरैशा
नयोर्मध्येचिकित्सामंदिरंसदा गृहंहरीशगोर्मध्येसर्ववस्तुषुसग्रहम् सदनेकारयेदेवंक्रमादुक्तानिषोडशेति २१ अथविशेषमुपजातिकयाह

जीवार्कविच्छुक्रशनैश्चरेषुलग्नारिजामित्रसुरवह्निगेषु स्थितिःशतंस्याच्छरदांसिताकैरन्येतनुन्यंगसुतेशनेहे २२ लग्ना
बरायेषुभृगुज्ञभानुभिःकेंद्रेगुरौवर्षशतायुरालयम् बंधौगुरुव्योमशशीकुजार्कैर्लाभेतदाशीतिसमायुरालयम् २३

जीवार्केति अत्रयोगद्वयेग्रहस्थानयोर्यथासंख्यंसंबंधः यथाजीवोलग्ने अर्कोरंध्रेविबुधोजामित्रेसप्तमे शुक्रश्चतुर्थे शनिस्तृतीये एवंवि
धेलग्नेप्रारब्धस्यगृहस्यस्थितिरब्दशतंवर्षशतंस्यात् अयमेकोयोगः सिनेति शुक्रोलग्ने अर्केस्तृतीये आरः षष्ठेइज्यःपंचमेएवंविधेप्रारब्ध
स्यगृहस्यस्थितिर्द्विशतह्यंस्यात् २२ अथान्ययोगद्वयमिंद्रवंशयाह लग्नांबरायेष्विति अत्रापियोगद्वयेस्थानग्रहयोर्यथासंख्यसंबंधः ल
ग्नेशुक्रः दशमेबुधः एकादशेसूर्यः लग्नव्यतिरिक्तकेंद्रेगुरुः तदेवंविधेयोगेप्रारब्धआलयःगृहंवर्षशतमायुरवस्थानयस्यतादृशंस्यात्

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अथद्वितीयः बंधाविनि चतुर्थेगुरुः दशमेचंद्रः मंगलशनैश्चरावेकादशेतदागृहमशीतिसमावर्षाण्यार्युर्यस्यतादृशंस्यात् २३ अथान्यद्योगत्रयमनुष्ट
भाह स्वोच्चइति स्वोच्चस्थेमीनस्थेशुक्रेलग्नगतेअथवास्वोच्चस्थे कर्कस्थेगुरौ चतुर्थस्थानगतेसति अथवास्वोच्चस्थेतुलास्थेशनौएकादशस्था
नगतेसतिचिरलक्ष्म्यायुक्तंगृहस्यात् यदासमुदायोभवेत् तदायतनावधिलक्ष्यायतस्यात् २४ अथगृहस्यपरहस्तगामित्वयोगमनुष्टुभाहद्यू
नांबरेइति एकोपिग्रहोत्कृष्टशुभफलदातापरांशस्थःसन् यदिद्यूनेसप्तमेस्यात् अथवा अंबरेदशमेस्यात् तदासग्रहः तद्गृहंप्रारब्धंअब्दानःप

स्वोच्चेशुक्रेलग्नगेवागुरौवेश्मगतेथवा शनौस्वोच्चेलाभगेवालक्ष्म्यायुक्तं चिरंगृहम् २४ द्यूनांबरेयदेकोपिपरांशस्थोग्रहो
गृहम् अब्दानःपरहस्तस्थंकुर्याच्चेद्वर्णपोबलः २५ पुष्यध्रुवेंदुहरिसर्पजलैः सजीवैस्तद्गृहंसरेणचकृत स्कृतराज्यदंस्यात्

र्षमध्येएवपरहस्तस्थंअन्यहस्तगामिकुर्यात् चेद्वर्णपः ब्राह्मणादिवर्णस्वामी विप्राधीशौभार्गवेज्यावित्याद्यभिहितः सचेद्बलः स्यात् यदास्ववर्णा
धीशः सबलःस्यात्तदापरहस्तगामिनस्यादित्यर्थः २५ अथान्यंविशेषवंसंतनिलकयाह पुष्येति पुष्यः ध्रुवाणिप्रसिन्हानि इंदुमृगः हरिःश्रवणःसर्पो
आश्लेषा जलंपूर्वाषाढा एतैर्नक्षत्रैः सजीवैः गुरुयुक्तैः तद्गृहंसरेणगुरुवासरेणकृतंकर्तुमारब्धंगृह स्कृतान् पुत्रान् राज्यंचददाति तादृशंस्यात् अत्रसं
मतिर्वसिष्ठनारदवाक्यतः द्वीशेनिद्वीशंविशारवा अश्विनीनक्षःमित्रा वस्कर्धनिष्ठा पाशीशनभम् शिवआर्द्रा एतैर्नक्षत्रैः सशुक्रैः शुक्रसहितः सित-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University-Ramtek Collection

स्यशुक्रस्यवासरेचकृतंगेहम् धनानिस्फुरवर्णानि धान्यानिव्रीत्यादीनिददातिनादृशंगृहंस्यात् तथाचनारदः श्रवणाषाढयोश्चैवरोहिण्यांचोत्तरात्रये
गुरुवारेकृतंवेश्मराजयोगमिहोच्यते तद्गृहेजातपुत्रस्यराज्यंभवतिनिश्चयात् अत्रवसिष्ठवाक्येनक्षत्राधिक्यतदनुसारेणमूलेनक्षत्राभिधानंईज्यो
त्तरात्रयार्हादुविष्णुधातृजलोडुषु गुरुणासहितेष्वेषु कृतंगेहश्रियान्वितमितिवसिष्ठोक्तेः अश्विनीशततारास्फुविशाखवान्वार्द्रचित्रके धनिष्ठाशत
भेशुक्रसंयुक्तेशुक्रवासरे तद्वेश्मनिप्रजानस्तुकुबेरसदृशोभवेत् अत्रापिनक्षत्रभेदःप्राग्वत्समाधिः २६ अथान्ययोगद्वयमिंद्रवज्रयाहसारै

हीशाश्विनक्षवस्फुपाशिशिवैःसशुक्रैर्वारेसितस्यचगृहं धनधान्यदंस्यात् २६ सारैःकरेज्यांत्यमघांबुमूलैःकौजेद्विवेश्माग्नि
स्फुनार्तिदंस्यात् सज्ञैःकदास्त्रार्यमतक्षहस्तैर्ज्ञस्यैववारेस्फुरवपुत्रदस्यात् २७ अजैकपादहिर्बुध्न्यशक्रमित्रानिलांतकैः

रिनि हस्तपुष्यरेवतीमघापूर्वाषाढामूलैःसारैर्मंगलसहितैःकौजेभौमसंबंधिनिअह्निवारेकृतंगृहं अग्निस्फुनार्त्तिदं अग्निपीडांस्फुतपीडांददातितादृशं
स्यात् उक्तंच मूलंचरेवतीत्येवकृत्तिकाषाढमेवच एषुभौमेनयुक्तेषुवारेतस्यैवनिर्मितम् अग्निनादह्यतेकृत्वंपुत्रनाशश्चजायतइति सज्ञैरिति
रोहिण्यश्विन्युत्तराफाल्गुनीचित्राहस्तैः सज्ञैः बुधयुक्तैः ज्ञस्यचवारेकृतंगृहंस्फुरवदंपुत्रदंचस्यात् उक्तंच हस्तार्यमत्वाष्ट्रदास्त्रउत्तरास्योडुभेषि
वा सबुधेबुधवारेचधनपुत्रस्फुरवप्रदमिति २७ अथान्ययोगमनुष्टुभाह अजैकभादिनि पूर्वाभाद्रपदोत्तराभाद्रपदाज्येष्ठानुराधास्वातीभरणी

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नक्षत्रैः समदैः शनैश्चरयुक्तैः मंदस्यैववारेचप्रारब्धंगृहंरक्षोभूतैश्चयुतंस्यात् उक्तंच अजपाहिनयेयाम्यमित्रेंद्रानिलभेषिवा समंदेमंदवारेचगृह्यते
यक्षराक्षैः पुनेजातेयत्रातस्मिन्गृह्यतेयक्षराक्षसैरिति अत्रायंनिष्कृष्टोर्थः पूर्वंगृहारंभनक्षत्राण्यवधेयानि ततोवृषवास्तुचक्रेशोध्यानिपश्चादि
दंयोगपंचकंविचार्यम् एवंगृहारंभः शुभफलदोभवेत् १८ अथकेषांचिन्मतेनद्वारचक्रंसफलंशार्दूलविक्रीडितेनाह सूर्यर्क्षादिति सूर्याधिष्ठि
तनक्षत्रात् युगभैश्चतुर्भिर्नक्षत्रैः शिरशिऽपरि अवस्थितैः फलंकर्तुः लक्ष्मिप्राप्तिःस्यात् ततः नागभैः अष्टभिः कोणगैः कोष्ठेष्ववस्थितैः उ

समंदेमंदवारेस्याद्रक्षोभूतयुतंगृहम् २८ सूर्यर्क्षाद्धगभैः शिरस्यथफलंलक्ष्मीस्ततःकोणभैर्नागगैरुदसनंततोगजभितैः शा
रवास्फसौरव्यंभवेत् देहल्यांगुणभैर्मृतिर्गृहपतेर्मध्यस्थितैर्वेदभैः सौरव्यंचक्रमिदंविलोक्यसुधियाद्वारंविधेयंशुभम् २९ इ
तिमुहूर्तचिंतामणौ वास्तुप्रकरणं समाप्तम् ७ दसनंजनावासरहितंस्यात् तदग्रभैर्गजभितैरष्टभितैद्वारशारवावस्थैर्गृहस्वामिनःसौ

रव्यंस्यात् तदग्रिमैः गुणभैस्त्रिभिर्नक्षत्रैर्देहल्यामवस्थितैर्गृहस्वामिनोमृतिःस्यात् ततस्तदग्रिमैर्वेदभैश्चतुर्भिर्नक्षत्रैः मध्यरूपेअवकाशेस्थितैः १५३
सौरव्यंस्यात् फलिनार्थमाह चक्रमिति इदंचक्रंविलोक्यसुधियाशुभंशुभफलदंद्वारंविधेयंकर्तव्यमिति अनेनोपसंहृति २९ इतिमुहू
र्तचिंतामणिटीकायांप्रमिताक्षरायांद्वादशगृहारंभप्रकरणंसमाप्तम् १२ अथगृहप्रवेशप्रकरणंव्याख्यायते तत्रप्रवेशश्चतुर्धा अपूर्वप्र-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University,Ramtek Collection

वेशः द्वंद्वाभयप्रवेशः वधूप्रवेशश्चेति तत्रवधूप्रवेशस्यान्वर्थसंज्ञकत्वाल्लक्षणंनोक्तम् सचप्रागभिहितः अन्येषांलक्षणमाह वसिष्ठः अपूर्वसंज्ञः
प्रथमप्रवेशोयात्रावसानेतुसपूर्वसंज्ञः द्वंद्वाभयस्त्वग्निमयादिजातस्त्वेवंप्रवेशस्त्रिविधः प्रदिष्टइति नवग्रहनिर्मायथः प्रथमः प्रवेशः सोपूर्वसंज्ञः
प्रवेशः यस्तुयात्रानिवृत्त्यनंतरं गृहप्रवेशः ससपूर्वसंज्ञः यस्तुअग्निभयेनाग्निदाहेन आदिशब्देनकुद्धेनराज्ञापातितेनगृहनाशस्तद्द्वंद्वं यदापुनः सं
पाद्यतेतस्मिन्नयः प्रवेशः सद्वंद्वाभयइत्युच्यते अन्वर्थसंज्ञावेयं द्वंद्वंशीतोष्णम् अन्वशीतशब्देनजलम् उष्णशब्देनाग्निरुच्यते लक्षणयाजलाग्नावे

अथगृहप्रवेशप्रकरणमारभ्यते सौम्यायनेज्येष्ठतपोंत्यमाधवेयात्रानिवृत्तौनृपतेर्नवेगृहे स्याद्दृशनंद्वास्यमृदुध्रुवोडुभिर्जन्मर्क्षलग्नोपचयोदयस्थिरे १ नानवरतदृष्टिपातेनवागृहपातस्तज्जलभयम् अग्निकृतदाहेनयोगृहनाशस्तदग्निभयम् तस्माच्छीतोष्णरूपाद्द्वं
द्वास्यनरुत्थापनेनयदभयमित्युच्यते द्वंद्वाभयंविध्यतेतस्मिन्नित्यर्थः आदिभ्योजितिमत्वर्थीयाच्प्रत्ययः तादृशः प्रवेशोद्वंद्वाभयइति न
यात्रापूर्वसपूर्वप्रवेशयोः कालशून्यादिकमिदंवंशयाह सौम्यायनेइति एषुसौम्यायनेइत्यादिकेषुपदार्थेषुसत्सुनृपतेर्यात्रानिवृत्तौ अथवानवेनू
ननोत्थापितेगृहेवेशनंप्रवेशनंस्यात् अत्रसौम्यायनइतिमंदबुद्धीनांशीघ्रप्रतिपत्त्यर्थं ज्येष्ठेति ज्येष्ठमाधफाल्गुनवैशाखेषुप्रवेशनंशुभम्
नारदः अपिसौम्यायनेकार्यंनववेश्मप्रवेशनम् रात्तायात्रानिवृत्तौचेति तथा माघफाल्गुनवैशाखज्येष्ठमासेषुशोभनःप्रवेशोमधुमोहेय

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सौम्यकार्तिकमासयोरिति मध्यमोक्तिरावश्यकविषया द्वास्थेति यस्मिन्गृहप्रवेशः कर्तुमिष्यतेतस्य यस्यांदिशिमुखंतद्दिङ्मुखैः पूर्वादिषुचतुर्दिक्ष
सप्तसप्तानलर्क्षंतइत्याद्यैकैकैः मृदुध्रुवक्षैत्रैः प्रवेशनंस्यात् यद्दिक्कहारमंदिरंतद्दिगृक्षैरुनर्क्षैस्यात्सप्रवेशोनसर्वैरिनिवसिष्ठोक्तैः अन्यदपितत्रैवअ
र्कानिलार्यादितिदस्त्रविष्ण्वृक्षेप्रविष्टंनवमंदिरंयत् अब्दत्रयात्तत्सरहस्तयातशेषेषुधिष्ण्येषुचमृत्कृदंस्यादिति जन्मर्क्षेति जन्मर्क्षजन्मराशिःज
न्मलग्नप्रसिद्धम् ताभ्यामुपचयंतृतीयषष्ठदशमैकादशस्थानंतस्मिन् उदयेलग्नेस्थिरे स्थिरारव्येवृषसिंहवृश्चिककुंभारव्येलग्नेप्रवेशनंशुभम् नारदः
कर्तुर्जन्मलग्नेवा ताभ्यामुपचयेपिवा प्रवेशलग्नेस्याद्बन्धिरन्यभेशोकनिस्वतेति सौम्येस्थिरेभेशुभदृष्टियुक्तेलग्नेः यवाद्यगृहविलग्ने इति

जीर्णेगृहेग्न्यादिभयान्नवेपिमार्गोर्जयाः श्रावणिकेपिसत्स्यात् वेशोंबुपेज्यानिलवासवेषुनावश्यमस्तादिविचारणाः य २

च्चसौम्यगृहयुक्तेऽंगेहिस्वभावराशौ १ अथजीर्णगृहप्रवेशेविशेषमिंद्रवज्रयाह जीर्णगृहइति जीर्णेपुरातनेःन्यनिर्मितेगृहे अग्निभयात् अग्निना
दाहात् आदिशब्देनबहुदृष्टिराजकोपाद्यपद्रवात्स्यातिनेगृहेपुनरपिसम्यगेवकृते उत्थापितेपूर्वोक्ताः सर्वेपिमासास्तेयाः किंचमार्गोर्जयोःमार्गशीर्षक
र्तिकयोः चश्रावणिकेपि श्रावणेपिवेशःप्रवेशःसन्शुभफलदःस्यात् सनत्कुमारःगृहारंभोदितैर्मासैर्धिष्ण्यैर्वारैर्वेशेऽहमिति अत्रसामान्यतोगृहारंभो
दितामासागृहप्रवेशेऽभिहिताः तेच सौम्यफाल्गुनवैशाखमाघश्रावणकार्तिकाः मासाः स्युर्गृहनिर्माणेपुत्रारोग्यधनप्रदाइति नारदोक्तेर्मार्गशी

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University,Ramtek Collection.

र्षफाल्गुनश्रावणकार्तिकविहिताः तत्रोत्तरायणारंभगृहप्रवेशस्य वाक्यांतरविहितत्वात् श्रावणकार्तिकमार्गशीर्षाणामुत्तरायणत्वाभावात् विरोधेनूतन
जीर्णगृहप्रवेशाप्यांव्यवस्थाकथंभागभिहितनारदवाक्येनउत्तरायणसाहचर्येणनूतनगृहप्रवेशस्यपूर्वप्रवेशयोर्विधानात् गृहारंभोदितेमासैरित्य
नेनतुसामान्यतस्त्रिविधस्यापिप्रवेशस्यविधानादुत्तरायणीयमासास्त्रिविधगृहप्रवेशेशुभाः दक्षिणायनीयमासाः श्रावणादयस्तु जीर्णगृहप्रवेश
विषयाः अतएवनारदोमार्गशीर्षकार्तिकयोर्नूतनप्रवेशेमध्यमत्वमाह अर्थादेवजीर्णगृहप्रवेशेउत्कृष्टमध्यत्वेस्याताम् अंबुपतिअंबुपः शततार
काईज्यः पुष्यः अनिलः स्वातीवासवं धनिष्ठाएषुमेषुजीर्णगृहे अग्न्यादिभयान्नवेपिगृहप्रवेशः शुभः प्राक्पद्योक्तनक्षत्रेषुतुशुभएवेतिकेमुनि
कन्यायादवगम्यते ज्योतिःप्रकाशेप्रवेशोनूतनेहस्थैर्ध्रुवैर्मित्रैः स्वस्वासये पुष्यस्वातीयुतेस्तैस्तु जीर्णेस्याद्वासवद्वयेति नावश्यमिति अत्रैवंविधेजीर्णे
गृहे अग्न्यादिभयान्नवेपि आवश्यकमस्तादिविचारणाशुक्रास्तगुर्वस्तबाल्यवार्धकसिंहस्थगुर्वादिदोषाणांविचारणाविचारोनास्ति अस्ताद
यःकालदोषाः संतुभावासंतु तथापिगृहप्रवेशः कार्यः सोपिपंचांगशुद्धिमात्रमंगीकृत्यविहितनक्षत्रेष्वेवकार्यः ज्योतिः प्रकाशेनित्यत्वेनगृहेजी-
र्णेप्राशनेपरिधानकेवधूप्रवेशेमांगल्येनमौढ्यंगुरुशुक्रयोरिति वसिष्ठः नवप्रवेशेष्वधकालशुद्धिर्नेंदुसौपूर्तिकयोः कदाचिन् प्रवेशपंचांगदिने
स्कूलग्रहार्चनंपूर्ववदेवकुर्यात् पूर्ववदेवनूतनप्रवेशेयथावास्तुपूजातथाद्वंद्वसौपूर्विकयोरपिकार्यमित्यर्थः नारदेनतुयान्नाविधेर्निद्वन्निप्रवेशेकालशु
द्धिरपेक्षितेवतितद्वाक्यंप्रागभिहितंतदेवतयोर्वाक्ययोरवश्यकानवश्यत्वेनव्यवस्था अत्रत्रिविधेपिप्रवेशेप्रवेशनक्षत्रंक्रूराक्रांतं क्रूरविद्धं वास

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

र्वथावर्ज्यस् वसिष्ठः क्रूरग्रहाधिष्ठितविद्धभंचविवर्जनीयंत्रिविधप्रवेशइति २ अथगृहप्रवेशदिनात्प्राक्कर्त्तव्यवास्तुपूजांविवक्षुस्तन्नक्षत्राणिउप
जातिकापूर्वार्द्धेनाह मृदुध्रुवेति एषुसप्तदशसुनक्षत्रेषुवास्तुपुरुषस्यार्चनंभूतबलिंचकारयेत् गृहप्रतिष्ठावास्तुपूजांचकुर्यात् पुरोहितोवास्तुपूजा-
कारयेत्तत्कोरन्यतस्यामित्यणोकर्तुःकर्मत्वम् वास्तुपूजाप्रकारमाह वसिष्ठः निर्माणेमंदिराणांचप्रवेशेत्रिविधेपिच वास्तुपूजाप्रकर्तव्याद्यस्मान्नोक्त्व
याम्यतः गृहमध्येहस्तमात्रंसमंतान्नंडुलोपरि एकाशीतिपदंकार्यंपलैस्तुल्यैस्सुशोभनम् एकद्वित्रिपदाःपंचचत्वारिंशत्सुरार्चिताः द्वात्रिंशद्बाह्यतोव
क्ष्यमाणाश्चानरुग्रयोदश तेषांस्थानानिनामानिवक्ष्यामीश्वरकोणतः तत्राग्निःकुंभकोणस्थस्त्वसौचैकपदेश्वरः आकाशंचापूरयतः क्रमादेकपदश्च

मृदुध्रुवक्षिप्रचरेषुमूलभेवास्त्वर्चनंभूतबलिंचकारयेत् त्रिकोणकेद्वायधनत्रिगैःशशैर्लग्नेनिषायगनैश्चपापैकैः ३

सौ एवंप्राच्यांनवद्वारा त्वेवमेवान्यदिक्षुच आद्यश्चांत्यावेकदौद्विपदाः पंचमध्यगाः शिरव्याद्यष्टावाकाशांताः अमराः पूर्वभागगाः आद्यश्चांत्यावेकप
दौद्विपदाःपंचमध्यगाः पूषाद्यष्टौयमाताःस्थरमरायाम्यभागगाआद्यश्चांत्यावेकपदौद्विपदाःपंचमध्यगाः अष्टौपितृगणाधीशान्पापांताः पश्चिमे
क्षुराः आद्यतौद्वावेकपदौद्विपदाःपंचमध्यगारोगादिदित्यंतसप्तसप्तसौम्यादिशिक्रमात् तत्राधस्थकोणेत्वीशानादिषुचक्रमात् आपःसाविब
विजयरुद्राश्चैकपदेश्वराः मध्येनवपदोब्रह्मातस्यैशानादिकोणगाः आपवत्सोर्यसवितविबुधाधिकसंज्ञकः राजयक्ष्माचचत्वारःमृगाश्चकप

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University,Ramtek Collection

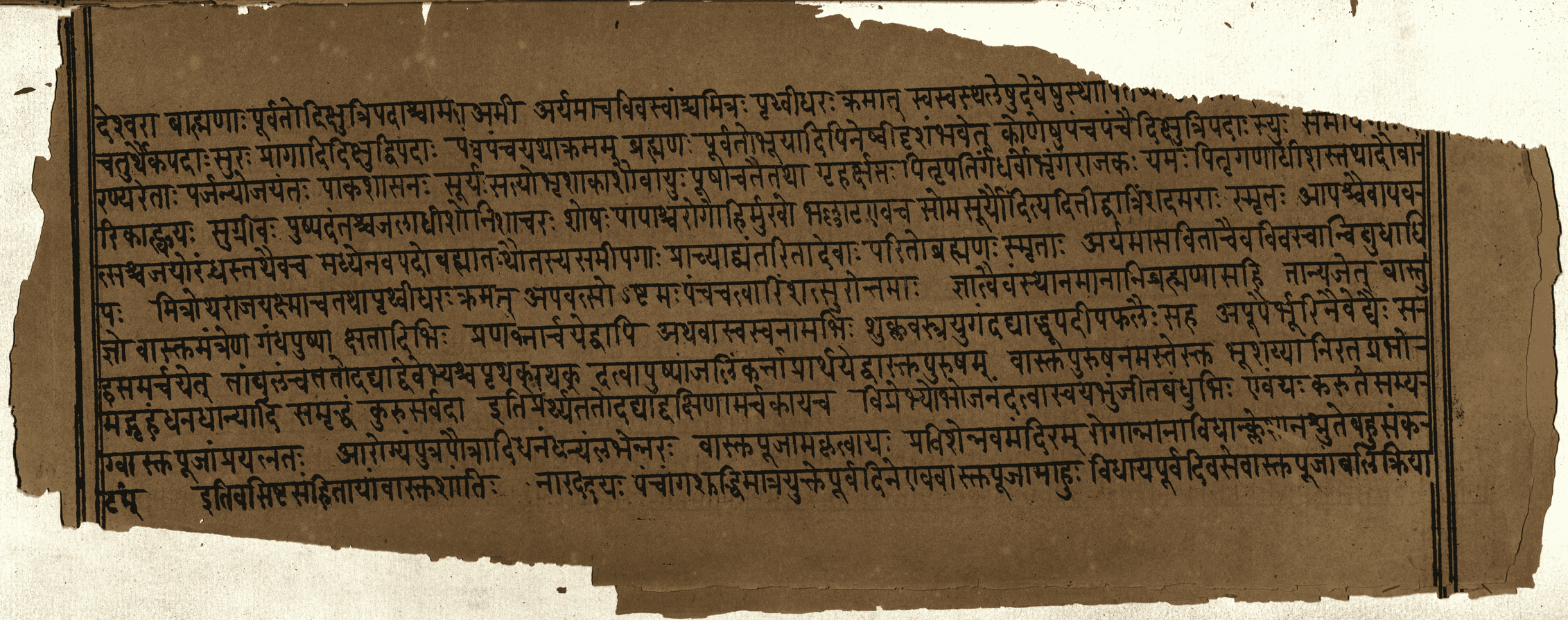

देश्वरा ब्राह्मणाः पूर्वतोदिक्षुत्रिपदाश्चामी अर्यमाचविवस्वांश्चमित्रः पृथ्वीधरः क्रमात् स्वस्वस्थलेषुदेवेषुस्थाप
चतुर्थैकपदाःसुरः मागादिदिक्षुद्विपदाः पञ्चपंचयथाक्रमम् ब्रह्मणः पूर्वतोभूयादिपिनेष्वीदृशंभवेत् कोणेषुपंचपंचैदिक्षुत्रिपदाःस्युः समा
रण्यरताः पर्जन्योजयंतः पाकशासनः सूर्यःसत्योभृशाकाशोवायुःपूषाचैततथा गृहक्षतः पितृपतिर्गंधर्वोभृंगराजकः यमः पितृगणाधीशस्तथादौवा
रिकाक्षयः सुग्रीवः पुष्पदंतश्चजलाधीशोनिशाचरः शोषःपापाश्चरोगोहिर्मुरवो भल्लाट एवच सोमसूर्यौदित्यदितीद्वात्रिंशदमराः स्मृतः आपश्चैवापव
त्सश्चजयोरंधस्तथैवच मध्येनवपदोब्रह्मातथोतस्यसमीपगाः याच्याद्यंतरितादेवाः परितोब्रह्मणः स्मृताः अर्यमासवितात्वैवविवस्वान्विधुधाधि
पः मित्रोथराजयक्ष्माचतथापृथ्वीधरः क्रमात् अपवत्सोष्टमःपंचचत्वारिंशत्सुरोत्तमाः ज्ञात्वैवंस्थानमानानिब्रह्मणासहि नान्यजेत् वास्तु
ज्ञो वास्तुमंत्रेण गंधपुष्पा क्षतादिभिः प्रणवेनार्चयेद्वापि अथवास्वस्वनामभिः शुक्लवस्त्रयुगंदद्याद्धूपदीपफलैःसह अपूपैर्भूरिनैवेद्यैः सम
हसमर्चयेत् तांबूलंचततोदद्याद्देवेभ्यश्चपृथक्पृथक् दत्वापुष्पांजलिंकृत्वापार्थयेद्वास्तुपुरुषम् वास्तुपुरुषनमस्तेस्तु भूशय्यानिरतप्रभो
मद्गृहंधनधान्यादि समृद्धं कुरुसर्वदा इतिप्रार्थ्यततोदद्याद्दक्षिणामर्चकायच विप्रेभ्योभोजनंदत्वास्वयंभुंजीतबंधुभिः एवंयः करुतेसम्य
ग्वास्तुपूजांप्रयत्नतः आरोग्यंपुत्रपौत्रादिधनंधान्यंलभेन्नरः वास्तुपूजामकृत्वायः प्रविशेन्नवमंदिरम् रोगान्नानाविधान्क्लेशान्प्राप्नुते बहुसंकट
म् इतिवसिष्ठसंहितायांवास्तुशांतिः नारदउवाच पंचांगशुद्धिमाश्रयुक्तेपूर्वदिनेएववास्तुपूजामाहुः विधायपूर्वदिवसेवास्तुपूजाबलिक्रिया

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मिति तीयश्लोकार्द्धस्यटीका ३ अथलग्नशुद्धिंतिथिवारशुद्धिंचोपजातिकोत्तरार्द्धेनेंद्रवज्रयाह त्रिकोणेति शुद्धांबुरंध्रइति नवमपंचमचतुर्थसप्तमदशमैकादशद्वितीयतृतीयस्थानानामन्यतमस्थानस्थितैः शुभैरुपलक्षितेतथातृतीयषष्ठैकादशस्थानस्थैः पापग्रहैरुपलक्षितेच तथाबुचतुर्थसप्तमरंध्रमष्टमस्थानंतस्मिन् शुद्धेसर्वग्रहरहितेअंबुरंध्रेयस्मिन् तादृशेलग्नेग्रहंविशेत् कीदृशेलग्नेजनुर्भमृत्यौभराशिर्लग्नंचजनुषिजन्मकालेभेजनुर्भेताभ्यां मृत्युरष्टमभवनंजनुर्भमृत्युः विगतोजनुर्भमृत्युर्यस्मिन् स्वजन्मलग्नात् स्वजन्मराशेर्वाऽष्टमराशिःप्रवेशलग्नेनप्रेक्षितइत्यर्थः पुनःकीदृशेलग्नेन्यर्कारिक्काचरदर्शचैत्रेअर्कारोमसिद्धौवारोरिक्का ८ ९ १४ उपलक्षणत्वाद्गंडतिथयोपि चरलग्नानिमेषकर्कतुलामकरारण्यानितदंशाश्चदर्शोऽमावा

शुद्धांबुरंध्रेविजनुर्भमृत्यौव्यर्कारिक्काचरदर्शचैत्रे अर्घेबुपूर्णकलशंद्विजांश्चकृत्वाविशेद्वेश्मशुभंकृटशुद्धम् ४ स्यात्त्रैमासः

विगतार्कादयोयस्मिन अर्कादयः प्रवेशदिनेनिषिद्धाइत्यर्थः अग्रइति ग्रहप्रवेशसमयेजलपूर्णंकलशंस्वसंमुखंकृत्वाद्विजान्ब्राह्मणांश्चार्घेकृत्वाविशेत् वसिष्ठः कृत्वाशुक्रंपृष्ठतोवामतोऽर्कंविभान्पूज्यानग्रतः पूर्णकुंभम् रम्यंहर्म्यंतोरणस्त्रग्वितानैः स्त्रीभिः स्रग्वीगीतवाद्यैर्विशेत्तदिति अयंविधिः प्रवेशसाधारणः कीदृशंवेश्मशुभंकृटशूद्रंशुभंकूटषष्टाष्टकादि उपलक्षणत्वाद्विवाहप्रकरणोक्तंवर्णोवश्यंतथातोरत्यादिकंचतेनापिशुद्धम्वसिष्ठः राशिकुटादिकंसर्वंदंपत्योरिवचिंतयेदिति ४ अथवामगतार्कज्ञानंपूर्वोदिमुखगृहप्रवेशंचेंद्रवंशयाह वामोरविरिति अष्टमपंचम्द्वितीयैकादशस्थानेष्व

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्थानेषुस्थितेरवौसतिप्राग्वदनादिकेमंदिरेप्रवेष्टव्ये गृहप्रवेशकर्त्तुर्वामोरविर्ज्ञेयः यथातस्मिँल्लग्नेगृहप्रवेशःकर्तुमिष्यते तस्मादष्टमेगतस्थानतः
स्थानेष्वर्केसतिपूर्वाभिमुखेगृहेप्रवेशकर्तुर्वामः सूर्यः स्यात् तथालग्नाद्यत्पंचमस्थानंततः पंचसुस्थानेषुरवौस्थितेदक्षिणाभिमुखेवामोर्कः तथैवलग्नन्यग्-
द्वितीयस्थानततः पंचसुस्थानेषुरवौस्थितपश्चिमाभिमुखेवामोर्कः तथैवलग्नाद्यदेकादशस्थानंततः पंचसुस्थानेषुसूर्यस्थितेउत्तराभिमुखेगृहप्रवेश-
शकर्त्तुर्वामः सूर्यइत्यर्थः उक्तंच रंध्रात्पुत्राद्गणनायात्पंचस्वर्कस्थितेक्रमात् पूर्वादिमुखंगेहंविशेद्वामोभवेद्यतइति पूर्णातिथाविति प्राग्वदनेन
पूर्वाभिमुखे गृहेपूर्णातिथौ पंचम्यांदशम्यां पूर्णिमायांवाप्रवेशः नंदादिकेतिथिगणेयाम्यजलोत्तराननेगृहेप्रवेशः शुभः यथादक्षिणाभिमुखे

वामोरविर्मृत्युसुतार्थलाभतोऽर्केपंचभेप्राग्वदनादिमंदिरे पूर्णातिथौप्राग्वदनेगृहेषुभोनंदादिकेयाम्यजलोत्तराननेषु ५

गेहेनंदायांगतिपदिषष्ठ्यामेकादश्यांवाप्रवेशः शुभः जलंपश्चिमादिकंतद्दिङ्मुखेगृहेभद्रायांद्वितीयायांसप्तम्यांद्वादश्यांवाप्रवेशः शुभः उत्तराभि-
मुखेगृहे जयायांतृतीयायामष्टम्यांत्रयोदश्यांवाप्रवेशः शुभः गुरुः नंदायां दक्षिणद्वारेभद्रायांपश्चिमामुखं जयायामुत्तरद्वारे पूर्णायां पूर्वतोवि-
शेदिति ५ अथगृहप्रवेशकलशवास्तुचक्रंशार्दूलविक्रीडितेनाह वक्रेभूरिति गृहप्रवेशसमयइतिसर्वत्रापिसंबध्यते कुंभेकलशाङ्कनिवास्तौरविभात्सू-
र्यांकांतनक्षत्रात्तुल्यऋक्षेपेपंचमीरविभमारभ्यकलशस्यमुखेभूरेकंसूर्यांकांतनक्षत्रमेवस्थाप्यमूर्तंफलंगृहस्याग्निदाहः ततः सूर्यभाङ्कनाः अग्निमा-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

णिचत्वारिभानिप्राच्यांस्थाप्यानि फलंमुद्गसनंजनवासशून्यंगृहंस्यात् ततःकृतायमगताः तदग्निमाणिचत्वारिभानिदक्षिणे स्थाप्यानिफलंगृहपतेर्गोभः द्रव्यप्राप्तिः ततःकृताःपश्चिमेतदग्निमाणिचत्वारिभानिपश्चिमायांस्थाप्यानि फलंगृहपतेश्रीप्राप्तिः ततोवेदाउत्तरे तदग्निमाणिचत्वारिभानिउत्तरस्यांस्थाप्यानि फलंकलिःलोकैः सहगृहसंबंधिनिरर्थकोवादः इनकटः स्यात् ततोयुगमितास्तदग्निमाणिचत्वारिभानिगर्भैकलशमध्ये स्थाप्यानिफलंविनाशोगर्भस्थेवेत्यर्थः ततोरामास्तदग्निमाणित्रीणिभानिगुदेबुध्नो स्थाप्यानि फलंस्थैर्यं गृहपतेर्बहुकालंतत्र निवासः ततोऽनलास्तदग्निमाणित्री

वक्त्रेभूरविभात्प्रवेशसमयेकुंभेग्निदाहःकृताःप्राच्यामुद्गसनंकृतायमगतालाभःकृताःपश्चिमेश्रीर्वेदाःकलिरुत्तरेयुगमितागर्भैविनाशोगुदेरामास्थैर्यमतःस्थिरत्वमनलाःकंठेभवेत्सर्वदा ६ णिभानिकंठेस्थाप्यानिफलंस्थिरत्वंगृहपतेर्भवेत् एवमभिहितानिसप्तविंशतिभानिस्युः ज्योतिःप्रकाशेभूर्वेदपंचकंत्रिस्त्रि१४४४४४३३ प्रवेशेकलशेर्कभात्मृतिर्गतिर्निर्धनं श्रीःस्याद्वैरथुक्स्थिरतासुरक्षमिति अत्रकलशचक्रेऋक्षफलस्थानपतोसत्येवविहितनक्षत्राणांपरिग्रहोयुक्तस्तत्रापियद्दिद्ध्रुवेप्रवेशेविधित्सितेतत्तद्दिद्ध्रुवनक्षत्रपरिग्रहः यथापूर्वस्यांप्रवेशेविधित्सितेरोहिणीमृगोवाग्राह्यः दक्षिणमुखेगृहप्रवेशेउत्तराफाल्गुनीचित्रेएवपश्चिमाभिमुखेअनुराधोत्तराषाढेएवउत्तराभिमुखेउत्तराभाद्रपदारेवत्योग्राह्येइतिनिष्कृष्टोर्थः अतएवोक्तंवसिष्ठेन यद्दिद्वारमंदिरंतद्दिग्दैवैरुक्तर्क्षैः स्यात्सन्निवेशोनसर्वेरिति तद्दिग्दैवैरितिवानयोः सामानाधिकरण्येना

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तुचकारः कर्तव्यःस्यात् अतएवअर्कानिलार्यादिति दत्तविष्णुरक्षेप्रविष्टेनवमंदिरंयत् अब्दत्रयात्तत्परहस्तमेतिशेषेषुधिष्ण्येषुनमृत्युदंस्यादनिषेधेषु
भवति ६ अथगृहप्रकरणप्रवेशोपसंहारंसूचयन्प्रवेशोत्तरकालीनकर्तव्यविधिमुपजात्याह एवंसकलग्नमिति एवंप्रागुक्तप्रकारेणविचारितसकलग्नेशोभनगुणयु
तेस्थिरराश्यादिकेराजावितानपुष्पश्रुतिघोषयुक्तंवितानानिचसुवस्त्रमंडपाः पुष्पाणिस्व स्तुंजानिमालत्यादिनिश्रुतिघाणेवेदध्वनिश्चतेयुक्तं उपलक्षणत्वान्नो
रणाधनेकमांगल्यवस्तुसहितमेतादृशंस्वसत्तादंगृहंप्रविश्यपश्चात् शिल्पज्ञान्गृहोत्थापकान्स्थपतिर्वर्द्धक्यादीन्दैवज्ञान्ज्योतिर्विदःविधिज्ञान्वास्तुपूजाभू

एवंसकलग्नेस्वगृहंप्रविश्यवितानपुष्पश्रुतिघोषयुक्तम् शिल्पज्ञंदैवज्ञंविधिज्ञंपौरान्राजाऽर्चयेद्भूमिहिरण्यवस्त्रैः ७
इतिश्रीदैवज्ञसुहृर्त्तचिंतामणौ० त्रयोदशंगृहप्रवेशप्रकरणंसमाप्तम् १३ ५ ५ ५

तबलिगृहप्रवेशविधिज्ञान् पुरोहितप्रभृतीन्पौरान्नागरिकान् पंडितदीनानाथांधकृपणांश्च भूमिहिरण्यवस्त्रैर्यथाशक्त्याअर्चयेः समस्तैर्वा उपलक्षणत्वादश्वादिभि-
र्वा अर्चयेत्पूजयेत् अत्रविशेषमाहवसिष्ठः यद्यास्तुपूजारहितंत्वदत्तबलिंत्वनाच्छन्नगृहंविरूपमकपाटहीननविशेद्यतस्तत्सर्वाऽपदामालयमेवनत्स्यादिति तस्मा
त्सकर्षोदमुपरिष्टात् छादितंकृतवास्तुपूजादत्तबलिमेवगृहंप्रविशेत् प्रवेशोत्तरविधिमाह श्रीपतिः ततोनृपोविप्रसुहृत्पुरोथसः शिल्पज्ञभूगोलविदश्चलिंगिनःधनै
श्चरत्नैःपशुभिःसमर्चयन्सदांधदीनान्पुरवासिनस्तेथयाति ७ इतिश्रीमुहूर्त्तचिं० गृहप्रवेशप्रकरणंसमाप्तम् १३ ५ ५ ५

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

[OrderDescription]
,CREATED=06.02.20 10:46
,TRANSFERRED=2020/02/06 at 11:26:36
,PAGES=322
,TYPE=STD
,NAME=S0002745
,Book Name=M-2721-MUHUTCHINTAMANI
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF
,FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF
,FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF
,FILE56=00000056.TIF
,FILE57=00000057.TIF
,FILE58=00000058.TIF
,FILE59=00000059.TIF
,FILE60=00000060.TIF
,FILE61=00000061.TIF
,FILE62=00000062.TIF
,FILE63=00000063.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE64=00000064.TIF
,FILE65=00000065.TIF
,FILE66=00000066.TIF
,FILE67=00000067.TIF
,FILE68=00000068.TIF
,FILE69=00000069.TIF
,FILE70=00000070.TIF
,FILE71=00000071.TIF
,FILE72=00000072.TIF
,FILE73=00000073.TIF
,FILE74=00000074.TIF
,FILE75=00000075.TIF
,FILE76=00000076.TIF
,FILE77=00000077.TIF
,FILE78=00000078.TIF
,FILE79=00000079.TIF
,FILE80=00000080.TIF
,FILE81=00000081.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE82=00000082.TIF
,FILE83=00000083.TIF
,FILE84=00000084.TIF
,FILE85=00000085.TIF
,FILE86=00000086.TIF
,FILE87=00000087.TIF
,FILE88=00000088.TIF
,FILE89=00000089.TIF
,FILE90=00000090.TIF
,FILE91=00000091.TIF
,FILE92=00000092.TIF
,FILE93=00000093.TIF
,FILE94=00000094.TIF
,FILE95=00000095.TIF
,FILE96=00000096.TIF
,FILE97=00000097.TIF
,FILE98=00000098.TIF
,FILE99=00000099.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE100=00000100.TIF
,FILE101=00000101.TIF
,FILE102=00000102.TIF
,FILE103=00000103.TIF
,FILE104=00000104.TIF
,FILE105=00000105.TIF
,FILE106=00000106.TIF
,FILE107=00000107.TIF
,FILE108=00000108.TIF
,FILE109=00000109.TIF
,FILE110=00000110.TIF
,FILE111=00000111.TIF
,FILE112=00000112.TIF
,FILE113=00000113.TIF
,FILE114=00000114.TIF
,FILE115=00000115.TIF
,FILE116=00000116.TIF
,FILE117=00000117.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE118=00000118.TIF
,FILE119=00000119.TIF
,FILE120=00000120.TIF
,FILE121=00000121.TIF
,FILE122=00000122.TIF
,FILE123=00000123.TIF
,FILE124=00000124.TIF
,FILE125=00000125.TIF
,FILE126=00000126.TIF
,FILE127=00000127.TIF
,FILE128=00000128.TIF
,FILE129=00000129.TIF
,FILE130=00000130.TIF
,FILE131=00000131.TIF
,FILE132=00000132.TIF
,FILE133=00000133.TIF
,FILE134=00000134.TIF
,FILE135=00000135.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE136=00000136.TIF
,FILE137=00000137.TIF
,FILE138=00000138.TIF
,FILE139=00000139.TIF
,FILE140=00000140.TIF
,FILE141=00000141.TIF
,FILE142=00000142.TIF
,FILE143=00000143.TIF
,FILE144=00000144.TIF
,FILE145=00000145.TIF
,FILE146=00000146.TIF
,FILE147=00000147.TIF
,FILE148=00000148.TIF
,FILE149=00000149.TIF
,FILE150=00000150.TIF
,FILE151=00000151.TIF
,FILE152=00000152.TIF
,FILE153=00000153.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE154=00000154.TIF
,FILE155=00000155.TIF
,FILE156=00000156.TIF
,FILE157=00000157.TIF
,FILE158=00000158.TIF
,FILE159=00000159.TIF
,FILE160=00000160.TIF
,FILE161=00000161.TIF
,FILE162=00000162.TIF
,FILE163=00000163.TIF
,FILE164=00000164.TIF
,FILE165=00000165.TIF
,FILE166=00000166.TIF
,FILE167=00000167.TIF
,FILE168=00000168.TIF
,FILE169=00000169.TIF
,FILE170=00000170.TIF
,FILE171=00000171.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE172=00000172.TIF
,FILE173=00000173.TIF
,FILE174=00000174.TIF
,FILE175=00000175.TIF
,FILE176=00000176.TIF
,FILE177=00000177.TIF
,FILE178=00000178.TIF
,FILE179=00000179.TIF
,FILE180=00000180.TIF
,FILE181=00000181.TIF
,FILE182=00000182.TIF
,FILE183=00000183.TIF
,FILE184=00000184.TIF
,FILE185=00000185.TIF
,FILE186=00000186.TIF
,FILE187=00000187.TIF
,FILE188=00000188.TIF
,FILE189=00000189.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE190=00000190.TIF
,FILE191=00000191.TIF
,FILE192=00000192.TIF
,FILE193=00000193.TIF
,FILE194=00000194.TIF
,FILE195=00000195.TIF
,FILE196=00000196.TIF
,FILE197=00000197.TIF
,FILE198=00000198.TIF
,FILE199=00000199.TIF
,FILE200=00000200.TIF
,FILE201=00000201.TIF
,FILE202=00000202.TIF
,FILE203=00000203.TIF
,FILE204=00000204.TIF
,FILE205=00000205.TIF
,FILE206=00000206.TIF
,FILE207=00000207.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE208=00000208.TIF
,FILE209=00000209.TIF
,FILE210=00000210.TIF
,FILE211=00000211.TIF
,FILE212=00000212.TIF
,FILE213=00000213.TIF
,FILE214=00000214.TIF
,FILE215=00000215.TIF
,FILE216=00000216.TIF
,FILE217=00000217.TIF
,FILE218=00000218.TIF
,FILE219=00000219.TIF
,FILE220=00000220.TIF
,FILE221=00000221.TIF
,FILE222=00000222.TIF
,FILE223=00000223.TIF
,FILE224=00000224.TIF
,FILE225=00000225.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE226=00000226.TIF
,FILE227=00000227.TIF
,FILE228=00000228.TIF
,FILE229=00000229.TIF
,FILE230=00000230.TIF
,FILE231=00000231.TIF
,FILE232=00000232.TIF
,FILE233=00000233.TIF
,FILE234=00000234.TIF
,FILE235=00000235.TIF
,FILE236=00000236.TIF
,FILE237=00000237.TIF
,FILE238=00000238.TIF
,FILE239=00000239.TIF
,FILE240=00000240.TIF
,FILE241=00000241.TIF
,FILE242=00000242.TIF
,FILE243=00000243.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE244=00000244.TIF
,FILE245=00000245.TIF
,FILE246=00000246.TIF
,FILE247=00000247.TIF
,FILE248=00000248.TIF
,FILE249=00000249.TIF
,FILE250=00000250.TIF
,FILE251=00000251.TIF
,FILE252=00000252.TIF
,FILE253=00000253.TIF
,FILE254=00000254.TIF
,FILE255=00000255.TIF
,FILE256=00000256.TIF
,FILE257=00000257.TIF
,FILE258=00000258.TIF
,FILE259=00000259.TIF
,FILE260=00000260.TIF
,FILE261=00000261.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE262=00000262.TIF
,FILE263=00000263.TIF
,FILE264=00000264.TIF
,FILE265=00000265.TIF
,FILE266=00000266.TIF
,FILE267=00000267.TIF
,FILE268=00000268.TIF
,FILE269=00000269.TIF
,FILE270=00000270.TIF
,FILE271=00000271.TIF
,FILE272=00000272.TIF
,FILE273=00000273.TIF
,FILE274=00000274.TIF
,FILE275=00000275.TIF
,FILE276=00000276.TIF
,FILE277=00000277.TIF
,FILE278=00000278.TIF
,FILE279=00000279.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE280=00000280.TIF
,FILE281=00000281.TIF
,FILE282=00000282.TIF
,FILE283=00000283.TIF
,FILE284=00000284.TIF
,FILE285=00000285.TIF
,FILE286=00000286.TIF
,FILE287=00000287.TIF
,FILE288=00000288.TIF
,FILE289=00000289.TIF
,FILE290=00000290.TIF
,FILE291=00000291.TIF
,FILE292=00000292.TIF
,FILE293=00000293.TIF
,FILE294=00000294.TIF
,FILE295=00000295.TIF
,FILE296=00000296.TIF
,FILE297=00000297.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE298=00000298.TIF
,FILE299=00000299.TIF
,FILE300=00000300.TIF
,FILE301=00000301.TIF
,FILE302=00000302.TIF
,FILE303=00000303.TIF
,FILE304=00000304.TIF
,FILE305=00000305.TIF
,FILE306=00000306.TIF
,FILE307=00000307.TIF
,FILE308=00000308.TIF
,FILE309=00000309.TIF
,FILE310=00000310.TIF
,FILE311=00000311.TIF
,FILE312=00000312.TIF
,FILE313=00000313.TIF
,FILE314=00000314.TIF
,FILE315=00000315.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE316=00000316.TIF
,FILE317=00000317.TIF
,FILE318=00000318.TIF
,FILE319=00000319.TIF
,FILE320=00000320.TIF
,FILE321=00000321.TIF
,FILE322=00000322.TIF
,

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection